

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗΣ ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

ΔΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ Η ΝΟΜΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥΣ

Διπλωματική Εργασία

του

Δρ. Γεωργίου Παπαδημητράκη

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ Η ΝΟΜΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥΣ

Δρ. Γεώργιος Παπαδημητράκης

Πτυχίο Νομικής, ΑΠΘ 1997
Μεταπτυχιακό στον τομέα Ποινικών και εγκληματολογικών Επιστημών,
2004.
Διδακτορικό στην Νομική Επιστήμη 2018

Διπλωματική Εργασία

υποβαλλόμενη για τη μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων του

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΤΙΤΛΟΥ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ

Επιβλέπων Καθηγητής
Θεοχάρης Δαλακούρας

Εγκρίθηκε από την τριμελή εξεταστική επιτροπή την

Ονοματεπώνυμο 1

Ονοματεπώνυμο 2

Ονοματεπώνυμο 3

Θεοχάρης Δαλακούρας

Δημήτριος Μανιώτης

Νικόλαος Δαγκλής

Γεώργιος Παπαδημητράκης

Περίληψη

Η συγκεκριμένη εργασία είναι δομημένη σε τέσσερα βασικά κεφάλαια. Στην αρχή θα γίνει μια προσπάθεια προσέγγισης του ιστορικού πλαισίου μέσα στο οποίο αναπτύχθηκε το συγκεκριμένο αδίκημα ιδίως τον 20^ο αιώνα αλλά τις συνέπειες που προκαλεί αυτό, έτσι ώστε να γίνει κατανοητό το ενδιαφέρον που επιδεικνύουν τα περισσότερα κράτη για την αντιμετώπισή του.

Το δεύτερο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στους μέχρι σήμερα αναπτυχθέντες τρόπους νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, δηλαδή στις κλασικές μορφές ξεπλύματος, ενώ αντικείμενο του τρίτου κεφαλαίου είναι μερικοί από τις σύγχρονες μεθόδους, όπως είναι η αγορά και πώληση κρυπτονομισμάτων, ο ηλεκτρονικός τζόγος, τα διαδικτυακά παιχνίδια αλλά και η διαδικτυακή συγκέντρωση κεφαλαίων (crowdfunding).

Η ενασχόληση μας με τις συγκεκριμένες μεθόδους δεν είναι τυχαία, αφού με την εξέλιξη της τεχνολογίας έχουν δημιουργηθεί νέοι τρόποι ανώνυμης μεταφοράς αξιών από την μια έννομη τάξη στην άλλη χωρίς χρονικές καθυστερήσεις, με αποτέλεσμα να τίθεται σε κίνδυνο η προσπάθεια εντοπισμού και σύλληψης οργανωμένων κυκλωμάτων. Οι ομάδες αυτές μπορούν να διακινούν μεγάλες ποσότητες χρημάτων με αποτέλεσμα από την μια πλευρά να ενισχύουν τις παράνομες δραστηριότητές τους και από την άλλη να χρηματοδοτούν άλλες επικίνδυνες δράσεις όπως πχ την τρομοκρατία.

Το πρόβλημα δεν εντοπίζεται μόνο στον τρόπο αντιμετώπισης του φαινομένου στην πράξη αλλά και σε νομοθετικό επίπεδο, αφού οι σύγχρονοι τρόποι νομιμοποίησης εσόδων απαιτούν την κατάλληλη και ταχεία προσαρμογή του νομικού πλαισίου, έτσι ώστε να περιοριστεί η παράνομη δραστηριότητα αλλά και να ενισχυθούν οι αρμόδιες αρχές με νέα εργαλεία που θα επιτρέψουν την καλύτερη άσκηση των καθηκόντων τους.

Τέλος, όπως είναι φυσικό στο τέταρτο κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στην ελληνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος και με αφορμή το ζήτημα αυτό θα επισημανθούν ορισμένες αδυναμίες του σημερινού συστήματος αλλά οι προκλήσεις που δημιουργούνται από την εξέλιξη των τεχνολογικών εργαλείων που ευρίσκονται στα χέρια των ιδιωτών. Τέλος θα αναπτυχθούν ορισμένες προτάσεις για την βελτίωση του σημερινού καθεστώτος.

Σκοπός της παρούσης εργασίας είναι να αναδειχθούν οι νέοι τρόποι νομιμοποίησης εσόδων, όπως και τα πρακτικά προβλήματα που δημιουργούνται κατά το στάδιο

αντιμετώπισής τους, τα οποία μπορούν να έχουν και ως αιτία την έλλειψη του κατάλληλου νομικού περιβάλλοντος. Η συγκεκριμένη έρευνα θα βασιστεί στην ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία, αφού το θέμα έχει απασχολήσει τον ακαδημαϊκό κόσμο σε πολλές έννομες τάξεις.

Λέξεις Κλειδιά:

Νομιμοποίηση εσόδων – τεχνολογία- κρυπτονομίσματα- crowdfunding – online gaming.

Abstract

The subject of this paper is the modern and unconventional ways to launder money , an offense that has an international dimension. This work is structured in four main chapters. At the beginning, we will approach the historical context in which this crime has been developed, especially in the 20th century. The second chapter is dedicated to the classic forms of money laundering and the subject of the third chapter is the modern methods of the crime, such as buying and selling cryptocurrencies, electronic gambling, online games and crowdfunding. Finally, in the fourth chapter, reference will be made to the Greek and European legislation on money laundering.

Keywords: Money laundering- bitcoin- online games- crowdfunding.

Περιεχόμενα

Πρόλογος

Πρώτο Κεφάλαιο- Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα- Θεωρητικό υπόβαθρο-ιστορική αναδρομή-Επιπτώσεις του φαινομένου στις έννομες τάξεις.

1. Προοίμιο	σελ. 1.
2. Ιστορική αναδρομή	σελ. 4.
3. Οργανωμένο Έγκλημα- Εμπόριο Ναρκωτικών.	σελ. 9.
3.1 Εμπόριο Ναρκωτικών	σελ.13.
3.2 Έννοια τρομοκρατίας	σελ.14.
3.3 Επέκταση της νομοθεσίας για την νομιμοποίηση εσόδων και σε άλλα αδικήματα	σελ.16.
4. Φάσεις ξεπλύματος βρώμικου χρήματος	σελ. 19.
5. Παράγοντες που επιδρούν στην νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα.	σελ. 25.
6. Οικονομική Έκταση του φαινομένου	σελ.29.
7. Συνέπειες από την νομιμοποίηση εσόδων	σελ.30.
8. Διεθνής Συνεργασία και αποτελέσματα αυτής στον τομέα της αντιμετώπισης του φαινομένου.	σελ.35.

Δεύτερο Κεφάλαιο- Κλασικοί μέθοδοι νομιμοποίησης και τρόποι αντιμετώπισής τους.

1.Προοίμιο	σελ. 41.
2.Μέθοδοι Ξεπλύματος	σελ. 41.
2.1 Μέθοδος Μυρμηγκιού	σελ. 41.
2.2 Φυσική μεταφορά χρημάτων	σελ. 48.
2.3 Αγορά Χρυσού	σελ. 48.
2.4 Αγορά Κοσμημάτων-Διαμαντιών	σελ. 49.
2.5 Εμπόριο Αρχαιοτήτων-Έργων Τέχνης	σελ. 53.
2.6 Συμβουλευτικές εταιρίες	σελ. 56.
2.7 Συγχωνεύσεις- εξαγορές	σελ. 57.
2.8 Τραπεζικές θυρίδες	σελ. 59.
2.9 ΜΚΟ	σελ.60.

2.10 Γραφεία Συναλλάγματος	σελ. 61.
2.11 Αγορά ακινήτων	σελ. 64.
2.12 Δάνεια Προς επιχειρήσεις	σελ. 67.
2.13 Χρηματοπιστωτικός τομέας	σελ. 68.
2.14 Καζίνο	σελ. 81.
2.15 Συμπεράσματα	σελ. 85.
3. Τρίτο Κεφάλαιο- Σύγχρονοι τρόπο νομιμοποίησης εσόδων	
3.1 Προοίμιο	σελ. 87.
3.2 Ηλεκτρονικά Τυχερά Παίγνια	σελ. 89.
3.3 Crowdfunding	σελ. 103.
3.4 Ηλεκτρονικό Εμπόριο-Online gaming	σελ. 119.
3.5 Ηλεκτρονικές πληρωμές	σελ. 128.
3.6 Μορφές αποθήκευσης και παραδείγματα ηλεκτρονικών χρημάτων	σελ. 132.
3.7 Κρυπτονομίσματα	σελ.137.
Τέταρτο κεφάλαιο- Νομοθετικές και τεχνικές προκλήσεις για την αντιμετώπιση του φαινομένου.	
4.1 Προοίμιο	σελ. 156.
4.2 Σημερινό νομοθετικό πλαίσιο	σελ. 157.
4.3 Προκλήσεις όσον αφορά την πρόληψη και την νομοθετική κάλυψη του φαινομένου	σελ. 164.
4.4 Δίωξη- Καταστολή	σελ. 186.
Συμπεράσματα	σελ. 202

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Θ. Δαλακούρα, επιβλέποντα Καθηγητή μου, του οποίου η συμβολή ήταν κρίσιμη για την συγγραφή της παρούσης εργασίας.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το ποινικό φαινόμενο, δηλαδή η προσβολή βασικών αγαθών της κοινωνίας από τους ανθρώπους και η αντίδραση στην προσβολή αυτή είτε από τους ίδιους τους φορείς των αγαθών είτε από την κυρίαρχη εξουσία¹, εμφανίζεται σε όλες τις οντότητες και σε όλες τις χρονικές περιόδους. Αυτό που διαφοροποιείται σε κάθε κοινωνικό χώρο (μέσα σε συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο) είναι τα έννομα αγαθά, τα οποία θα πρέπει να προστατευτούν αλλά και οι τρόποι προσβολής αυτών.

Στην εποχή μας, η ανάπτυξη της τεχνολογίας έχει δημιουργήσει νέες προκλήσεις στον χώρο της εγκληματικότητας, αφού είτε εμφανίζονται νέα αδικήματα που δεν υπήρχαν στο παρελθόν και συνδέονται αποκλειστικά με την πρόοδο στο χώρο της πληροφορικής και του διαδικτύου είτε διαμορφώνονται νέοι τρόποι τελέσεως των κλασικών αδικημάτων που προϋπήρχαν στο ποινικό οπλοστάσιο, οι οποίοι συνάδουν με τις εξελίξεις της επιστήμης στον επίμαχο τομέα.

Το ηλεκτρονικό έγκλημα² (στο οποίο ανήκει και η κατηγορία των κυβερνοεγκλημάτων) δημιουργεί σοβαρούς κινδύνους για τις έννομες τάξεις, αφού στρέφεται όχι μόνο κατά των φυσικών και νομικών προσώπων αλλά και κατά κρατικών δομών και οντοτήτων, που είναι απαραίτητες για τη διατήρηση της κοινωνικής ειρήνης. Το ηλεκτρονικό έγκλημα και κυρίως το κυβερνοέγκλημα έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που οδηγούν στην ανάγκη διεθνούς αντιμετώπισης του φαινομένου αλλά και δημιουργίας ενός νέου νομοθετικού πλαισίου για να μετριαστούν οι δυσχέρειες που εμφανίζονται κατά τη δίωξή του.

Συγκεκριμένα θα πρέπει να αναφερθεί ότι τα εγκλήματα στον κυβερνοχώρο μπορούν (α) να διαπραχθούν ιδιαίτερα εύκολα, αφού το μέσο τέλεσής τους έχει καταστεί προσβάσιμο στον οποιονδήποτε (β) διατηρούν υψηλό επίπεδο ανωνυμίας, αφού υπάρχουν πολλοί μέθοδοι (πχ χρήση δικτύου VPN) με τις οποίες ο δράστης να μπορεί να εξαφανίσει τα ίχνη του, ενώ πλέον απομακρύνεται η πιθανότητα άμεσης επαφής του

¹ Βλ. Μανωλεδάκη, Ποινικό Δίκαιο, 1992, σελ. 1 επ.

² Ως ηλεκτρονικό έγκλημα θεωρείται η άδικη πράξη που διαπράττεται με την χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών, ενώ ως κυβερνοεγκλήματα όσα διαπράττονται ειδικά μέσω διαδικτύου. Για τις έννοιες αυτές βλ. Δαλακούρα, Ηλεκτρονικό Έγκλημα, 2018, σελ. 3 επ.

με το θύμα, με αποτέλεσμα να περιορίζεται αισθητά η δυνατότητα αντίστασης του τελευταίου (γ) ο χρόνος τέλεσής τους είναι εξαιρετικά σύντομος με αποτέλεσμα από την μια πλευρά να μην δίδεται αρκετός χρόνος στις διωκτικές αρχές αλλά και στα θύματα να το αποτρέψουν, ενώ από την άλλη ο δράστης μπορεί εύκολα να διαφύγει (δ) το μέγεθος της εγκληματικής δράσης δεν γίνεται πάντοτε αντιληπτό λόγω της έλλειψης καταγγελιών από την πλευρά των ιδιωτών. Τούτο συμβαίνει είτε διότι η ζημία που έχει υποστεί το κάθε θύμα είναι ιδιαίτερα μικρή (πχ αφαίρεση ποσού 1 ευρώ), ώστε να μην ενδιαφέρεται για την δίωξη του δράστη είτε δεν γίνεται αντιληπτή είτε λόγω της πολυπλοκότητας της τεχνολογίας, το θύμα θεωρεί ότι δεν έχει κάποιο κίνητρο, ώστε να εμπλακεί σε μια ποινική διαδικασία που δεν θα οδηγηθεί σε κάποιο αποτέλεσμα (ε) έχει έντονο διεθνή χαρακτήρα, αφού λόγω της διασύνδεσης των υπολογιστών αλλά και των συσκευών IoT, ο δράστης του εγκλήματος μπορεί να ευρίσκεται οπουδήποτε, ενώ πολλές φορές εκμεταλλεύεται είτε το γεγονός της έλλειψης οργάνωσης του κράτους στο οποίο έχει την έδρα του (πχ Νιγηρία³), έτσι ώστε να αποκλειστεί η πιθανότητα εντοπισμού και σύλληψής του είτε το διαφορετικό νομοθετικό καθεστώς που μπορεί να μην τιμωρεί ορισμένες πράξεις (πχ στις ΗΠΑ είναι αμφιλεγόμενο εάν μπορεί να υπάρξει το αδίκημα της συκοφαντικής δυσφημίσεως⁴) και να συνεχίσει την αμφιλεγόμενη δραστηριότητά του.

Το τελευταίο αυτό χαρακτηριστικό, δηλαδή η διεθνής διάσταση του εγκλήματος και η ανάγκη αντιμετώπισής του όχι από τα μεμονωμένα κράτη αλλά από το σύνολο αυτών παρουσιάζεται και σε ένα «κλασικό» έγκλημα», δηλαδή στην νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα. Πράγματι η ανάπτυξη της έκνομης δραστηριότητας ορισμένων ομάδων προσώπων (πχ καρτέλ ναρκωτικών) και η συσσώρευση τεράστιου πλούτου οδήγησε στην ανάγκη ουσιαστικής εκμετάλλευσης αυτού αλλά και εξασφάλισης του από τις διωκτικές αρχές. Η ανάπτυξη του τραπεζικού κλάδου αλλά και νέων επενδυτικών προϊόντων, η ύπαρξη φορολογικών παραδείσων και το τραπεζικό απόρρητο, η διαφθορά των ελεγκτικών μηχανισμών αποτέλεσαν και αποτελούν θύρες, τις οποίες χρησιμοποιεί το οργανωμένο έγκλημα για να επιτύχει τους παραπάνω στόχους του.

³Βλ. <https://www.worldnomads.com/travel-safety/western-africa/nigeria/nigerias-criminal-record>, <https://newafricanmagazine.com/19598>.

⁴Βλ. <https://www.mtsu.edu/first-amendment/article/941/criminal-libel>.

Όπως ήταν φυσικό, η ανάπτυξη της τεχνολογίας έχει επιδράσει καταλυτικά στον τρόπο τέλεσης του παραπάνω αδικήματος, αφού έχουν δημιουργηθεί νέες ευκαιρίες για την απόκρυψη της πραγματικής ταυτότητας των χρημάτων αλλά και της μεταφοράς αυτών από την μια έννομη τάξη στην άλλη. Η διασύνδεση των τραπεζικών ιδρυμάτων έχει οδηγήσει σε μια παγκόσμια αγορά, η οποία επιτρέπει την εύκολη και γρήγορη πρόσβαση σε κεφάλαια από οποιοδήποτε μέρος του πλανήτη, ενώ νέοι ανώνυμοι τρόποι μεταφοράς χρημάτων δημιουργούν σοβαρά εμπόδια στις διωκτικές αρχές, ώστε να αποτρέψουν την τέλεση του αδικήματος.

Οι νέες αυτές προκλήσεις δημιουργούν την ανάγκη μελέτης των νέων χρηματοδοτικών εργαλείων και δραστηριοτήτων, τα οποία στηρίζονται στην τεχνολογία και ιδίως στο διαδίκτυο, έτσι ώστε να γίνει αντιληπτός ο τρόπος λειτουργίας του οργανωμένου εγκλήματος στον τομέα αυτό, πράγμα που θα οδηγήσει στην νομοθετική αλλά και πρακτική αντιμετώπιση του φαινομένου.

Η συγκεκριμένη εργασία αποτελεί ένα μικρό βήμα προς την κατεύθυνση αυτή, αφού θα προσεγγίσει τους νέους κινδύνους για τις έννομες τάξεις των κρατών από την τεχνολογική πλευρά, ενώ δεν θα παραλειφθεί και η νομική διάσταση του θέματος.

Συγκεκριμένα στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσης εργασίας θα υπάρξει μια μικρή ανάλυση του επίμαχου αδικήματος αλλά και των επιπτώσεων που έχει αυτό στο κοινωνικό σύνολο, έτσι ώστε να μπορέσει να γίνει αντιληπτή η σοβαρότητα του προβλήματος και η ανάγκη περιορισμού του φαινομένου, ενώ το δεύτερο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στους παραδοσιακούς τρόπους ξεπλύματος χρήματος, με σκοπό να γίνει εύκολα αντιληπτός ο τρόπος με τον οποίο το φαινόμενο έχει εξελιχθεί μέχρι σήμερα. Το κύριο αντικείμενο της παρούσης εργασίας αναλύεται στο τρίτο κεφάλαιο, στο οποίο θα γίνει αναφορά στους σύγχρονους τρόπους νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα αλλά και των προκλήσεων που δημιουργούν αυτοί, ενώ στο τελευταίο κεφάλαιο αναλύεται το υπάρχον νομικό πλαίσιο και επισημαίνεται η ανάγκη αναμόρφωσης του, ώστε να καλυφθούν οι σημερινές αδυναμίες που δημιουργούνται από την εξέλιξη των νέων τεχνολογικών εφαρμογών. Τέλος στον επίλογο να αναπτυχθούν τα συμπεράσματά μας καθώς και οι προτάσεις μας για την αντιμετώπιση του φαινομένου.

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ- ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ- ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ – ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΣΤΙΣ ΕΝΝΟΜΕΣ ΤΑΞΕΙΣ

1. ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα μπορεί να είναι ένα διαχρονικό φαινόμενο, όμως μέσα στον 20^ο αιώνα αναπτύχθηκε ιδιαίτερα και άρχισε να απασχολεί όλο και περισσότερο τις έννομες τάξεις. Ο καθορισμός της έννοιας του «ξεπλύματος» βρώμικου χρήματος αποτέλεσε αντικείμενο και των νομοθετών αλλά φυσικά και των εμπλεκομένων στις διαδικασίες αποτροπής του φαινομένου.

Σύμφωνα με την Προεδρική Επιτροπή για το Οργανωμένο έγκλημα των ΗΠΑ του έτους 1986 « ως νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα περιγράφεται η διαδικασία μέσω της οποίας αποκρύπτεται η ύπαρξη, η παράνομη πηγή ή η παράνομη χρήση εσόδων, τα οποία μεταμφιέζονται με τέτοιο τρόπο, ώστε η προέλευσή τους να εμφανίζεται νόμιμη»⁵. Επίσης η Οικονομική Ομάδα Εργασίας κατά της Νομιμοποίησης Εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα συνδέει άμεσα το συγκεκριμένο αδίκημα με τη διαδικασία απόκρυψης της παράνομης προέλευσης των εγκληματικών κερδών⁶, ενώ η Κοινή Ομάδα για την Αντιμετώπιση του Ξεπλύματος Μαύρου Χρήματος (JMLSG) δίδει ένα παρόμοιο ορισμό επικεντρωνόμενη, όμως, στη διαδικασία με την οποία τα κέρδη ή τα κεφάλαια χρησιμοποιούνται για την χρηματοδότηση νέων εγκληματικών πράξεων.⁷

Τέλος, από οικονομικής απόψεως έχει υποστηριχθεί ότι η συγκεκριμένη πράξη αποτελεί μια αυτόνομη εγκληματική δραστηριότητα, της οποίας η βασική λειτουργία εδράζεται

⁵ Βλ. <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uiug.30112104104994&view=1up&seq=3>

⁶ Βλ. FAFT, Money Laundering, FAQ, What is money Laundering? <http://www.fatf-gafi.org>

⁷ Βλ. Joint Money Laundering Steering Group, Prevention of Money Laundering/ Combating the Financing of Terrorism, Guidance for the UK Financial Sector Part 1, 2006, www.jmlsg.com, Commonwealth Secretariat, Combating money Laundering and terrorist financing – A Model of best practice for the Financial sector, the professions and other designated businesses, 2006, σελ. 6. Γενικά για το θέμα των ορισμών βλ. Gallant, Money Laundering and the Process of Crime: Economic Crime and Civil Remedies 2005, σελ. 11, Unger, The scale and Impacts of Money Laundering, 2007, σελ. 15, UN, Office for Drug Control and Crime Prevention and International Monetary Fund, Model Legislation on Money Laundering and Terrorism Financing (for civil law legal systems 2005), σελ. 1.

στην μεταβολή της μορφής της ρευστότητας των εσόδων από παράνομη δραστηριότητα ή στην μετατροπή της δυνητικής αγοραστικής δύναμης σε πραγματική, η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για κατανάλωση, για αποταμίευση αλλά και για επένδυση.⁸

Από τους ορισμούς που έχουν αναφερθεί ανωτέρω, βασικά κοινά χαρακτηριστικά τους είναι τα κάτωθι :

Α. Όλες οι προσεγγίσεις εστιάζουν στο γεγονός ότι το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος είναι **μια διαδικασία** της οποίας τα βασικά τμήματα είναι η απόκρυψη ή κατάθεση , η μετατροπή και η ενσωμάτωση, ένα ζήτημα που θα μας απασχολήσει αναλυτικά κατωτέρω.⁹

Β. Σημαντικό στοιχείο σε όλους τους ορισμούς είναι η διάκριση μεταξύ του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων και ενός άλλου εγκλήματος (βασικού¹⁰), από το οποίο προέρχονται τα έσοδα που θα πρέπει να ενσωματωθούν νόμιμα στην οικονομική δραστηριότητα.

Γ. Ένα βασικό χαρακτηριστικό της νομιμοποίησης εσόδων είναι η απόκρυψη της παράνομης φύσεως των κερδών, πράγμα που επισημαίνεται και σε νομοθετικά κείμενα.

Κατά την άποψη του γράφοντος δύο είναι τα κρίσιμα στοιχεία που διαφοροποιούν το επίμαχο φαινόμενο από την έννοια της «ουσιαστικής αποπεράτωσης του εγκλήματος» που εμφανίζεται, κυρίως σε περιουσιακής φύσεως έκνομες ενέργειες. Το πρώτο είναι ότι η νομιμοποίηση εσόδων αποτελεί ένα διαφορετικό αδίκημα σε σχέση τα βασικά εγκλήματα από τα οποία προέρχονται τα παράνομα κέρδη , ενώ ο προσδιορισμός των τελευταίων λαμβάνει χώρα από τον νομοθέτη εκάστοτε χώρας ανάλογα με τις κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν. Δεύτερον, η νομιμοποίηση δεν είναι απλώς μια πράξη απόκρυψης ή κατάθεσης, όπως πχ η κατάθεση χρημάτων σε έναν λογαριασμό αλλά ουσιαστικά εισαγωγής με διαφόρους τρόπους στην νόμιμη οικονομία των παράνομων κερδών με αποτέλεσμα την αντικατάσταση των τελευταίων με νόμιμα περιουσιακά στοιχεία.

Για να λάβει χώρα η διαδικασία αυτή τα παράνομα περιουσιακά στοιχεία θα πρέπει να μεταφερθούν από το ένα μέρος στο άλλο, να μετατραπούν σε άλλα αγαθά, να ενσωματωθούν στις επίσημες οικονομικές δομές, έτσι ώστε να φαίνεται ότι αυτά

⁸ Βλ. Masciandaro et al., Black Finance: The Economics of Money Laundering, 2007, σελ. 2.

⁹ Βλ. Durrieu, Rethinking Money Laundering and Financing of Terrorism in International Law, 2013, σελ. 51.

¹⁰ Βλ. Dion, Is money laundering an ethical issue?", Journal of Money Laundering Control, 2015, σελ. 425.

συνδέονται με νόμιμες δραστηριότητες. Στην συνέχεια η νομιμοποίηση εσόδων έχει ως σκοπό να δώσει την δυνατότητα απόλαυσης των παράνομων κερδών με την αγορά άλλων αγαθών, να επιτρέψει στον δράστη τον έλεγχο της περιουσίας που έχει «ξεπλυθεί», με την αποφυγή των ποινικών ή άλλων κυρώσεων που θεσπίζονται από τα κράτη και να χρηματοδοτήσει από τα κέρδη την ανάπτυξη και άλλων παράνομων δραστηριοτήτων, όπως το οργανωμένο έγκλημα ή την εμπορία ναρκωτικών.

Συνοψίζοντας θα πρέπει να αναφερθεί ότι ο σκοπός του αδικήματος είναι διττός, δηλαδή από την μια πλευρά ο διαχωρισμός των οικονομικών ροών από την εγκληματική τους προέλευση, έτσι ώστε να εμφανίζονται ότι προέρχονται από νόμιμες δραστηριότητες και δεύτερον να δώσει την δυνατότητα εκμετάλλευσης της περιουσίας που έχει αποκτηθεί από παράνομες δραστηριότητες με τον ίδιο τρόπο που επιτρέπεται στους νόμιμους επιχειρηματίες ή πολίτες.

Στην ελληνική έννομη τάξη ο ορισμός του φαινομένου έχει τεθεί στο άρθρο 2 του ν. 4557/2018 στο οποίο γίνεται αναφορά σε συγκεκριμένες ενέργειες που συνιστούν την νομοτυπική μορφή του συγκεκριμένου αδικήματος, πράγμα που είναι απολύτως αναγκαίο, αφού σε αντίθετη περίπτωση θα είχαν τεθεί ζητήματα αντισυνταγματικότητας λόγω αντίθεσης με το άρθρο 7 (αοριστία ποινικού νόμου).

Έτσι σύμφωνα με τον Έλληνα νομοθέτη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες συνιστούν οι εξής πράξεις:

A. Η μετατροπή ή η μεταβίβαση περιουσίας εν γνώσει του γεγονότος ότι προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε τέτοια δραστηριότητα με σκοπό την απόκρυψη ή την συγκάλυψη της παράνομης προέλευσης της ή την παροχή συνδρομής σε οποιονδήποτε ενέχεται στη δραστηριότητα αυτή για να αποφύγει τις έννομες συνέπειες των πράξεων του.

B. Η απόκρυψη ή η συγκάλυψη της αλήθειας, όσον αφορά τη φύση, την προέλευση, τη διάθεση, τη διακίνηση ή τη χρήση περιουσίας ή τον τόπο όπου αυτή αποκτήθηκε ή βρίσκεται ή την κυριότητα επί περιουσίας ή σχετικών με αυτήν δικαιωμάτων, εν γνώσει του γεγονότος ότι η περιουσία αυτή προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε τέτοια δραστηριότητα.

Γ. Η απόκτηση, κατοχή ή χρήση περιουσίας, εν γνώσει, κατά το χρόνο της κτήσης ή της διαχείρισης της, του γεγονότος ότι η περιουσία προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε τέτοια δραστηριότητα.

Δ. Η χρησιμοποίηση του χρηματοπιστωτικού τομέα με την τοποθέτηση σε αυτόν ή τη διακίνηση μέσω αυτού εσόδων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες με σκοπό να προσδεθεί νομιμοφάνεια στα εν λόγω έσοδα.

Ε. Η σύσταση οργάνωσης ή ομάδας δύο τουλάχιστον ατόμων για την διάπραξη μιας ή περισσότερων από τις πράξεις που αναφέρονται στις περιπτώσεις Α έως Δ και η συμμετοχή σε τέτοια οργάνωση ή ομάδα.

Στ. Η απόπειρα διάπραξης, η υποβοήθηση, η υποκίνηση, η διευκόλυνση ή η παροχή συμβουλών σε τρίτο για τη διάπραξη μιας ή περισσότερων από τις πράξεις που αναφέρονται στις παραπάνω περιπτώσεις.

Είναι προφανές από τα ανωτέρω ότι και η ελληνική έννομη τάξη ακολουθεί τους ορισμούς που έχουν τεθεί διεθνώς για τον προσδιορισμό τους συγκεκριμένου αδικήματος, ενώ από την περιγραφή της νομοτυπικής μορφής του προκύπτει ότι είναι ιδιαίτερα πολύπλοκο και συνδέεται άμεσα με τις οικονομικές δομές του κράτους, πράγμα που καθιστά την αντιμετώπισή του ιδιαίτερα προβληματική.

2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική ενέργεια είναι ένα φαινόμενο που εμφανίζεται ήδη εδώ για 2000 έτη, αφού ικανοποιεί μια βασική ανάγκη των δραστών, δηλαδή της αξιοποίησης των παράνομων κερδών. Σύμφωνα με τον ιστορικό Sterling Seagrave¹¹ οι πλούσιοι κινέζοι έμποροι προχωρούσαν στις απαραίτητες ενέργειες για να διασφαλίσουν τα κέρδη τους, αφού η κυβέρνηση απαγόρευε πολλές από τις δραστηριότητες τους. Συγκεκριμένα η διοίκηση αντιμετώπιζε με ιδιαίτερο σκεπτικισμό την συγκεκριμένη τάξη, αφού θεωρούσε ότι οι έμποροι δεν ακολουθούσαν τους κοινωνικούς κανόνες και ήταν αδίστακτοι, ενώ σημαντικό μέρος των εσόδων τους προερχόταν από εκβιασμούς, δωροδοκίες αλλά και από την πώληση αγαθών στην μαύρη αγορά. Συνεπώς οι έμποροι προσπαθούσαν από την μια πλευρά να αποκρύπτουν τις δραστηριότητες τους και από την άλλη να διασφαλίσουν τα κέρδη τους από τις πιέσεις του κρατικού μηχανισμού.

Οι πιο γνωστές μέθοδοι που χρησιμοποιούσαν την εποχή εκείνη ήταν η μετατροπή των μετρητών σε μεγάλης αξίας κινητά περιουσιακά στοιχεία (πχ αγορά κοσμημάτων ή

¹¹Βλ. <https://www.lawteacher.net/free-law-essays/commercial-law/the-early-history-of-money-laundering-commercial-law-essay.php>, https://www.antimoneylaundering.net/public/Counter-Money_Laundering/brief-history-money-laundering.

πολύτιμων μετάλλων) και η μεταφορά των κερδών εκτός της δικαιοδοσίας του κινεζικού κράτους, έτσι ώστε να επενδυθούν σε άλλες οικονομικές δραστηριότητες, δύο διαδικασίες οι οποίες που εμφανίζονται ακόμη και σήμερα.

Τον 20ο αιώνα το «ξέπλυμα βρώμικου χρήματος» εμφανίζεται μαζί με το οργανωμένο έγκλημα και συγκεκριμένα την εποχή της ποτοαπαγόρευσης, όπου η μαφία των ΗΠΑ άρχισε να αγοράζει επιχειρήσεις πλυντηρίων ρούχων για να αποκρύψει τα παράνομα έσοδά της (με την ανάμειξη νόμιμων και παράνομων κερδών) , ενώ η επιλογή των συγκεκριμένων επιχειρήσεων έγινε, διότι οι συναλλαγές σε αυτές γίνονταν αποκλειστικά σε μετρητά¹².

Στην συνέχεια το 1931 ο γνωστός εγκληματίας Mayer Lansky¹³ κατάφερε να μεταφέρει τα παράνομα κέρδη του από την Φλόριντα σε λογαριασμούς κυρίως Ελβετικών Τραπεζών , ενώ το 1934 τέθηκε σε ισχύ η Swiss Banking Act¹⁴ , η οποία αποτέλεσε μια από τις πρώτες νομοθετικές πρωτοβουλίες της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης της Ελβετίας για την δημιουργία του Τραπεζικού Απορρήτου, το οποίο συνέβαλε και συμβάλλει στην ανάπτυξη του φαινομένου.

Ο Lansky, εκμεταλλευόμενος την κατάσταση που δημιουργήθηκε στην Ελβετία απέκτησε τον έλεγχο μιας ελβετικής τράπεζας, μέσω της οποίας, άρχισε να διεξάγει παράνομες μεταφορές κεφαλαίων χρησιμοποιώντας ως όχημα ένα πολύπλοκο σύστημα , το οποίο συνίστατο από εικονικές εταιρίες, εταιρίες χαρτοφυλακίου καθώς και υπεράκτιους λογαριασμούς.

Ουσιαστικά ο Lansky ήταν από τους πρώτους που άρχισε να χρησιμοποιεί το τραπεζικό σύστημα καθώς και διάφορα επενδυτικά εργαλεία για να επιτύχει την νομιμοποίηση των εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα και αποτέλεσε το πρότυπο για τους μεταγενέστερους εγκληματίες.

Μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, η νομοθεσία των κρατών άρχισε να ποινικοποιεί πράξεις που δεν προκαλούσαν μεν άμεση ζημία σε κάποιο συγκεκριμένο πρόσωπο¹⁵ (πχ περιβαντολλογικά, οικονομικά, εμπορικά κλπ), όμως δημιουργούσαν σοβαρά οικονομικά οφέλη για τους δράστες.

¹²Βλ. <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=13&ved=2ahUKEwi28pPNaDoAhWGw8QBHdBKBSwQFjAMegQIBxAB&url=http%3A%2F%2Fwww.cicad.oas.org%2Fdocument.asp%3Fid%3D3095&usq=AOvVaw32KCOzItVfyBk3BZta6cOa>.

¹³ Βλ. <https://www.britannica.com/biography/Meyer-Lansky>

¹⁴Βλ. <https://www.google.com/url,?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=10&ved=2ahUKEwjhuKivsaPoAhURtYsKHStSADUQFjAJegQIBhAB&url=https%3A%2F%2Fassets.kpmg%2Fcontent%2Fdam%2Fkpmg%2Fch%2Fpdf%2Fch-banking-act-en.pdf&usq=AOvVaw3k1IUJCVGxt9YgRSGvywIJ>.

¹⁵ Βλ. Stessens, Money Laundering , A New International Enforcement Model, 2000, σελ. 4.

Στις περιπτώσεις αυτές ,όπου δεν υπάρχει άμεση σύνδεση της παράνομης περιουσίας με συγκεκριμένα θύματα , δημιουργήθηκαν νέα νομικά εργαλεία για την αντιμετώπιση της καταστάσεως που είχε δημιουργηθεί και συγκεκριμένα θεσμοθετήθηκε η δήμευση της περιουσίας των δραστών , έτσι ώστε να στερηθούν οι δράστες τα παράνομα έσοδά τους και με αυτόν τον τρόπο να αποτραπεί η τέλεση νέων αδικημάτων. Αν και η δήμευση (σε ποινικό επίπεδο) δεν ήταν ένας θεσμός άγνωστος στις έννομες τάξεις, αυτή συνήθως περιοριζόταν στα αντικείμενα που χρησιμοποιήθηκαν για την τέλεση του αδικήματος ή στο αντικείμενο του εγκλήματος (πχ πλαστό διαβατήριο) και όχι στα κέρδη από την εγκληματική δραστηριότητα¹⁶.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα για την έλλειψη νομοθετικών μέτρων πάνω στο ζήτημα αυτό αποτελούσε η Μ. Βρετανία , η οποία μέχρι τουλάχιστον το 1986 δεν μπορούσε να δημεύσει την παράνομη περιουσία των εμπόρων ναρκωτικών.¹⁷ Επίσης θα πρέπει να σημειωθεί ότι το μέτρο της δήμευσης των κερδών από την εγκληματική δραστηριότητα (όπου έχει θεσμοθετηθεί πχ στο Βέλγιο) δεν επεκτεινόταν σε όλα τα αδικήματα αλλά αφορούσε συγκεκριμένες πράξεις (πχ ναρκωτικά) με αποτέλεσμα το οργανωμένο έγκλημα σε μεγάλο βαθμό να μπορεί να απολαμβάνει ασυλίας στον τομέα αυτό. ¹⁸ Το κενό αυτό συμπληρώθηκε σχεδόν σε όλες τις έννομες τάξεις.

Έτσι πχ στην Μεγάλη Βρετανία μετά την σύσταση της επιτροπής Hodgson ¹⁹, τέθηκε σε ισχύ ο νόμος Drug Trafficking Offences Act του 1986 , ο οποίος επέτρεψε την δήμευση των περιουσιακών στοιχείων των εμπόρων ναρκωτικών, ενώ προς την κατεύθυνση αυτή οδηγούσαν και άλλες διεθνείς πρωτοβουλίες , όπως η διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών το 1988 για την αντιμετώπιση της παράνομης εμπορίας των παραπάνω ουσιών ή η διάσκεψη του συμβουλίου της Ευρώπης (το 1990) για την αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος. Είναι προφανές από τ' ανωτέρω ότι ιστορικά το ζήτημα της νομιμοποίησης εσόδων που προέρχονται από εγκληματική δραστηριότητα συνδέθηκε με δύο φαινόμενα, δηλαδή με το οργανωμένο έγκλημα και κυρίως με το εμπόριο ναρκωτικών.

Πράγματι μέχρι την δεκαετία του 1980 το πρόβλημα της νομιμοποίησης εσόδων δεν απασχολούσε ιδιαίτερα την διεθνή κοινότητα, αφού τα κέρδη ήταν σχετικά περιορισμένα

¹⁶ Βλ. Stessens, ό.π., σελ. 30.

¹⁷ Βλ. R v Guthbertson, 1981 AC 470. Για τον Καναδά βλ. R v Banque Royale ,1985, 18 C.C.C.

¹⁸ Βλ. Stessens, ό.π., σελ. 4, Graber, Geldwäscherei, Ein Kommentar zu Art. 305 bis 305ter StGB, 1990, σελ. 95.

¹⁹ Βλ. Γενικά για το θέμα Mitchell-Hinton-Taylor, Confiscation,1992, McClean, International Judicial Assistance, 1992.

και το οργανωμένο έγκλημα είχε αναπτυχθεί κυρίως σε τοπικό επίπεδο. Η κατάσταση αυτή μεταβλήθηκε άρδην όταν άρχισε να αναδύεται το πρόβλημα του εμπορίου ναρκωτικών, ιδίως στις χώρες της λατινικής Αμερικής.

Η συγκέντρωση τεράστιων ποσών σε μετρητά²⁰ (τα οποία σε μεγάλο βαθμό προέρχονταν από τις πωλήσεις των παράνομων ουσιών στις ΗΠΑ) από τα καρτέλ ναρκωτικών που είχαν την έδρα τους σε χώρες, όπως η Κολομβία²¹, οδήγησε στην ανάγκη αξιοποίησης των ποσών αυτών και στην εισαγωγή τους στην νόμιμη οικονομία, αφού πλέον από την μια πλευρά τα παράνομα κέρδη δεν μπορούσαν να αποθηκευτούν αυτούσια λόγω του όγκου τους και από την άλλη η τοποθέτησή τους, κυρίως στο τραπεζικό σύστημα, έδινε στους εμπόρους ναρκωτικών νέες δυνατότητες εύκολης χρηματοδότησης των δραστηριοτήτων τους αλλά και ελέγχου των κρατικών μηχανισμών (πχ με εξαγορά δημοσίων υπαλλήλων), πράγμα που εξασφάλισε το ακαταδίωκτό τους.²²

Η κατάσταση αυτή δεν διέλαθε της προσοχής των κυβερνήσεων των ΗΠΑ. Ήδη από την εποχή της Προεδρίας του Νίξον άρχισαν να λαμβάνονται στα πρώτα μέτρα για την αντιμετώπιση του φαινομένου, αφού ο ίδιος είχε δηλώσει ότι η παράνομη πώληση ψυχοτρόπων ουσιών αποτελεί το βασικό κίνδυνο της αμερικανικής κοινωνίας²³.

Όμως ο πόλεμος κατά των ναρκωτικών εντάθηκε την δεκαετία του 1980, με πρόεδρο των ΗΠΑ τον Ρόναλντ Ρέικαν²⁴, ο οποίος πέτυχε την ψήφιση νέων αυστηρότερων νόμων για την προστασία της κοινωνίας από το εμπόριο ναρκωτικών, ενώ για πρώτη φορά με τον νόμο US Money Laundering Control Act του 1986 ²⁵ θεσπίστηκε το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική ενέργεια και μάλιστα σε ομοσπονδιακό επίπεδο, ενώ επετράπη η δήμευση των κερδών από την παραπάνω παράνομη δραστηριότητα.

Οι νομοθετικές αυτές πρωτοβουλίες είχαν ως βασικό σκοπό να περιορίσουν την επιρροή των εμπόρων ναρκωτικών στην κοινωνική και οικονομική ζωή των κρατών στην

²⁰ Βλ. Cassella, Toward a new model of money laundering: Is the “placement, layering, integration” model obsolete?, *Journal of Money Laundering Control*, Vol. 21 σελ. 494-497.

²¹ Βλ. Alasmari, Cleaning up Dirty Money: The Illegal Narcotics Trade and Money Laundering, *Economics & Sociology*, Vol. 5, No 2a, σελ. 139 επ.

²² Βλ. Stessens, ό.π, σελ. 10, Groose, *Drugs and Money*, 2001 , σελ. 5 επ.

²³ Βλ. [Thirty Years of America's Drug War](#) , *Frontline. PBS*.

²⁴Βλ.<https://medium.com/kyc-io-scalable-kyc-management-solutions/the-history-of-money-laundering-be56bc65d6ae>.

²⁵ Βλ. Groose, ό.π., σελ 57 επ.

επικράτεια των οποίων παράγονταν ή καταναλώνονταν²⁶ οι επίμαχες ουσίες αλλά και να δημιουργήσουν προσκόμματα στην περαιτέρω ανάπτυξη των έκνομων δραστηριοτήτων, εφόσον μόνο η επίθεση στο σύστημα μεταφοράς και πώλησης ναρκωτικών δεν απέδιδε τα αναμενόμενα αποτελέσματα και θα έπρεπε να εξευρεθεί ένας τρόπος στέρησης των κερδών των καρτέλ , για να μπορέσουν να περιορίσουν την δράση τους.

Η σύνδεση του εμπορίου ναρκωτικών με το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος και η σημασία του τελευταίου για την ανάπτυξη του πρώτου άρχισε να παρουσιάζεται και σε διάφορα διεθνή κείμενα. Έτσι στη Συνθήκη της Βιέννης Εναντίον του Παράνομου Εμπορίου Ναρκωτικών Ουσιών και Ψυχοτρόπων Ουσιών του 1988²⁷ αναφέρεται ρητά η ανάγκη ποινικοποίησης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα ειδικά για τα ποσά που προέρχονται από την παράνομη πώληση ναρκωτικών, μια συνθήκη που έχει υπογραφεί σχεδόν από το σύνολο των κρατών.

Στην συνέχεια και την επόμενη χρονιά στην σύνοδο των G7 αποφασίστηκε η ίδρυση της Financial Action Task Force (FATF) ²⁸ (Ομάδα Χρηματοπιστωτικής Δράσης), της οποίας ο βασικός σκοπός είναι η ανάλυση των τάσεων και των νέων τρόπων νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα καθώς επίσης και η κατάθεση προτάσεων για την αντιμετώπισή του φαινομένου, ιδίως στον τραπεζικό τομέα. Η ομάδα έχει συντάξει άνω των 40 συστάσεων ²⁹ , τις οποίες ακολουθούν 26 κρατικές και διεθνείς οντότητες (πχ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή).

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι στην συγκεκριμένη περίπτωση οι συμμετέχοντες στην Task Force επέλεξαν το σύστημα των προτάσεων και όχι την υπογραφή συνθήκης πρώτον για να αποφύγουν την πολύχρονη διαδικασία επικύρωσης από τα κοινοβούλια και δεύτερον για να επιτρέψουν την ευέλικτη εφαρμογή των προτάσεων από τις κυβερνήσεις. Οι συγκεκριμένες συστάσεις (recommendations) αν και αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα soft law, συνέβαλαν αποφασιστικά στην δημιουργία των νομικών πλαισίων πολλών κρατών.

Εκτός από της ΗΠΑ και η Ε.Ε. επέδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την προσαρμογή της νομοθεσίας της απέναντι στο ξέπλυμα βρώμικου χρήματος με αποτέλεσμα από το 1991 (

²⁶ Βλ. Nadelmann, Cops Across Borders, The internationalization of US Criminal Law Enforcement, 1993, σελ. 251 επ.

²⁷ Βλ. https://www.unodc.org/pdf/convention_1988_en.pdf.

²⁸ Βλ. Stessens, ό.π., σελ. 17, Kroeker, The pursuit of illicit proceeds from historical origins to modern applications. Journal of Money Laundering Control, Vol. 17 , σελ. 269 επ.

²⁹ Βλ. <http://www.fatfgafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/the40recommendationspublishedoctober2004.html>.

πρώτη οδηγία 91/308 ΕΟΚ της 10ης Ιουνίου 1991 για την αποτροπή χρήσης των οικονομικών συστημάτων για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος) και μετά να εκδοθούν πολλές Οδηγίες για την δημιουργία ενός ενιαίου αυστηρού πλαισίου για την αποτροπή εισαγωγής παράνομων κερδών στην επικράτειά της, ένα ζήτημα που θα μας απασχολήσει ιδιαίτερα στο τέταρτο κεφάλαιο της παρούσης εργασίας, αφού η ελληνική νομοθεσία έχει συμμορφωθεί με τις επιταγές της Ε.Ε.

Η άμεση σύνδεση του επίμαχου εγκλήματος με την τρομοκρατία αποτέλεσε το επόμενο γεγονός που απασχόλησε την διεθνή κοινότητα. Μετά την τρομοκρατική επίθεση στους δίδυμους πύργους τον Σεπτέμβριο του 2011, οι αρχές των κρατών και ιδίως των ΗΠΑ προσπάθησαν να αυστηροποιήσουν το πλαίσιο ελέγχου της κίνησης παράνομων κερδών ιδίως προς τις τράπεζες³⁰.

Για παράδειγμα με τον νόμο PATRIOT ACT³¹ οι τράπεζες υποχρεώθηκαν να υιοθετήσουν νέα μέτρα για τον έλεγχο των κεφαλαίων που διαχειρίζονταν και να ενημερώνουν άμεσα τις δικτικές αρχές για τα ύποπτα ποσά που ευρίσκονται ιδίως σε λογαριασμούς ξένων υπηκόων. Η τάση αυτή για τον έλεγχο κυρίως του τραπεζικού συστήματος κρίθηκε (και κρίνεται) απαραίτητη, αφού αποκαλύφθηκαν πολλά σκάνδαλα (πχ panama papers³²) στα οποία οι τραπεζικοί οργανισμοί συμμετείχαν ενεργά και προσέφεραν την συνδρομή τους στην νομιμοποίηση τεράστιων ποσών που προέρχονταν από διάφορες παράνομες δραστηριότητες.

Εν κατακλείδι θα πρέπει να αναφερθεί ότι η προσπάθεια για τον περιορισμό του φαινομένου είναι συνεχής, δημιουργούνται νέες προκλήσεις αφού οι δράστες «ανακαλύπτουν» νέους τρόπους για να αξιοποιήσουν τα παράνομα κέρδη τους , ενώ η δύναμη των παράνομων αυτών ομάδων συνεχώς ενισχύεται λόγω των τεράστιων ποσών που διαχειρίζονται ,δημιουργώντας σοβαρά προβλήματα στους δικτικούς μηχανισμούς.

3.ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ- ΕΜΠΟΡΙΟ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ

Όπως προαναφέρθηκε το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος έχει συνδεθεί (χωρίς όμως να περιορίζεται μόνο σε αυτό του πλαισίου) άμεσα με δύο συγκεκριμένες εκφάνσεις της

³⁰ Βλ. Jamshidi et al , A novel Multi objective Approach for detecting Money Laundering with a Neuro-Fuzzy Technique, Proceedings of the 2019 IEEE 16th International Conference on Networking , Sensing and Control , 9-11 Μαΐου ,2019 , Alberta.

³¹ Βλ. <https://www.britannica.com/topic/USA-PATRIOT-Act>

³²Βλ.<https://www.reuters.com/article/us-deutsche-bank-moneylaundering/deutsche-faces-questions-from-authorities-investigating-danske-idUSKCN1PH0JJ>, <https://www.bbc.com/news/business-38805085>

κοινωνικής παθολογίας, δηλαδή το οργανωμένο έγκλημα και το εμπόριο ναρκωτικών. Γι' αυτό το λόγο και θα πρέπει να αναφερθούμε εν συντομία σ' αυτά.

A. Το οργανωμένο³³ έγκλημα δεν αποτελεί σημερινό φαινόμενο, όμως άρχισε να αναπτύσσεται ιδιαίτερα μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Έγιναν πολλές προσπάθειες για να προσδιοριστεί με ακρίβεια, όμως οι περισσότεροι ορισμοί έχουν εγκληματολογικό υπόβαθρο, ενώ λόγω της πολυπλοκότητας και των διάφορων μορφών που λαμβάνει το οργανωμένο έγκλημα δεν είναι ιδιαίτερα εύκολο να δημιουργηθεί ένα συμπαγές νομικό πλαίσιο που να το ορίζει χωρίς ασάφειες.³⁴

Σύμφωνα με την διακρατική συμφωνία μεταξύ Ελβετίας και Η.Π.Α. περί αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής σε θέματα ποινικού δικαίου της 25^{ης} Μαΐου 1973 (Άρθρο 6, σημ. 3), «Ως οργανωμένη εγκληματική ομάδα υπό την έννοια αυτού του κεφαλαίου, νοείται μια ένωση ή ομάδα προσώπων η οποία συγκροτήθηκε για ένα μεγάλο ή αορίστου διάρκειας χρονικό διάστημα, με σκοπό να επιτύχουν με εν μέρει ή καθ' ολοκληρίαν παράνομα μέσα την εξασφάλιση εσοδών ή άλλων χρηματικών αξιών ή οικονομικών οφελών για λογαριασμό δικό τους ή τρίτων και να αποτρέψουν την ποινική δίωξη των παρανόμων ενεργειών τους και επιδιώκοντας τους σκοπούς τους με μεθοδικό και συστηματικό τρόπο: α) χρησιμοποιούν τουλάχιστον εν μέρει, μέσα στα πλαίσια των δραστηριοτήτων τους, πράξεις βίας ή εκφοβίζουν τρίτους με τη διάπραξη ή την απειλή διάπραξης αξιόποινων πράξεων και β) είτε επιδιώκουν την απόκτηση πολιτικής και οικονομικής επιρροής, ιδιαίτερα δε σε πολιτικά σώματα ή οργανώσεις, δημόσια διοίκηση, δικαιοσύνη, επιχειρήσεις, εργοδοτικές οργανώσεις, εργατικά συνδικάτα ή άλλες ενώσεις εργαζομένων, είτε εντάσσονται τυπικά ή άτυπα σε μια ή περισσότερες παρεμφερείς ενώσεις ή ομάδες από τις οποίες τουλάχιστον μια ασχολείται με τις περιγραφόμενες στην παράγραφο 1 δραστηριότητες».

Στο σημείο αυτό θα αναφερθούμε και στην σύμβαση του ΟΗΕ κατά του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος που έχει συναφθεί το 2000 στο Παλέρμιο της Ιταλίας και αποτελεί στην δεύτερη συνθήκη διεθνούς ποινικού ενδιαφέροντος του ΟΗΕ. Η συγκεκριμένη συμφωνία κυρώθηκε στη χώρα μας με τον ν. 3875/2010.

Η συγκεκριμένη συνθήκη υποχρεώνει τις κρατικές οντότητες να λάβουν τα κατάλληλα νομοθετικά μέτρα, έτσι ώστε αντιμετωπίσουν το φαινόμενο μέσω του ποινικού δικαίου,

³³ Βλ. Nardo, Organized crime and networking economy: models, features, dynamics and related approaches, *Journal of Money Laundering Control*, 2008, σελ. 172-178.

³⁴ Βλ. Blakesley, *The Criminal Justice system Facing The challenge of Organized Crime*, 1988, σελ. 73 επ.

ενώ στοχοποιείται το οργανωμένο έγκλημα ανεξάρτητα εάν αυτό τελείται διασυνοριακά ή αποκλειστικά σε εθνικό επίπεδο.³⁵

Σύμφωνα με την παραπάνω συνθήκη (όπως αυτή αποτυπώνεται στο άρθρο 2 του ν. 3875/2010) (α) «Οργανωμένη εγκληματική ομάδα» νοείται δομημένη ομάδα τριών ή περισσότερων προσώπων που υπάρχει για κάποια χρονική περίοδο και ενεργεί με κοινό σκοπό τέλεσης ενός ή περισσότερων σοβαρών εγκλημάτων ή εγκλημάτων που θεσπίζονται σύμφωνα με τη Σύμβαση αυτή, προκειμένου να ποριστεί αμέσως ή εμμέσως οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος. (β) «Σοβαρό έγκλημα» νοείται συμπεριφορά η οποία συνιστά αδίκημα που τιμωρείται με ποινή στερητική της ελευθερίας, της οποίας το ανώτατο όριο δεν μπορεί να είναι μικρότερο από τέσσερα έτη ή με αυστηρότερη ποινή. Από τους παραπάνω ορισμούς αλλά και από όσους υπάρχουν σε άλλα διεθνή κείμενα (πχ στην Ευρωπαϊκή Συνθήκη για την έκδοση του 1996)³⁶ μπορούμε να εξάγουμε τα βασικά χαρακτηριστικά της έννοιας.³⁷

Το πρώτο ενδιαφέρον χαρακτηριστικό του οργανωμένου εγκλήματος είναι ότι τελείται μέσα στα πλαίσια ομάδων, οι οποίες είναι σχετικά μεγάλες, παγιωμένες, συνήθως με ιεραρχία οι οποίες τελούν αδικήματα με σκοπό το κέρδος και επιδιώκουν να δημιουργήσουν ένα πλαίσιο προστασίας των από τον κοινωνικό έλεγχο με παράνομα μέσα, όπως με την άσκηση βίας και εκβιασμών αλλά και με την τέλεση πράξεων διαφθοράς.³⁸ Το δεύτερο σημαντικό στοιχείο που χαρακτηρίζει το οργανωμένο έγκλημα είναι η δημιουργία μεγάλων κερδών, πράγμα που επισημάνθηκε πχ στο πρώτο Συμπόσιο της Ιντεροπόλ³⁹.

Η επιτυχία του οργανωμένου εγκλήματος στο τομέα αυτό εξηγείται πρώτον από το ότι οι ομάδες είναι δομημένες με τέτοιο τρόπο, ώστε να παράγουν κέρδη και δεύτερον ότι η κύρια δραστηριότητά τους είναι η παροχή παράνομων αγαθών και υπηρεσιών, τα οποία έχουν πολύ υψηλή τιμή αγοράς, αφού οι δράστες εκμεταλλεύονται την μονοπωλιακή τους θέση. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το οργανωμένο έγκλημα δεν

³⁵ Βλ. Καμπέρου- Ντάλτα, Ο ν.3691/2008 για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Ερμηνευτική προσέγγιση του νόμου και διεθνές ποινικό πλαίσιο, 2009, σελ.17-18.

³⁶ Βλ. Άρθρο 3.

³⁷ Βλ. Pieth, Das Zweite Paket gegen das Organisiertes Verbrechen, die Überlegungen des Gesetzgebers, 1995, σελ. 228, Vest, Organisiertes Kriminalität- Überlegungen zur Kriminalpolitischen Instrumentalisierung eines Begriffs, 1994 σελ. 125.

³⁸ Βλ. Σύμβαση Η.Ε του 1992 για το Οργανωμένο έγκλημα, Practical Measures Against Organized Crime, Formulated by the International Seminar on Organized Crime στο Suzdal της Ρωσικής Ομοσπονδίας που έλαβε χώρα από 21 έως 25 Οκτωβρίου 1991.

³⁹ Βλ. Blakesley, ό.π., σελ. 73.

ασχολείται μόνο με το εμπόριο ναρκωτικών αλλά και με αυτό των όπλων , την λευκής σαρκός , με την πώληση ανθρωπίνων οργάνων κλπ.

Η εξαιρετική οικονομική κατάσταση των ομάδων αυτών εξηγεί μερικά από τα κοινωνικά φαινόμενα που συνδέονται με το οργανωμένο έγκλημα , όπως η αυξημένη διαφθορά του πολιτικού και οικονομικού συστήματος που οδηγεί στην τρώση βασικών αρχών των σύγχρονων κοινωνιών, δηλαδή της αρχής του κράτους δικαίου και της δημοκρατικής διακυβέρνησης.⁴⁰

Όπως είναι προφανές από τα ανωτέρω, η παραγωγή σημαντικών κερδών από το οργανωμένο έγκλημα δημιουργεί την αδήριτη ανάγκη για την νομιμοποίηση τους, αφού αυτά δεν μπορούν να καταναλωθούν ή να επενδυθούν σε νόμιμες δραστηριότητες χωρίς να τραβήξουν την προσοχή των διωκτικών αρχών των κρατών. Άλλωστε ,εάν δεν υπάρχει ο απαραίτητος μηχανισμός ξεπλύματος των ποσών αυτών, μόνη η κατοχή τους αποτελεί σοβαρή απόδειξη για την παράνομη προέλευσή τους⁴¹.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί ότι η παγκοσμιοποίηση και η ανάπτυξη των δραστηριοτήτων των εγκληματικών οργάνων σε διάφορα πεδία οδηγεί στην ανάγκη διαχείρισης των κερδών με σύγχρονες μεθόδους , όπως ακριβώς πράττουν και οι νόμιμες επιχειρήσεις. Η δυνατότητα χρησιμοποίησης νόμιμων καταθέσεων ή άλλων χρηματοπιστωτικών εργαλείων (κυρίως μέσω του τραπεζικού τομέα) απαιτεί προηγουμένως να έχει λάβει χώρα νομιμοποίηση των παράνομων κερδών, ενώ ένα ακόμη πρόβλημα που θα πρέπει να επιλυθεί είναι ο τρόπος διαχείρισης των μετρητών, τα οποία δεν απαιτείται πάντοτε να επενδυθούν άμεσα για την επέκταση της παράνομης δραστηριότητα των ομάδων.

Λόγω του ισχυρού δεσμού του οργανωμένου εγκλήματος και της νομιμοποίησης εσόδων, η καταπολέμηση του τελευταίου με κάθε τρόπο αποτελεί βασική στρατηγική για να περιοριστεί το πρώτο. Τούτο συμβαίνει διότι η σύλληψη των μελών των εγκληματικών ομάδων για την αρχική παράνομη δραστηριότητά τους δεν επιφέρει κάποιο ουσιαστικό αποτέλεσμα, αφού από την μια πλευρά οι παράνομες ενέργειες συνεχίζονται από τα εναπομείναντα μέλη , ενώ η απειλή της στέρησης της προσωπικής ελευθερίας δεν αποτελεί αποτρεπτικό μέσο λόγω της δυσχέρειας εντοπισμού και

⁴⁰ Βλ. Tanzi, Money Laundering and the International Financial system, IMF , Working Paper N. 96/55 σελ. 14, Quirk , Macroeconomic implications of Money Laundering, IMF Working Paper 96/66 σελ. 33 επ.

⁴¹ Βλ. Stessens, ό.π., σελ. 8.

καταδίκης των προσώπων που συμμετέχουν σε αυτές αλλά και του δέλεαρ των μεγάλων κερδών που προσφέρει το οργανωμένο έγκλημα.⁴²

Η στρατηγική της καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων δεν στρέφεται κατά προσώπων αλλά κατά της δομής της οργάνωσης στερώντας από αυτήν τους βασικούς της πόρους, πράγμα που περιορίζει την δυνατότητα ανάπτυξης των δραστηριοτήτων της.

3.1 ΕΜΠΟΡΙΟ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, το εμπόριο των ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών⁴³ αποτέλεσε το έναυσμα για την μεταβολή της νομοθεσίας, όσον αφορά την νομιμοποίηση εσόδων. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι η παραπάνω δραστηριότητα⁴⁴ αποτελεί ένα από τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες κοινωνίες σε τοπικό και διεθνές επίπεδο. Μέσα στον 20^ο αιώνα υπήρξαν τουλάχιστον 12 διεθνείς συνθήκες⁴⁵ που προσπάθησαν να θεσπίσουν κανόνες για να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο αλλά και να ενισχύουν την συνεργασία μεταξύ των κρατών.

Βασικός σκοπός των παραπάνω προσπαθειών ήταν ο περιορισμός της παραγωγής των παράνομων ουσιών, πράγμα που θα οδηγούσε και στην μείωση της χρήσης. Η στρατηγική που ακολουθήθηκε δεν είχε ιδιαίτερα αποτελέσματα, αφού από την μια πλευρά δεν εκτιμήθηκαν οι πολύπλευρες κοινωνικές διαστάσεις του φαινομένου, ενώ από την άλλη, η χρήση στην αρχή θεωρήθηκε ότι είναι ένα απλό ιατρικό πρόβλημα των χρηστών⁴⁶. Στην πραγματικότητα η παραγωγή, η χρήση και η διακίνηση των ψυχοτρόπων ουσιών είναι ένα σύνθετο κοινωνικό ζήτημα, πράγμα που αποδεικνύεται από το γεγονός ότι στις χώρες παραγωγής, η σημασία του εμπορίου ναρκωτικών για το σύνολο της κοινωνικής και οικονομικής δραστηριότητας είναι τεράστια και δεν μπορεί να υπολογιστεί επακριβώς.

⁴² Βλ. Fried, Rationalizing Criminal Forfeiture, J.Cr L. and Crim. 1998, σελ. 367 επ.

⁴³ Βλ. Alasmari, ό.π., σελ. 140 επ.

⁴⁴ Βλ. Farfan- Mendez, The Structure of Drug Trafficking Organizations and Money Laundering Practices, A Risk Appetite Hypothesis, Journal of Illicit Economics and Development, 2019, σελ. 294 επ. .

⁴⁵ Βλ. Bassiouni, Critical Reflections on International and National Control of Drugs, Denv.J.Int L and Policy, 1990, σελ. 312 επ. Ενδεικτικά αναφέρουμε την Συνθήκη του ΟΗΕ του 1961, το πρωτόκολλο με το οποίο συμπληρώθηκε η παραπάνω συνθήκη το 1972 και την συνδιάσκεψη του 1971 του ΟΗΕ για τις ψυχοτρόπες ουσίες.

⁴⁶ Βλ. Stessens, ό.π., σελ. 10.

Ο όρος «ναρκοδημοκρατία»⁴⁷ που χρησιμοποιήθηκε στο παρελθόν καταδεικνύει τις στενές σχέσεις των καρτέλ με τους θεσμούς των κρατών αλλά και την εισαγωγή των παράνομων κερδών από το εμπόριο στην νόμιμη οικονομία.

3.2 ΕΝΝΟΙΑ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Η τρομοκρατία δεν είναι ένα σημερινό φαινόμενο αλλά εμφανίζεται ήδη στην Μέση Ανατολή κατά τον 11ο αιώνα με την δράση των Ασασίνων, οι οποίοι ανήκαν στην ισμαηλητική αίρεση των Νισάρι,⁴⁸ ενώ κατά τη γαλλική επανάσταση υπήρξε ένα από τα βασικά εργαλεία για την εξόντωση πολιτικών αντιπάλων κάθε είδους.⁴⁹ Σε κοινωνιολογικό επίπεδο η τρομοκρατία συνδέεται άμεσα με την άσκηση βίας κατά πολιτών για την επίτευξη πολιτικών ή ιδεολογικών σκοπών, όμως θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν υπάρχει νομικά ένας διεθνής καθολικά αποδεκτός ορισμός της τρομοκρατίας.

Με βάση την δήλωση της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών το 1994 για την εξάλειψη της διεθνούς τρομοκρατίας, έγινε αποδεκτό το ψήφισμα 49/60 στο οποίο αναφέρεται ότι η τρομοκρατία περιλαμβάνει ποινικά αδικήματα που έχουν ως σκοπό να προκαλέσουν γενικό φόβο στον πληθυσμό, τα οποία διαπράττονται από ομάδες ή από μεμονωμένα πρόσωπα για πολιτικούς σκοπούς, ενώ οι πράξεις αυτές είναι απαράδεκτες σε κάθε περίπτωση ασχέτως των πολιτικών, φιλοσοφικών, ιδεολογικών κινήτρων των οποίων γίνεται επίκληση, ώστε να δικαιολογηθούν.⁵⁰

Δέκα έτη αργότερα το Συμβούλιο Ασφαλείας με το ψήφισμα 1466(2004)⁵¹ προσδιόρισε την τρομοκρατία ως το σύνολο ποινικών ενεργειών, που στρέφονται κατά πολιτών, οι οποίες προκαλούν τον θάνατο ή την βαρεία σωματική βλάβη ή θέτουν διάφορα πρόσωπα σε καθεστώς ομηρείας με σκοπό να δημιουργήσουν ένα καθεστώς φόβου στην κοινή γνώμη ή σε συγκεκριμένη ομάδα προσώπων ή σε ένα άτομο, απειλώντας τον

⁴⁷ Βλ. <https://en.wikipedia.org/wiki/Narco-state>.

⁴⁸ Βλ. <https://el.wikipedia.org/wiki/Τρομοκρατία>.

⁴⁹ Βλ. Γενικά για το θέμα https://el.wikipedia.org/wiki/Μαξιμιλιανός_Ροβεσπιέρος, Ιωαννίδου, κοινωνία, δίκαιο και πολιτική την περίοδο της Τρομοκρατίας κατά την Γαλλική Επανάσταση (1793-1994), <http://ikee.lib.auth.gr/record/127188/files/GRI-2011-7225.pdf>

⁵⁰ Βλ. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Human Rights, Terrorism and Counter-Terrorism, Fact Sheet 32,σελ. 5 επ.

⁵¹Βλ.[https://www.vifindia.org/sites/default/files/Security%20Council%20Resolution%201466%20\(2004\).pdf](https://www.vifindia.org/sites/default/files/Security%20Council%20Resolution%201466%20(2004).pdf).

πληθυσμό ή την κυβέρνηση ή έναν διεθνή οργανισμό να προβεί σε συγκεκριμένη πράξη ή παράλειψη.

Τέλος, μέσα στα πλαίσια της Ε.Ε. θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο ορισμός της έννοιας της τρομοκρατίας δίδεται στην οδηγία ΕΕ 2017/541 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και ως τρομοκρατικά εγκλήματα θεωρούνται τα κάτωθι αδικήματα εφόσον τελούνται για έναν από τους στόχους που απαριθμούνται στην παράγραφο 2:

- α) προσβολή κατά της ζωής προσώπου, η οποία μπορεί να προκαλέσει τον θάνατο·
- β) προσβολή κατά της σωματικής ακεραιότητας προσώπου·
- γ) απαγωγή ή αρπαγή ομήρων·
- δ) πρόκληση εκτεταμένων καταστροφών σε κυβερνητικές ή δημόσιες εγκαταστάσεις, συγκοινωνιακά δίκτυα, εγκαταστάσεις υποδομής περιλαμβανομένων των συστημάτων πληροφορικής, σταθερές εξέδρες που βρίσκονται επί της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας, δημόσιους χώρους ή ιδιωτικές ιδιοκτησίες, που θα μπορούσαν να εκθέσουν σε κίνδυνο ανθρώπινες ζωές ή να προξενήσουν σημαντικές οικονομικές απώλειες·
- ε) κατάληψη αεροσκαφών ή πλοίων ή άλλων μέσων μαζικής μεταφοράς ή μεταφοράς εμπορευμάτων
- στ) κατασκευή, κατοχή, κτήση, μεταφορά, προμήθεια ή χρήση εκρηκτικών υλών ή πυροβόλων όπλων, συμπεριλαμβανομένων των χημικών, βιολογικών, ραδιολογικών ή πυρηνικών όπλων, καθώς και έρευνα και ανάπτυξη όσον αφορά τα χημικά, βιολογικά, ραδιολογικά ή πυρηνικά όπλα·
- ζ) απελευθέρωση επικίνδυνων ουσιών ή πρόκληση πυρκαγιών, πλημμυρών ή εκρήξεων, με αποτέλεσμα την έκθεση ανθρώπινης ζωής σε κίνδυνο·
- η) διαταραχή ή διακοπή του εφοδιασμού ύδατος, ηλεκτρικής ενέργειας ή κάθε άλλου βασικού φυσικού πόρου, με αποτέλεσμα την έκθεση ανθρώπινης ζωής σε κίνδυνο·
- θ) παράνομη παρεμβολή σε σύστημα, κατά τα αναφερόμενα στο άρθρο 4 της οδηγίας 2013/40/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις επιθέσεις κατά συστημάτων πληροφοριών, στις περιπτώσεις όπου ισχύει το άρθρο 9 παράγραφος 3 ή το άρθρο 9 παράγραφος 4 στοιχείο β) ή γ) της εν λόγω οδηγίας και παράνομη παρεμβολή σε δεδομένα, κατά τα αναφερόμενα στο άρθρο 5 της εν λόγω οδηγίας, στις περιπτώσεις όπου ισχύει το άρθρο 9 παράγραφος 4 στοιχείο γ) της εν λόγω οδηγίας·

ι) απειλή τέλεσης οποιασδήποτε εκ των πράξεων που αναφέρονται στα στοιχεία α) έως θ).

2. Οι σκοποί που αναφέρονται στην παράγραφο 1 είναι:

α) να εκφοβιστεί σοβαρά ένας πληθυσμός·

β) να εξαναγκαστούν αθέμιτα κυβέρνηση ή διεθνής οργανισμός να εκτελέσουν ή να παραλείψουν οποιαδήποτε πράξη·

γ) να αποσταθεροποιηθούν σοβαρά ή να καταστραφούν οι θεμελιώδεις πολιτικές, συνταγματικές, οικονομικές ή κοινωνικές δομές μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού.

Από τα παραπάνω είναι προφανές ότι όλες οι παραπάνω θέσεις συγκλίνουν στα κάτωθι στοιχεία:

α. η τρομοκρατία συνδέεται άμεσα με την τέλεση ποινικών αδικημάτων ιδιαίτερης σοβαρότητας.

β. οι πράξεις στρέφονται κυρίως κατά πολιτών.

γ. προκαλούν φόβο στο κοινωνικό σύνολο ή στα μέλη αυτών.

δ. σκοπό έχουν να εξαναγκάσουν τις κυβερνήσεις να πράξουν ή να παραλείψουν κάποια νόμιμη ενέργεια.

3.3 ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΣΕ ΑΛΛΑ ΑΔΙΚΗΜΑΤΑ

Παρά του ότι η ποινικοποίηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα αποτελεί τμήμα της στρατηγικής αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος και του εμπορίου ναρκωτικών, όπως προκύπτει από την νομοθεσία της Ε.Ε. , η επέκταση της ποινικής προστασίας δεν περιορίζεται πλέον μόνο στους δύο αυτούς τομείς. Σήμερα τα βασικά αδικήματα που μπορεί να οδηγήσουν στο ξέπλυμα βρώμικου χρήματος είναι πολυάριθμα και καλύπτουν ένα μεγάλο εύρος εννόμων αγαθών (περιουσιακά, υπομνήματα κλπ) . Η επέκταση της ποινικής προστασίας συνδέεται άμεσα με την υιοθέτηση των νέων εργαλείων που έχουν θεσμοθετηθεί για την αντιμετώπιση της

νομιμοποίησης εσόδων ,όπως της δήμευσης , τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν και σε άλλες περιπτώσεις.

Γενικότερα θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι δημιουργείται μια νέα αντιεγκληματική πολιτική⁵² , η οποία στοχεύει κυρίως στα οικονομικά οφέλη από το έγκλημα , δηλαδή ενδιαφέρεται περισσότερο να ανακόψει την αυξητική πορεία της τέλεσης των αδικημάτων μέσω της αφαίρεσης των οικονομικών πόρων που συντηρούν ή αποτελούν το κίνητρο για την έκνομη συμπεριφορά και λιγότερο για την δίωξη συγκεκριμένων προσώπων.

Η παραπάνω τάση εξηγείται από τους κάτωθι παράγοντες:

Πρώτον, από το γεγονός ότι το οργανωμένο έγκλημα πλέον δραστηριοποιείται σε πολλούς τομείς και όχι μόνο στο εμπόριο ναρκωτικών, πράγμα που σημαίνει ότι θα πρέπει να αυξηθούν τα βασικά αδικήματα που είναι στο στόχαστρο των αρχών, έτσι ώστε να περιοριστούν τα «παράθυρα» δράσης του οργανωμένου εγκλήματος.

Δεύτερον, ότι πολλές μορφές εγκλημάτων που αποφέρουν σημαντικά έσοδα (εμπόριο αρχαιοτήτων, όπλων κλπ) ευρίσκονται στη διεθνή πολιτική ημερήσια διάταξη⁵³ , πράγμα που σημαίνει ότι δημιουργείται ένα νέο διεθνές πλαίσιο βασικών αδικημάτων, έτσι ώστε να αντιμετωπιστεί όχι μόνο το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα αλλά και τα βασικά αδικήματα που απασχολούν τα κράτη που συμμετέχουν στην προσπάθεια για την βελτίωση της διεθνούς συνεργασίας.

Τρίτον, η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα μπορεί μεν να αποτελεί απαραίτητο τμήμα για την ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος, όμως ταυτόχρονα είναι και η «Αχίλλειος πτέρνα» του , αφού εξαναγκάζει τις παράνομες ομάδες να συνεργαστούν με θεσμούς της νόμιμης οικονομίας.⁵⁴

Συγκεκριμένα, επειδή το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος απαιτεί πολλές φορές ειδικές τραπεζικές γνώσεις αλλά και πρόσβαση την νόμιμη οικονομική δραστηριότητα, τα μέλη του οργανωμένου εγκλήματος χρειάζεται να καταφύγουν στην συνδρομή θεσμικών επαγγελματιών, κυρίως του τραπεζικού χώρου, για να επιτύχουν τους στόχους τους. Η συμμετοχή των συγκεκριμένων προσώπων στην παράνομη δράση των παραπάνω ομάδων δεν οδηγεί μόνο στη διασπορά των παράνομων κερδών στην νόμιμη οικονομία

⁵² Βλ. Stessens, ό.π., σελ. 12.

⁵³ Βλ. Gilmore, International Initiatives, στο Butterworths International Guide to Money Laundering Law and Practice, 1995, σελ. 15.

⁵⁴ Βλ. Stessens, ό.π., σελ. 13.

αλλά αποτελεί κίνητρο για την τέλεση άλλων οικονομικών εγκλημάτων από τους εγγυητές της θεσμικής ασφάλειας του οικονομικού συστήματος.⁵⁵

Αυτό σημαίνει ότι δεν θα πρέπει να τιμωρείται μόνο η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα των οργανωμένων ομάδων (πράγμα που θα οδηγούσε και στην δήμευση των σχετικών ποσών) αλλά και το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος από συνδεδεμένες παράνομες ενέργειες (πχ διαφθορά , δωροδοκία, απάτη, φοροδιαφυγή). Με αυτόν τον τρόπο αποτρέπεται η συμμετοχή και τρίτων προσώπων στην τέλεση αδικημάτων αυτού του τύπου, ενώ τους αφαιρείται το κίνητρο για την συμμετοχή τους σε ανάλογες ενέργειες.

Τέταρτον, η αύξηση των βασικών εγκλημάτων που ορίζονται στους σχετικούς νόμους ενισχύει την προσπάθεια καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα. Η αρχική επικέντρωση στο εμπόριο ναρκωτικών και σε άλλα σοβαρά αδικήματα ίσως να δικαιολογούνταν λόγω των περιορισμένων πόρων των διωκτικών και δικαστικών αρχών, όμως η διατήρηση της παραπάνω πολιτικής δημιουργεί σοβαρές προκλήσεις στην αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος ,αφού από την μια πλευρά ένα σημαντικό μέρος των εσόδων των ομάδων αυτών δεν κινδυνεύει από την δήμευση αλλά και δημιουργούνται και ζητήματα στο στάδιο απόδειξης της παράνομης δράσης των φερόμενων ως δραστών, αφού τα έσοδα πχ από το εμπόριο ναρκωτικών αναμειγνύονται με τα υπόλοιπα που προέρχονται από άλλες δραστηριότητες των ομάδων με αποτέλεσμα να μην μπορούν να εντοπιστούν αλλά και να υπολογιστούν με ακρίβεια.⁵⁶

Η επίλυση του παραπάνω προβλήματος αλλά και η ανάγκη αύξησης των πιθανοτήτων εξάρθρωσης των οργανώσεων ,μέσω της στερήσεως των αναγκαίων πόρων για να συνεχίσουν την δραστηριότητά τους, απαιτεί την αναπροσαρμογή του καταλόγου των βασικών εγκλημάτων , πράγμα που θα οδηγήσει εκτός των άλλων στον περιορισμό της δυνατότητας των μελών των οργανώσεων (ή των συνεργατών) να αποφύγουν την ποινική τους ευθύνη πχ επικαλούμενοι ότι τα παράνομα ποσά προέρχονται από κάποιο έγκλημα (δραστηριότητα) που δεν τυποποιείται ως βασικό στον νόμο περί νομιμοποίησης εσόδων.

Επίσης, η αύξηση των βασικών εγκλημάτων ενδυναμώνει την διεθνή συνεργασία, αφού ελαχιστοποιούνται οι περιπτώσεις όπου η δίωξη δεν μπορεί να συνεχιστεί ή να λάβει

⁵⁵ Βλ. Paoli, The Banco Ambrosiano Case . An investigation Into the Underestimation of the Relations between Organized and Economic Crime, Crime , Law and Social Change ,1995, σελ. 349 επ..

⁵⁶ Βλ. Σύσταση 18 της ομάδας FAFT.

χώρα διεθνή συνεργασία μεταξύ των δικαστικών ή διωκτικών αρχών, επειδή ελλείπει το στοιχείο του διπλού αξιοποιήσιμου⁵⁷.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι και σε ηθικό επίπεδο δεν μπορεί να δικαιολογηθεί ο περιορισμός του καταλόγου των βασικών εγκλημάτων, όταν υπάρχουν πολυάριθμα (πχ κυβερνοεγκλήματα) που δημιουργούν σοβαρά κοινωνικά προβλήματα, ενώ η διατήρηση των παράνομων πόρων (πχ από φοροδιαφυγή) από φυσικά ή νομικά πρόσωπα τους δίδει την δυνατότητα να συνεχίσουν την δράση τους αλλά και να συντηρούν οικονομικά το σύστημα που ασχολείται με το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος (off-shore εταιρίες, φορολογικούς παραδείσους κλπ)⁵⁸.

4.ΦΑΣΕΙΣ ΞΕΠΛΥΜΑΤΟΣ ΒΡΩΜΙΚΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ

Όσοι ασχολούνται με το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος χρησιμοποιούν διάφορες τεχνικές για να επιτύχουν τον σκοπό τους, δηλαδή να εμφανίσουν τα κέρδη από μια παράνομη δραστηριότητα ότι προέρχονται από μια νόμιμη πηγή. Η διαδικασία αυτή μπορεί να έχει 2 ή περισσότερα στάδια ανάλογα τις ικανότητες και τις δυνατότητες του προσώπου που αναλαμβάνει την παράνομη αυτή δραστηριότητα⁵⁹.

Από τα εμπειρικά δεδομένα που έχουμε μέχρι σήμερα (πχ από τον τρόπο δράσης του καρτέλ του Μεντεγίν⁶⁰) έχουν δημιουργηθεί διάφορα μοντέλα για την νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την μελέτη του φαινομένου.

ΚΥΚΛΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί ως ένα κυκλοφοριακό σύστημα, στο οποίο τα έσοδα των εγκληματικών δραστηριοτήτων εισέρχονται στη νόμιμη οικονομική σφαίρα και στην συνέχεια τοποθετούνται και συσσωρεύονται με σκοπό να επανατοποθετηθούν είτε άμεσα σε νέες παράνομες ενέργειες είτε έμμεσα σε νόμιμες επενδύσεις. Έτσι πχ σύμφωνα με το

⁵⁷ Βλ. Μπαλά, παρατηρήσεις σε ΑΠ 48/2010 Ποιν.Δικ. 2011 σελ. 139 επ., ΑΠ 830/2019 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁵⁸ Βλ. United Nations Office for drug Control and Crime Prevention, Financial Havens, Banking Secrecy and Money Laundering, σελ. 66.

⁵⁹ Βλ. Financial Action Task Force Report on Money Laundering (Report) (Paris, 7 February 1990) σελ. 7–9, FATF, Report on Money Laundering Typologies (Report), Paris, FATF/OECD 2000.

⁶⁰ Βλ. Durrieu, ό.π, 2013, σελ. 31, 450.

μοντέλο του Zund⁶¹, το κυκλοφοριακό σύστημα του επίμαχου αδικήματος παρομοιάζεται με αυτό του υδρολογικού, αφού το μοντέλο αυτό θεωρεί ότι η νομιμοποίηση εσόδων αποτελεί μια κλειστή διαδικασία ανακύκλωσης, με βάση την οποία τα εγκληματικής προέλευσης περιουσιακά στοιχεία επενδύονται αποκλειστικά εκ νέου σε νέες αξιόποινες πράξεις.

ΤΕΛΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

Οι καθηγητές Ackermann και Preston δημιούργησαν ένα νέο μοντέλο κατανόησης του φαινομένου, στο επίκεντρο του οποίου είναι οι σκοποί της νομιμοποίησης εσόδων αλλά και τα μέσα για να επιτευχθούν αυτοί.⁶² Σύμφωνα με την θέση τους, αφού επιλεγούν οι βασικοί στόχοι της νομιμοποίησης και οι μέθοδοι που θα χρησιμοποιηθούν, θα πρέπει να εξευρεθούν τα πρόσωπα που θα συνδράμουν στην προσπάθεια αυτή. Τέτοια είναι όσα ευρίσκονται στις θέσεις κλειδιά, όπως πχ δημόσιοι υπάλληλοι, δικηγόροι, λογιστές, τα οποία εξυπηρετούν την απόκρυψη των περιουσιακών στοιχείων. Το μοντέλο αυτό περιλαμβάνει τρία επίπεδα δηλαδή α. τους σκοπούς της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, όπως πχ την ολοκλήρωση, δηλαδή την μετατροπή των παράνομων οικονομικών αξιών σε νόμιμες, την επένδυση τους στην νόμιμη οικονομική δραστηριότητα, την αποφυγή πληρωμής φόρων β. οι μέθοδοι για να επιτευχθούν οι παραπάνω σκοποί, όπως η διεθνοποίηση των παράνομων δραστηριοτήτων, η δημιουργία offshore ή εταιριών-κελυφών, η χρησιμοποίηση λογαριασμών για την μεταφορά χρημάτων και γ. οι παράγοντες που ενισχύουν την επίτευξη των παραπάνω σκοπών, όπως η αδυναμία συγκρότησης ενιαίας πολιτικής από τα κράτη για την αντιμετώπιση της διεθνούς νομιμοποίησης, το τραπεζικό απόρρητο ή η εφαρμογή των σύγχρονων ηλεκτρονικών συστημάτων στον τραπεζικό τομέα.

⁶¹Βλ. Koligkionis, Money Laundering and the role of offshore financial centers, http://crime-in-crisis.com/en/wp-content/uploads/2017/06/66-KOLIGKIONIS-KOURAKIS-FS_Final_Draft_26.4.17.pdf, Γενικά για το θέμα βλ. Zund, Geldwäscherei: Motiven-Formen- Abwehr, 1990, Mitsilegas, Money Laundering Counter- Measures in the European Union, 2003.

⁶²Βλ. Χατζησπύρου, Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος, https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/13779/1/Hatzispyrou_Msc2010.pdf, Καραγιάννη, Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος και Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας, Διαδικασίες Πρόληψης και Αντιμετώπισης στο Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα, στην σελίδα <http://amitos.library.uop.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/2602/1032015%20ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ%20@ΕΟΔΩΡΟΣ%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, Koligkionis, ό.π.,

ΜΟΝΤΕΛΟ ΣΤΑΔΙΩΝ

Το συγκεκριμένο μοντέλο αρχικά δημιουργήθηκε από τον Bernasconi , ο οποίος από την αρχή θεώρησε ότι ο βασικός σκοπός του ξέπλυματος είναι η μετατροπή των παράνομων κερδών σε νόμιμα , αφού μόνο έτσι μπορούν να αξιοποιηθούν περαιτέρω. Σύμφωνα με τον παραπάνω θεωρητικό, το ξέπλυμα διαχωρίζεται σε πρώτου και δεύτερου βαθμού , ενώ τα κράτη ανήκουν σε δύο κατηγορίες, δηλαδή σε αυτά που παράγεται το παράνομο κέρδος και σε αυτά που οι παραχθείσες αξίες νομιμοποιούνται.⁶³

Κατά την πρώτη φάση έχουμε νομιμοποίηση περιουσιακών στοιχείων, τα οποία προέρχονται άμεσα από εγκληματική δραστηριότητα , όπως πχ διακίνηση μετρητών ή μετατροπή τους σε άλλο νόμισμα, ενώ στη δεύτερη το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στην ενσωμάτωση των κερδών στην νόμιμη οικονομία μέσω μεσοπρόθεσμων ή μακροπρόθεσμων επενδύσεων με βασικό σκοπό την απάλειψη κάθε στίγματος παρανομίας.

ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΡΙΩΝ ΣΤΑΔΙΩΝ

Ένα από τα πιο διαδεδομένα μοντέλα που αποδέχεται η Παγκόσμια Τράπεζα⁶⁴ αλλά και τα Ηνωμένα Έθνη ⁶⁵ είναι αυτό των τριών σταδίων⁶⁶ , το οποίο περιλαμβάνει την α. τοποθέτηση ή απόκρυψη β. την στρωμάτωση και γ. την ενσωμάτωση.

Α. ΣΤΑΔΙΟ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗΣ

Κατά το πρώτο στάδιο οι ασχολούμενοι με την νομιμοποίηση εσόδων έχουν ως βασικό σκοπό να διοχετεύσουν τα παράνομα κέρδη στην νόμιμη οικονομία. Τα κεφάλαια συνήθως τοποθετούνται σε τραπεζικά ιδρύματα ή σε διάφορα άλλα χρηματοπιστωτικά προϊόντα μέσω των επίσημων οικονομικών θεσμών (τράπεζες, ασφαλιστικές εταιρίες, γραφεία συναλλάγματος κλπ)⁶⁷. Επίσης πολύ συχνά κατά το στάδιο αυτό το βρώμικο χρήμα αναμειγνύεται με αυτό που μπορεί να προέρχεται από νόμιμη δραστηριότητα και

⁶³ Βλ. Κάτσιου , Ξέπλυμα Βρώμικου χρήματος, 1998 , σελ. 77 επ.

⁶⁴ Βλ. Schott, Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism, 2006, τμήμα I-8.

⁶⁵ Βλ. www.unodc.org/unodc/money_laundering_cycle.htm l.

⁶⁶ Βλ. Cassella, ό.π., σελ. 494 επ.

⁶⁷ Βλ. Schott, ό.π. τμήμα I-8, Leong, The Disruption of International Organized Crime ,2007, σελ. 33.

διακινείται στην οικονομία, ενώ στην συνέχεια τα σχετικά ποσά διαχέονται σε διάφορους λογαριασμούς κυρίως σε offshore εταιρίες που ευρίσκονται σε πολυάριθμες έννομες τάξεις.⁶⁸

Είναι προφανές ότι κατά το στάδιο αυτό διακινούνται σημαντικά χρηματικά ποσά σε μορφή μετρητών με αποτέλεσμα από την μια πλευρά να υπάρχει κίνδυνος να απολεσθούν (πχ λόγω κλοπής τους) και από την άλλη η κατοχή τόσο μεγάλων ποσών αυξάνει τις πιθανότητες επέμβασης των διωκτικών αρχών και κατάσχεσης αυτών, πράγμα που οδηγεί συνήθως και στην σύλληψη προσώπων- κλειδιών, τα οποία σχετίζονται με τα βασικά αδικήματα αλλά και με το ξέπλυμα.

Το στάδιο αυτό είναι πολύ κρίσιμο⁶⁹ για την ανακάλυψη των παράνομων δραστηριοτήτων από τις διωκτικές αρχές⁷⁰, αφού στην συνέχεια τα έσοδα πλέον δεν διατηρούν την υλική τους υπόσταση. Σε περίπτωση επιτυχίας, τότε τα παράνομα κέρδη έχουν ήδη απομακρυνθεί ένα βήμα από την αρχική τους προέλευση.⁷¹

ΣΤΑΔΙΟ ΔΙΑΣΤΡΩΜΑΤΩΣΗΣ

Κατά το στάδιο αυτό της διαδικασίας, τα κεφάλαια, ή οι αξίες που προέρχονται από το πρώτο στάδιο μπορούν πλέον να μεταφερθούν περαιτέρω σε άλλα τραπεζικά ιδρύματα ή να μετατραπούν σε άλλα επενδυτικά προϊόντα εντός της ίδιας ή άλλης έννομης τάξης με αποτέλεσμα να απομακρυνθούν περαιτέρω από την πραγματική πηγή τους. Στην φάση αυτή τα κέρδη μεταφέρονται με μορφή λογιστικού χρήματος ή πολύτιμων μετάλλων σε διεθνή οικονομικά κέντρα που εγγυώνται διακριτικότητα.

Το δεύτερο στάδιο λαμβάνει χώρα , αφού πρώτα τα παράνομα χρήματα έχουν διοχετευτεί στο νόμιμο οικονομικό σύστημα και σε κάθε περίπτωση έχουν μετακινηθεί , μεταφερθεί ή διαχωριστεί σε φυσικό επίπεδο ένα ή δύο βήματα πιο μακριά από το μέρος από το οποίο τα κέρδη είχαν αρχικά αποκτηθεί. Με αυτόν τον τρόπο αποκόπτονται τα ίχνη της προέλευσης των παράνομων ποσών σε περίπτωση που διεξαχθεί έρευνα από οποιαδήποτε ελεγκτική αρχή. Στο στάδιο αυτό είναι πολύ συχνή η χρησιμοποίηση

⁶⁸ Βλ. Γενικά για το θέμα Unger, *The amounts and effects of money laundering*, 2006.

⁶⁹ Βλ. Stessens, ό.π., σελ. 146, Duyne, *Criminal finances and state of the art. Case for concern?* in Petrus C. van Duyne and others (eds.), *Crime Business and Crime Money in Europe*, 2007, σελ. 69–96 και 118, Leong, ό.π, σελ. 33.

⁷⁰ Γενικά για το θέμα βλ. Andelman, *The Drug Money Maze*, 1994.

⁷¹ Βλ. Durrieu, ό.π., σελ. 431 επ.

διαφόρων νομικών προσώπων και θεσμών όπως offshore εταιριών⁷², εταιριών-κελυφών και trust⁷³ για να επιτευχθεί ο παραπάνω στόχος. Μάλιστα η δημιουργία των επίμαχων νομικών οντοτήτων μπορεί να λάβει χώρα σε φορολογικούς παραδείσους, όπου το τραπεζικό απόρρητο είναι τόσο ισχυρό που είναι εξαιρετικά δύσκολο να αποκαλυφθούν τα ίχνη της προέλευσης των χρημάτων ή η ταυτότητα των ιδιοκτητών των νομικών προσώπων.⁷⁴ Τα παράνομα κέρδη, τα οποία έχουν συνήθως στο στάδιο αυτό άυλη μορφή, μπορούν να μετατραπούν σε τραπεζικές επιταγές ή σε ενσωματωθούν σε άλλα αξιόγραφα έτσι ώστε να μην κινήσουν υποψίες, ενώ πολλές φορές συνεχίζεται η ανάμειξη τους με ποσά που προέρχονται από νόμιμες δραστηριότητες, για να αποκρυβεί περαιτέρω η πραγματική τους ταυτότητα.⁷⁵

ΦΑΣΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ

Εάν επιτύχει η διαδικασία της τοποθέτησης, τότε στην τελευταία φάση λαμβάνει χώρα η επανατοποθέτηση των νομιμοποιημένων εσόδων στην οικονομία με τέτοιο τρόπο, έτσι ώστε να εμφανίζονται στα οικονομικά συστήματα ως νόμιμα επιχειρηματικά κεφάλαια⁷⁶. Η νομιμοποίηση εσόδων ολοκληρώνεται, μόνο αφού τα περιουσιακά στοιχεία που πλέον χαρακτηρίζονται ως νόμιμα είτε επαναμεταβιβάζονται στην σφαίρα ελέγχου του αρχικού δράστη είτε διοχετεύονται σε επενδυτικά εργαλεία (βραχυπρόθεσμα -μακροπρόθεσμα). Η επιτυχία των παραπάνω προσπαθειών οδηγεί στην εκμετάλλευση και απόλαυση των παράνομων εσόδων. Μερικές από τις ενέργειες που μπορούν να ενταχθούν στο τρίτο στάδιο είναι η αγορά ακινήτων, επιχειρήσεων, τραπεζικών και κρατικών ομολόγων είτε από τους ίδιους τους δράστες είτε από αχυρανθρώπους ή από νομικές οντότητες που ελέγχονται από αυτούς που τέλεσαν τα βασικά αδικήματα⁷⁷.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι ακόμη και μόνο η απλή απόκρυψη των παράνομων κερδών, θα προστάτευε τα τελευταία από τον έλεγχο των διωκτικών αρχών.

⁷² Βλ. Madinger, Money Laundering : A guide for criminal investigators, 2006, σελ. 170.

⁷³ Βλ. Durrieu, ό.π., σελ. 33 επ.

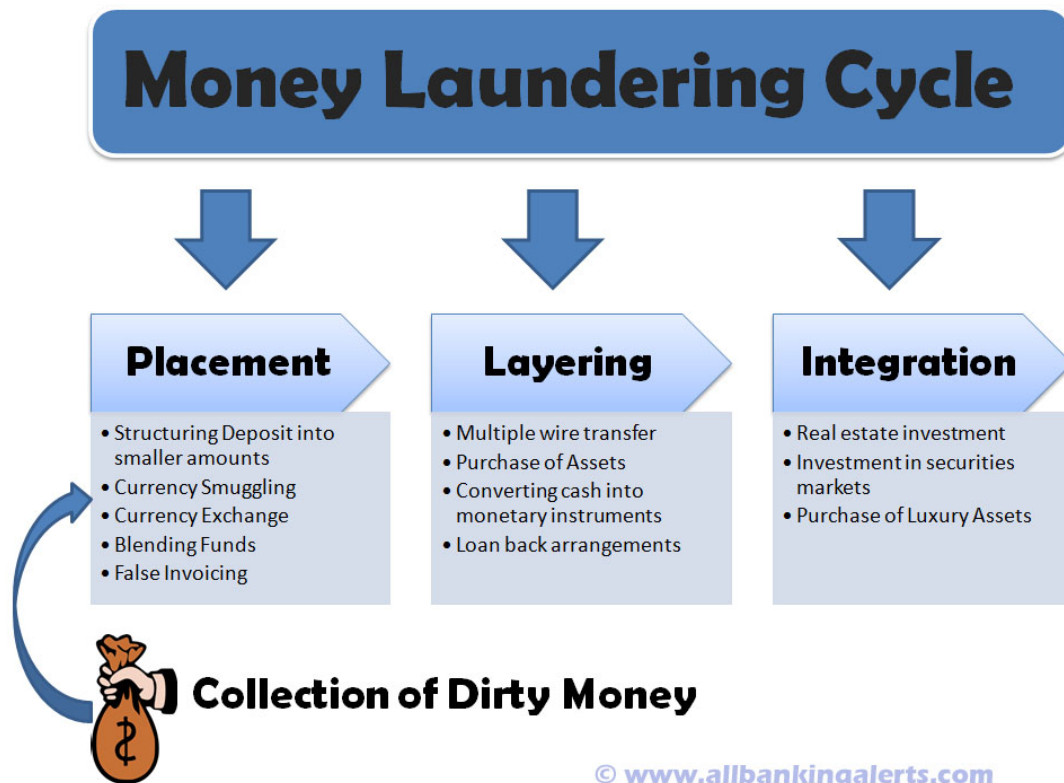
⁷⁴ Βλ. Blum- Levi κλπ, Financial Haven, Banking Secrecy and Money Laundering (Report) 1998, σελ. 26.

⁷⁵ Βλ. Durrieu, ό.π., σελ. 34 επ.

⁷⁶ Βλ. Bank of England, Countering Money Laundering, <https://www.bankofengland.co.uk/-/media/boe/files/quarterly-bulletin/1992/countering-money-laundering.pdf>

⁷⁷ Βλ. Durrieu, ό.π., σελ. 34 επ.

Όμως ο σοβαρός κίνδυνος της φυσικής τους απώλειας , όπως και η ανάγκη να επενδυθούν περαιτέρω , εξαναγκάζει τους δράστες να προσφύγουν στο νόμιμο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Εάν όμως ληφθεί υπόψη ότι η εξασφάλιση των παράνομων περιουσιακών στοιχείων δεν μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την απλή κεκαλυμμένη τοποθέτησή τους πχ σε ένα απλό τραπεζικό λογαριασμό , ο τελικός στόχος της απόκρυψης και τελικά της αξιοποίησης των κερδών μπορεί να υλοποιηθεί μόνο με τη συνεχή διοχέτευσή τους στις χρηματοοικονομικές αγορές.

Εικόνα 1

Άξιο λόγου, πάντως είναι το γεγονός ότι σήμερα αμφισβητείται το παραπάνω μοντέλο ⁷⁸ ως απαρχαιωμένο, αφού α. επικεντρώνεται κυρίως στις μεθόδους που χρησιμοποιούνται για το ξέπλυμα μεγάλης κλίμακος (ιδίως των κερδών που προέρχονται από το εμπόριο ναρκωτικών) περιορίζοντας τους ορίζοντες και των νομοθετικών πρωτοβουλιών αλλά

⁷⁸ Βλ. Cassella, ό.π., σελ. 495 επ.

και των ελεγκτικών αρχών , οι οποίες ασχολούνται τελικά μόνο με ένα μικρό ποσοστό της εγκληματικής δραστηριότητας. Ουσιαστικά προτείνεται ότι το ενδιαφέρον θα πρέπει να στραφεί όχι στις μεθόδους αλλά στα πρόσωπα που τελούν το αδίκημα της νομιμοποίησης και στους λόγους που τα οδηγούν στο να συνδράμουν τις εγκληματικές οργανώσεις β. το παραπάνω μοντέλο δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες των εισαγγελικών αρχών που διώκουν το έγκλημα , οι οποίες δεν ενδιαφέρονται τόσο για τις μεθόδους αλλά εστιάζουν στο να στοιχειοθετήσουν την αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος, δηλαδή τα κρίσιμα στοιχεία για την καταδίκη του κατηγορουμένου είναι το εάν τα επίμαχα ποσά προέρχονται από εγκληματική δραστηριότητα, η γνώση της παράνομης προέλευσης τους από το πρόσωπο που διαπράττει το ξέπλυμα και το εάν η δραστηριότητα του είχε ως σκοπό την απόκρυψη της πραγματικής πηγής τους, ενώ δεν απαιτείται να αποδειχθεί ότι έλαβαν χώρα οι τρεις φάσεις που αναφέρθηκαν ανωτέρω. γ. το επίμαχο μοντέλο αναπτύχθηκε την δεκαετία του 1980 και δεν ανταποκρίνεται πλήρως στο τρόπο ξέπλυματος που λαμβάνει χώρα με τα σημερινά δεδομένα. Στην πραγματικότητα μπορεί και μόνο μια πράξη να οδηγεί στην αποπεράτωση του αδικήματος, ενώ σε σχετικά λίγες περιπτώσεις έχουμε εισαγωγή μεγάλων ποσών στο τραπεζικό σύστημα και στην συνέχεια μια πολύπλοκη σειρά μεταβιβάσεων με σκοπό να εξαφανιστεί η πηγή των εσόδων.

Για παράδειγμα σε πολλές περιπτώσεις υπεξαίρεσεων ή απάτης , τα παράνομα κέρδη ευρίσκονται ήδη στο τραπεζικό σύστημα, ενώ δεν υπάρχουν τα τρία στάδια που αναφέρθηκαν ανωτέρω. Τέλος, η νέα τεχνολογία και η δυνατότητα μεταφοράς ποσών μέσω εμβασμάτων σε τραπεζικούς λογαριασμούς που ευρίσκονται σε φορολογικούς παραδείσους που έχουν ισχυρό τραπεζικό απόρρητο, οδηγεί σε σύμπληξη διαφόρων σταδίων , πράγμα που σημαίνει ότι το παραπάνω μοντέλο δεν έχει πάντοτε εφαρμογή , ενώ οι τρεις φάσεις δεν μπορούν να διακριθούν μεταξύ τους.

5.ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΙΔΡΟΥΝ ΣΤΗΝ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Όπως προαναφέρθηκε βασικοί σκοποί της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα είναι η απόκρυψη της προέλευσης των παράνομων κερδών και η

περαιτέρω αξιοποίηση ή απόλαυσή τους. Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων, οι δράστες των βασικών εγκλημάτων αλλά και όσοι ασχολούνται με το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος θα πρέπει να επιλέξουν όχι μόνο την σωστή μέθοδο αλλά και τις κρατικές οντότητες στις οποίες θα λάβουν χώρα οι πράξεις της νομιμοποίησης. Μερικοί από τους παράγοντες που επιδρούν στην τελική απόφαση των συμμετεχόντων στο ξέπλυμα είναι οι κάτωθι:

A. Ο ανταγωνισμός για κεφάλαια.

Όπως έχει αποδειχθεί υπάρχουν κρατικές οντότητες που επιθυμούν τόσο πολύ την εισαγωγή κεφαλαίων από το εξωτερικό που επιλέγουν να δημιουργήσουν οικονομικές στρατηγικές προσέλκυσης αυτών, ανεξάρτητα από την προέλευσή τους. Έτσι πχ στις Σεϋχέλλες έχει δημιουργηθεί ένα ειδικό καθεστώς επενδύσεων, το οποίο εγγυάται το απόρρητο και την έλλειψη υποχρέωσης αποκάλυψης της προέλευσης των κεφαλαίων που εισάγονται για επένδυση, εφόσον ξεπερνούν το ποσό των 10.000 δολαρίων ΗΠΑ⁷⁹. Είναι προφανές ότι το ευνοϊκό αυτό νομοθετικό καθεστώς επιτρέπει την εύκολη απόκρυψη και επανεπένδυση των παράνομων ποσών στην νόμιμη οικονομία.

B. Δικαιοδοσίες με υψηλό ποσοστό διαφθοράς.

Σύμφωνα με τις εκθέσεις της FATF⁸⁰, τα κράτη με υψηλά ποσοστά διαφθοράς ελκύουν ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των οικονομικών αξιών που προέρχονται από εγκληματική δραστηριότητα. Τούτο είναι απολύτως λογικό, αφού είναι εύκολο μέσω της δωροδοκίας οι ελεγκτικοί μηχανισμοί να αποσαρθρωθούν και να μην ασκούν αποτελεσματικά τα καθήκοντά τους, ενώ οι δράστες είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν ένα μεγαλύτερο οικονομικό κόστος για να επιτύχουν τους στόχους τους. Αυτό αφορά κυρίως τις πρώτες δύο φάσεις της νομιμοποίησης, αφού εφόσον έχει επιτευχθεί η απόκρυψη και η απομάκρυνση των χρημάτων από την αρχική τους προέλευση, τότε τα ποσά συνήθως θα

⁷⁹ Βλ. Unger, International Economics στο D. Masciandaro and others (eds.) , Black Finance: The Economic of Money Laundering, 2007, σελ. 90–91, Alexander, Insider Dealing and Money Laundering in the EU: Law and Regulation’ , 2007 σελ. 27, Stessens ,ό.π., σελ. 92.

⁸⁰ Βλ. FATF, Global Money Laundering and Terrorist Financing Threat Assessment (Report), 2010, σελ. 57.

μεταφερθούν σε κρατικές οντότητες με σταθερές δομές για να εξασφαλιστεί η ασφάλεια των επενδύσεων⁸¹.

Γ. Κοινωνικές- οικονομικές- πολιτικές συγκρούσεις .

Σύμφωνα με την FAFT⁸² , οι εγκληματίες μπορεί να εκμεταλλευτούν την πολιτική ή οικονομική αναταραχή που λαμβάνει χώρα εντός μιας κοινωνίας για να αναπτύξουν τις παράνομες δραστηριότητές τους και να προχωρήσουν σε ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Η θέση αυτή είναι απολύτως λογική, αφού οι διωκτικές και ελεγκτικές αρχές θα πρέπει να ασχοληθούν με πιο επείγοντα και σημαντικότερα θέματα , πράγμα που σημαίνει ότι το οργανωμένο έγκλημα μπορεί να δράσει ανενόχλητα.

Δ. Ο τρόπος εφαρμογής των κανόνων κατά του ξεπλύματος σε δικαιοδοσίες με μικρή δυνατότητα επιβολής του νόμου.

Κρατικές οντότητες που έχουν αδύναμες και ανεπαρκείς Αρχές αποτελούν πρώτη επιλογή για την νομιμοποίηση εσόδων, αφού περιορίζονται οι πιθανότητες ανακάλυψης της παράνομης δράσης των οργανώσεων. ⁸³ Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και σε δικαιοδοσίες που εμφανίζονται μεν θεωρητικά ως αποφασισμένες να πατάζουν το φαινόμενο και λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα νομοθετικά μέτρα, όμως στην πράξη δεν μπορούν να πετύχουν όσα εξαγγέλλουν ⁸⁴.

Η διαφορά ανάμεσα στην θεωρία και στην κοινωνική πραγματικότητα μπορεί να γίνει αντικείμενο ιδιαίτερης εκμετάλλευσης από τους δράστες των βασικών εγκλημάτων, αφού τα υπόλοιπα κράτη αντιμετωπίζουν την συγκεκριμένη χώρα ως αξιόπιστο εταίρο, πράγμα που σημαίνει ότι όταν τα παράνομα κέρδη διοχετευτούν στο τραπεζικό και οικονομικό της σύστημα μπορούν να μεταφερθούν χωρίς ελέγχους και σε άλλες έννομες τάξεις, οι οποίες θεωρούν ότι έχει ήδη γίνει ο απαραίτητος έλεγχος της προέλευσης των κεφαλαίων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Αργεντινή , η οποία το 2003 αν και είχε ιδρύσει ειδική υπηρεσία για την αντιμετώπιση του φαινομένου⁸⁵, δεν διέθετε την

⁸¹ Βλ. Durrieu, ό.π., σελ 92.

⁸² Βλ. FATF, ό.π, σελ. 52.

⁸³ Βλ. Durrieu, ό.π., σελ. 58.

⁸⁴ Βλ. Bagley, Globalization and Latin American and Caribbean Organized Crime, στο Mark Galeotti (ed), Global Crime Today—The Changing Face of Organized Crime’ ,2005, σελ. 32–53.

⁸⁵Βλ. FATF-GAFI-GAFISUD, Mutual Evaluation Report—Argentina (Report), 2010 , σελ. 48, Organization for Economic Co-operation and Development (OECD), Argentina: Phase 2—Report on the

απαιτούμενη ανεξαρτησία και τους πόρους ώστε να αναπτύξει επαρκώς τις δραστηριότητες της, ενώ τα δικαστήρια⁸⁶ δεν είχαν την ουσιαστική δυνατότητα να ερευνήσουν υποθέσεις που να σχετίζονται με την νομιμοποίηση.

Ε. Γεωγραφικές ιδιαιτερότητες

Η κρυφή μεταφορά μετρητών από την χώρα που έχουν λάβει χώρα τα βασικά αδικήματα σε μια άλλη αποτελεί έναν από τους « κλασσικούς» τρόπους ξεπλύματος, ιδίως κατά την πρώτη και δεύτερη φάση της διαδικασίας. Αυτό σημαίνει ότι κράτη που δεν έχουν αναπτυγμένα συστήματα ελέγχου των συνόρων τους ή λόγω εδαφικών ιδιαιτεροτήτων δεν μπορεί να ασκηθεί επαρκής τελωνειακός έλεγχος, είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στο ζήτημα αυτό, πράγμα που γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους ασχολούμενους με την νομιμοποίηση⁸⁷. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το τριεθνές σύνορο μεταξύ Αργεντινής, Παραγουάης και Βραζιλίας, ένα σημείο που λόγω των γεωγραφικών και πολιτικών συνθηκών⁸⁸ αποτελεί σημείο με έντονη δραστηριότητα στο τομέα του λαθρεμπορίου και της μεταφοράς μετρητών.

Στ. Δικαιοδοσίες με υψηλό ποσοστό ανεπίσημης οικονομίας.

Οι πιθανότητες εντοπισμού περιπτώσεων ξεπλύματος βρώμικου χρήματος περιορίζονται σε κράτη όπου διαθέτουν υψηλά ποσοστά παραοικονομίας⁸⁹, αφού είναι πολύ εύκολο τα παράνομα έσοδα να συγχωνευτούν με αυτά που προέρχονται από την ανεπίσημη οικονομική δραστηριότητα και να επενδυθούν, ενώ οι ελεγκτικοί μηχανισμοί δεν μπορούν να διακρίνουν τα κέρδη της παραοικονομίας (η οποία συνήθως είναι κοινωνικά ανεκτή) από αυτά που προέρχονται από εγκληματική δραστηριότητα, με αποτέλεσμα τα τελευταία να μην κινδυνεύουν να κατασχεθούν.

application of the Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions and the 1997 Recommendation on Combating Bribery in International Business Transactions, 2008, σελ. 57 ή <http://www.oecd.org/dataoecd/29/1/36448836.pdf>.

⁸⁶ Βλ. FATF-GAFI - GAFISUD, ό.π., σελ. 8.

⁸⁷ Βλ. Durrieu, ό.π., σελ. 59.

⁸⁸ Βλ. Ruins J., Money Laundering-Argentine Chapter, στο Toby Graham (ed), Butterworths International Guide to Money Laundering Law and Practice, 2003, σελ.142–155, Costa- Schulmeister, The Puzzle of the Iguazu Tri-Border Area: Many Questions and Few Answers Regarding Organized Crime and Terrorism Links, Global Crime, 2007, σελ. 26–39.

⁸⁹ Βλ. Durrieu, ό.π., σελ. 60.

Z. Κράτη που διατηρούν νομικούς θεσμούς που έρχονται σε αντίθεση με την πολιτική αντιμετώπισης του φαινομένου, όπως πχ offshore κέντρα.

Όπως έχουμε προαναφέρει σήμερα διεξάγεται μια διεθνή προσπάθεια για να περιοριστεί η έκταση του φαινομένου με την δημιουργία ενός αυστηρού νομοθετικού πλαισίου που θα αποτρέπει την εισαγωγή των παράνομων κερδών στην νόμιμη οικονομία⁹⁰. Η σύγκλιση των κανόνων που θεσπίζονται σε όλα τα κράτη έχει ως βασικό σκοπό την αποτροπή του «forum shopping», δηλαδή να εξαιρεθεί η δυνατότητα στους εγκληματίες να επιλέγουν δικαιοδοσίες, στις οποίες θα εξεύρουν νομοθετικά κενά για να επιτύχουν το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος.⁹¹

Έτσι για τους συμμετέχοντες στην νομιμοποίηση εσόδων οι δικαιοδοσίες που διαθέτουν αδύναμο νομοθετικό πλαίσιο ή θεσμούς, όπως πχ η παροχή της δυνατότητας δημιουργίας εταιριών χωρίς να αποκαλύπτεται ο πραγματικός ιδιοκτήτης τους, αποτελούν ελκυστικοί προορισμοί για να μεταφέρουν τα κεφάλαιά τους. Για παράδειγμα ως φορολογικός παράδεισος θεωρούνται οι Παρθένοι Νήσοι, στις οποίες είναι εκτεταμένη η δημιουργία offshore εταιριών και εταιριών- κελυφών (για τις οποίες δεν τηρούνται αρχεία όσον αφορά τους πραγματικούς ιδιοκτήτες τους⁹²), πράγμα που γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους δράστες για να απομακρύνουν τα παράνομα κέρδη από την προέλευσή τους, να αποκρύψουν τους κατόχους αυτών, να τα μεταφέρουν και να τα μετατρέψουν σε άλλα περιουσιακά στοιχεία. Από τα παραπάνω είναι προφανές ότι η επιλογή του νομοθετικού πλαισίου από τα κράτη επιδρά καθοριστικά στις τελικές επιλογές των δραστών.

H. Κρατικές οντότητες με εξαιρετικά αναπτυγμένες οικονομικές αγορές.

Η αναφορά του συγκριμένου παράγοντα, στην αρχή, μπορεί να προκαλέσει έκπληξη, αφού συνήθως τα οργανωμένα και αναπτυγμένα κράτη διαθέτουν σοβαρούς μηχανισμούς εναντίον του ξεπλύματος. Όπως, όμως, έχουμε αναφέρει η τρίτη φάση της νομιμοποίησης απαιτεί την επένδυσή ή την απόλαυση των κερδών, πράγμα που μπορεί να επιτευχθεί βέλτιστα σε οικονομίες που είναι σταθερές και ανεπτυγμένες, στις οποίες

⁹⁰ Βλ. FATF, Annual Report 1989–1990, ό.π., σελ.16.

⁹¹ Βλ. FATF, Annual Report 1989–1990, ό.π., σελ. 16-17.

⁹² Βλ. www.secrecyjurisdictions.com

δεν υπάρχει κίνδυνος απώλειας της αξίας της περιουσίας που έχει αποκτηθεί.⁹³ Συνεπώς το πρόβλημα δεν εμφανίζεται μόνο στις μικρές χώρες ή στους φορολογικούς παραδείσους αλλά θα πρέπει να αποτελεί αντικείμενο ενασχόλησης όλων των οικονομιών, αφού το φαινόμενο διαχέεται στο σύνολο της παγκόσμιας αγοράς.

6.ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Η ενασχόληση σχεδόν όλων των έννομων τάξεων με το ζήτημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα εξηγείται λόγω της έκτασης και της σημασίας του στην παγκόσμια οικονομία. Μία από τις πρώτες εκτιμήσεις για το ύψος των παράνομων κεφαλαίων που διοχετεύονται στην νόμιμη οικονομία έχει δημοσιευθεί από την FAFT.

Σύμφωνα με την διεθνή αυτή υπηρεσία⁹⁴ οι πωλήσεις ναρκωτικών στις ΗΠΑ και στην Ευρώπη ανέρχονταν στο τέλος του 1980 περίπου στα 124 δισεκατομμύρια δολάρια, τα οποία αντιστοιχούσαν περίπου στο 0,8% του ετήσιου συνολικού ΑΕΠ των δύο περιοχών, πράγμα που σημαίνει ότι με πρόχειρους υπολογισμούς σε παγκόσμιο επίπεδο το εμπόριο ναρκωτικών αντιστοιχεί περίπου το 2% του παγκόσμιου ΑΕΠ, δηλαδή ανέρχεται στο 1, 2 τρισεκατομμύρια δολάρια⁹⁵.

Από την άλλη πλευρά το ΔΝΤ⁹⁶ εκτιμά ότι την δεκαετία του 1990, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος ανέρχεται σε ποσοστό 2-5 % του παγκόσμιου ΑΕΠ, δηλαδή αντιστοιχεί το έτος 2009 περίπου στο ποσό του 1.2 -2.9 τρισεκατομμυρίων δολαρίων⁹⁷, με δεδομένο ότι το παγκόσμιο ΑΕΠ ανερχόταν στα 58.2 τρισεκατομμύρια δολάρια. Οι παραπάνω εκτιμήσεις έχουν δεχθεί αυστηρή κριτική, αφού οι συμμετέχοντες στο ξέπλυμα δεν

⁹³ Βλ. Durrieu, *ό.π.*, σελ. 65.

⁹⁴ Βλ. United Nations Office on Drugs and Crime, *Estimating Illicit Financial Flows Resulting From Drug Trafficking and other Transnational Organized Crimes*, 2011, σελ. 18 επ.

⁹⁵ Βλ. IMF, *Financial System Abuse, Financial Crime and Money Laundering- Background paper*, 2011, Broek, *Preventing Money Laundering*, 2015, σελ. 2 επ.

⁹⁶ Βλ. OECD Observer, *Ten years of combating money Laundering*, OECD Observer, n. 217-219, Summer 1999, Unger, *The scale and Impacts of Money Laundering*, 2007, σελ. 80, World Bank, *Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating Financing of Terrorism*, 2006, σελ. 1 -6.

⁹⁷ Βλ. UNODC, <http://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/index.html>.

καταγράφουν την έκταση των δραστηριοτήτων τους ή τα ποσά που διαχειρίζονται, συνεπώς είναι πολύ δύσκολο να γίνουν ορθές αξιολογήσεις πάνω στο ζήτημα αυτό⁹⁸.

Εκτιμήσεις σε εθνικό επίπεδο δεν υπάρχουν πολλές. Πάντως εάν θεωρηθούν ως βάση οι εκτιμήσεις του ΔΝΤ, στις ΗΠΑ το ποσοστό των εισοδημάτων που προέρχονται από διάφορες εγκληματικές δραστηριότητες αγγίζει το 2,6% του ΑΕΠ, δηλαδή περίπου το 1990 στο ποσό των 300 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Σύμφωνα με μια έρευνα του Reuter⁹⁹ το 1990 από τα παράνομα έσοδα το 50% αυτών προέρχονταν από φοροδιαφυγή, το 25% από εμπόριο ναρκωτικών, ενώ μεγάλο ποσοστό σχετιζόταν με περιουσιακά αδικήματα, όπως η απάτη.¹⁰⁰

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι η αγορά των ναρκωτικών στις ΗΠΑ το 2000 υπέστη μια σημαντική πτώση εσόδων, αφού μειώθηκε ο όγκος των πωλήσεων λόγω της αυστηροποίησης του νομοθετικού πλαισίου για την αντιμετώπιση των ναρκωτικών, πράγμα που οδήγησε ένα πολύ μεγάλο μέρος των χρηστών στην φυλακή αλλά και λόγω της μείωσης των τιμών. Παρά ταύτα το 2010 ανερχόταν περίπου στο 0.7 % του ετήσιου ΑΕΠ.

Από τα παραπάνω είναι προφανές ότι τα ποσά που ξεπλένονται σε παγκόσμιο επίπεδο είναι ιδιαίτερα σημαντικά, πράγμα που δημιουργεί σοβαρά κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα στα κράτη, ένα ζήτημα στο οποίο θα γίνει αναφορά κατωτέρω.

7.ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΕΣΟΔΩΝ

Όπως έχει προαναφερθεί, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος τα τελευταία 50 έτη αποτελεί σημαντικό πρόβλημα που απασχολεί όλες τις κρατικές οντότητες. Οι συνέπειες που

⁹⁸ Βλ. Joyce, Expanding the International Regime on Money Laundering in Response to Transnational Organized Crime, Terrorism, and Corruption', στο Philip Reichel (ed.) 'Transnational Crime & Justice, 2005, σελ. 81.

⁹⁹ Βλ. Γενικά για το θέμα Reuter-Truman, Chasing Dirty Money, - The fight against Money Laundering, 2005.

¹⁰⁰ Βλ. United Nations Office on Drugs and Crime, ό.π., σελ. 20.

προκαλεί η νομιμοποίηση εσόδων εκτείνονται στο κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο και είναι οι κάτωθι :

A. Υπονόμευση του θεσμικού οικονομικού συστήματος.

Παρά του ότι το ξέπλυμα δεν απαιτεί πάντοτε την χρησιμοποίηση των επίσημων οικονομικών δομών, έχει αποδειχθεί στην πράξη ότι οι τράπεζες, τα χρηματιστήρια, οι ασφαλιστικές εταιρίες αποτελούν οχήματα μέσω των οποίων διαπράττονται αξιόποινες πράξεις¹⁰¹. Η επιτυχής δράση των εγκληματιών α. οδηγεί στην διαφθορά των ίδιων των θεσμών¹⁰² β. εμποδίζει την οικονομική ανάπτυξη του κράτους, αφού απαραίτητη προϋπόθεση προς αυτό είναι η ύπαρξη ενός υγιούς τραπεζικού και οικονομικού συστήματος γ. δεν επιτρέπει την δημιουργία ορθών πολιτικών διακυβέρνησης, πράγμα που δυσχεραίνει την καλή λειτουργία των οικονομικών θεσμών, που είναι απαραίτητοι για την ανάπτυξη της χώρας.

Όσον αφορά τα παραπάνω άξιο λόγου είναι το γεγονός ότι η νομιμοποίηση εσόδων επιδρά αρνητικά με τρεις τρόπους στην λειτουργία των οικονομικών θεσμών, και συγκεκριμένα αυξάνει την πιθανότητα εξαπάτησης των πολιτών-πελατών (ή και του ίδιου του ιδρύματος) από τους διεφθαρμένους υπαλλήλους¹⁰³, δημιουργείται ο κίνδυνος ελέγχου όλου του θεσμού από τα εγκληματικά συμφέροντα¹⁰⁴ και φυσικά λόγω της διαφθοράς μπορούν να προκληθούν σοβαρές δυσλειτουργίες σε όλη την δομή του θεσμού- ιδρύματος με αποτέλεσμα να απωλέσει την καλή του φήμη και την εμπιστοσύνη των υπολοίπων παραγόντων της οικονομίας¹⁰⁵.

Για παράδειγμα τα τραπεζικά ιδρύματα που στηρίζονται στα παράνομα κέρδη αντιμετωπίζουν συνεχώς νέες προκλήσεις όσον αφορά την καθημερινή λειτουργία τους, αφού η διοχέτευση πολύ μεγάλων ποσών μπορεί να δημιουργήσει πρόβλημα ρευστότητας, εάν οι σχετικές καταθέσεις ξαφνικά εξαφανιστούν πχ με την μεταφορά τους διαδικτυακά σε μια άλλη τράπεζα ή εάν τα ποσά κατασχεθούν από τις διοικητικές

¹⁰¹ Βλ. Bertlett, The negative effects of money laundering on Economic Development, The Asian Development Bank Regional Technical Assistance Project n. 5967, 2002, σελ. 4.

¹⁰² Βλ. McDowell, The consequences of money laundering and financial crime, Economic Perspectives, An Electronic Journal of the US Department of State, 2001, σελ. 2 επ.

¹⁰³ Βλ. FATF, typologies report, 1997, σελ. 2, International Monetary Fund, Financial System Abuse, Financial Crime, and Money Laundering (Background Paper), 2001, σελ. 22, Bertlett, ό.π., σελ. 6.

¹⁰⁴ Βλ. Bertlett, ό.π., σελ. 7.

¹⁰⁵ Βλ. γενικά για το θέμα IMF, Background Paper, 2001.

αρχές. Η εγκληματική δραστηριότητα έχει συνδεθεί με την πτώχευση ή την παύση λειτουργίας τραπεζικών ιδρυμάτων, όπως για παράδειγμα με την κατάρρευση της πρώτης ευρωπαϊκής διαδικτυακής τράπεζας, της European Union Bank και της Barings Bank το 1995¹⁰⁶.

Οι συνέπειες, όμως, του ξεπλύματος δεν περιορίζονται στα στενά όρια του οικονομικού παράγοντα που συμμετέχει στις παράνομες δραστηριότητες αλλά διαχέονται σε όλη την οικονομική ζωή του κράτους. Έχει αποδειχθεί ότι η ύπαρξη υγιών δομών στο επίμαχο πεδίο ενισχύει την ταχεία οικονομική ανάπτυξη όλου του συστήματος είτε αυτό ανήκει σε κράτος με αναπτυγμένη οικονομία είτε σε αναπτυσσόμενο¹⁰⁷. Ειδικά στην τελευταία περίπτωση, η εμπιστοσύνη και η φήμη μπορούν να εξασφαλίσουν σταθερά κεφάλαια από το εξωτερικό¹⁰⁸ που θα επενδυθούν σε μακροπρόθεσμο επίπεδο και θα συμβάλλουν στην βελτίωση της οικονομικής κατάστασης του κράτους και των πολιτών. Επίσης η μη συμμόρφωση με την νομοθεσία για την αντιμετώπιση του ξεπλύματος μπορεί να επιφέρει είτε την επιβολή οικονομικών κυρώσεων¹⁰⁹ είτε να περιορίσει τις δυνατότητες του κράτους να εκμεταλλευτεί πλήρως διεθνείς οικονομικές πηγές.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η απροθυμία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου να ενισχύσει οικονομικά την Ρωσική Ομοσπονδία εξαιτίας της εκτεταμένης διαφθοράς και νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές οργανώσεις που δρουν στην επικράτεια της¹¹⁰. Επίσης, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος περιορίζει τα κρατικά έσοδα, εμμέσως βλάπτει τους φορολογούμενους και δημιουργεί προσκόμματα στην συλλογή των φόρων¹¹¹.

Η καταπολέμηση του φαινομένου, όμως, είναι απαραίτητη και για την προστασία της πραγματικής οικονομίας, αφού το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος πολλές φορές επιδρά αρνητικά στην ανάπτυξη και περιορίζει την παραγωγικότητα. Τούτο συμβαίνει διότι ένα

¹⁰⁶ Βλ. McDowell, ό.π., σελ. 7.

¹⁰⁷ Βλ. Beck- Demirguc et al, Financial Structure and Economic Development: Firm, Industry, and Country Evidence, Financial Structure and Economic Growth, 2001, σελ. 188.

¹⁰⁸ Βλ. Schott, Reference Guide to Money Laundering and Financing of Terrorism, 2003, σελ. II3 επ.

¹⁰⁹ Βλ. International Monetary Fund, "IMF Concludes Article IV Consultation with Vanuatu, 2000.

¹¹⁰ Βλ. Camdessus, "Russia: Long Climb Out of a Black Hole," The Washington Post, 13 Σεπτ., 1999.

¹¹¹ Βλ. McDowell, ό.π., σελ. 8.

μεγάλο μέρος των παράνομων εσόδων διοχετεύεται σε «στείρες» επενδύσεις¹¹², δηλαδή σε αυτές που δεν δημιουργούν νέες παραγωγικές δυνατότητες, όπως είναι η αγορά αντικών, κοσμημάτων ή άλλων αντικειμένων υψηλής αξίας¹¹³. Ουσιαστικά η «απόλαυση» των κερδών από τις εγκληματικές ομάδες δεν προφέρει κάτι ουσιαστικό στην πραγματική οικονομία και στερεί πόρους που θα μπορούσαν να διατεθούν πιο παραγωγικά.

Ακόμη, όμως, και η επένδυση των παράνομων ποσών σε νόμιμες επιχειρήσεις μπορεί να οδηγήσει στην καταστροφή των τελευταίων, αφού πλέον χρησιμοποιούνται ως μέσο για το ξέπλυμα και όχι για την παραγωγή νέων κερδών από υγιή δραστηριότητα. Τέλος, η αγορά συγκεκριμένων περιουσιακών στοιχείων με παράνομα χρήματα πχ ακίνητα μπορεί να οδηγήσει στην πλασματική αύξηση των τιμών, πράγμα που επιδρά σε όλο το οικονομικό σύστημα, αφού όλοι οι νόμιμοι ενδιαφερόμενοι θα πρέπει να πληρώσουν υπεραξίες για την αγορά παρόμοιων περιουσιακών στοιχείων και έτσι θα απωλέσουν πόρους που θα μπορούσαν να διαθέσουν για παραγωγικές επενδύσεις¹¹⁴.

Ένα ακόμη σημαντικό πρόβλημα που δημιουργεί το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος είναι η παρακώλυση του ελεύθερου και υγιούς ανταγωνισμού¹¹⁵, αφού οι επιχειρήσεις στις οποίες διοχετεύονται χρήματα από παράνομη δραστηριότητα, ουσιαστικά επιδοτούνται με μη σύννομο τρόπο και έχουν την δυνατότητα να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους ή να πωλούν τα προϊόντα τους (όταν τούτο λαμβάνει χώρα) σε τιμές κάτω του κόστους, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να τις ανταγωνιστούν οι νόμιμα συναλλασσόμενες. Επίσης, οι εταιρίες – βιτρίνα μπορούν να διαθέτουν άφθονη χρηματοδότηση από τα παράνομα κέρδη και έτσι αποκτούν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε σχέση με τις υπόλοιπες. Όλα τα παραπάνω οδηγούν στον αποκλεισμό των νόμιμων επιχειρήσεων από την αγορά και στη δημιουργία μονοπωλίων από αυτές που ανήκουν στις εγκληματικές ομάδες¹¹⁶.

Κοινωνικές Συνέπειες

¹¹² Βλ. Kumar, Money Laundering, Concept, Significance and its Impact, European Journal of Business and Management, 2012, σελ.116.

¹¹³ Βλ. Gjoni-Kora et al, Money Laundering Effects, UBT International Conference, 2015, σελ. 16 επ.

¹¹⁴ Βλ. AUSTRAC 1995, κεφάλαιο 11.

¹¹⁵ Βλ. Poormazahaeri, Money Laundering and its effects on social and political economy in Iran, European On Line Natural and Social Science, 2013, σελ. 609.

¹¹⁶ Βλ. McDowell, ό.π., σελ. 7.

Η νομιμοποίηση εσόδων δημιουργεί σημαντικό κοινωνικό κόστος και αυξάνει τους κινδύνους που σχετίζονται με το έγκλημα . Συγκεκριμένα η απρόσκοπτη λειτουργία του μηχανισμού νομιμοποίησης των εσόδων επιβραβεύει την τέλεση των βασικών εγκλημάτων , ενισχύει την επέκταση των έκνομων δραστηριοτήτων ιδίως των οργανωμένων ομάδων και αποτελεί κίνητρο για την στρατολόγηση νέων μελών που θα ασχοληθούν με παράνομες ενέργειες.

Η άνοδος της εγκληματικότητας συνεπάγεται την αύξηση των δημοσίων δαπανών προς τους δικτυικούς μηχανισμούς για την συγκράτηση του φαινομένου, γεγονός που στερεί την κοινωνία από πόρους που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν πιο παραγωγικά. Η νομιμοποίηση εσόδων μεταφέρει την οικονομική (και την πολιτική) δύναμη από την κοινωνία στο έγκλημα , ενώ τα τεράστια ποσά που διοχετεύονται στην νόμιμη αγορά οδηγούν στην κοινωνική διαφθορά , η οποία μπορεί να φθάσει στην ανατροπή νόμιμων κυβερνήσεων αλλά και στην δημιουργία χωρών-παριών που θα ελέγχονται από το έγκλημα¹¹⁷.

Συμπερασματικά θα πρέπει να τονιστεί ότι το επίμαχο φαινόμενο δημιουργεί νέες και δυναμικές προκλήσεις για την παγκόσμια κοινότητα. Ο διεθνής χαρακτήρας του ξεπλύματος επιβάλλει την συνεργασία κρατών και οργανισμών, οι οποίοι θα πρέπει να δημιουργήσουν ένα ενιαίο νομοθετικό πλαίσιο και αυστηρές πολιτικές , ώστε να αντιμετωπιστεί η νομιμοποίηση στο σύνολό της.

8.ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΥΤΗΣ ΣΤΟ ΤΟΜΕΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Όπως προαναφέραμε, η αύξηση του εμπορίου ναρκωτικών και η δημιουργία τεράστιων κερδών για τα καρτέλ ιδίως της Λατινικής Αμερικής αποτέλεσε το έναυσμα για την έναρξη της διεθνούς συνεργασίας στην αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα. Ήδη το 1988 υπήρξε η πρώτη προσπάθεια ποινικοποίησης του φαινομένου στο χώρο των ναρκωτικών, στη συνέχεια η προστασία επεκτάθηκε και

¹¹⁷ Βλ. McDowell, ό.π., σελ. 8.

σε άλλα βασικά εγκλήματα¹¹⁸, ενώ με το ζήτημα αυτό έχει ασχοληθεί και το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ.¹¹⁹

Οι βασικοί στόχοι όλων των παραπάνω πρωτοβουλιών ήταν κυρίως δύο, συγκεκριμένα από την μια πλευρά ο εντοπισμός των οικονομικών αξιών που προέρχονται από το έγκλημα και η δυνατότητα δήμευσής τους. Όσον αφορά τον πρώτο, θα πρέπει να τονιστεί ότι πριν την ρύθμιση του ζητήματος με κανόνες αναγκαστικού δικαίου (και όχι soft law), ήταν εξαιρετικά δύσκολο να αποκαλυφθεί και να αποδειχθεί η προέλευση των παράνομων οικονομικών πόρων. Η ύπαρξη ανώνυμων ή λογαριασμών που προσδιορίζονταν μόνο με αριθμούς σήμαινε ότι δεν μπορούσαν να συνδεθούν τα ποσά που περιέχονταν σε αυτούς με συγκεκριμένα πρόσωπα. Νομικά οχήματα όπως τα trust ή η εταιρίες – κελύφη χωρίς φυσική παρουσία καθιστούσαν σχεδόν αδύνατη την ανακάλυψη των πραγματικών δικαιούχων των οικονομικών αξιών.

Σήμερα ,μετά από τις διεθνείς πιέσεις, διεξάγεται μια προσπάθεια αναμόρφωσης της νομοθεσίας των κρατών, έτσι ώστε να υποχρεωθούν οι βασικοί οικονομικοί θεσμοί να ενημερώνουν τις ελεγκτικές αρχές για ύποπτες δραστηριότητες ή για συναλλαγές πάνω από ένα συγκεκριμένο ποσό και να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο λειτουργίας αυτών που θα οδηγεί στην υποχρεωτική γνώση του προσώπου που συναλλάσσεται μαζί τους (Know Your Customer), πράγμα που σημαίνει ότι για τα νομικά πρόσωπα θα πρέπει να εξευρεθεί ο πραγματικός δικαιούχος ή το πρόσωπο που τα ελέγχει.

Όσον αφορά την επιτυχία του δεύτερου στόχου, απαιτείται η νομοθετική προσαρμογή του ποινικού αλλά και του αστικού δικαίου, έτσι ώστε να επιτρέπεται η δήμευση της περιουσίας που προέρχεται από παράνομη δραστηριότητα¹²⁰. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ήδη σε χώρες του αγγλοσαξονικού δικαίου (όπως στις ΗΠΑ και στην Μ. Βρετανία) υπάρχει ειδική αστική διαδικασία για την «απαλλοτρίωση» περιουσίας που έχει ύποπτη προέλευση, χωρίς μάλιστα να απαιτείται να έχει εκδοθεί οποιαδήποτε ποινική απόφαση

¹¹⁸ Βλ. Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988, International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism, 1999, Convention Against Transnational Organized Crime, 2000, Convention Against Corruption, 2003.

¹¹⁹ Βλ. Gallant, Money laundering consequences: Recovering wealth, piercing secrecy, disrupting tax havens and distorting international law, Journal of Money Laundering Control, 2014, σελ. 296 επ.

¹²⁰ Βλ. Gallant, ό.π., σελ. 300.

κατά συγκεκριμένου προσώπου, ένα ζήτημα που θα μας απασχολήσει στο τελευταίο κεφάλαιο της παρούσης εργασίας.

Το ζήτημα που τίθεται είναι εάν τελικά τα μέτρα αυτά έφεραν το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Κατ' αρχάς όλες οι παραπάνω νομοθετικές πρωτοβουλίες είχαν ως βασικό σκοπό τον περιορισμό του φαινομένου. Σύμφωνα με τις έρευνες που έχουν λάβει χώρα¹²¹ μετά την σχετική εναρμόνιση των νομοθεσιών ενός μεγάλου ποσοστού κρατών, τα αποτελέσματα δεν είναι τα επιθυμητά, αφού είτε τα διακινούμενα ποσά παρέμειναν σταθερά είτε και αυξήθηκαν, πράγμα που επιβεβαιώνεται και από τον ΟΗΕ¹²². Παρά ταύτα η νομοθεσία για το ξέπλυμα επέφερε και κάποιες σοβαρές συνέπειες, οι οποίες είναι οι κάτωθι:

A. Η διεθνής προσπάθεια για την αντιμετώπιση του φαινομένου έχει οδηγήσει στην δήμευση σημαντικών ποσών (όχι βέβαια τέτοιου ύψους που θα οδηγούσε στην οικονομική ασφυξία των επίμαχων ομάδων) που προέρχονται από παράνομη δραστηριότητα. Στις ΗΠΑ έχουν αφαιρεθεί από τις εγκληματικές οργανώσεις περίπου 1 δισεκατομμύρια δολάρια¹²³, ενώ το 2010 στην Μεγάλη Βρετανία 300 εκατομμύρια λίρες μέσα σε ένα έτος¹²⁴. Τα ποσά αυτά δεν αφορούν μόνο μετρητά αλλά κάθε είδους αντικείμενα με ιδιαίτερη αξία όπως πίνακες ζωγραφικής, έργα τέχνης και κοσμήματα. Μάλιστα τα ευρήματα είναι τόσο ενδιαφέροντα με αποτέλεσμα ορισμένα κράτη¹²⁵ να ιδρύσουν ειδικά νομικά πρόσωπα που ασχολούνται με την εκμετάλλευση και διαχείριση των δημευθέντων περιουσιακών στοιχείων.

Το παραπάνω αποτέλεσμα οφείλεται σε έναν βαθμό την βελτίωση του συστήματος εντοπισμού και εύρεσης των επίμαχων αξιών λόγω των επιπλέον υποχρεώσεων που έχουν θεσμοθετηθεί για τους οικονομικούς θεσμούς, ενώ η ανάκτηση των παράνομων κερδών έγινε εφικτή λόγω της καθιέρωσης της δήμευσης ως μέσο για την αντιμετώπιση του φαινομένου¹²⁶.

¹²¹ Βλ. Levi- Reuter, Money laundering, Crime and Justice, 2006, σελ. 259, Harvey, Just how effective is money laundering legislation, Security Journal, 2008, σελ. 189-193.

¹²² General Assembly of the United Nations (2012), President of the 66th Session, 26 Ιουνίου 2012. York, NY, www.un.org/en/ga/president/66/Issues/drugs/drugs-crime.shtml.

¹²³ Βλ. United States Department of Justice, Asset forfeiture fund and seized asset deposit fund, Annual Report to Congress, 2011, www.justice.gov/jmd/afp/01programaudit/.

¹²⁴ Βλ. Serious Organized Crime Agency, Asset recovery, 2009-2010, www.soca.gov.uk/about-soca/how-we-work/asset-recovery.

¹²⁵ Για τον Καναδά υπάρχει η Financial Transactions and Reports Analysis Center of Canada: www.fintrac-canafe.gc.ca.

¹²⁶ Βλ. Gallant- King, The seizure of illicit assets: patterns of civil forfeiture in Canada

Β. Τα μέτρα για την καταπολέμηση του συγκεκριμένου εγκλήματος περιόρισαν ως ένα βαθμό το απόρρητο που περιέβαλε τις οικονομικές συναλλαγές. Οι εγκληματίες πλέον δεν μπορούν να συναλλαχθούν τόσο εύκολα με ένα τραπεζικό ίδρυμα μεταφέροντας μεγάλα ποσά σε μετρητά και αγοράζοντας ανώνυμα κρατικά ομόλογα ή χρυσό. Σύμφωνα με τους σημερινούς κανόνες θα πρέπει οι χρήστες των υπηρεσιών των ιδρυμάτων να αποκαλύψουν την ταυτότητά τους πριν την κάθε συναλλαγή, ενώ η κατάθεση μετρητών στην τράπεζα οδηγεί στην ενημέρωση των ελεγκτικών αρχών. Υποχρεώσεις έχουν τεθεί στα καζίνο, στις αγορές ακινήτων αλλά και στους δικηγόρους, οι οποίοι σε ορισμένες περιπτώσεις έχουν υποχρέωση ανακοίνωσης των ύποπτων συναλλαγών στις αρχές, ένα ζήτημα που δημιουργεί τριβές, αφού παραβιάζεται το δικηγορικό απόρρητο¹²⁷.

Ασφαλώς και η κατάργηση της απόλυτης ανωνυμίας στις συναλλαγές αποτελεί ένα διακαή πόθο ιδίως των κυβερνήσεων των αναπτυγμένων κρατών, όμως θα πρέπει να επισημανθεί ότι δεν έχει επιτευχθεί ακόμη¹²⁸, αφού υπάρχουν ακόμη νομικά οχήματα που επιτρέπουν την μεταφορά και απόκρυψη κεφαλαίων, χωρίς να μπορεί να εντοπιστεί ο πραγματικός δικαιούχος, τα οποία συντηρούνται κυρίως από κράτη που έχουν ανάγκη ξένων κεφαλαίων (ανεξαρτήτου προελεύσεώς των) για την επιβίωσή τους.

Γ. Η νομοθεσία κατά του ξεπλύματος αύξησε την διεθνή πίεση για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και οδήγησε σε άσκηση πιέσεων κατά των δικαιοδοσιών που την ενθαρρύνουν. Ο οργανισμός της Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης επιδίωκε την δημιουργία νέων εργαλείων, ώστε να αντιμετωπιστεί η φοροδιαφυγή¹²⁹ με δεδομένο ότι η παγκοσμιοποίηση και η ταχεία μεταφορά κεφαλαίων ευνοεί την ανάπτυξη του φαινομένου. Άλλωστε οι πρώτες προσπάθειες για την άρση του τραπεζικού απορρήτου δεν αφορούσε τα εγκλήματα που σχετίζονται με τα ναρκωτικά αλλά την φοροδιαφυγή.¹³⁰

and Ireland, *Common Law World Review*, 2013, σελ.91.

¹²⁷ Βλ. *Federation of Law Societies of Canada v. Canada (Attorney General)*, BCCA, 2013, σελ. 147, ΔΕΕ C-305/05, Δεελιάν, Καταπολέμηση βρώμικου χρήματος και υπερασπιστικά δικαιώματα κατά την ΕΣΔΑ, σελ. 45, <https://repo.lib.duth.gr/jspui/bitstream/123456789/10334/1/Danelian.pdf>

¹²⁸ Βλ. Organization for Economic Cooperation and Development, *The Era of Bank Secrecy is Over*, 2011, <https://www.oecd.org/ctp/exchange-of-tax-information/48996146.pdf>

¹²⁹ Βλ. Gallant, *ό.π.*, σελ. 300.

¹³⁰ Βλ. Villa, *A critical view of bank secrecy act enforcement and the money laundering statutes*, *Catholic University Law Review*, 1998, σελ. 489.

Παρά ταύτα το πεδίο της φορολογίας στην αρχή είχε εξαιρεθεί από την αντιεγκληματική στρατηγική ,ιδίως στο πεδίο της δήμευσης των παράνομων εσόδων, πράγμα που έχει μεταβληθεί σήμερα.¹³¹

Η προηγούμενη στάση των κυβερνήσεων απέναντι στην φοροδιαφυγή οφειλόταν στο γεγονός ότι αυτή συνδεόταν άμεσα με τον ανταγωνισμό μεταξύ των κρατών για την συγκέντρωση και εκμετάλλευση διεθνών κεφαλαίων αλλά και διότι αντιμετωπιζόταν ως αποτέλεσμα της εφαρμογής του εμπορικού και οικονομικού δικαίου και όχι ένα ζήτημα που διαθέτει ποινική χροιά.

Η ανάπτυξη της διεθνούς πολιτικής απέναντι στην νομιμοποίηση των εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα οδήγησε τις έννομες τάξεις να ασχοληθούν και με την φοροδιαφυγή, αφού έγινε εμφανές ότι οι ίδιοι μέθοδοι απόκρυψης και ενσωμάτωσης χρησιμοποιούνται και στις δύο περιπτώσεις, ενώ η διεθνή συνεργασία μεταξύ των κρατών μπορεί να ενισχυθεί με την εξομάλυνση των σχέσεων τους στο ακανθώδες ζήτημα της απόκρυψης της φορολογητέας ύλης.

Η λύση στο πρόβλημα της φοροδιαφυγής είναι ιδιαίτερα περίπλοκο, αφού κάθε χώρα έχει την δική της φορολογική πολιτική, ένα πεδίο προνομιακό για κάθε κρατική οντότητα, ενώ δυσκολίες δημιουργούνται στη διάκριση των εννοιών φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή¹³², ένα ζήτημα που πολλές φορές δεν μπορεί να επιλυθεί ούτε και από τα δικαστήρια. Πάντως σε κάθε περίπτωση η επίμαχη νομοθεσία έφερε στο προσκήνιο το έγκλημα της φοροδιαφυγής και τον τρόπο αξιοποίησης των ποσών που προέρχονται από αυτήν¹³³.

Τέλος θα πρέπει να επισημανθεί ότι η σύνδεση φοροδιαφυγής και νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα είναι εμφανής στην ελληνική νομοθεσία, αφού σύμφωνα με το άρθρο 4 του ν. 4557/2018 ανάμεσα στα βασικά αδικήματα συγκαταλέγονται και αυτά της φοροδιαφυγής που προβλέπονται στο άρθρο 66 του ν. 4174/2013, με την εξαίρεση του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 5¹³⁴.

Δ. Η διεθνής αντιεγκληματική πολιτική πάνω στο επίμαχο ζήτημα άσκησε ιδιαίτερη επίδραση και στο πρόβλημα της τρομοκρατίας. Η οικονομική προσέγγιση απέναντι στο έγκλημα του ξεπλύματος αποτέλεσε έναυσμα για το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ,

¹³¹ Βλ. Financial Action Task Force, International Standards on Combatting Money Laundering and the Financing of Terrorism and Proliferation: The FATF Recommendations”, Recommendation B4, 2012, σελ. 112

¹³² Βλ. <https://www.euretirio.com/foroapofygi/>

¹³³ Βλ. Gallant, ό.π., σελ. 300.

¹³⁴ Βλ. ΠλημΑθ. 592/2019 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

ώστε να ζητήσει από τα κράτη να υιοθετήσουν αντίστοιχες ρυθμίσεις για τον περιορισμό της ανάπτυξης της τρομοκρατίας, αφού θεωρήθηκε ότι η τελευταία χωρίς οικονομικούς πόρους δεν μπορεί να ευδοκιμήσει.

Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου του 2011 ο ΟΗΕ προσπάθησε να παρέμβει με ενεργό τρόπο στους νομοθέτες των κρατών μελών, ώστε να διαμορφώσουν ένα νέο νομοθετικό πλαίσιο, όπου θα προσδιορίζουν την έννοια της τρομοκρατίας και θα λάβουν μέτρα για να αποτρέψουν την χρηματοδότηση της¹³⁵.

Το ενδιαφέρον στοιχείο στην περίπτωση αυτή ήταν το γεγονός ότι δεν επιδιώχθηκε η σύναψη κάποιας διεθνούς συμφωνίας, η οποία θα χρειαζόταν πολλά έτη για να υπογραφεί και να επικυρωθεί από τα κράτη, αλλά τα μέτρα ελήφθησαν με βάση τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας, πράγμα που δεν συναντάται συχνά στην πράξη, αφού το όργανο αυτό, υπό κανονικές συνθήκες, δεν απευθύνεται άμεσα στους νομοθέτες των κρατών, για να τους παρακινήσει να κινηθούν προς μια συγκεκριμένη κατεύθυνση.

Η παράλειψη αναφοράς της τρομοκρατίας στα βασικά αδικήματα που σχετίζονται με την νομιμοποίηση εσόδων, οδήγησε σε μια επιθετική πολιτική από την πλευρά του Συμβουλίου Ασφαλείας¹³⁶, το οποίο προσπάθησε να παρακάμψει την συνήθη διεθνή διαδικασία δημιουργίας νομικών πλαισίων, μια πρακτική που ήταν ιδιαίτερα αμφιλεγόμενη και δημιούργησε κινδύνους για ανθρώπινα δικαιώματα.¹³⁷

Τέλος θα πρέπει να επισημανθεί ότι εκτός από τα όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω η πολιτική του ΟΗΕ αύξησε την επιρροή ενός μη κρατικού θεσμού, δηλαδή της FATF, η οποία πλέον χαράσσει σε μεγάλο βαθμό την διεθνή πολιτική για την καταπολέμηση του βρώμικου χρήματος¹³⁸.

¹³⁵ Βλ. Chesterman, *The United Nations security council and the rule of law*, UN Doc. A/63/69-S/2008/ σελ. 270, Uillaume, *Terrorism and international law*, *International and Comparative Law Quarterly*, 2004, σελ. 537.

¹³⁶ Βλ. Gallant, *ό.π.*, σελ. 302.

¹³⁷ Βλ. *Her Majesty's Treasury v. Mohammed Jabar Ahmed and Others*, [2010] UKSC 2 (Μεγάλη Βρετανία); *Kadi v. Council (Joined Cases C-402/05P and C-415/05P)* [2009] AC 1125, European Court of Justice; *Nada v. Switzerland*, ΕΣΔΑ, Σεπτέμβριος 12, 2012; *Abousfian Abdelrazik v. Minister of Foreign Affairs and the Attorney General of Canada* [2009] FC 580 (Καναδάς).

¹³⁸ Βλ. Gallant, *ό.π.*, σελ. 302.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΚΛΑΣΙΚΟΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥΣ

1.ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Οι μέθοδοι νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα είναι πολυάριθμες, ευφάνταστες και προσαρμόζονται ανάλογα με τις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες που επικρατούν σε κάθε έννομη τάξη. Όπως είναι φυσικό η ανάπτυξη της τεχνολογίας και η παγκοσμιοποίηση έχουν δημιουργήσει νέες οδούς για το ξέπλυμα χρήματος, των οποίων τα βασικά χαρακτηριστικά είναι η ταχύτητα, η ανωνυμία και η δυνατότητα χρησιμοποίησής τους όχι μόνο από τους ειδικούς αλλά και από κάθε δράστη που έχει στοιχειώδεις γνώσεις υπολογιστών. Στο παρόν κεφάλαιο να αναφερθούμε στους «κλασικούς» τρόπους νομιμοποίησης, ώστε στην συνέχεια να καταδείξουμε τις μεταβολές που έχει επιφέρει η νέα τεχνολογία στην τέλεση του εγκλήματος.

Μέσα στο κεφάλαιο αυτό θα περιέχονται εν σπέρματι και ορισμένα μέτρα που έχουν ληφθεί για την αντιμετώπιση της νομιμοποίησης, έτσι ώστε να αναλύσουμε στο τέταρτο κεφάλαιο, εάν το σημερινό νομικό οπλοστάσιο είναι αρκετό για να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις που δημιουργεί η νέα τεχνολογία, όπως πχ για το εάν είναι εφικτή η κατάσχεση και δήμευση των κρυπτονομισμάτων. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορούσαμε να οδηγηθούμε σε προτάσεις για την επίλυση των πρακτικών προβλημάτων που θα προκύψουν στην πράξη.

2.ΜΕΘΟΔΟΙ ΞΕΠΛΥΜΑΤΟΣ

2.1ΜΕΘΟΔΟΣ ΜΥΡΜΗΓΚΙΟΥ

Placement techniques

Placement techniques:

- smurfing and structuring
- alternative remittance
- electronic transfer
- asset conversion
- bulk movement
- gambling
- insurance purchase.

Εικόνα 2

Η μέθοδος του μυρμηγκιού (smurfing)¹³⁹ αποτελεί μια διαδομένη πρακτική που ακολουθείται κυρίως , όταν ο όγκος των χρημάτων που θα διοχετευτεί στο τραπεζικό σύστημα είναι σχετικά διαχειρίσιμος. Βασίζεται στην διάσπαση του συνολικού ποσού σε μικρότερα, τα οποία δεν υπερβαίνουν το όριο αναφοράς που έχει θέσει η κάθε έννομη τάξη (για τις ΗΠΑ είναι τα 10.000 \$ και για την Ε.Ε. τα 10.000 ευρώ)¹⁴⁰ . Στην συνέχεια τα ποσά αυτά κατατίθενται σε διάφορα τραπεζικά καταστήματα και σε πολυάριθμους λογαριασμούς χωρίς να κινούν υποψίες. Η μέθοδος αυτή απαιτεί την ύπαρξη μεσολαβητών υπεράνω υποψίας, οι οποίοι αναλαμβάνουν να έρθουν σε προσωπική επαφή με τα τραπεζικά ιδρύματα ή να εκδώσουν τραπεζικές επιταγές που στην συνέχεια μεταβιβάζουν σε δεύτερους και τρίτους μεσάζοντες. Οι τελευταίοι με τη σειρά τους επανατοποθετούν τα παράνομα κέρδη σε τραπεζικά ιδρύματα (κυρίως του εξωτερικού) ή τα πιστώνουν απευθείας στους λογαριασμούς των δικαιούχων δραστών. Απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία του σχεδίου είναι η ύπαρξη πολλών

¹³⁹ Βλ. <https://www.investopedia.com/terms/s/smurf.asp>, <https://sites.google.com/site/intmoneylaundry/money-laundry-methods/placement-techniques/smurfing-and-structuring>, <https://www.investopedia.com/terms/s/smurf.asp>.

¹⁴⁰ Βλ. Welling, Smurfs, money laundering and the federal Criminal Law, The Crime of structuring transactions, Fl. Law Review, 1989, σελ. 288 επ. , <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/p-nomoes-eis-sunolo.pdf>

μεσολαβητών και αχυρανθρώπων, οι οποίοι θα ασχοληθούν¹⁴¹ με την μεταφορά των μετρητών και με τις περαιτέρω συναλλαγές , αν και σήμερα με τη δημιουργία νέων τεχνολογικών εργαλείων, πολλές από τις συναλλαγές μπορούν να γίνουν μέσω mobile ή internet banking , δηλαδή χωρίς την φυσική παρουσία των συνεργών¹⁴².

Η συγκεκριμένη μέθοδος ,πάντως, εμπεριέχει κινδύνους, αφού τα τραπεζικά κυρίως συστήματα μπορούν (εφόσον υπάρχει το κατάλληλο λογισμικό) να διαπιστώσουν πλαίσια συμπεριφοράς στην κίνηση συγκεκριμένων λογαριασμών και να προχωρήσουν σε καταγγελία στις δικαστικές αρχές. Σήμερα ειδικά με την ανάπτυξη της τεχνολογίας των big data, η εργασία αυτή μπορεί να είναι πολύ πιο αποδοτική, αφού τα πληροφοριακά συστήματα των τραπεζών μπορούν να αξιοποιήσουν εκτός από τα «κλασσικά δεδομένα» πχ αριθμούς λογαριασμών, τραπεζικές συναλλαγές, χρόνος που λαμβάνουν χώρα οι τραπεζικές πράξεις και μεταδεδομένα των ηλεκτρονικών συναλλαγών (πχ IP διευθύνσεις, MAC διευθύνσεις κλπ) , τα οποία είναι ιδιαίτερα σημαντικά για την αποκάλυψη μοτίβων που μπορούν να κινήσουν το ενδιαφέρον των εποπτικών αρχών¹⁴³.

Επίσης για την αντιμετώπιση του φαινομένου έχει υποστηριχθεί (α) ο περιορισμός του ύψους των μετρητών που μπορούν να κατατεθούν στην τράπεζα χωρίς την ενεργοποίηση του μηχανισμού ελέγχου και ανακοίνωσης (β) ο έλεγχος των κρυφών σχέσεων των κατόχων των λογαριασμών (πχ πολλοί τραπεζικοί λογαριασμοί, των οποίων οι κάτοχοι έχουν ακριβώς την ίδια διεύθυνση), πράγμα που μπορεί να επιτευχθεί με την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών (γ) η εκπαίδευση του προσωπικού των τραπεζών όσον αφορά το ζήτημα του ξεπλύματος, ώστε να εντοπίζονται εγκαίρως οι μη φυσιολογικές συναλλαγές. Για παράδειγμα η καθημερινή κατάθεση μετρητών από ένα συγκεκριμένο πρόσωπο στο ίδιο κατάστημα και στους ίδιους λογαριασμούς ποσών που είναι κοντά στο όριο είναι μια ύποπτη συμπεριφορά που θα πρέπει να ελεγχθεί.

Εκτός από την παραπάνω «κλασική μέθοδο» έχει αναπτυχθεί και μια νέα παραλλαγή της, η οποία είναι ιδιαίτερα ευφυής και εκμεταλλεύεται την γνώση προσωπικών δεδομένων (αριθμούς λογαριασμών, σχέσεις μεταξύ προσώπων , διαμονή τους) από

¹⁴¹ Βλ.. <https://euobserver.com/justice/145370>.

¹⁴² Βλ. Chadha-Kaur, Handling Smurfing Through Big Data, στο Aggarwal κλπ, Big Data Analytics, 2015, σελ. 461 επ.

¹⁴³ Βλ. Chadha-Kaur, ό.π., σελ. 465.

συγκεκριμένους διαμεσολαβητές που ασχολούνται με εναλλακτικούς τρόπους αποστολής χρημάτων (alternative remittance).

Ο τρόπος αυτός νομιμοποίησης ονομάζεται Cuckoo smurfing (η μέθοδος του Κούκου), η οποία έλαβε το όνομά της από το πουλί κούκος ,που είναι ευρύτατα γνωστός για το φαινόμενο του αναπαραγωγικού του παρασιτισμού. Σε γενικές γραμμές, ο θηλυκός κούκος γεννάει τα αυγά του στις φωλιές άλλων πουλιών, ευρίσκοντας την κατάλληλη στιγμή και, απορρίπτοντας από την εκάστοτε φωλιά αντίστοιχο αριθμό αυγών του ιδιοκτήτη (συνήθως 1 αυγό ανά φωλιά, σπάνια 2). Κατόπιν οι ξενιστές μεγαλώνουν τα τέκνα του κούκου σαν δικά τους και έτσι απαλλάσσεται ο ίδιος από την φροντίδα τους. Για να επιτύχει το σχέδιο αυτό τα αυγά του κούκου έχουν το ίδιο χρώμα και σχήμα με αυτά του ξενιστή του.

Money laundering by cuckoo smurfing

Εικόνα 3

Στην περίπτωση που μας απασχολεί έχουμε τα παρακάτω εμπλεκόμενα πρόσωπα , τον Α ο οποίος είναι έμπορος ναρκωτικών και αποκερδαίνει σημαντικά ποσά σε μια χώρα του αναπτυγμένου κόσμου (πχ Αυστραλία), τα οποία όμως δεν μπορεί να τα διοχετεύσει εύκολα στο τραπεζικό σύστημα. Από την άλλη πλευρά ο αθώος Β, ο οποίος διαμένει σε μια αναπτυσσόμενη χώρα (πχ Βιετνάμ) επιθυμεί να στείλει το ποσό των 100.000 δολαρίων στον υιό του που διαμένει στην Αυστραλία. Εάν η συναλλαγή λάβει χώρα μέσω των επίσημων διαδικασιών θα αναγκαστεί να πληρώσει ένα σημαντικό ποσοστό ως έξοδα για την μεταφορά.

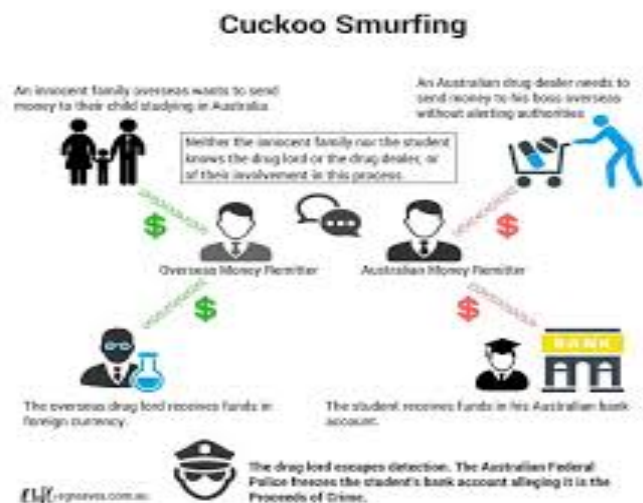
Αντ' αυτού ο Β δίδει το ποσό των 100.000 δολαρίων σε μετρητά (πράγμα που είναι κοινωνικά συνηθισμένο στη συγκεκριμένη έννομη τάξη) στον εναλλακτικό αποστολέα χρημάτων, ο οποίος πληροφορείται και τον τραπεζικό λογαριασμό του τέκνου του Β που

διατηρεί στην Αυστραλία. Στην περίπτωση αυτή ο αποστολέας χρημάτων για να δελεάσει τον B του ζητεί μια πολύ μικρή αμοιβή για την διαμεσολάβησή του.

Στην συνέχεια ο διαμεσολαβητής του B ευρίσκεται σε επαφή με έναν άλλο διεφθαρμένο διαμεσολαβητή του A, ο οποίος είναι εγκατεστημένος στην Αυστραλία και πληροφορείται το ποσό που θα πρέπει να κατατεθεί στον λογαριασμό του τέκνου του B. Στην συνέχεια ο A μέσω των αχυρανθρώπων του καταθέτει το συνολικό ποσό των 100.000 δολαρίων με μικρές συναλλαγές (κάτω από το όριο του νόμου) στον λογαριασμό του τέκνου του B, ο οποίος όπως και ο υιός του βλέπουν ότι όλα βαίνουν καλώς, αφού τα χρήματα έχουν μεταφερθεί (αφού αφαιρεθεί η προμήθεια του μεσολαβητή του A), ενώ στην περίπτωση που διαπιστώσει κάποιος από τους B και τον υιό του ότι η συναλλαγή δεν είναι ενιαία αλλά σε τμήματα, ο διαμεσολαβητής του B τους καθησυχάζει υποστηρίζοντας ότι αυτός είναι ο νόμιμος τρόπος μεταφοράς των χρημάτων.

Στην συνέχεια ο διαμεσολαβητής του B, ο οποίος έχει το ποσό των 100.000 δολαρίων αφαιρεί τις σχετικές προμήθειες του και θέτει το ποσό στην διάθεση του A στο Βιετνάμ είτε το στέλνει σε μια άλλη χώρα. Ουσιαστικά επιλέγονται δικαιοδοσίες που αποτελούν φορολογικούς παραδείσους ή αυτές που οι ελεγκτικοί μηχανισμοί δεν λειτουργούν ικανοποιητικά.

Εάν λοιπόν το τραπεζικό σύστημα της Αυστραλίας δεν εντοπίσει τις ύποπτες συναλλαγές, τότε το ζήτημα κλείνει στο σημείο αυτό. Σε αντίθετη, όμως, περίπτωση, οι ελεγκτικές αρχές κινητοποιούνται και κατάσχουν το ποσό που έχει εντοπιστεί στον λογαριασμό του υιού του B, ενώ ο τελευταίος αντιμετωπίζει, επίσης, κατηγορίες για την υποτιθέμενη συμμετοχή του στο αδίκημα του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος. Το ζήτημα της δήμευσης είναι ιδιαίτερα σημαντικό, αφού υπάρχουν δικαιοδοσίες, όπως στις ΗΠΑ, όπου η αστική διαδικασία είναι αντικειμενοστραφής, δηλαδή δεν έχει ιδιαίτερο νομικό ενδιαφέρον η υπαιτιότητα του κατόχου των περιουσιακών στοιχείων αλλά το γεγονός ότι η περιουσία προέρχεται από παράνομη δραστηριότητα.

Εικόνα 4.

Από την άλλη πλευρά οι αχυράνθρωποι συνήθως δεν μπορούν να ανευρεθούν (πχ χρήστες ναρκωτικών , αλλοδαποί) αλλά και δεν γνωρίζουν την αληθινή προέλευση των χρημάτων και τον πραγματικό χρηματοδότη, δηλαδή τον Α. Ο Α έχει εξασφαλίσει τα χρήματά του στο Βιετνάμ ή σε άλλο μέρος και αποφεύγει τον έλεγχο της συναλλαγής.¹⁴⁴ Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που θα πρέπει να αντιμετωπίσει η αντιεγκληματική πολιτική στο ζήτημα αυτό είναι η ύπαρξη άτυπων συστημάτων μεταφοράς χρημάτων και αξιών, τα οποία υπάρχουν εδώ και εκατοντάδες έτη ιδίως στην Μέση Ανατολή και στην Κίνα.

Μάλιστα η Επιτροπή στην έκθεση της το 2017¹⁴⁵ επισημαίνει τους σοβαρούς κινδύνους που προκαλούν τα συγκεκριμένα δίκτυα στην αντιμετώπιση του φαινομένου της τρομοκρατίας, αφού οι διαμεσολαβητές δεν τηρούν τις υποχρεώσεις που προκύπτουν από την κοινοτική νομοθεσία και ενώ διαθέτουν την ιδιότητα των «φορέων που παρέχουν υπηρεσίες πληρωμών κατά την έννοια του άρθρου 4 σημείο 3 της δεύτερης οδηγίας για τις υπηρεσίες πληρωμών» , δεν είναι καταχωρημένοι και δεν γνωρίζουν οι

¹⁴⁴ Βλ. <https://egreaves.com.au/cuckoo-smurfing>.

¹⁴⁵ Βλ. Έκθεση της Επιτροπής σχετικά με του κινδύνους που συνεπάγονται για την εσωτερική αγορά, η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και οι οποίοι συνδέονται με διασυνοριακές δραστηριότητες, 26.6.2017, σελ. 9 επ.

ελεγκτικοί μηχανισμοί τις συναλλαγές τους. Ένα από τα πιο γνωστά δίκτυα είναι το Hawala¹⁴⁶.

Το Hawala¹⁴⁷ είναι ένα σκιώδες ή άτυπο ή παράλληλο τραπεζικό σύστημα, το οποίο λειτουργεί χωρίς την μεταφορά χρημάτων και την έκδοση επιταγών ή άλλων αξιογράφων. Για παράδειγμα ο άνθρωπος Α στην πόλη Α, θέλει να στείλει χρήματα στον άνθρωπο Β στην πόλη Β. Για να μην στείλει χρήματα μέσω τράπεζας και αφήσει ίχνη, απευθύνεται στον Χ, ο οποίος ευρίσκεται στην ίδια πόλη με αυτόν, είναι επιχειρηματίας με κύρος και διαθέτει την ιδιότητα του μεσίτη του σκιώδους συστήματος πληρωμών Hawala. Ο Α του δίνει για παράδειγμα 1 κιλό χρυσό, και ο μεσίτης Χ δίνει εντολή στον μεσίτη Μ, ο οποίος είναι ο σύνδεσμος του στην πόλη Β, να παραδώσει 1 κιλό χρυσό, ή μετρητά, ή διαμάντια, ή οποιοδήποτε άλλο αγαθό, στον άνθρωπο Β, που βρίσκεται στην πόλη του.

Με αυτόν τον τρόπο η συναλλαγή δεν έχει αφήσει κάποιο ίχνος και οι υπηρεσίες (κάθε είδους) δεν μπορούν να την παρακολουθήσουν, αφού διεξάγεται εκτός του τραπεζικού συστήματος. Φυσικά η Hawala παρουσιάζει διάφορα μειονεκτήματα, γιατί οι μεταφορές γίνονται χωρίς αποδεικτικά στοιχεία και βασίζονται στην τιμή και το κύρος των μεσιτών, πράγμα που σημαίνει ότι ορισμένες μεταφορές αξιών δεν θα πραγματοποιηθούν τελικά πχ λόγω χρεοκοπίας κάποιου μεσίτη της Hawala και δεν θα επακολουθήσει εκκαθάριση λογαριασμών.

Παρά όμως τα όποια πρακτικά προβλήματα του συστήματος Hawala, τα οφέλη του είναι πάρα πολύ σημαντικά για τους εγκληματίες. Εάν για παράδειγμα κάποιος από την Ελλάδα επιθυμεί να στείλει χρήματα από πώληση ναρκωτικών ή για να ενισχύσει τρομοκρατικές οργανώσεις στην Μεγάλη Βρετανία είναι πολύ πιθανό να ενεργοποιήσει τις αρχές, εφόσον χρησιμοποιήσει το τραπεζικό σύστημα. Αντιθέτως με την Hawala η συναλλαγή δεν θα αφήσει ίχνη και θα μπορεί να εντοπιστεί μόνο αν οι μυστικές υπηρεσίες διαθέτουν κάποιον πληροφοριοδότη στο δίκτυο μεταφοράς των χρημάτων.

¹⁴⁶ Βλ. Simon, Money Laundering in the Middle East : Exposing the role of financial institutions in terror Financing στο https://www.academia.edu/41074748/MONEY_LAUNDERING_IN_THE_MIDDLE_EAST_EXPOSING_THE_ROLE_OF_FINANCIAL_INSTITUTIONS_IN_TERROR_FINANCING_LL_M_Dissertation_International_Business_Law?email_work_card=thumbnail

¹⁴⁷Βλ. <https://www.investopedia.com/terms/h/hawala.asp>, <https://transferwise.com/gb/blog/what-is-hawala>,<https://www.treasury.gov/resource-center/terrorist-illicit-finance/Documents/FinCEN-Hawala-rpt.pdf>.

Είναι λοιπόν προφανές ότι η ανακάλυψη και ο έλεγχος των δικτύων από τις αρμόδιες αρχές είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να περιοριστεί το φαινόμενο και να παύσει η μεταφορά και η συγκάλυψη των παράνομων κερδών σε παγκόσμια κλίμακα.

2.2 ΦΥΣΙΚΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΩΝ

Ένας από τους παλαιότερους και απλούστερους τρόπους που χρησιμοποιήθηκε κυρίως από τους εμπόρους ναρκωτικών της Λατινικής Αμερικής είναι η φυσική μεταφορά χρήματος, η οποία λαμβάνει χώρα με την απλή τοποθέτηση των χρημάτων σε διάφορες συσκευασίες, οι οποίες παραδίδονται στον προορισμό τους με ιδιωτικά μέσα ή με απλό ταχυδρομείο. Τα μετρητά κατευθύνονται σε κάποια χώρα – φορολογικό παράδεισο, όπου το τραπεζικό απόρρητο είναι διευρυμένο και αυστηρό, ενώ αντίθετα η συναλλαγματική πολιτική ιδιαίτερα ευέλικτη (πχ νησιά Καϋμάν). Κατ' αρχάς στην περίπτωση αυτή δεν απαιτείται η συνδρομή κάποιου τραπεζικού ιδρύματος ή υπαλλήλου. Πολύ συχνά όμως, ασκούνται πιέσεις κάθε είδους προς τα αρμόδια φυσικά πρόσωπα (μέσω δωροδοκιών ή απειλών), έτσι ώστε να παρακαμφθούν παντελώς οι διαδικασίες δήλωσης και αναγνώρισης του πραγματικού δικαιούχου των ποσών.¹⁴⁸

2.3 ΑΓΟΡΑ ΧΡΥΣΟΥ

Η αγορά χρυσού αποτελεί μια πολύ διαδεδομένη μέθοδος που εφαρμόζεται για την νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα¹⁴⁹. Μετρητά μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αγορά χρυσού, ο οποίος στην συνέχεια μπορεί να αποσταλεί σε χυτήρια για να δημιουργηθούν πλάκες, πράγμα που καθιστά σχεδόν αδύνατο την ανεύρεση της προέλευσης του περιουσιακού στοιχείου που αποκτήθηκε με παράνομα κεφάλαια. Η απόκτηση του χρυσού, στην συνέχεια, μπορεί να δικαιολογηθεί μέσω της κληρονομικής διαδοχής ή ιδιωτικών συναλλαγών, ενώ το πολύτιμο μέταλλο μπορεί να αποθηκευτεί σε τραπεζικές θυρίδες στην Ελβετία ή σε άλλα κράτη. Μάλιστα θα πρέπει να σημειωθεί ότι η αγορά του χρυσού, εφόσον ευρίσκεται τοποθετημένος σε θυρίδες δεν απαιτεί καν την μετακίνησή του από τον τόπο στον οποίο φυλάσσεται. Ο χρυσός είναι εύκολα ρευστοποιήσιμος και μπορεί να αποφέρει σημαντικά κέρδη σε περίπτωση αύξησης της τιμής του.

¹⁴⁸ Βλ. Χατζησπύρου, ό.π, σελ. 30.

¹⁴⁹ Βλ. Teichmann. Twelve methods of money Laundering, Journal of Money Laundering Control, 2017, σελ. 132.

Η μεγαλύτερη πρόκληση στην νομιμοποίηση είναι η απόδειξη της «νομιμότητάς» κτήσης του σε περίπτωση διοχέτευσής του στις συναλλαγές ή κατά το στάδιο εισαγωγής του σε αναπτυσσόμενες χώρες προς φύλαξη. Οι ισχυρισμοί για την τρόπο απόκτησής του θα πρέπει να είναι εύλογοι, ενώ υπάρχουν και κίνδυνοι για όσους αγοράζουν χρυσό , όπως το να πέσουν θύματα απάτης και να προμηθευτούν ποσότητα πολύτιμου μετάλλου που δεν έχει την καθαρότητα ανάλογη με την αξία που καταβάλλεται για την αγορά του.

Πάντως, όπως αναφέρει και η Επιτροπή¹⁵⁰ η αγορά και πώληση χρυσού αποτελεί σημαντικό κίνδυνο για την ανάπτυξη του φαινομένου, αφού έχει αποδειχθεί ότι οι έλεγχοι των συναλλαγών αυτού του είδους σπανίζουν , παρά του ότι πολλοί εμπλεκόμενοι στη διαδικασία, όπως τα τραπεζικά ιδρύματα και τα ανταλλακτήρια πολύτιμων μετάλλων , έχουν ιδιαίτερες υποχρεώσεις πρόνοιας.

Μια από τις πιο ενδιαφέρουσες περιπτώσεις ξεπλύματος μέσω του μηχανισμού αυτού αφορά το Περού¹⁵¹. Στη συγκεκριμένη περίπτωση περίπου 2,2 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ που προέρχονταν κυρίως από το εμπόριο ναρκωτικών χρησιμοποιήθηκαν για την αγορά χρυσού που είχε εξορυχθεί κυρίως παράνομα . Στην συνέχεια ο χρυσός αυτός εξήχθη με νόμιμα παραστατικά στις ΗΠΑ , οδηγήθηκε σε χυτήρια τα οποία αρκέστηκαν στα προσκομιζόμενα έγγραφα για την απόδειξη της προέλευσης του χρυσού χωρίς περαιτέρω έρευνες και στην συνέχεια ο χρυσός « νομιμοποιήθηκε» και κατατέθηκε σε τραπεζικά ιδρύματα.

2.4 ΑΓΟΡΑ ΚΟΣΜΗΜΑΤΩΝ – ΔΙΑΜΑΝΤΙΩΝ

Όπως συμβαίνει και με τον χρυσό, η αγορά κοσμημάτων και διαμαντιών μπορεί να αποτελέσει τμήμα της προσπάθειας νομιμοποίησης εσόδων, ιδίως στο πρώτο και στο δεύτερο στάδιο. Τα κοσμήματα διακινούνται χωρίς έγγραφα, είναι ανώνυμα και σε αντίθεση με το χρυσό δεν έχουν καθορισμένη αξία. Σύμφωνα με τα εμπειρικά δεδομένα που έχουν συλλεγεί υπάρχουν δύο βασικοί τρόποι ξεπλύματος¹⁵². Ο πρώτος σχετίζεται με την αγορά κοσμημάτων μετρητοίς από ανεπίσημες κυρίως πηγές και την εμφάνισή

¹⁵⁰ Βλ. Έκθεση Επιτροπής , ό.π., σελ. 8.

¹⁵¹ Βλ. <https://www.insightcrime.org/news/analysis/billions-dirty-cash-flowed-peru-biggest-banks/>, <https://www.riskscreen.com/kyc360/news/peru-uncovers-organized-crime-network-laundering-illegally-mined-gold/>.

¹⁵² Βλ. Teichmann, ό.π., σελ. 133, Teichmann, Money Laundering in the jewellery Business, 2020, <https://doi.org/10.1108/JMLC-03-2018-0020>.

τους σε μεταγενέστερο χρόνο ως προϊόντα κληρονομίας. Ο δεύτερος απαιτεί την αγορά μιας επιχείρησης που ασχολείται με το κλάδο του εμπορίου κοσμημάτων, ενώ στην συνέχεια λαμβάνουν χώρα υποτιθέμενες πωλήσεις κοσμημάτων σε ανύπαρκτα πρόσωπα με αποτέλεσμα να εμφανίζονται νόμιμα κέρδη από την δραστηριότητα αυτή. Για παράδειγμα το κατάστημα που ελέγχεται από τους δράστες προμηθεύεται στην αρχή κοσμήματα από συλλέκτες με νόμιμους πόρους. Αυτά πωλούνται σε ανύπαρκτο πελάτη με μετρητά, πράγμα που είναι νόμιμο, ενώ για συναλλαγές μέχρι πχ τα 100.000 ελβετικά φράγκα δεν απαιτείται η πιστοποίηση της ταυτότητας του αγοραστή. Τα κοσμήματα παραμένουν στο κατάστημα και το «ποσό» της πώλησης θεωρείται νόμιμο κέρδος από την συναλλαγή.

Στην συνέχεια με τα νόμιμα χρήματα « αγοράζονται» νέα κοσμήματα , και έτσι συνεχίζονται οι ανύπαρκτες συναλλαγές. Είναι προφανές ότι η δημιουργία ενός τέτοιου δικτύου «αγοράς» και « πώλησης» κοσμημάτων απαιτεί ιδιαίτερες γνώσεις στο χώρο, πράγμα που σημαίνει ότι συνήθως η διαδικασία αυτή απαιτεί τη συνεργασία προσώπων που ευρίσκονται εκτός της εγκληματικής ομάδας και έχουν την εμπειρία να διαχειριστούν αυτού του είδους τις συναλλαγές.

Στην ίδια κατηγορία ανήκουν και τα διαμάντια, τα οποία αποτελούν ένα πολύ σημαντικό περιουσιακό αγαθό που μπορεί να μεταφερθεί εύκολα και να ρευστοποιηθεί στις κατάλληλες αγορές (αφού έχει ουσιαστικά τον χαρακτήρα νομίματος)¹⁵³. Το εμπόριο ακατέργαστων διαμαντιών είναι ιδιαίτερα δημοφιλές για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, αφού έχει παγκόσμιο χαρακτήρα και είναι εξαιρετικό δύσκολο στις αρχές να αποκαλύψουν την προέλευση των διαμαντιών και των ύψος των συναλλαγών που συνδέονται με αυτές.

Επίσης, οι συναλλαγές είναι επί των πλείστων ανώνυμες και διεξάγονται συνήθως με μετρητά, ενώ είναι σχεδόν αδύνατο να διαχωριστούν τα διαμάντια που αγοράστηκαν με παράνομους πόρους από αυτά που αποκτήθηκαν με νόμιμα χρήματα. Τέλος οι συγκεκριμένες δικαιопραξίες διεξάγονται εκτός του τραπεζικού συστήματος και η

¹⁵³ Βλ. FATF, Money Laundering and Terrorist Financing Through Trade in Diamonds, 2013, σελ. 49.

μεταφορά των διαμαντιών από το ένα κράτος στο άλλο δεν απαιτεί την εμπλοκή κάποιου ελεγκτικού μηχανισμού¹⁵⁴.

Τα τελευταία έτη έχουν επέλθει σημαντικές αλλαγές στο διεθνές περιβάλλον, όσον αφορά την αγορά και πώληση των πολύτιμων αυτών περιουσιακών στοιχείων. Σύμφωνα με την FATF,¹⁵⁵ (α) πλέον δεν υπάρχει το μονοπώλιο της De Beers στον κλάδο, (β) έχουν εμφανιστεί πολλοί μικροί ανεξάρτητοι έμποροι διαμαντιών, (γ) η διακίνηση των πολύτιμων πετρών είναι πλέον αποκεντρωμένη και περίπλοκη (δ) έχουν δημιουργηθεί νέα κέντρα αγορών (ε) η κοπή των διαμαντιών μεταφέρεται από τις ΗΠΑ και το Ισραήλ στην Κίνα και στην Ινδία σε μικρούς οίκους (στ) η αγορά των διαμαντιών δεν βασίζεται αποκλειστικά σε μετρητά (ζ) το διαδίκτυο έχει επιδράσει καθοριστικά τον τρόπο συναλλαγών μεταξύ πωλητών και αγοραστών.

Η κατάργηση του μονοπωλίου έδωσε την δυνατότητα στις εγκληματικές οργανώσεις, εκτός από την αγορά και πώληση διαμαντιών, να εμπλακούν και σε επιχειρηματικές δραστηριότητες του κλάδου, δηλαδή να αποκτούν άδεια πώλησεως διαμαντιών, τα οποία αγοράζονται με νόμιμα και παράνομα χρήματα. Εφόσον εξασφαλιστούν τα κατάλληλα πιστοποιητικά προέλευσης (όπου αυτό είναι απαραίτητο), τα διαμάντια στη συνέχεια μπορούν να πωληθούν σε τρίτους είτε άκοπα είτε κομμένα (πράγμα που οδηγεί στην ουσιαστική αδυναμία των αρχών να εντοπίσουν την προέλευσή τους) και να δικαιολογηθούν και αυξημένα κέρδη από τις συναλλαγές λόγω της προηγούμενης επεξεργασίας τους.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι η αξία των διαμαντιών είναι υποκειμενική και εξαρτάται από διάφορους παράγοντες (χρώμα, μέγεθος κλπ) με αποτέλεσμα να μπορεί να « δικαιολογηθεί» εύκολα η αξία με την οποία αγοράζονται ή πωλούνται τα διαμάντια από τους δράστες. Η αγορά και πώληση διαμαντιών απαιτεί ειδικές γνώσεις αλλά και τη δυνατότητα λήψης πιστοποιητικών Kimberley (δηλαδή ότι τα διαμάντια δεν προέρχονται από παράνομες εξορύξεις που ελέγχονται από τρομοκρατικές ή αντάρτικες οργανώσεις), ενώ υπάρχει σημαντικός κίνδυνος οι ίδιοι οι δράστες να πέσουν θύματα απάτης.

¹⁵⁴ Βλ. FATF, ό.π., σελ. 49.

¹⁵⁵ Βλ. FATF, ό.π., σελ. 5.

Η FAFT αναφέρεται σε ορισμένες ενδείξεις¹⁵⁶, οι οποίες θα πρέπει να κινητοποιήσουν τις αρχές αλλά και τους συμμετέχοντες στις συναλλαγές, όσον αφορά την νομιμότητα των ενεργειών των φερόμενων των αγοραστών ή πωλητών.

Έτσι για παράδειγμα α. η έλλειψη προφανούς κέρδους από την αγορά ή την πώληση διαμαντιών β. η φερόμενη προέλευση των διαμαντιών από χώρα που δεν έχει σημαντική παραγωγή ή ορυχεία γ. η αγορά σημαντικών ποσοτήτων πολύτιμων πετρών από χώρες, οι οποίες δεν φαίνεται να έχουν σχέση με το εμπόριο ή την διακίνηση των διαμαντιών σε παγκόσμιο επίπεδο δ. η αυξημένη δραστηριότητα κάποιου εμπόρου σε χρονικό σημείο όπου υπάρχει παγκόσμια περιορισμένη ζήτηση του συγκεκριμένου αγαθού ε. η διενέργεια συναλλαγών μεταξύ δύο εμπόρων εγκατεστημένων στην ίδια χώρα μέσω τρίτου που ευρίσκεται στο εξωτερικό στ. η πώληση χρυσών μαπαρών, χρυσών νομισμάτων και άδεντων διαμαντιών από καταστήματα κοσμημάτων λιανικής ζ. η αγορά σπάνιων διαμαντιών, εκτός του συνηθισμένου πλαισίου στο οποίο γίνονται οι συγκεκριμένες συναλλαγές αποτελούν ενδείξεις για την έλλειψη νομιμότητας των συγκεκριμένων εμπορικών πρακτικών και οι δικαιοπραξίες θα πρέπει να ελεγχθούν.

Τέλος η αγορά διαμαντιών με ασυνήθιστα μέσα πληρωμών πχ με ταξιδιωτικές επιταγές, η εξόφληση των απαιτήσεων από τις συναλλαγές σε ασυνήθιστους χρόνους (αρκετούς μήνες μετά την αγορά των διαμαντιών), οικονομικές πρακτικές που δεν συναντώνται στον συγκεκριμένο κλάδο, η αγορά διαμαντιών από πρόσωπα που δεν σχετίζονται με το κλάδο είναι κάποια από τα στοιχεία που θα πρέπει να λάβει υπόψη του κάποιος εμπλεκόμενος, ώστε να ειδοποιήσει τις αρχές.

Κατά την άποψη της FATF¹⁵⁷ θα πρέπει να ληφθούν άμεσα μέτρα για τον περιορισμό της δράσης των εγκληματικών οργανώσεων στον τομέα της αγοράς διαμαντιών. Μια από τις βασικές προτάσεις της είναι η αύξηση των περιπτώσεων στις οποίες οι εμπλεκόμενοι (πχ έμποροι διαμαντιών) οφείλουν να ειδοποιήσουν τις αρχές για ύποπτες συναλλαγές. Για παράδειγμα έχει παρατηρηθεί ότι ένα σημαντικό μέρος των συναλλαγών δεν διεξάγεται πλέον με μετρητά, συνεπώς η υποχρέωση ειδοποίησης των αρχών σε περίπτωση αγορών μόνο με μετρητά θα πρέπει να διευρυνθεί σε όλα τα είδη των συναλλαγών που ξεπερνούν ένα συγκεκριμένο ποσό (πχ 10.000 δολάρια ΗΠΑ). Επίσης

¹⁵⁶ FATF, Money Laundering and Terrorist Financing Through Trade in Diamonds, ό.π., σελ. 76 επ.

¹⁵⁷ Βλ. FATF, ό.π., κεφάλαια 11 και 12.

σύμφωνα με την σύσταση 32 τα διαμάντια δεν θα πρέπει να θεωρούνται νομικά ως νόμισμα και να μην επιτρέπεται η εξαγωγή τους από το ένα κράτος στο άλλο χωρίς να ακολουθείται συγκεκριμένη διαδικασία και αποκλειστικά από πρόσωπα που ασχολούνται επαγγελματικά με το εμπόριο.

Επίσης, η FATF επισημαίνει ότι παρά του ότι οι έμποροι διαμαντιών ανήκουν στα πρόσωπα που σύμφωνα με τις διεθνείς συνθήκες οφείλουν να τηρούν την νομοθεσία κατά της νομιμοποίησης, αυτό δεν έχει εφαρμοστεί πλήρως από όλες τις κρατικές οντότητες. Τέλος, ο οργανισμός προτείνει ειδικούς ελέγχους από τα τραπεζικά ιδρύματα που χρηματοδοτούν τις επιχειρήσεις που ασχολούνται με το εμπόριο διαμαντιών, έτσι ώστε να μην παρεισφρήσουν σε αυτές εγκληματικές ομάδες ή έμποροι ναρκωτικών, ενώ απαιτείται η εκπαίδευση και η ενημέρωση των προσώπων που διαθέτουν σημαντικό ρόλο στο εμπόριο πολύτιμων λίθων για να συμβάλλουν και οι ίδιοι στην αποκάλυψη των ύποπτων συναλλαγών αλλά και να παρέχουν συμβουλές στις αρχές, ώστε να μειωθούν τα τρωτά σημεία του συστήματος.

2.5 ΕΜΠΟΡΙΟ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ- ΕΡΓΩΝ ΤΕΧΝΗΣ

Το εμπόριο αρχαιοτήτων αποτελεί μια αμφιλεγόμενη δραστηριότητα, ενώ σήμερα υπολογίζεται ότι τα έσοδα από το παράνομο εμπόριο των πολιτιστικών αγαθών ανέρχεται περίπου σε παγκόσμια κλίμακα στο ποσό των 6-8 δισεκατομμυρίων δολαρίων¹⁵⁸, δηλαδή περίπου 40 φορές περισσότερο από τις νόμιμες συναλλαγές.

Με βάση τα εμπειρικά δεδομένα ¹⁵⁹ η αγορά πολιτιστικών αγαθών δεν ρυθμίζεται νομοθετικά και σε πολλές περιπτώσεις δεν έχουν εφαρμογή οι διατάξεις για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Ένα βασικό χαρακτηριστικό του εμπορίου αυτού του είδους είναι η έλλειψη υποχρέωσης αποκάλυψης της αληθινής ταυτότητας του συμβαλλομένου, σε αντίθεση με ό,τι ισχύει στις τραπεζικές συναλλαγές, πράγμα που επιτρέπει στους δράστες των βασικών εγκλημάτων να επενδύουν σε συγκεκριμένα αγαθά χωρίς να μπορούν να εντοπιστούν.

¹⁵⁸ Βλ. <https://www.euro2day.gr/news/world/article/1312206/paranomo-emporio-arhaiothton-me-tziro.html>

¹⁵⁹ Βλ. Teichmann, European Antiquities trade: A Refuge for money Laundering and terrorism Financing, Journal of Money Laundering Control, 2019, σελ. 421 επ.

Οι αγορές έργων τέχνης είναι συναλλαγές με υψηλά τιμήματα και περιθώρια κερδών, πράγμα που σημαίνει ότι οι συγκεκριμένες δικαιοπραξίες ανεξάρτητα από το ύψος τους δεν δημιουργούν υποψίες λόγω της φύσεως των αγαθών που εμπλέκονται στις πράξεις μεταβίβασης. Επίσης, σημαντικό πρόβλημα δημιουργεί το γεγονός ότι η αξία των αγαθών αυτών είναι πλήρως υποκειμενική και εξαρτάται από τα προσωπικά κριτήρια και προτιμήσεις των συναλλασσόμενων.

Η παράνομη εξαγωγή και πώληση πολιτιστικών αγαθών τα τελευταία έτη (πχ Συρία, Ιράκ) αποτέλεσε ένα σημαντικό οικονομικό πόρο για τις τρομοκρατικές οργανώσεις , όπως ο ISIS , αφού μεν τα συγκεκριμένα αντικείμενα δεν μπορούν χρησιμοποιηθούν άμεσα ως νομισματική μονάδα, όμως μπορούν να πωληθούν τοις μετρητοίς σε ενδιαφερόμενους τρίτους.¹⁶⁰ Συμπερασματικά θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η συγκεκριμένη αγορά ευνοεί ,λόγω των παραπάνω χαρακτηριστικών της, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος αλλά και τη χρηματοδότηση των τρομοκρατικών οργανώσεων.

Η ενασχόληση των δραστών των βασικών εγκλημάτων με τον συγκεκριμένο κλάδο απαιτεί μια σχετική εμπειρία για τον τρόπο λειτουργίας της αγοράς, ενώ μπορούν να χρησιμοποιηθούν τρίτοι , οι οποίοι έχουν τις κατάλληλες γνώσεις για να προσδιορίσουν την αξία των πολιτιστικών αγαθών, αλλά και μεσίτες στη διενέργεια των συναλλαγών, κάτι που είναι πολύ συνηθισμένο στο χώρο της αγοράς έργων τέχνης και αρχαιοτήτων. Η επιλογή των κινητών που θα επιλεγούν είναι ιδιαίτερα σημαντική, αφού θα πρέπει να αποφεύγονται γνωστά κομμάτια, τα οποία συνήθως διακινούνται μέσω δημόσιων πλειστηριασμών. Στην τελευταία αυτή περίπτωση μπορεί να προκληθεί δημόσιο ενδιαφέρον για την συγκεκριμένη συναλλαγή και να κινητοποιηθούν οι αρχές, ενώ η χειραγώγηση των τιμών είναι πιο επικίνδυνη, αφού τα αγαθά αυτά έχουν συνήθως κοστολογηθεί από ανεξάρτητους εκτιμητές και οίκους¹⁶¹.

Στην αρχή οι δράστες μπορούν να προχωρήσουν στην αγορά πολιτιστικών αγαθών από αδιαφανείς αγορές με την χρήση νόμιμων χρημάτων και στην συνέχεια να εμπλουτίζουν τις συλλογές τους με νέα κομμάτια που αποκτούνται με παράνομους πόρους. Επίσης ,και εφόσον δίνεται η δυνατότητα αυτή, μπορούν να ασχοληθούν με το εμπόριο αρχαιοτήτων

¹⁶⁰ Βλ. Teichmann, ό.π., σελ. 412 επ.

¹⁶¹ Βλ. Teichmann, Twelve methods of money Laundering, Journal of Money Laundering Control, 2017, σελ. 133.

και να ακολουθήσουν το μοντέλο που αναφέρθηκε πιο πάνω για την πώληση κοσμημάτων.

Συγκεκριμένα μπορούν να ιδρύσουν μια εταιρία πχ στην Ελβετία, όπου οι συναλλαγές κάτω των 100.000 φράγκων δεν υπόκειται στην νομοθεσία κατά του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος. Η ίδρυση της εταιρίας θα οδηγήσει στο άνοιγμα λογαριασμών σε τραπεζικά ιδρύματα και στη δημιουργία ενός « προφίλ» μιας νόμιμης επιχείρησης. Στο επόμενο βήμα μπορούμε να έχουμε αγορές (με παράνομα χρήματα κυρίως) και πωλήσεις πραγματικών έργων τέχνης με κέρδος ή υποτιθέμενες αγορές και πωλήσεις ανύπαρκτων αγαθών, αφού οι δράστες έχουν την δυνατότητα να εκμεταλλευτούν το όριο των 100.000 φράγκων¹⁶².

Οι τρομοκρατικές οργανώσεις από την άλλη πλευρά θα πρέπει να μεταφέρουν τα αρχαία στην Ευρώπη ή σε άλλα μέρη του κόσμου, όπου υπάρχουν επίδοξοι αγοραστές μέσω των μεταναστευτικών ροών ή με άλλους τρόπους (πχ μέσω κοντέινερ). Στην συνέχεια τα αγαθά πωλούνται σε ιδιωτικές συλλογές κυρίως, όπου δεν αναζητούνται πιστοποιητικά για την νομιμότητα κατοχής των συγκεκριμένων κομματιών. Επίσης οι τρομοκρατικές οργανώσεις μπορούν να « δικαιολογήσουν» τα παράνομα έσοδά τους με υποτιθέμενες πωλήσεις έργων τέχνης σε τρίτους και έτσι να καλύψουν τα ίχνη τους.

Παρά τα σημαντικά πλεονεκτήματα που υπάρχουν στον συγκεκριμένο κλάδο, όπως πχ η έλλειψη αυστηρού και ενιαίου νομοθετικού πλαισίου από τα κράτη, η ανωνυμία στις συναλλαγές, η ύπαρξη ιδιωτικών συλλογών κλπ υπάρχουν και σημαντικοί κίνδυνοι για όσους εμπλέκονται στην νομιμοποίηση εσόδων με αυτόν τον τρόπο. Ένα σημαντικό μειονέκτημα είναι η πιστοποίηση της αυθεντικότητας των έργων τέχνης- αρχαιοτήτων, ένα ζήτημα που αφορά γενικά όλους όσους ασχολούνται με τον συγκεκριμένο κλάδο. Η κυκλοφορία «πλαστών» έργων είναι πολύ συνηθισμένη με αποτέλεσμα να υπάρχει πάντοτε ο κίνδυνος αγοράς αγαθών που δεν έχουν την οποιαδήποτε αξία. Επίσης, η αγορά των συγκεκριμένων ειδών είναι ιδιαίτερα ευμετάβλητη, διότι η αξία τους είναι σε ένα μεγάλο βαθμό υποκειμενική. Τούτο σημαίνει ότι οι συναλλαγές μπορούν να φέρουν μεγάλα κέρδη ή και σημαντικές ζημίες στους εμπλεκόμενους ,όταν για παράδειγμα

¹⁶² Βλ. Teichmann, European Antiquities trade, σελ. 413 επ.

μειωθεί η αξία των έργων ενός συγκεκριμένου ζωγράφου, στα οποία έχει επενδύσει μια εγκληματική οργάνωση.

Επίσης η μεταφορά των αγαθών αποτελεί μια πρόκληση για τους δράστες, αφού όλες οι τελωνειακές αρχές γνωρίζουν ότι οι τρομοκρατικές οργανώσεις πωλούν αρχαιότητες για να χρηματοδοτήσουν τις δραστηριότητές τους όπως και τα ύποπτα κομμάτια που κυκλοφορούν στην μαύρη αγορά (διαθέτουν φωτογραφίες των αρχαίων που έχουν λεηλατηθεί από μουσεία), συνεπώς αυξάνεται ο κίνδυνος εντοπισμού και κατάσχεσής τους. Σε περιπτώσεις βέβαια μικρών αντικειμένων, όπου μπορούν να φέρονται από μετανάστες που προωθούνται στην Ευρώπη, ο εντοπισμός είναι πολύ δύσκολος αλλά όχι και αδύνατος¹⁶³. Τέλος οι ελεγκτικές αρχές είναι ενήμερες για το ζήτημα της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας μέσω της εμπορίας έργων τέχνης , πράγμα που σημαίνει ότι οι επιχειρήσεις (τουλάχιστον σε κράτη με αδιάφθορους μηχανισμούς) που ασχολούνται με το αντικείμενο ευρίσκονται υπό διαρκή εποπτεία και υπάρχει πάντοτε η πιθανότητα αποκάλυψης της οποιασδήποτε ατασθαλίας.

2.6 ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ

Μια από τις πιο επιτυχημένες μεθόδους ξεπλύματος βρώμικου χρήματος είναι η ίδρυση και λειτουργία συμβουλευτικών εταιριών.¹⁶⁴ Τα νομικά πρόσωπα που ασχολούνται με στην συγκεκριμένη δραστηριότητα ,κατά κανόνα, δεν εμπίπτουν στην νομοθεσία κατά του ξεπλύματος, εκτός εάν ασχολούνται με ειδικά αντικείμενα, όπως την διαχείριση κεφαλαίων. Επίσης, ένα βασικό πλεονέκτημα της μεθόδου αυτής είναι ότι η τιμολόγηση των συμβουλευτικών υπηρεσιών είναι καθαρά υποκειμενική και δεν μπορεί να υπολογιστεί με κοινώς αποδεκτά κριτήρια.

Στην συγκεκριμένη περίπτωση αρκεί η ίδρυση μιας εταιρίας που να «δραστηριοποιείται» στο συγκεκριμένο πεδίο, ο διορισμός εκπροσώπου της και ο καθορισμός διεθνών υποκαταστημάτων, ώστε να εκκινήσει θεωρητικά η επιχείρηση. Στην συνέχεια θα πρέπει να εμφανιστεί προς τα έξω ότι η εταιρία έχει δραστηριότητα, δηλαδή θα πρέπει να αποκτήσει πραγματική έδρα (έστω και εάν αυτή είναι μικρή) , να δημιουργήσει εντυπωσιακές ιστοσελίδες, ενώ μπορεί να προσληφθούν και κάποια

¹⁶³ Βλ. Teichmann, ό.π., σελ. 413 επ.

¹⁶⁴ Βλ. Teichmann, Money Laundering and Terrorism financing through consulting companies, Journal of Money Laundering Control 2019, σελ. 32 επ.

πρόσωπα και ειδικές γνώσεις (πχ σύμβουλοι), έτσι ώστε να δοθεί μεγαλύτερη αληθοφάνεια στην προσπάθεια.

Η συγκεκριμένη εταιρία αρχίζει να «λαμβάνει» συμβόλαια από τους δράστες των βασικών εγκλημάτων ή από τρίτους αχυράνθρωπους για παροχή συμβουλών , τιμολογεί τις υπηρεσίες της και μετατρέπει πλέον τα παράνομα έσοδα ως νόμιμα¹⁶⁵. Για την επιτυχία της μεθόδου θα πρέπει τα παράνομα έσοδα να διατηρούνται σε λογαριασμό στο εξωτερικό, ενώ ο εκπρόσωπος της εταιρίας οφείλει να διατηρεί καλή φήμη στην αγορά και να μην κινεί υποψίες. Όπως οι υπόλοιπες μέθοδοι , και αυτή έχει τρωτά σημεία, δηλαδή υπάρχει κίνδυνος αποκάλυψης των παράνομων δραστηριοτήτων σε περίπτωση ανάλυσης των τραπεζικών κινήσεων ή ελέγχου των βιβλίων της εταιρίας, αφού σε αυτά θα εμφανίζονται σημαντικά έσοδα και ελάχιστα έξοδα λόγω της εικονικής λειτουργίας της επιχείρησης.

2.7 ΣΥΓΧΩΝΕΥΣΕΙΣ- ΕΞΑΓΟΡΕΣ

Οι εξαγορές εταιριών και οι συγχωνεύσεις αποτελούν μια συνηθισμένη μέθοδο για την δεύτερη και τρίτη φάση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα. Η αξία των εταιριών, ιδίως αυτών που ευρίσκονται σε δεινή οικονομική θέση, είναι αρκετά υποκειμενική, πράγμα που δίνει την δυνατότητα εκμετάλλευσης των κενών της εκάστοτε νομοθεσίας.

Στην συγκεκριμένη περίπτωση εντοπίζονται επιχειρήσεις που έχουν οικονομικές δυσχέρειες και με την συνδρομή διεφθαρμένων λογιστών προσδιορίζονται οι αξίες τους με βάση τα συμφέροντα των δραστών. Οι οργανώσεις εμφανίζονται ως «λευκοί ιπότες» και προσφέρονται να συνδράμουν οικονομικά στο σχέδιο εξυγίανσης των επιχειρήσεων με την εξαγορά- συγχώνευση τους. Οι τράπεζες , οι οποίες έχουν το χαρτοφυλάκιο τους ένα σημαντικό μέρος των δανείων των υπό κατάρρευση εταιριών, ευρίσκονται σε εξαιρετικά δύσκολη θέση, αφού εάν απορρίψουν τις προτάσεις εξαγοράς, τότε είναι πολύ πιθανό να υποστούν μεγάλη οικονομική βλάβη από την πτώχευση των επιχειρήσεων, συνεπώς δεν προχωρούν στους απαιτούμενους ελέγχους για την προέλευση των κεφαλαίων των επενδυτών ,ώστε να επωφεληθούν και αυτές από την εξαγορά και να διασφαλίσουν την βιωσιμότητα των δανείων που έχουν χορηγήσει. Η

¹⁶⁵ Βλ. Teichmann, Recent Trends in money Laundering, Crime , Law and Social Change, 2020, σελ. 242.

επιλογή των επιχειρήσεων θα πρέπει να είναι διακριτική, αφού εάν η στόχευση αφορά σημαντικές εταιρίες, τότε αναδύεται ο κίνδυνος εμπλοκής δημοσίων υπηρεσιών, όπως της Αρχής Ανταγωνισμού. Με τον παραπάνω αναφερθέντα τρόπο οι δράστες αποκτούν επιχειρήσεις με μικρό τίμημα, οι οποίες είτε είναι λειτουργικές και δημιουργούν κέρδη είτε χρησιμοποιούνται ως οχήματα για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος (πχ υπερτιμολογήσεις υπηρεσιών).

Η μέθοδος αυτή έχει πάντως δύο σημαντικούς κινδύνους, δηλαδή την διεξαγωγή επισταμένων ερευνών από τις φορολογικές αρχές όσον αφορά τους όρους της συμφωνίας και την προέλευση των χρημάτων, ενώ πάντοτε υπάρχει περίπτωση η επιχείρηση να καταρρεύσει και να απωλεσθούν τα ποσά που δαπανήθηκαν για την εξαγορά.¹⁶⁶ Σύμφωνα με τα εμπειρικά δεδομένα που υπάρχουν σήμερα, το Ντουμπάι¹⁶⁷ και το τραπεζικό του σύστημα αποτελεί ένα σημαντικό κέντρο ενδιαφέροντος για όσους ασχολούνται με την εξαγορά εταιριών με παράνομα χρήματα. Τούτο συμβαίνει διότι πολλές συναλλαγές διεξάγονται μόνο με μετρητά, έχουν θεσπιστεί ζώνες ελεύθερου εμπορίου, έχουν ιδρυθεί στην περιοχή πολυάριθμες offshore εταιρίες, ενώ τα Αραβικά Εμιράτα ευρίσκονται σε άμεση σύνδεση με τις μεγαλύτερες χρηματαγορές του κόσμου. Σύμφωνα με το νομοθετικό καθεστώς που υπάρχει σήμερα στην περιοχή, οι ιδιοκτήτες των εταιριών στις ελεύθερες ζώνες δεν είναι υποχρεωτικό να αποκαλύψουν την αληθινή τους ταυτότητα και αρκεί να εμφανίζουν προς τα έξω έναν εκπρόσωπο, ο οποίος μπορεί να είναι αχυράνθρωπος ή κάποιος δικηγόρος. Στην συνέχεια είναι εύκολο το άνοιγμα κάποιου τραπεζικού λογαριασμού (οι καταθέσεις σε μετρητά δεν ελέγχονται συνήθως), ο οποίος μπορεί να χρησιμοποιηθεί για μεταφορά χρημάτων από την μια χώρα στην άλλη.¹⁶⁸ Επίσης οι εταιρίες, οι οποίες διαθέτουν χρήματα στους τραπεζικούς τους λογαριασμούς μπορούν να εξαγοράζουν σε άλλα κράτη νέες εταιρίες ή να συγχωνευτούν με αυτές, ενώ τα ποσά των εξαγορών δεν θα υποστούν έλεγχο, αφού η μεταφορά των ποσών θα γίνει μέσω τραπεζικού συστήματος.

¹⁶⁶ Βλ. Teichmann, ό.π., σελ. 134.

¹⁶⁷ Βλ. <https://www.forbes.com/sites/dominicdudley/2019/01/29/dubai-has-become-a-money-laundering-paradise-says-anti-corruption-group/#5738444a315e>, <https://www.trtworld.com/magazine/is-the-uae-a-bastion-of-money-laundering-33870>, <https://insidearabia.com/building-sandcastles-money-laundering-dubai/>, Murray, When opportunity Knocks. mobilizing capabilities on Serious organized economic crime, Public Money and Management, 2020, σελ. 3 επ., Teichmann, Money Laundering through banks in Dubai, Journal of Money Laundering Control, 2020, σελ 337 επ

¹⁶⁸ Βλ. Teichmann, Twelve Methods, σελ. 134.

2.8 ΤΡΑΠΕΖΙΚΕΣ ΘΥΡΙΔΕΣ

Σε περιπτώσεις όπου τα παράνομα έσοδα δεν έχουν συνεχή ροή και βασικός σκοπός των δραστών είναι η απόκρυψη και η σταδιακή ανάλωση τους, ώστε να μην δημιουργήσουν υποψίες, μια πολύ συνηθισμένη πρακτική είναι η μίσθωση τραπεζικών θυρίδων και η ασφάλιση των μετρητών σε αυτές. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η εναπόθεση μετρητών σε τραπεζικές θυρίδες δεν είναι πάντοτε νόμιμη (πχ στην Ελλάδα υπάρχουν συμβατικοί όροι που απαγορεύουν την ενέργεια αυτή) , όμως επειδή η θυρίδα αποτελεί προσωπικό χώρο του μισθωτή και μόνο αυτός έχει πρόσβαση σε αυτόν, δεν αποκλείεται η καταστρατήγηση των όρων χρήσεως της θυρίδας.

Μια χώρα που είναι γνωστή για την ποιότητα της παροχής υπηρεσιών στον τομέα αυτό είναι η Ελβετία, όπου οι θυρίδες είναι ασφαλείς και τηρείται το απόρρητο. Μάλιστα υπάρχουν και ιδιωτικές εταιρίες διατήρησης θυρίδων (εκτός των τραπεζικών ιδρυμάτων), οι οποίες δεν απαιτούν την αναγνώριση των κατόχων των ιδιοκτητών, με αποτέλεσμα να είναι αδύνατη η ανακάλυψη των κρυμμένων μετρητών.¹⁶⁹ Η απλή μεταβίβαση των κλειδιών από το ένα πρόσωπο στο άλλο αρκεί για την μεταβολή του προσώπου του ιδιοκτήτη του περιεχομένου της θυρίδας, χωρίς να απαιτείται κάποια άλλη ενέργεια. Φυσικά η μέθοδος αυτή εφαρμόζεται μόνο στο πρώτο στάδιο της διαδικασίας της νομιμοποίησης και δεν οδηγεί στην απόκρυψη της προέλευσης των παράνομων αξιών. Όμως εάν ο βασικός στόχος είναι μόνο η φύλαξη των κερδών και η εύκολη πρόσβαση σε αυτά, τα οποία θα καταναλωθούν με άλλους τρόπους , οι θυρίδες αποτελούν μια ενδιαφέρουσα λύση.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι στις χώρες της Ε.Ε. η μέθοδος αυτή είναι δύσκολο να εφαρμοστεί, αφού το άνοιγμα τραπεζικών θυρίδων απαιτεί την αναγνώριση του κατόχου και την υποβολή των σχετικών εγγράφων ταυτοποίησης τους, ενώ η πρόσβαση σε τρίτους επιτρέπεται μόνο με την προσκομιδή πληρεξουσίου, το οποίο κρατείται στο αρχείο της τράπεζας.

¹⁶⁹ Βλ. Teichmann, ό.π, σελ. 135.

2.9 ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Σύμφωνα με την Επιτροπή¹⁷⁰ «Οι μη κερδοσκοπικές οργανώσεις (ΜΚΟ) μπορεί να εκτίθενται σε κινδύνους καταχρηστικής χρησιμοποίησής τους για σκοπούς χρηματοδότησης της τρομοκρατίας..... Οι «εκφραστικές ΜΚΟ» εμφανίζουν ορισμένα τρωτά σημεία, διότι μπορεί να διεισδύσουν σ' αυτές εγκληματικές ή τρομοκρατικές οργανώσεις που μπορούν να αποκρύψουν τον πραγματικό δικαιούχο, με αποτέλεσμα να καθίσταται δυσκολότερη η ιχνηλασιμότητα της συγκέντρωσης κεφαλαίων, ενώ ορισμένα είδη «ΜΚΟ παροχής υπηρεσιών» είναι πιο άμεσα ευάλωτα λόγω του εγγενούς χαρακτήρα των δραστηριοτήτων τους. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι στις δραστηριότητές τους μπορεί να συμπεριλαμβάνονται χρηματοδοτήσεις προς και από περιοχές συγκρούσεων ή τρίτες χώρες που επισημαίνονται από την Επιτροπή ως χαρακτηριζόμενες από στρατηγικές ανεπάρκειες στα εθνικά τους συστήματα ΚΕΧ/ΧΤ.....».

Οι κίνδυνοι που δημιουργούν οι ΜΚΟ ιδίως στον τομέα της ενίσχυσης της τρομοκρατίας έχει επισημανθεί και από την FAFT σε σχετική σύσταση της¹⁷¹. Συγκεκριμένα ο οργανισμός θεωρεί ότι το όχημα των ΜΚΟ συχνά καταστρατηγείται, έτσι ώστε να αναπτύξουν δράση οι τρομοκρατικές οργανώσεις σε μέρη ιδιαίτερου ενδιαφέροντος και κυρίως σε περιοχές που επιδιώκουν να ελέγξουν με οποιονδήποτε τρόπο. Επίσης οι εγκληματικές οργανώσεις συχνά ιδρύουν αδιαφανείς ΜΚΟ τις οποίες ελέγχουν και αναμειγνύουν κρατικές επιχορηγήσεις μαζί με παράνομα έσοδα για να αποκρύψουν την προέλευση των τελευταίων και στην συνέχεια χρησιμοποιούν διάφορες μεθόδους (πχ υπερτιμολογήσεις υπηρεσιών), έτσι ώστε να κατευθύνουν τα χρήματα σε συγκεκριμένους προορισμούς και να νομιμοποιήσουν την προέλευσή τους.

Γι' αυτό το λόγο η FAFT θεωρεί ότι η νέα αυτή απειλή μπορεί να αντιμετωπιστεί ,αφού πρώτα κάθε κράτος προχωρήσει σε ειδική ανάλυση ρίσκου με βάση τα δεδομένα κάθε περιοχής και στην συνέχεια λάβει τα ενδεδειγμένα μέτρα. Έτσι για παράδειγμα η ανάπτυξη μιας πολιτικής ορθής διακυβέρνησης και ο αυστηρός οικονομικός έλεγχος των

¹⁷⁰ Βλ. Έκθεση Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ό.π., σελ. 9.

¹⁷¹ Βλ. FAFT, Combating the abuse of non-profit organizations, 2015, recommendation 8.

ΜΚΟ αποτελούν δύο από τους τρόπους που αποτρέπουν την χρησιμοποίηση των τελευταίων ως οχήματα ξεπλύματος.¹⁷²

Στην ελληνική έννομη τάξη ήδη με το άρθρο 191 του ν. 4662/2020 έχει δημιουργηθεί ειδικό μητρώο ΜΚΟ , το οποίο τηρείται στο Υπουργείο Μετανάστευσης και η εγγραφή σε αυτό αποτελεί προϋπόθεση, ώστε να μπορούν οι ΜΚΟ να αναπτύξουν την δραστηριότητά τους, εντός της επικρατείας. Το μητρώο αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως όχημα για τον περαιτέρω έλεγχο των μελών των ΜΚΟ, του προσωπικού τους και των υπαλλήλων που χρησιμοποιούν , ώστε να εξασφαλιστεί η διαφανής λειτουργία τους και η λογοδοσία.

2.10 ΓΡΑΦΕΙΑ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΟΣ

Τα γραφεία συναλλάγματος έχουν απασχολήσει ιδιαίτερα τις εποπτικές αρχές , αφού μπορούν να συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων που θέτονται στο πρώτο και στο δεύτερο στάδιο της νομιμοποίησης εσόδων¹⁷³ . Οι συγκεκριμένες επιχειρήσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν από το πλατύ κοινό και λειτουργούν με τέτοιον τρόπο, ώστε να εξασφαλίζουν ευελιξία και διακριτικότητα στις συναλλαγές. Επίσης τα τελευταία έτη το άνοιγμα της αγοράς στα κρυπτονομίσματα και στις prepaid cards στον τομέα αυτό δημιουργεί νέες προκλήσεις.

Τα γραφεία συναλλάγματος μπορούν να γίνουν αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους δράστες των βασικών εγκλημάτων με διάφορους τρόπους. Κατ' αρχάς οι ίδιοι και τα πρόσωπα που ελέγχουν έχουν τη δυνατότητα να εμφανιστούν ως πελάτες και να ζητήσουν την μετατροπή των παράνομων κερδών από ένα νόμισμα σε ένα άλλο¹⁷⁴. Ο τρόπος αυτός αποτελεί συνήθως το πρώτο βήμα για την απόκρυψη της προέλευσης των παράνομων κερδών , αφού δεν μπορεί να οδηγήσει άμεσα στην ενσωμάτωση τους στη νόμιμη οικονομία.

¹⁷²Βλ. FAFT, Combating the abuse of non-profit organizations, 2015, recommendation 8, σελ. 22., <https://www.cnn.gr/oikonomia/story/175125/apokleistiko-xeplyma-xrimatos-meso-mko-stin-ellada-ti-dierynoyn-oi-arxes>, <https://www.in.gr/2019/05/03/greece/megali-ereyna-gia-kseplyma-mayrou-xrimatos-meso-mko/>, <https://www.iefimerida.gr/news/460588/i-arhi-gia-xeplyma-mayroy-hrimatos-xekina-katagrafi-olon-ton-mko-stin-ellada>, <https://www.sofokleousin.gr/sto-stoxastro-oi-mko-ereynes-gia-kseplyma>.

¹⁷³ Βλ Teichmann, Twelve Methods, ό.π., σελ. 135.

¹⁷⁴Βλ. Teichmann- Falker , Money Laundering Through exchange Offices, στο <https://www.emerald.com/insight/1368-5201.htm>,

Παρά ταύτα η λήψη μιας απόδειξης για την συγκεκριμένη συναλλαγή μπορεί να χρησιμοποιηθεί (εάν το ποσό είναι σχετικά μικρό) για να δικαιολογηθεί η προέλευση των χρημάτων σε έναν απλό και τυπικό έλεγχο. Μάλιστα έχει παρατηρηθεί ότι υπάρχουν και offshore τραπεζικά ιδρύματα, τα οποία αρκούνται σε τέτοιου είδους αποδείξεις, έτσι ώστε να δεχθούν τις καταθέσεις των μετρητών. Οι συναλλαγές αυτές των δραστών, με την ιδιότητα του πελάτη , γίνονται σταδιακά και μέχρι το όριο που επιτρέπει ο νόμος χωρίς την αναγνώριση της ταυτότητας του συμβαλλομένου, ενώ μπορεί να χρησιμοποιηθούν για τη διαδικασία αυτή περισσότερα γραφεία συναλλάγματος από πλήθος προσώπων, δηλαδή να έχουμε μια ακόμη φορά την εφαρμογή της μεθόδου του μυρμηγκιού, όπως την αναπτύξαμε ανωτέρω.¹⁷⁵ Σε περίπτωση που απαιτείται η αναγνώριση του προσώπου χρησιμοποιούνται είτε πλαστά διαβατήρια είτε νόμιμα αχυρανθρώπων, οι οποίοι προσέρχονται στο φυσικό κατάστημα των δραστών.

Η επιλογή των κατάλληλων προσώπων ,ως συνεργών , έχει πολύ μεγάλη σημασία, αφού θα πρέπει η κάλυψή τους να είναι προσεγμένη. Έτσι για παράδειγμα η εμφάνιση κάποιου προσώπου με διαβατήριο από την Μέση Ανατολή και ιδίως από πλούσια χώρα της περιοχής είναι μια πολύ συνηθισμένη περίπτωση στα γραφεία συναλλάγματος, αφού πολυάριθμοι πολίτες των άνω κρατών αναπτύσσουν επιχειρηματικές δραστηριότητες παγκοσμίως, διεξάγουν ταξίδια αναψυχής και μεταφέρουν μεγάλα ποσά σε μετρητά . Αντίθετα η εμφάνιση ενός άστεγου, προκαλεί ιδιαίτερο προβληματισμό και δημιουργεί υποψίες για την νομιμότητα της συναλλαγής.

Όμως οι πιο σημαντικοί κίνδυνοι για την σταθερότητα του οικονομικού συστήματος δημιουργούνται, όταν οι δράστες εκμεταλλευόμενοι τις συγκυρίες και τα νομοθετικά κενά αποκτούν τον έλεγχο ενός γραφείου συναλλάγματος, πράγμα που τους δίνει την δυνατότητα να παρακάμψουν εύκολα την νομοθεσία για την αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος. Η ανάγκη για μια τέτοια κίνηση από την πλευρά των δραστών, αφορά περιπτώσεις όπου απαιτείται η νομιμοποίηση μεγάλων ποσοτήτων μετρητών σε τακτά χρονικά διαστήματα, ενώ μπορούν να χρησιμοποιηθούν στη διαδικασία αυτή και αχυράνθρωποι, ώστε να μην κινηθούν υποψίες.

¹⁷⁵ Βλ. Teichmann- Falker , Money Laundering Through exchange Offices, στο <https://www.emerald.com/insight/1368-5201.htm>,

Τα γραφεία συναλλάγματος που ελέγχονται από τα οργανωμένα κυκλώματα τηρούν μεν τον νόμο σε τυπικό επίπεδο και εμφανίζονται προς τα έξω ότι έχουν συμμορφωθεί με αυτόν ώστε να συνεχίσουν απρόσκοπτα την δραστηριότητά τους, ενώ στην πραγματικότητα εκμεταλλεύονται τα κενά του νόμου (πχ το όριο συναλλαγών για την ειδοποίηση των αρχών), ώστε να συνδράμουν στο ξέπλυμα. Επίσης, πολλές φορές λαμβάνουν χώρα εικονικές συναλλαγές και τα παράνομα έσοδα μετατρέπονται σε νόμιμο κεφάλαιο της επιχείρησης. Τέλος, τα σχετικά γραφεία μπορούν όχι μόνο να μετατρέπουν το συνάλλαγμα αλλά και να επιβάλλουν μεγάλες προμήθειες στις συναλλαγές (ιδίως σε αυτές που γίνονται με παράνομα ποσά) με αποτέλεσμα το κέρδος από αυτές να θεωρείται πλέον νόμιμο έσοδο και να μπορεί να διοχετευτεί στην οικονομία χωρίς να προκαλεί υποψίες.

Για όσους ασχολούνται με το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος η συγκεκριμένη εμπορική δραστηριότητα τους παρέχει πολλά πλεονεκτήματα, αφού διεξάγεται με μετρητά και ανώνυμα, η απόκρυψη της ταυτότητας του συναλλασσόμενου είναι ευκολότερη σε σχέση με τις τράπεζες, ενώ είναι πολύ δύσκολο για τους τρίτους να εντοπίσουν τον όγκο των συναλλαγών αλλά και τα ποσά που αποκερδαινούνται από αυτές. Επίσης, η κατάσταση διευκολύνεται με την χρήση prepaid cards και κρυπτονομισμάτων , ένα ζήτημα όμως που θα μας απασχολήσει σε ειδικό κεφάλαιο της παρούσης εργασίας.

Παρά ταύτα η μέθοδος αυτή παρουσιάζει και κάποια μειονεκτήματα. Πρώτον, η ύπαρξη των γραφείων συναλλάγματος αναγνωρίζεται από τη διεθνή κοινότητα ως παράγοντας που διευκολύνει την νομιμοποίηση εσόδων, γι' αυτό το λόγο γίνονται σημαντικές προσπάθειες, ώστε να ελεγχθεί όσο το δυνατόν περισσότερο η δράση τους. Επίσης, η μετατροπή μεγάλων ποσών μετρητών ιδίως από μικρά γραφεία μπορεί να προκαλέσει υποψίες, ενώ πάντοτε θα πρέπει να τηρούνται τα ποσοτικά όρια που ορίζονται στο νόμο, για να μην κινηθεί η οποιαδήποτε διαδικασία ελέγχου .Γι' αυτό το λόγο και επιλέγονται γραφεία συναλλάγματος σε χώρες όπου τα όρια είναι πολύ μεγάλα, όπως στα Αραβικά Εμιράτα.

Πάντως και σε κάθε περίπτωση η επιλογή της μεθόδου του μυρμηγκιού είναι μεν μια λύση, όμως είναι χρονοβόρα ενώ θα πρέπει να εξευρεθεί μεγάλος αριθμός αχυρανθρώπων. Επίσης η φυσική μεταφορά των χρημάτων στο γραφείο δημιουργεί

κινδύνους κλοπής , γι' αυτό το λόγο πλέον χρησιμοποιούνται οι προπληρωμένες κάρτες και τα κρυπτονομίσματα.

Όσον αφορά την απόκτηση και λειτουργία γραφείου συναλλάγματος, επειδή ακριβώς η επίμαχη μέθοδος είναι γνωστή και χρησιμοποιείται συχνά στην πράξη, οι αρχές αντιμετωπίζουν με ιδιαίτερη δυσπιστία τα πρόσωπα που επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν στο χώρο , πράγμα που σημαίνει ότι οι δράστες των βασικών εγκλημάτων και οι κύριοι συμμετέχοντες στο ξέπλυμα δεν μπορούν να εμφανιστούν οι ίδιοι και να λάβουν την σχετική άδεια λειτουργίας επιχείρησης ανταλλαγής συναλλάγματος. Συνεπώς, είναι απαραίτητη η ανεύρεση έμπιστων προσώπων , τα οποία θα πρέπει να μην έχουν εμπλακεί σε ποινικές υποθέσεις και θα ασχολούνται με το γραφείο συναλλάγματος.

Τούτο σημαίνει ότι οι αχυράνθρωποι θα πρέπει να έχουν από την μια πλευρά ειδικές γνώσεις, για να μπορούν να δραστηριοποιηθούν στο χώρο του συναλλάγματος και από την άλλη να είναι διατεθειμένοι να διακινδυνεύσουν την σύλληψή τους, αφού θα είναι υπόλογοι στις αρχές για κάθε παράβαση του νόμου.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η μετατροπή συναλλάγματος ,ως πράξη, έχει και αυτή ορισμένα μειονεκτήματα, όπως οι κίνδυνοι που προκύπτουν από την επιλογή των νομισμάτων στα οποία θα μετατραπούν τα παράνομα κέρδη αλλά και οι διακυμάνσεις στην αξία των σημαντικότερων νομισμάτων , τα οποία γίνονται δεκτά σε όλα τα κράτη.

2.11 ΑΓΟΡΑ ΑΚΙΝΗΤΩΝ

Η αγορά ακινήτων προσφέρει σημαντικές ευκαιρίες για την νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα και αποτελεί μια από τις παλαιότερες μεθόδους που έχουν εντοπίσει οι αρχές. Η επένδυση σε ακίνητα είναι πολύ ελκυστική για τους εγκληματίες , όπως και για κάθε επενδυτή , αφού οι τιμές των συγκεκριμένων περιουσιακών αγαθών παραμένουν σχετικά σταθερές με μια ελαφριά αυξητική τάση, ενώ τα ακίνητα έχουν προφανή χρησιμότητα, δηλαδή μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως οικίες ή να προσφέρουν

εισόδημα εάν εκμισθωθούν .Επίσης, η ενασχόληση με την κτηματαγορά προσφέρει κύρος, νομιμότητα και μια αίσθηση κανονικότητας.¹⁷⁶

Όσοι ασχολούνται με το ξέπλυμα μπορεί να αγοράσουν ,μέσω διαφόρων νομικών οχημάτων στα οποία θα φαίνεται ως διαχειριστής κάποιος αχυράνθρωπος, ακίνητα με πραγματικά ελαττώματα σε διάφορες πόλεις, τα οποία χρειάζονται ανακαίνιση. Οι εταιρίες αυτές μπορεί να χρηματοδοτούνται από offshore ή καταπιστεύματα, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να αποδειχθεί η πραγματική προέλευση των χρημάτων. Στην περίπτωση αυτή μέρος του τιμήματος μπορεί να εξοφληθεί σε μετρητά , τα οποία προέρχονται από παράνομη δραστηριότητα , με σκοπό την μείωση των ποσών που θα πληρωθούν στο κράτος ως φόροι μεταβιβάσεως, πράγμα που το επιθυμεί πολλές φορές και ο πωλητής (πχ απαλλαγή από φόρο υπεραξίας) και ο αγοραστής.

Στην περίπτωση αυτή, και για να μην κινηθούν υποψίες ένα μέρος του τιμήματος και δη το εμφανές θα πρέπει να προέρχεται από νόμιμη δραστηριότητα, έτσι ώστε να μην χρειαστεί να επέμβουν τρίτα πρόσωπα , όπως οι συμβολαιογράφοι ή οι φορολογικές αρχές. Συνεπώς απευθείας μεταφορές ποσών από φορολογικούς παράδεισους αποφεύγονται.

Στην συνέχεια η ανακατασκευή των κτιρίων που έχουν αγοραστεί και παρουσιάζουν πραγματικά ελαττώματα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως όχημα για το ξέπλυμα. Για παράδειγμα ,εφόσον μπορούν να γίνουν συναλλαγές μέχρι ορισμένο όριο με μετρητά , οι ασχολούμενοι με το ξέπλυμα πληρώνουν τις εταιρίες ανακαίνισης με χρήματα, τα οποία προέρχονται εν όλω ή εν μέρει από παράνομες δραστηριότητες. Μπορούν ,επίσης, να χρησιμοποιούν για την ανακαίνιση εταιρίες που ελέγχονται από το οργανωμένο έγκλημα, έτσι ώστε με υπερτιμολογήσεις να εμφανίσουν οι τελευταίες νόμιμα έσοδα από εργασίες που δεν έπραξαν ή που στοίχισαν στην πραγματικότητα λιγότερα χρήματα¹⁷⁷.

Αφού τελειώσουν οι οικοδομικές εργασίες, τα κτίρια μπορούν να εκμισθωθούν πραγματικά ή και εικονικά και να προσφέρουν νόμιμα και πλασματικά έσοδα στους δράστες. Επίσης, τα ακίνητα αυτά στην συνέχεια μπορούν να πωληθούν νόμιμα σε τρίτα

¹⁷⁶Βλ.https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/161094/7%20%2001%20EPRS_Understanding%20money%20launders%20through%20real%20estate%20transactions.pdf,

¹⁷⁷ Teichmann, Twelve Methods, ό.π., σελ. 135 επ.

πρόσωπα και το κέρδος από την πώληση πλέον να θεωρείται ότι προέρχεται από νόμιμη πηγή.

Φυσικά ,εκτός από τη μέθοδο αυτή, μπορεί να λάβει χώρα η υπερτιμολόγηση της αξίας ενός ακινήτου , δηλαδή να αποκτηθεί ένα περιουσιακό στοιχείο μικρής αξίας με ένα υπερβολικό τίμημα, με αποτέλεσμα το ποσό της συναλλαγής να έχει πλήρως νομιμοποιηθεί και έτσι ο πωλητής να μπορεί πλέον να το χρησιμοποιήσει ελεύθερα ή να το μεταβιβάσει με διάφορους τρόπους σε τρίτα συνεργαζόμενα πρόσωπα με οποιαδήποτε δικαιολογία.

Μέχρι σήμερα η FAFT έχει εντοπίσει ορισμένους παράγοντες που μπορούν να δημιουργήσουν υποψίες για την νομιμότητα της συναλλαγής, όπως (α) η μεγάλη διαφορά ανάμεσα στα εμφανή εισοδήματα κάποιου και στο ύψος της ακίνητης περιουσίας του (β) η ανωνυμία του ιδιοκτήτη ή απόκτηση του ακινήτου από νομικά οχήματα που αποκρύπτουν τον πραγματικό δικαιούχο (γ) η υποτιμημένη ή υπερτιμημένη αξία του ακινήτου (δ) ο τόπος προέλευσης του αγοραστή, σε περιπτώσεις όπου το κράτος ιθαγένειας του είναι ελαστικό απέναντι την νομιμοποίηση εσόδων (ε) η χρήση σύνθετων χρηματοπιστωτικών μέσων για την εξόφληση του τιμήματος, τα οποία μπορούν να αποκρύψουν την προέλευση των χρημάτων (στ) η εμπλοκή στις συναλλαγές προσώπων που δεν είναι επαγγελματίες των χώρου (ζ) χρήση μετρητών στις συναλλαγές (η) αιτήματα για υποεκτίμηση ή υπερτίμηση της συναλλαγής και γενικά κάθε στοιχείο που αναδεικνύει τον μη φυσιολογικό χαρακτήρα της.¹⁷⁸

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή¹⁷⁹ αλλά και στην σύσταση 22 της FAFT κρίσιμο ρόλο για την αποκάλυψη των παράνομων συναλλαγών, έχουν κυρίως τα πρόσωπα που συμμετέχουν θεσμικά στη διαδικασία και ελέγχουν την νομιμότητα της συναλλαγής, όπως είναι οι δικηγόροι και οι συμβολαιογράφοι, οι οποίοι θα πρέπει να ενημερωθούν για τους κινδύνους που προκύπτουν στην κτηματαγορά αλλά και για τα στοιχεία εκείνα που δημιουργούν υποψίες , όσον αφορά την νομιμότητα των δικαιπραξιών. Επίσης, όσοι δραστηριοποιούνται επαγγελματικά στο κλάδο (μεσίτες, πωλητές κλπ) θα πρέπει να έχουν τις ίδιες υποχρεώσεις, όπως και τα τραπεζικά ιδρύματα , τουλάχιστον όσον

¹⁷⁸Βλ.<https://www.fatfgafi.org/media/fatf/documents/reports/ML%20and%20TF%20through%20the%20Real%20Estate%20Sector.pdf>

¹⁷⁹Βλ.https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/161094/7%20%2001%20EPRS_Understanding%20money%20laundering%20through%20real%20estate%20transactions.pdf

αφορά την αναγνώριση της αληθινής ταυτότητας του αντισυμβαλλομένου και να απέχουν από κάθε δικαιοπραξία , όταν παρά τις προσπάθειες, δεν μπορεί να διαγνωστεί με ασφάλεια ποιος θα είναι ο πραγματικός δικαιούχος του ακινήτου.

Στην ελληνική έννομη τάξη ένας βασικός τρόπος για την απόκτηση ακινήτων ,κυρίως από παράνομα έσοδα, ήταν μέσω offshore εταιριών. Τούτο εξασφάλιζε όχι μόνο την ανωνυμία του πραγματικού δικαιούχου και την έλλειψη υποχρέωσης δικαιολόγησης του τρόπου απόκτησης του τιμήματος αλλά σε ένα μεταγενέστερο στάδιο την εύκολη μεταβίβαση του ακινήτου, αφού πλέον αρκούσε η παράδοση των μετοχών της υπεράκτιας εταιρίας στον νέο ιδιοκτήτη, με αποτέλεσμα να αποφεύγει ο νέος κάτοχος την πληρωμή του φόρου μεταβίβασης του ακινήτου, ενώ σε περίπτωση θανάτου οι κληρονόμοι του απαλλάσσονταν από την καταβολή φόρων κληρονομιάς. Εφόσον οι υπεράκτιες εταιρίες αναγνωρίζονται ως νομικά πρόσωπα που διαθέτουν ικανότητα δικαίου, έγινε μια προσπάθεια για παροχή φορολογικών αντικινήτρων, έτσι ώστε να μην χρησιμοποιούνται ως οχήματα για την απόκτηση ακίνητης περιουσίας.

Σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 15 και 18 του ν. 3091/2002 θεσπίστηκε για πρώτη φορά φόρος επί των ακινήτων των εξωχώριων εταιριών, με βάση τις οποίες από το έτος 2003 και εφεξής, οι παραπάνω εταιρίες, οι οποίες διαθέτουν εμπράγματα δικαιώματα πλήρους ή ψιλής κυριότητας ή επικαρπίας σε ακίνητα που ευρίσκονται στην επικράτεια καταβάλλουν ειδικό ετήσιο φόρο 3% επί της αξίας αυτών , ποσοστό που το 2010 με τον ν. 3842/2010 αναπροσαρμόστηκε σε 15 % ετησίως. Είναι προφανές ότι με την σχετική πρόβλεψη του νόμου, η απόκτηση ακινήτου στην Ελλάδα μέσω των offshore είναι ασύμφορη σε οικονομικό επίπεδο, αφού μέσα σε 7 περίπου έτη θα πληρωθούν φόροι, οι οποίοι αντιστοιχούν με την αξία ολόκληρου του ακινήτου.

2.12 ΔΑΝΕΙΑ ΠΡΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Πολλές φορές οι δράστες της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα έχουν στην διάθεσή τους διάφορες επιχειρήσεις, οι οποίες διαπράττουν στην συνέχεια φοροδιαφυγή (πχ με την πώληση αγαθών χωρίς τιμολόγια), για να μεγιστοποιήσουν το κέρδος τους. Όπως είναι φυσικό τούτο προκαλεί σημαντικά λογιστικά προβλήματα, αφού από την μια πλευρά οι εταιρίες είναι ενεργές και από την άλλη εμφανίζουν συνεχώς παθητικούς ισολογισμούς, πράγμα που οδηγεί σε υποψίες και μπορεί να

προκαλέσει την επέμβαση των ελεγκτικών μηχανισμών . Συνεπώς τα παράνομα κέρδη από την όλη δραστηριότητα θα πρέπει να νομιμοποιηθούν αλλά και τα οχήματα που χρησιμοποιούνται είναι απαραίτητο να παραμείνουν εν ζωή.

Ένας από τους πιο συνηθισμένους τρόπους που έχει εμφανιστεί για να ξεπεραστεί ο σχετικός σκόπελος είναι είτε η παροχή δανείων από τους μετόχους προς την εταιρία (πραγματικά ή εικονικά) είτε η αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου (πραγματική ή εικονική). Οι παραπάνω ενέργειες μπορούν σε τυπικό επίπεδο να στηρίξουν την συνέχιση της λειτουργίας των νομικών οχημάτων, ενώ στην περίπτωση των δανείων οι μέτοχοι πλέον διαθέτουν μια «νόμιμη» αξίωση σε βάρος της εταιρίας, η οποία δίδει νόμιμο τίτλο στα σχετικά ποσά, όταν αυτά επιστραφούν από την εταιρία στο φυσικό πρόσωπο.

Επίσης, η αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου, για την οποία αρκεί συνήθως η κατάθεση των χρημάτων σε έναν τραπεζικό λογαριασμό χωρίς περαιτέρω έλεγχο, μπορεί στην συνέχεια να αξιοποιηθεί από τους ιδιοκτήτες, κατά το δοκούν, αφού σε αυτούς ανήκει η διαχείριση των εταιρικών υποθέσεων (πχ αγορά εταιρικών αυτοκινήτων ή εταιρικών ακινήτων) και να απολαύσουν εμμέσως τα παράνομα κέρδη τους ή να ακολουθήσει νόμιμη απόσβεση του εταιρικού κεφαλαίου με αποτέλεσμα να επιστραφεί μέρος του ποσού στους ιδιοκτήτες των μετοχών και με αυτόν τον τρόπο οι τελευταίοι να δικαιολογήσουν την προέλευσή του¹⁸⁰.

2.13 ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Παρά του ότι η προστασία του χρηματοπιστωτικού τομέα αποτέλεσε μια από τις πρώτες προτεραιότητες όλων των κρατικών οντοτήτων και ελήφθησαν οι κατάλληλες νομοθετικές πρωτοβουλίες, για να μειωθεί η πιθανότητα χρησιμοποίησής του στην νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, μπορούν ακόμη και σήμερα να διαπιστωθούν σημαντικοί κίνδυνοι για τις έννομες τάξεις από την λειτουργία κυρίως των τραπεζικών ιδρυμάτων. Οι βασικοί μέθοδοι ξεπλύματος που συνδέονται με το τραπεζικό σύστημα είναι οι κάτωθι:

A. Λογαριασμοί Τραπεζών.

¹⁸⁰Βλ. Alves - Moreira, Shareholders Loans: A simple Method of Money Laundering, OBEGEF 2015, Working paper 40.

Οι ασχολούμενοι με την νομιμοποίηση εσόδων χρησιμοποιούν τραπεζικούς λογαριασμούς για να καταθέσουν σε αυτούς παράνομα κέρδη, να αποκρύψουν την προέλευση των χρημάτων και να τα διοχετεύσουν στη νόμιμη οικονομία. Το άνοιγμα των λογαριασμών μπορεί να επιτευχθεί με πλαστές ταυτότητες και ονόματα, μπορεί να χρησιμοποιηθούν κοινοί λογαριασμοί με μέλη της οικογένειας ή με αχυρανθρώπους που δεν έχουν απασχολήσει τις αρχές ή να εμφανιστούν συνήγοροι και εκπρόσωποι εταιριών που έχουν συσταθεί σε φορολογικούς παράδεισους. Η μεταφορά των χρημάτων μέσω του Banking Wire Transfer έχει ως σκοπό να δημιουργήσει ένα πλέγμα συναλλαγών μεταξύ των τραπεζών τόσο περίπλοκο , έτσι ώστε να μην μπορεί εύκολα να εξευρεθεί η πλήρης διαδρομή των χρημάτων, ενώ τα πράγματα επιδεινώνονται εάν υπάρχουν και ανώνυμες καταθέσεις μετρητών.

Β. Αγορά και Έλεγχος ολόκληρου τραπεζικού ιδρύματος.

Με αυτόν τον τρόπο , οι εγκληματίες λαμβάνουν τον έλεγχο της τράπεζας με αποτέλεσμα να μπορούν με ελάχιστο ρίσκο να πραγματοποιούν την νομιμοποίηση εσόδων, αφού οι ελεγκτικοί μηχανισμοί θα είναι απενεργοποιημένοι και ουδείς θα ενημερώνει τις αρχές για τις ύποπτες συναλλαγές.

Γ. Δανεισμός.

Μια πολύ συνηθισμένη μορφή ξεπλύματος είναι η χρηματοδότηση μέσω δανείου , δηλαδή ουσιαστικά ο δράστης δανείζεται χρήματα από τον εαυτό του. Τούτο επιτυγχάνεται με την δημιουργία μιας εικονικής σύμβασης δανείου μεταξύ του δράστη ή του εκπροσώπου του και ενός τρίτου προσώπου, το οποίο συνήθως είναι μια offshore εταιρία που ανήκει στο δράστη. Τα χρήματα διοχετεύονται μέσω του τραπεζικού συστήματος και ως τεκμήριο νομιμότητας χρησιμοποιείται η σύμβαση¹⁸¹.

Δ. Υπηρεσίες αντιπροσώπευσης.

Πολύ συχνά οι διάφορες τράπεζες προσφέρουν υπηρεσίες αντιπροσώπευσης σε άλλα ιδρύματα του εξωτερικού για να διευρύνουν το πλέγμα συνεργασιών τους αλλά και τα έσοδά τους. Στις περιπτώσεις αυτές μπορεί να αποσταλούν εμβάσματα από ανώνυμους

¹⁸¹ Βλ. Safdari, Anti-Money Laundering in Banking System, σελ. 2 επ. στο [www.https://www.academia.edu/33091102/AntiMoney_Laundering_Model_in_Banking_System?email_work_card=title](https://www.academia.edu/33091102/AntiMoney_Laundering_Model_in_Banking_System?email_work_card=title)

λογαριασμούς στις τράπεζες αντιπροσώπευσης και στην συνέχεια αυτά τα ποσά είτε να ληφθούν σε μετρητά είτε να διοχετευτούν νόμιμα στην οικονομική ζωή.

E. Internet Banking.

Η προσφορά τραπεζικών υπηρεσιών μέσω του διαδικτύου έχει μεταβάλλει τον τρόπο διενέργειας των συναλλαγών αλλά και την λειτουργία των τραπεζικών ιδρυμάτων. Προσφέρει μεγάλα πλεονεκτήματα στους καταναλωτές, αφού μειώνεται δραστικά ο χρόνος των συναλλαγών, δεν απαιτείται ο πελάτης να προσέλθει φυσικά στο τραπεζικό κατάστημα και το κόστος των συναλλαγών είναι πολύ μικρότερο. Παρά ταύτα, η τεχνολογική πρόοδος έχει δημιουργήσει νέες προκλήσεις για τις αρχές των κρατών τόσο όσον αφορά την ρύθμιση και τον έλεγχο του οικονομικού συστήματος όσο και στον τομέα της ανάπτυξης μιας σύγχρονης μακροοικονομικής πολιτικής.

Τα κέρδη για τους δράστες των βασικών εγκλημάτων από το internet banking είναι πολύ σημαντικά, αφού μπορεί να προχωρήσουν σε νομιμοποίηση εσόδων μέσω μεταφοράς χρημάτων από μια σειρά διαδικτυακών λογαριασμών. Μάλιστα η διαδικτυακή μεταφορά χρημάτων έχει δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στην ανακάλυψη της προέλευσης των χρημάτων, γεγονός που έχει επισημανθεί και από την FATF. Συγκεκριμένα το internet banking έχει περιορίσει την φυσική επαφή του συναλλασσόμενου με την τράπεζα, πράγμα που σημαίνει α. ότι δεν μπορεί να υπάρξει κάποιος πρωτογενής έλεγχος από τους υπαλλήλους της τράπεζας για την νομιμότητα της συναλλαγής β. δεν μπορεί να ελεγχθεί εύκολα η ταυτότητα του προσώπου που άνοιξε τον λογαριασμό γ. είναι πολύ δύσκολο να ανακαλυφθεί το πρόσωπο που ουσιαστικά διαχειρίζεται τον λογαριασμό (πχ σε περίπτωση αχυρανθρώπων) αλλά και αξιολογηθεί εάν το πλαίσιο των συναλλαγών που διεξάγονται μέσω του λογαριασμού μπορεί να θεωρηθεί ως φυσιολογικό δ. είναι πολύ πιθανή η έλλειψη δυνατότητας παρέμβασης ελλείψει δικαιοδοσίας, αφού οι συναλλαγές έχουν διεθνές υπόβαθρο¹⁸².

Επίσης το internet banking δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στις διωκτικές αρχές, αφού περιορίζει τις δυνατότητες σύλληψης των δραστών των βασικών εγκλημάτων αλλά και αυτού της νομιμοποίησης, αφού μπορούν να ενεργούν από οποιοδήποτε μέρος του

¹⁸² Βλ. Nsouli- Schaechter, Challenges of the " E-Banking Revolution". Finance and Development, 2002, σελ. 48 επ.

πλανήτη, χωρίς να διακινδυνεύουν με την φυσική τους παρουσία σε κάποιο συγκεκριμένο χώρο.

Στ. Offshore Banking

Το συγκεκριμένο είδος τραπεζικών συναλλαγών λαμβάνει χώρα σε ελεύθερες εμπορικές ζώνες και γενικά σε μέρη, όπου το ίδιο το κράτος αποδέχεται ότι δεν έχει πλήρη εφαρμογή η εσωτερική του νομοθεσία. Συνήθως το offshore banking καλύπτεται από ένα πολύ αυστηρό απόρρητο, πράγμα που αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα για τους εγκληματίες.

Ζ. Ηλεκτρονικό χρήμα και τραπεζικές κάρτες (EM)

Στην περίπτωση αυτή ομιλούμε για smart cards, στις οποίες έχει ενσωματωθεί μια αξία χρημάτων και μπορούν να χρησιμοποιηθούν για αγορές ή για οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα. Η χρήση των καρτών αυτών είναι ιδιαίτερα εύκολη, ενώ για την φόρτιση τους δεν απαιτείται η μεταφορά χρημάτων από κάποιο λογαριασμό προς αυτές αλλά μπορεί η ενέργεια αυτή να γίνει και με μετρητά, δηλαδή ανώνυμα. Τέλος, κατά την εμφάνισή τους στις συναλλαγές δεν απαιτείται η αναγνώριση του προσώπου που την κατέχει, ούτε διεξάγεται έλεγχος για τον τρόπο χρησιμοποίησης της αξίας που έχει ενσωματωθεί στη smart card.

Η. Private Banking

Η ιδιωτική προσφορά τραπεζικών υπηρεσιών έχει πολλές ερμηνείες αλλά σε γενικές γραμμές θα μπορούσε να θεωρηθεί η προσωπική ή διακριτική προσφορά τραπεζικών υπηρεσιών που μπορούν να αφορούν ένα πολύ μεγάλο εύρος αντικειμένων. Το άνοιγμα των σχετικών λογαριασμών αφορούν συνήθως νομικά πρόσωπα, δικηγορικές εταιρίες, ιδρύματα trust αλλά και πρόσωπα που διαθέτουν σημαντικά περιουσιακά στοιχεία.

Παρά του ότι ο έλεγχος των τραπεζικών ιδρυμάτων όσον αφορά την ταυτότητα του αγοραστή αυτού του είδους των υπηρεσιών αλλά και της προέλευσης της περιουσίας του είναι συνήθως πιο ενδεδειγμένη, οι σχέσεις μεταξύ των μερών είναι ιδιαίτερα πολύπλοκες¹⁸³, αφού λόγω των πολύ μεγάλων οικονομικών αξιών που η τράπεζα θα

¹⁸³ Βλ. Safrari, ό.π., σελ. 6.

πρέπει να διαχειριστεί (πράγμα που συνεπάγεται και την ανάλογη αμοιβή προς αυτήν) , του ιδιαίτερου ανταγωνισμού που υπάρχει στο χώρο και την εύκολης μεταφοράς των καταθέσεων και των επενδύσεων από το ένα τραπεζικό ίδρυμα στο άλλο, τα στελέχη προσπαθούν να ικανοποιήσουν τους εντολείς τους τηρώντας απόλυτη μυστικότητα στις συναλλαγές τους και παρέχοντας ορισμένες φορές και αμφιλεγόμενες συμβουλές, έτσι ώστε να αποφύγουν τους ελέγχους των αρχών.

Άλλωστε ένα σημαντικό μέρος των παράνομων κερδών δεν προέρχεται από τις κλασικές αξιόποινες πράξεις αλλά από την φοροδιαφυγή και λοιπά αδικήματα που μπορούν να χαρακτηριστούν ως white collar crimes, για τα οποία μάλλον υπάρχει εν τοις πράγμασι μια διαφορετική αντιμετώπιση και σε κοινωνικό επίπεδο αλλά και σε δικαστικό.¹⁸⁴

Θ. Τραπεζικές Επιταγές

Όπως είναι γνωστό η επιταγή είναι αξιόγραφο με το οποίο ο εκδότης δεσμεύεται μέσω ενός πιστωτικού ιδρύματος ότι θα καταβάλλει ένα συγκεκριμένο χρηματικό ποσό στον κομιστή της. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι σήμερα υπάρχουν διάφορα είδη επιταγών, όπως είναι οι ιδιωτικές (δηλαδή τα χρήματα θα ληφθούν από τον λογαριασμό του πελάτη της τράπεζας), οι τραπεζικές (όταν εκδότης είναι η τράπεζα και συνεπώς η πληρωμή της είναι απολύτως εγγυημένη) και οι travel's checks. Οι επιταγές κατά το παρελθόν χρησιμοποιήθηκαν πολλές φορές για την νομιμοποίηση εσόδων , αφού είναι φορητές , γίνονται αποδεκτές στο σύνολο του τραπεζικού συστήματος και μπορούν να ενσωματώνουν, όποιο ποσό επιθυμεί ο εκδότης. Το μεγάλο μειονέκτημα των επιταγών είναι ότι αφήνουν τραπεζικά ίχνη ,σε αντίθεση με τα μετρητά, ενώ η εμφάνιση κάποιας επιταγής με σημαντικό ποσό στην τράπεζα μπορεί να προκαλέσει υποψίες και να ζητηθεί περαιτέρω έλεγχος νομιμότητας της προέλευσης των χρημάτων.

Παρά ταύτα ,όπως και στην περίπτωση των μετρητών, υπάρχει δυνατότητα εφαρμογής της μεθόδου του μυρμηγκιού χωρίς να απαιτείται η φυσική μεταφορά μετρητών, ενώ οι ταξιδιωτικές επιταγές (travels checks) αποτελούν ένα συνηθισμένο όχημα για το ξέπλυμα, αφού μπορούν να αποκτηθούν με μετρητά και ανώνυμα. Το μοναδικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει το τελευταίο αυτό τραπεζικό προϊόν σήμερα είναι ότι πλέον

¹⁸⁴ Γενικά για το ζήτημα βλ. Rorie, The Handbook of white – Collar Crime, 2020.

οι travels checks δεν γίνονται αποδεκτές από το σύνολο της αγοράς, αφού έχουν αντικατασταθεί εν μέρει από τις πιστωτικές κάρτες και τις pre-paid cards.

Όλες οι παραπάνω μέθοδοι δεν έχουν τον ίδιο βαθμό επιτυχίας ή ευκολίας και πολλές φορές το τελικό αποτέλεσμα εξαρτάται και από άλλους παράγοντες, όπως πχ από την αξιοπιστία των δημοσίων υπηρεσιών του κράτους στο οποίο διεξάγονται οι συναλλαγές, από την ανεύρεση και χρησιμοποίηση διεφθαρμένων στελεχών κλπ. Γενικά ,πάντως, σύμφωνα με την παραπάνω αναφερθείσα έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο « Ωστόσο ο κίνδυνος της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες παραμένει σημαντικός, για ορισμένα τμήματα του χρηματοπιστωτικού τομέα, όπως η ιδιωτική και η τραπεζική θεσμικών επενδυτών (ιδίως μέσω διαμεσολαβητών). Αυτό οφείλεται στη συνολικά υψηλότερη έκθεση σε κινδύνους που σχετίζονται με το προϊόν και κινδύνους που σχετίζονται με τον πελάτη, τις ανταγωνιστικές πιέσεις στον τομέα και την περιορισμένη κατανόηση από τις εποπτικές αρχές των ενεχόμενων επιχειρησιακών κινδύνωνΟι υπηρεσίες ασφαλούς φύλαξης ,επίσης, θεωρούνται εκτεθειμένες σε σημαντικό βαθμό σε κινδύνους ξεπλύματος χρήματος, λόγω των περιορισμών στις δυνατότητες παρακολούθησης των υπόχρεων οντοτήτων και της ύπαρξης μη ρυθμιζόμενων εγκαταστάσεων αποθήκευσης (πχ ελευθέρων ζωνών)..... Οι υπηρεσίες ηλεκτρονικού χρήματος ή μεταφοράς χρημάτων/ αξιών (δηλαδή εμβασμάτων) θεωρούνται εκτεθειμένες σε σημαντικό ή ακόμη και πολύ σημαντικό βαθμό σε κινδύνους ξεπλύματος χρήματος, οι πρώτες λόγω των χαρακτηριστικών ανωνυμίας τους βάσει της οδηγίας 3AMLD και οι δεύτερες λόγω των ανομοιομορφών ικανοτήτων παρακολούθησης μεταξύ των υπόχρεων οντοτήτων. Τέλος η ανάλυση έδειξε ότι η δόλια υποβολή αιτήσεων για καταναλωτικές πιστώσεις και δάνεια χαμηλής αξίας αποτέλεσε επαναλαμβανόμενη πρακτική σε πρόσφατες υποθέσεις τρομοκρατίας. Για τα εν λόγω προϊόντα υπάρχει χαμηλό επίπεδο επίγνωσης και αποκλίνουσα εφαρμογή των απαιτήσεων Καταπολέμησης Ξεπλύματος Χρήματος σε εθνικό επίπεδο...¹⁸⁵».Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι η ύπαρξη των κατάλληλων νομοθετικών μέτρων δεν διασφαλίζει και την εφαρμογή τους στην πράξη, πράγμα που αποδεικνύεται από τα παρακάτω ενδεικτικά τραπεζικά σκάνδαλα , τα οποία αφορούν το αδίκημα που μας αφορά στην παρούσα εργασία.

¹⁸⁵ Βλ. Έκθεση Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, 2017 , σελ. 4 επ.

1. Η Dansk Bank, είναι μια τράπεζα που έχει έδρα στην Δανία, και η οποία δεν επιβλέπεται από τον Ενιαίο Εποπτικό Μηχανισμό, αφού το κράτος δεν αποτελεί μέρος της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης. Η συγκεκριμένη τράπεζα διαθέτει παράρτημα στην Εσθονία, το οποίο αποτέλεσε το κέντρο ενός μεγάλου οικονομικού σκανδάλου¹⁸⁶. Η Dansk Bank αποδέχθηκε ότι δεν κατόρθωσε να ελέγξει χιλιάδες πελάτες του υποκαταστήματός της στην Εσθονία με αποτέλεσμα να κατατεθούν σε ύποπτους λογαριασμούς ποσά που ξεπερνούσαν τα 230 δισεκατομμύρια δολάρια, τα οποία είχαν κυρίως ρωσική προέλευση¹⁸⁷. Ουσιαστικά από το 2007 έως το 2015 διαπιστώθηκαν σημαντικές ελλείψεις στον εσωτερικό έλεγχο του υποκαταστήματος¹⁸⁸ με αποτέλεσμα, ένας πολύ μεγάλος αριθμός προσώπων που δεν είχαν την ιδιότητα του μόνιμου κατοίκου της Εσθονίας να προχωρήσουν σε παράνομες συναλλαγές, για τις οποίες δεν ενημερώθηκαν επαρκώς οι αρχές.

Συγκεκριμένα ελέγχθηκαν περίπου 6200 λογαριασμοί, οι οποίοι ανήκαν σε υπηκόους Ρωσίας, Μεγάλης Βρετανίας και Παρθένων Νήσων, οι οποίοι κρίθηκαν ύποπτοι, ενώ η επιτροπή διαπίστωσε ότι το υποκατάστημα λειτουργούσε στην ουσία σχεδόν πλήρως αποκομμένο από τα κεντρικά γραφεία, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν νέες ευκαιρίες για την νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα. Σύμφωνα με εσωτερικούς πληροφοριοδότες, η στάση αυτή των υπαλλήλων του υποκαταστήματος απέναντι στο φαινόμενο οφείλεται από την μια πλευρά στην έλλειψη της απαιτούμενης εμπειρίας και γνώσεων με αποτέλεσμα να υποτιμούν τους κινδύνους από τις συγκεκριμένες συναλλαγές και να μην ενημερώνουν την κεντρική εγκατάσταση ή να διαβεβαιώνουν τον ελεγκτικό μηχανισμό για την νομιμότητα αυτών και από την άλλη λόγω των αντικρουόμενων συμφερόντων των υπαλλήλων και των πελατών με αποτέλεσμα να μην διεξάγονται έλεγχοι στο υποκατάστημα.¹⁸⁹

¹⁸⁶ Βλ. Yeoh, Bank's vulnerabilities to money Laundering activities, Journal of Money Laundering Control, 2020, σελ. 122 επ.

¹⁸⁷ Βλ Schwartzkopf, Bank secrecy rules get a rethink after Danske laundering shock, Bloomberg 12 March 2019, στο www.bloomberg.com/news/articles/2019-05-12/bank-secrecy-rulesget-a-rethink.

¹⁸⁸ Βλ. Bruun - Hjejle, "Report on the non-resident portfolio at Danske Bank's Estonian branch, Bruun and Hjejle Danske Bank Commissioned Report, 19 Σεπτεμβρίου 2018.

¹⁸⁹ Βλ. Wilkinson, Money laundering in the EU banking sector: What is failing, Initial Statement by Mr Howard Wilkinson to the European Parliament Special Committee on Financial Crimes, Tax Evasion and Tax Avoidance, 21 Νοεμβρίου 2018, Wilkinson, Response to questionnaire", Submission by Howard Wilkinson to the European Parliament Special Committee on Financial Crimes, Tax Evasion and Tax Avoidance, 21 Νοεμβρίου 2018.

Το συγκεκριμένο σκάνδαλο ανέδειξε τις αδυναμίες του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Ελέγχου, στο οποίο υπόκειτο και το επίμαχο τραπεζικό ίδρυμα αλλά και των ελεγκτικών αρχών της Δανίας, οι οποίες ήταν υπεύθυνες για το υποκατάστημα. Το σκάνδαλο ενεργοποίησε αμέσως στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και δόθηκε αμέσως εντολή για ενδελεχή έλεγχο από την Ευρωπαϊκή Τραπεζική Αρχή, ώστε να διαπιστωθούν οι ενδεχόμενες παραβιάσεις της κοινοτικής νομοθεσίας από τις αρχές και της Δανίας και της Εσθονίας.

Το πόρισμα ήταν ιδιαίτερα αρνητικό για τους ελεγκτικούς μηχανισμούς της Δανίας, αφού αμφισβητήθηκε έντονα ο τρόπος λειτουργία τους και η Αρχή δεν πείστηκε για την ποιότητα του εποπτικού έργου στην παραπάνω τράπεζα. Επίσης τέθηκε το ζήτημα της εφαρμογής του GDPR, ο οποίος προστατεύει την ιδιωτικότητα των πελατών. Στην προκειμένη περίπτωση ο Γενικός Κανονισμός δεν απαγορεύει τη δημιουργία μαύρων λιστών με πελάτες που προχωρούν σε ύποπτες συναλλαγές, ενώ είναι επιτρεπτή η ενημέρωση των αρχών, όπως η Αστυνομία, σε περίπτωση που διαπιστωθεί οποιαδήποτε ύποπτη κίνηση ¹⁹⁰. Εν κατακλείδι τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και οι εμπλεκόμενοι φορείς κατέληξαν σε συμφωνία για αναπροσαρμογή του πλαισίου για να αντιμετωπιστούν φαινόμενα, όπως αυτό που έχει αναλυθεί παραπάνω.

2.Η περίπτωση της ING BANK έχει πολύ ενδιαφέρον γιατί η έδρα της εταιρίας ευρίσκεται στην Ολλανδία, δηλαδή σε ένα προηγμένο κράτος που συμμετέχει στον πυρήνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και επιβλέπεται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Παρά ταύτα της επιβλήθηκε πρόστιμο ύψους 675 εκατομμυρίων ευρώ για την παράλειψη λήψεως των κατάλληλων μέτρων για την αποτροπή του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και άλλων οικονομικών εγκλημάτων από το 2010 έως το 2016 και υποχρεώθηκε επιπλέον να επιστρέψει ποσό 100 εκατομμυρίων ευρώ ως αποζημίωση για τα παράνομα κέρδη που έλαβε λόγω της μη τήρησης της ευρωπαϊκής νομοθεσίας¹⁹¹. Σύμφωνα με το κατηγορητήριο η ING δεν τήρησε την νομοθεσία κατά του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, δηλαδή δεν έλαβε τα κατάλληλα μέτρα δέουσας επιμέλειας στις συναλλαγές και δεν ενεργοποίησε τον μηχανισμό ειδοποίησης των αρχών¹⁹². Μάλιστα η

¹⁹⁰ Βλ. Zagaris, Money laundering and bank secrecy: Deutsche bank under investigation in France while Estonia arrests 10 former employees and European community agrees to increase its financial supervision powers, IELR, 2019, σελ. 1-8.

¹⁹¹ Βλ. ING, ING reaches settlement agreement with Dutch authorities on regulatory issues in the ING Netherlands business, ING Media Statement, 04 Σεπτεμβρίου 2018.

¹⁹² Βλ. Treanor, Recent Nordic scandals involving ING bank and Danske bank underscore the European union's vulnerabilities to money laundering, Ballard Spahr LLP, 6 Σεπτεμβρίου 2018,

Κεντρική Τράπεζα της Ολλανδίας είχε επισημάνει τις παραλείψεις και είχε προειδοποιήσει την επίμαχη τράπεζα για ύποπτες συναλλαγές ,ενώ είχε προχωρήσει σε υποδείξεις όσον αφορά τους τρόπους βελτίωσης της λειτουργίας του τραπεζικού ιδρύματος.

Οι αδυναμίες του συστήματος είχαν επισημανθεί και από τον εσωτερικό έλεγχο της τράπεζας, ενώ αποκαλύφθηκαν πολλοί φάκελοι πελατών, οι οποίοι δεν είχαν όλα τα απαραίτητα στοιχεία για την αναγνώριση της ταυτότητάς τους . Οι αρχές της Ολλανδίας ξεκίνησαν την έρευνα σε βάρος της Τράπεζας, αφού είχαν πληροφορίες ότι πρόσωπα που εμπλέκονταν σε ποινικές υποθέσεις διατηρούσαν λογαριασμούς στο παραπάνω τραπεζικό ίδρυμα. Οι ελεγκτικοί μηχανισμοί εντόπισαν περιπτώσεις όπου έγινε παράνομη χρήση των λογαριασμών της ING NL¹⁹³ , όπως για παράδειγμα διαπίστωσαν την ύπαρξη ενός λογαριασμού ύψους 150 εκατομμυρίων ευρώ, ο οποίος υποτίθεται ότι ανήκε σε έναν έμπορο ρούχων, ο οποίος δεν είχε την οποιαδήποτε σχέση με το σχετικό κλάδο καθώς και καταθέσεις από τηλεπικοινωνιακές εταιρίες, οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν για την δωροδοκία πολιτικών προσώπων.

Η Ολλανδική Εισαγγελία, μετά από έρευνα, αποκάλυψε σημαντικά κενά στην πολιτική συμμόρφωσης της τράπεζας απέναντι στην νομοθεσία κατά του ξεπλύματος, δηλαδή (α) υπήρχαν ελλείψεις φάκελοι , όσον αφορά την καταγραφή των απαραίτητων ενεργειών που έπρεπε να λάβουν χώρα για την πλήρη συμμόρφωση με την κείμενη νομοθεσία, (β) δεν εντοπίστηκαν τα απαραίτητα έγγραφα που θα πιστοποιούσαν την ταυτότητα των συναλλασσόμενων αλλά και το εάν έχουν λάβει χώρα μεταγενέστεροι έλεγχοι των στοιχείων που έχουν δοθεί από τους πελάτες , όσον αφορά την αυθεντικότητα τους καθώς και το εάν έχουν διεξαχθεί έρευνες για τους πραγματικούς δικαιούχους που κρύβονται πίσω ύποπτα νομικά πρόσωπα.¹⁹⁴

Μάλιστα ορισμένοι από τους φακέλους συμμόρφωσης έχουν συμπληρωθεί, αφού πρώτα έγινε αποδεκτός ο πελάτης και αφού ο ίδιος είχε ήδη προβεί στις συναλλαγές που επιθυμούσε , δηλαδή ο έλεγχος έγινε εκ των υστέρων και αφού πρώτα διοχετεύτηκαν τα

στο www.moneylaunderingnews.com/2018/09-recent-nordic-scandals-involving-ing .

¹⁹³ Βλ. <https://www.efc.com/efe/english/business/europe-goes-harder-on-money-laundering-with-record-fine-for-ing/50000265-3739002>, <https://nltimes.nl/2018/09/04/ing-pays-eu775-million-settlement-facilitating-money-laundering>.

¹⁹⁴ Βλ. Jaeger J. , ING reaches \$900M settlement with Dutch authorities, Compliance Week 4 Σεπτεμβρίου 2018, στο www.complianceweek.com/ing-reaches-900m-sttlement-with . ./ 2156.article.

παράνομα χρήματα στην νόμιμη οικονομία. Επίσης, οι ελεγκτικοί μηχανισμοί έπασχαν , αφού ,παρά του ότι εντοπίστηκαν μετά από κάποιο χρονικό διάστημα οι ύποπτες συναλλαγές, δεν έλαβε χώρα ενημέρωση των αρχών.

Τέλος, διαπιστώθηκε ότι υπήρξε από την τράπεζα εσφαλμένη αξιολόγηση των προφίλ των πελατών, δηλαδή πολλοί εντολείς υψηλού ρίσκου είχαν αντιμετωπιστεί ως συνηθισμένοι καταθέτες , πράγμα που επιδείνωσε ακόμη περισσότερο τις προσπάθειες αποκάλυψης των παράνομων συναλλαγών. Αυτό οφειλόταν και στην έλλειψη του κατάλληλου λογισμικού ελέγχου των δραστηριοτήτων της τράπεζας αλλά και στην πλημμελή ενημέρωση και εκπαίδευση του προσωπικού που ασχολούνταν με το συγκεκριμένο ζήτημα,¹⁹⁵ αφού ο ελεγκτικός μηχανισμός ήταν υποστελεχωμένος.

Παρά ταύτα και μετά από την ανάκριση, δεν ασκήθηκαν ποινικές διώξεις σε βάρος οποιουδήποτε στελέχους της Τράπεζας, αφού δεν διαπιστώθηκε ότι υπήρξε δόλια συμπεριφορά και μάλιστα με σκοπό το κέρδος, ενώ η αποτυχία του συστήματος δεν αποδόθηκε σε συγκεκριμένα πρόσωπα αλλά στην έλλειψη ορθής διαχείρισης και στην απουσία συστηματικής πολιτικής για την αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα.

Η τράπεζα, μετά τις παραπάνω αποκαλύψεις, έλαβε διάφορες πρωτοβουλίες για την ενισχύσει τον ελεγκτικό της μηχανισμό, ενώ συνεργάστηκε πλήρως με την Κεντρική Τράπεζα της Ολλανδίας και την Ένωση Τραπεζών ώστε να υιοθετήσει κάθε μέτρο που αυτές πρότειναν και να αποφευχθούν ανάλογα περιστατικά στο μέλλον.

3.Αν και κανείς θα περίμενε ότι σε ένα κράτος όπως η Γερμανία , το τραπεζικό της σύστημα θα ήταν απρόσβλητο από τέτοια φαινόμενα , ένα από τα μεγαλύτερα σκάνδαλα αφορούσε την εμβληματική Deutsche Bank. Συγκεκριμένα το 2017 η παραπάνω τράπεζα αναγκάστηκε να καταβάλλει ως πρόστιμο περίπου 600 εκατομμύρια ευρώ, ενώ ανέλαβε την υποχρέωση να λάβει πρωτοβουλίες για την εξάλειψη των αδυναμιών του συστήματος της. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το πρόστιμο αυτό αφορά τις Ευρωπαϊκές Αρχές, ενώ η υπόθεση δεν έχει περατωθεί σε όλα της τα σκέλη λόγω του διεθνούς χαρακτήρα της (πχ αναμένεται πρόστιμο και από τις αρχές των ΗΠΑ και πειθαρχικές διώξεις).

¹⁹⁵ Βλ. Jaeger,ό.π.

Συγκεκριμένα στην υπόθεση αυτή η Τράπεζα κατηγορήθηκε ότι συμμετείχε στο ξέπλυμα περίπου 20 δισεκατομμυρίων δολαρίων¹⁹⁶ μέσω ενός παγκοσμίου σχεδίου που οργανώθηκε από την ρωσική μαφία αλλά και τις μυστικές υπηρεσίες της Ρωσίας. Υποστηρίζεται ότι μεταξύ του 2010 και 2014 διοχετεύτηκαν στο σύνολο του τραπεζικού συστήματος των δυτικών χωρών περίπου 80 δισεκατομμύρια δολάρια, ενώ στην υπόθεση εμπλέκονται 17 Τράπεζες , οι οποίες έχουν ως έδρα κυρίως την Μεγάλη Βρετανία¹⁹⁷.

Μέσα στο γενικό σχέδιο των Ρώσων εμπλέκονται και εταιρίες – κελύφη , οι οποίες είχαν έδρα την Μεγάλη Βρετανία και δάνειζαν η μια χρήματα στην άλλη. Στην συνέχεια αυτές πτώχευαν λόγω των τεράστιων εικονικών χρεών τους , η ύπαρξη των οποίων επιβεβαιώνονταν από διεφθαρμένους δικαστές στην Μολδαβία, ενώ τα χρήματα μεταφέρονταν στην Μολδαβία και στις Βαλτικές Χώρες μέσω τραπεζών που είχαν έδρα στην Λετονία¹⁹⁸.

Στην συνέχεια η Deutsche Bank χρησιμοποιούνταν για το ξέπλυμα των παραπάνω ποσών και τελικά τα παράνομα ποσά διοχετεύονταν στην Ασία, στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και τις ΗΠΑ. Η επίμαχη τράπεζα πληροφορήθηκε για τις ύποπτες συναλλαγές μέσω των δημοσιογράφων και προχώρησε αμέσως σε εσωτερική έρευνα, από την οποία αποδείχθηκε ότι υπήρξαν 1244 υψηλού κινδύνου πελάτες , οι οποίοι ευρίσκονταν στη Γερμανία , στις ΗΠΑ και στο Ηνωμένο Βασίλειο, ενώ οι ύποπτες συναλλαγές έφθασαν τις 700 χιλιάδες. Οι έρευνες των αρχών έγιναν στα κεντρικά γραφεία της τράπεζας αλλά και σε άλλα υποκαταστήματα σε όλο τον κόσμο, ενώ η εμπλοκή των ελεγκτικών αρχών στην υπόθεση αμαύρωσε τη φήμη του ιδρύματος.

Πάντως, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η Deutsche Bank και στο παρελθόν είχε απασχολήσει τις αρχές και αναγκάστηκε να καταβάλει σημαντικά πρόστιμα, αφού δεν εφάρμοζε την κείμενη νομοθεσία. Μεταξύ του 2015 και του 2017 η τράπεζα κατέβαλε περίπου 11 δισεκατομμύρια δολάρια για πρόστιμα που αφορούσαν διάφορες παραβιάσεις των τραπεζικών κανόνων που έλαβαν χώρα από τα μέσα του 2000 μέχρι και

¹⁹⁶ Βλ. <https://www.theguardian.com/world/2017/mar/20/british-banks-handled-vast-sums-of-laundered-russian-money>.

¹⁹⁷ Βλ. OCCRP, The Russian laundromat exposed, OCCRP 22 Αυγούστου 2014, στο www.occrp.org/en/laundromat.

¹⁹⁸ Βλ. <https://www.theguardian.com/world/2017/mar/20/british-banks-handled-vast-sums-of-laundered-russian-money>.

πρόσφατα¹⁹⁹, ενώ η έκθεση της τράπεζας σε ύποπτα ρωσικά κεφάλαια αποτελούσε μια συνηθισμένη κατηγορία προς αυτήν.

Η Deutsche Bank έπαυσε να συνεργάζεται με τις τράπεζες της Μολδαβίας και της Βαλτικής που εμπλέκονταν στο σκάνδαλο, ενώ περιόρισε τις εργασίες της στην Ουκρανία και την Ρωσία. Στη συνέχεια το τραπεζικό ίδρυμα τριπλασίασε το ειδικό προσωπικό που απασχολείται με την αντιμετώπιση του φαινομένου και επένδυσε περίπου 700 εκατομμύρια στην αναβάθμιση του συστήματος ελέγχου. Παρά του ότι η ίδια δηλώνει ότι έχει λάβει όλα τα μέτρα, ώστε να συμμορφωθεί με την σχετική νομοθεσία, το νέο αυτό σκάνδαλο έχει βλάψει σημαντικά την αξιοπιστία της, ενώ τις τελευταίες δύο δεκαετίες οι αρχές έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι τουλάχιστον 5 φορές η τράπεζα είτε απέτυχε να ελέγξει την προέλευση των χρημάτων που χειριζόταν είτε συμμετείχε ενεργά στην αποφυγή των ελέγχων από τις αρχές.²⁰⁰

Από τα παραπάνω είναι σαφές ότι οι τράπεζες δεν έχουν καταφέρει να ελέγξουν το φαινόμενο και να ανταποκριθούν στα καθήκοντα που τους έχουν ανατεθεί από τα κράτη, αφού δεν έχουν επιδείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την καταπολέμηση του εγκλήματος.

Μάλιστα η έλλειψη συνεργασίας δεν αφορά μόνο κάποιες μεμονωμένες περιπτώσεις αλλά μάλλον χαρακτηρίζει το σύνολο του συστήματος.²⁰¹ Η στάση αυτή των τραπεζικών ιδρυμάτων οφείλεται στον τεράστιο ανταγωνισμό που υπάρχει μεταξύ τους και στην προσπάθεια τους να αποσπάσουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερο τμήμα της αγοράς χρήματος καθώς και να πολλαπλασιάζουν διαρκώς τα κέρδη τους. Τούτο σημαίνει ότι θα πρέπει να αυξάνονται διαρκώς τα ποσά που διαχειρίζονται, πράγμα που οδηγεί αναπόφευκτα στην ελαστικοποίηση των ελέγχων όσον αφορά την προέλευση των κεφαλαίων, έτσι ώστε να μπορέσουν από την μια πλευρά να «εξυπηρετήσουν» τους πελάτες τους και από την άλλη να διατηρήσουν στενές σχέσεις μαζί τους.²⁰²

¹⁹⁹ Βλ. Valladares M.R., Deutsche bank needs serious laundering, Forbes 7 Απριλίου 2019, στο <https://www.forbes.com/sites/mayrarodriguezvalladares/2019/04/07/deutsche-bank-needs-serious-laundering/#102674c942d4>.

²⁰⁰ Βλ. Schoenberg- Hamilton-Basak, Deutsche bank US unit kept Danske's Shady billions flowing, Bloomberg 3 Απριλίου 2019, στο www.bloomberg.com/news/articles/2019-04-03/deutsche-bank-s-u-s-unit-kept-danske.

²⁰¹ Βλ. Fleiming - Giles, City facing more than 'a few bad apples': Scandals like forex probes rubbing salt in wounds, says Boe deputy, Financial Times 28 Οκτωβρίου 2014, στο: www.ft.com/content/24a471b8-5c00-11e4-b7a2-00144feabdc0., Rustin, Andrew tyrie: Fresh from the HBOS debacle, now serious about reform, The Guardian 20 Απριλίου 2013, στο www.theguardian.com/business/2013/apr/20/andrewtyries-banking-reform, Yeoh, Corporate governance failures and the road to crime”, Journal of Financial Crime, 2016, σελ. 216-230.

²⁰² Βλ. Protes-Silver-Greenberg, HSBC to pay \$1.92 billion to settle charges of money laundering, New York Times 10 Δεκεμβρίου 2012, στο www.dealbook.nytimes.com/

Τα παραπάνω οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι μέχρι σήμερα τακτικές των κυβερνήσεων δεν έχουν επιτύχει τους σκοπούς τους και ότι θα πρέπει να αναθεωρηθεί η πολιτική τους. Ήδη στις ΗΠΑ το 2019 έγινε μια συμπλήρωση των οδηγιών (από το Υπουργείο Δικαιοσύνης) για την αξιολόγηση των συστημάτων συμμόρφωσης των εταιριών με την αντιεγκληματική νομοθεσία και πλέον οι κατήγοροι θα πρέπει να διαπιστώνουν εάν το ελεγχόμενο πρόσωπο έχει μια καλά διαμορφωμένη πολιτική συμμόρφωσης και εάν αυτή εφαρμόζεται με επιτυχία στην πράξη.²⁰³

Αυτό σημαίνει ότι όλες οι οντότητες που σχετίζονται με τις ΗΠΑ θα πρέπει να αναπροσαρμόζουν τα προγράμματα συμμόρφωσης τους ανά τακτικά χρονικά διαστήματα για να ανταποκρίνονται στις προκλήσεις που δημιουργούνται, ενώ είναι προτιμητέο να προσδιοριστούν οι βασικοί στόχοι που θα πρέπει να επιτευχθούν (πχ πρόληψη, έρευνα κλπ) και πάνω σε αυτούς να αναπτυχθεί η συγκεκριμένη πολιτική για τον περιορισμό του φαινομένου.²⁰⁴ Τέλος, θα πρέπει να καθοριστούν σοβαρές συνέπειες για τα στελέχη των οντοτήτων σε περίπτωση αποτυχίας συμμορφώσεως με την νομοθεσία, για να τους δοθεί κίνητρο να ασκούν αποτελεσματικά τα καθήκοντά τους. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι στην πράξη υπάρχουν διάφοροι παράγοντες που υπονομεύουν την προσπάθεια για την ανάπτυξη μιας αυστηρής πολιτικής από τα πρόσωπα που έχουν την ευθύνη για την καλή λειτουργία των οντοτήτων, αφού πολλές φορές διαπιστώνεται σύγκρουση συμφερόντων (κυρίως στο οικονομικό πεδίο)²⁰⁵ μεταξύ των στελεχών, της τράπεζας και των πελατών, ενώ η συνεργασία με τις αρχές μπορεί μεν να προστατεύει τα νομικά πρόσωπα από την επιβολή προστίμων, όμως δημιουργεί νέους νομικούς κινδύνους από την παραβίαση του τραπεζικού απορρήτου αλλά και από την έλλειψη συμμόρφωσης με την νομοθεσία περί προσωπικών δεδομένων ²⁰⁶.

Επίσης, ένα ακόμη σημαντικό πρόβλημα που διαπιστώθηκε είναι η έλλειψη διαφάνειας , ιδίως όσον αφορά τους πραγματικούς δικαιούχους εταιριών που ευρίσκονται σε

. . ./hsbc-said-to-near-1-9-billion-settlement-over-money-. . . , Griffith, Corporate governance in an era of compliance”, William and Mary Law Review, 2016, σελ. 2075-2140.

²⁰³ Βλ. Hansen- Baldwin, Navigating the DOJ’s guidance on the evaluation of corporate Compliance programs, The National Law Journal 20 Μαΐου 2019, στο <https://www.law.com/nationallawjournal/2019/05/20/navigating-the-doj-s-new-guidance-on-the-evaluation-of-corporate-compliance-programs/?sreturn=2020070702447>

²⁰⁴ Βλ. Root , The compliance process, Indiana Law Journal, (2019), σελ. 203-251.

²⁰⁵ Βλ. Tuch, The limits of gatekeeper liability”, Washington and Lee Law Review Online, 2017, σελ. 619-640.

²⁰⁶ Βλ. Gadinis- Mangels, Collaborative gatekeepers, Washington and Lee Law Review Online, 2016, σελ. 797-913.

φορολογικούς παραδείσους αλλά και σε άλλα κράτη, όπως η Μεγάλη Βρετανία,²⁰⁷ γεγονός που δεν επιτρέπει στα τραπεζικά ιδρύματα να ελέγξουν ενδελεχώς την νομιμότητα των κεφαλαίων, ένα γεγονός που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη από τις κυβερνήσεις.

Τέλος θα πρέπει να γίνει και η εξής παρατήρηση:

Από τις έρευνες που έχουν διεξαχθεί στο χρηματοπιστωτικό σύστημα²⁰⁸ έχει προκύψει ότι σημαντικός παράγοντας για την αποκάλυψη των παράνομων δραστηριοτήτων εντός των τραπεζικών ιδρυμάτων είναι η εσωτερική πληροφόρηση. Στις ΗΠΑ οι πληροφοριοδότες υπόκεινται σε ειδικό νομοθετικό καθεστώς που τους προστατεύει από εκδικητικές κινήσεις των συναδέλφων τους, ενώ τους παρέχονται και σημαντικά οικονομικά κίνητρα για να αποκαλύψουν πληροφορίες στις αρχές²⁰⁹. Επίσης, στις περιπτώσεις αυτές δεν ισχύουν οι ιδιωτικές συμφωνίες εμπιστευτικότητας που τυχόν έχει υπογράψει ο εργαζόμενος με την εταιρία στην οποία απασχολείται²¹⁰. Τον ίδιο δρόμο ακολουθεί και η Ε.Ε. , αφού ήδη έχει εκδοθεί η Οδηγία 2019/1937 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου²¹¹, η οποία προσπαθεί να ενισχύει την θέση των πληροφοριοδοτών (το ίδιο συμβαίνει και με το άρθρο 20 του ν. 4734/2020) και να τους παρέχει κίνητρα για να προχωρήσουν σε καταγγελίες που μπορούν να οδηγήσουν στην αποκάλυψη σκανδάλων.²¹²

2.14 KAZINO

Η νομιμότητα των επιχειρήσεων που ασχολούνται με τα τυχερά παίγνια αποτελεί ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα που έχει απασχολήσει σχεδόν όλες τις κρατικές οντότητες , αφού

²⁰⁷ Βλ. UK Treasury Select Committee, Economic crime - Anti-Money laundering supervision and sanctions implementation, UTSC Report Twenty-Seventh Report of Session 2017-2019 HC 2010 ,8 Μαρτίου 2019, σελ. 1-87.

²⁰⁸ Βλ. Yeoh, ό.π., σελ. 130.

²⁰⁹ Βλ. Alexander, Whistleblowers in their own words: What's wrong with UK whistleblowing law and how it needs to change", 18 Οκτωβρίου 2018 στο www.minhalexander.com/. . . /whistleblowers-in-their-own-words-whats-wrong-with-u , CFTC , CFTC announces whistleblower award totaling more than \$2 million, CFTC 4 Μαρτίου 2019, στο www.cftc.gov/PressRoom/PressReleases/7882-19, Yeoh, 2014, Whistleblowing: Motivations, corporate self-regulation, and the law", International Journal of Law and Management, 2014, σελ. 459-474.

²¹⁰ Βλ. Grugan T., Danske Bank money laundering scandal: the tip of the iceberg (s) στο <https://www.jdsupra.com/legalnews/danske-bank-money-laundering-scandal-58400/>

²¹¹ Βλ. <https://www.loc.gov/law/foreign-news/article/european-union-new-directive-on-whistleblower-protection-enters-into-force/>

²¹² Βλ. Mundo, How Countries Seek to strengthen Anti-Money Laundering Laws in Response to the Panama Papers and the Ethical Implications of Incentivizing Whistleblowers, Northwestern Journal of International Law and Business, 2019, σελ. 89 επ.

από την μια πλευρά προσφέρουν σημαντικά έσοδα και θέσεις εργασίας, όμως από την άλλη δημιουργούνται σοβαρά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα στους πολίτες και στις οικογένειές τους²¹³. Ένα από τα βασικά επιχειρήματα που χρησιμοποιήθηκαν για την αυστηρή αντιμετώπιση ,ιδίως το καζίνο, ήταν το γεγονός ότι ενισχύουν την μικρή αλλά και την οργανωμένη εγκληματικότητα στα μέρη όπου λειτουργούν, γεγονός που έχει επιβεβαιωθεί και από έρευνες.²¹⁴ Γι' αυτό το λόγο ήδη από το 1930 στις ΗΠΑ ελήφθησαν σχετικές πρωτοβουλίες, ώστε να μπορεί να υπάρξει κρατική εποπτεία στη λειτουργία των καζίνο και να αποτραπεί η χρησιμοποίηση τους από την μαφία.²¹⁵ Οι μεγάλες προκλήσεις που δημιουργεί αυτό το είδος των επιχειρήσεων ειδικά στο ζήτημα της νομιμοποίησης εσόδων προέρχονται από 3 βασικά χαρακτηριστικά που σχετίζονται άμεσα με το συγκεκριμένο κλάδο.

A. Συναλλαγές σε μετρητά.

Τα καζίνο είναι ιδιαίτερα ευάλωτα , αφού από την μια πλευρά λειτουργούν ως οιονεί τραπεζικά ιδρύματα (αφού δέχονται χρήματα σε λογαριασμούς πελατών και εξαργυρώνουν μάρκες στον κομιστή αυτών) όμως συναλλάσσονται κυρίως σε μετρητά και δεν ελέγχουν πάντοτε την προέλευση των χρημάτων που ανταλλάσσονται με μάρκες, πράγμα που τυγχάνει αντικείμενο εκμετάλλευσης από τα πρόσωπα που ασχολούνται με το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Μάλιστα ύστερα από έρευνα της FATF²¹⁶ στην Ασία έχει αποδειχθεί ότι οι ασχολούμενοι με την νομιμοποίηση εσόδων θεωρούν ότι τα καζίνο αποτελούν ένας από τους καλύτερους τρόπους για να ξεπλύνουν χρήματα και εκτιμούν ιδιαίτερα τα πλεονεκτήματα του συστήματος, δηλαδή το ότι οι σχετικές εγκαταστάσεις λειτουργούν με μετρητά και διατηρείται σε μεγάλο βαθμό η ανωνυμία των συναλλαγών.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι διοικήσεις των καζίνο δεν έχουν ιδιαίτερο πρόβλημα με την απαγόρευση χρήσης μετρητών και την αντικατάστασή αυτών με πλαστικό χρήμα , αφού στην περίπτωση αυτή περιορίζονται οι πιθανότητες κλοπής από το προσωπικό ή τρίτους, μειώνονται τα διαχειριστικά έξοδα, οι συμμετέχοντες δεν

²¹³ Βλ. Dombrink- Hillyard, Sin No More, 2007, σελ 31 επ., Walker, The Economics of Casino, 2007, σελ. 85 επ.

²¹⁴ Βλ. Murphy, Money Laundering and the Casino Industry, Finding from a doctoral study, 2013, σελ. 2 επ. , Abadinsky, Organized Crime, 2003, σελ. 234 επ.

²¹⁵ Βλ. Blakey, The Development of the Law of Gambling: 1776–1976, 1977, σελ. 437 επ.

²¹⁶ Βλ. Γενικά για το θέμα APG – FATF, Vulnerabilities of Casinos and Gaming Sector, 2009.

θα απαιτείται να χάνουν την θέση τους στο τραπέζι για να ανταλλάσσουν μάρκες, ενώ οι παίκτες χάνουν την αίσθηση των χρημάτων που διακινδυνεύουν , αφού δεν τα διαθέτουν σε φυσική μορφή.²¹⁷

Τέτοιους είδους όμως « διευκολύνσεις» προς τα καζίνο ,είναι δυνατόν να προκαλέσουν πολιτικές αντιπαραθέσεις και να μειώσουν την φήμη των κυβερνόντων που θα τις υιοθετήσουν, ενώ αντίθετα είναι και τα τραπεζικά ιδρύματα , τα οποία θα πρέπει να αντιμετωπίσουν αγανακτισμένους πελάτες, οι οποίοι έχουν φορτώσει τις πιστωτικές κάρτες τους με χρέη από τον τζόγο. ²¹⁸ Συνεπώς για την ώρα δεν προβλέπεται η κατάργηση των μετρητών στις συναλλαγές του καζίνο.

B. Η Φύση της δραστηριότητας

Υπάρχει η γενική αντίληψη ότι ο χώρος των καζίνο προσελκύει πρόσωπα που έχουν παραβατική συμπεριφορά, αφού και η ίδια η επιχείρηση είναι σχεδιασμένη με τέτοιο τρόπο, ώστε να εξαπατά νόμιμα (με βάση τις πιθανότητες) ή με παράνομα μέσα τους συμμετέχοντες. ²¹⁹ Μέσα σε ένα τέτοιο περιβάλλον , οι εγκληματίες νιώθουν ότι μπορούν να κινηθούν χωρίς να εγείρουν υποψίες , αφού είναι αποδεκτό ότι όσοι ευρίσκονται στο συγκεκριμένο χώρο επιδιώκουν να λάβουν ένα κομμάτι από την πίτα των τεράστιων ποσών που διακινούνται, είτε αυτό γίνει με νόμιμο είτε με παράνομο τρόπο. Τα καζίνο είναι εγκαταστάσεις, όπου δεν γίνονται διακρίσεις οποιουδήποτε είδους. Εφόσον, ο θαμώνας διαθέτει χρήματα και επιθυμεί να συμμετέχει στη διαδικασία είναι ευπρόσδεκτος και δεν είναι κριτήριο η ηθική του , παρά μόνο στην περίπτωση που το καζίνο αρχίζει να χάνει χρήματα αντί να κερδίζει. ²²⁰

Έχει υποστηριχθεί²²¹ ότι ,λόγω των παραπάνω συνθηκών, οι πελάτες μπορούν να πλησιάσουν τους υπαλλήλους των καζίνο και να συνεργαστούν μαζί τους στην διάπραξη διαφόρων αδικημάτων αλλά και να παρακάμψουν την νομοθεσία για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, ενώ συχνά οι μεγάλες εγκληματικές οργανώσεις μπορούν να λάβουν τον έλεγχο του καζίνο και όχι μόνο να κερδίζουν από την νόμιμη δραστηριότητα

²¹⁷ Βλ. Schrier, The Cashless Casino: Credit Card and Debit Card Transactions at the Gaming Tables in Atlantic City. *Gaming Law Review* 1997, σελ. 177–189.

²¹⁸ Βλ. Schrier, ό.π, σελ. 185.

²¹⁹ Βλ. Γενικά για το θέμα Kilby- Fox- Lucas, *Casino Operations and Management*, 2005
Lasalle, *Rolling the Dice in Atlantic City: A Study of Patrons as Victims of Crime on the Casino Floor*, 2005.

²²⁰ Βλ. Skolnick, *House of Cards*, 1978, σελ. 46.

²²¹ Βλ. APG – FATF, ό.π., σελ. 24-25.

της επιχείρησης αλλά και από την ανάπτυξη παράνομων ενεργειών, όπως η τοκογλυφία, η εκβίαση κλπ.²²²

Γ. Συμπεριφορά των καζίνο απέναντι στους συμμετέχοντες.

Πολλές φορές δημιουργούνται υποψίες σε βάρος των καζίνο, λόγω του είδους των πελατών που προσπαθούν να προσεταιριστούν. Οι επιχειρήσεις αυτού του είδους θα πρέπει να κινούνται ανάμεσα σε μια λεπτή γραμμή, δηλαδή από την μια πλευρά να έχουν ως στόχο την προστασία του δημοσίου συμφέροντος και από την άλλη την αύξηση των ιδιωτικών κερδών. Για την μεγιστοποίηση του κέρδους από τα τυχερά παίγνια τα καζίνο θα πρέπει να προσελκύουν όχι μόνο πελάτες που διακινδυνεύουν μικρά ποσά αλλά κυρίως αυτούς που είναι διατεθειμένοι να δαπανήσουν μεγάλα και μάλιστα σε μικρό χρονικό διάστημα. Η συγκεκριμένη ομάδα συμμετεχόντων αποτελεί μια εξαιρετική πηγή χρηματοδότησης της επιχείρησης γι' αυτό το λόγο και δημιουργούνται στενές προσωπικές σχέσεις μεταξύ των υπαλλήλων και των φυσικών προσώπων με αποτέλεσμα τα στελέχη των καζίνο να θεωρούν τις συναλλαγές των πλούσιων παικτών ως απολύτως φυσιολογικές και δεν ενημερώνουν τις αρχές.

Επίσης, επειδή τα ποσά που διακινούνται είναι μεγάλα, οι διοικήσεις των καζίνο αποφεύγουν να ασχοληθούν με τον τρόπο προέλευσης των χρημάτων, ιδίως όταν στο παρελθόν έχει γίνει έλεγχος των παικτών και δεν έχει αποκαλυφθεί κάποιο ύποπτο στοιχείο, γεγονός, όμως, που παραβιάζει τη νομοθεσία. Η ικανοποίηση των επιθυμιών των μεγάλων πελατών αποτελεί βασική προτεραιότητα των καζίνο (αφού πάντοτε υπάρχει ο κίνδυνος να συνεχίσουν την δραστηριότητά τους σε οποιονδήποτε άλλο ανταγωνιστή) ακόμη και εάν αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να συμπεριφέρονται αμελώς όσον αφορά την υλοποίηση των καθηκόντων τους που προβλέπονται από την άδεια λειτουργίας και τον νόμο.²²³

Οι μέθοδοι ξεπλύματος μέσω των καζίνο είναι αρκετοί και μπορούν να συνδυάζουν στοιχεία από άλλους τρόπους που αναφέραμε ανωτέρω. Μια από τις πιο συνηθισμένες συμπεριφορές όσων ασχολούνται με το ξεπλυμα είναι η ανταλλαγή μετρητών με μάρκες και στην συνέχεια, αφού πρώτα ο παίκτης χάσει ορισμένες από αυτές στο παιχνίδι, να

²²² Βλ. APG – FATF, ό.π., σελ. 25.

²²³ Βλ. McMillen-Woolley, Money Laundering in Australian Casinos, Proceedings of the 3rd Gambling Regulation Conference, 2000, σελ. 8 επ., APG – FATF, ό.π., σελ. 51.

προσέρχεται πάλι στο ταμείο και να τις μετατρέψει σε ρευστό , ενώ μπορεί να ζητήσει και απόδειξη για την αλλαγή αυτή, έτσι ώστε να δικαιολογήσει την προέλευση των χρημάτων.²²⁴ Εάν τεθεί το οποιοδήποτε ζήτημα, τότε μπορεί να δωροδοκηθούν οι υπάλληλοι για να πλαστογραφήσουν κάποιο αρχείο ή για να αποφύγουν να ενημερώσουν τις αρχές.

Αυτή η μέθοδος είναι συνήθως επιτυχημένη σε περιπτώσεις όπου η νομιμοποίηση εσόδων αφορά μικρά ποσά ή εάν συνδυάζεται με την μέθοδο του μυρμηγκιού²²⁵. Για μεγάλα ποσά και σε ανεπτυγμένα κράτη, όπου ελέγχεται αυστηρά ο χώρος των καζίνο , δεν είναι εύκολο να λάβουν χώρα τέτοιου είδους συναλλαγές χωρίς να επέμβει ο ελεγκτικός μηχανισμός της επιχείρησης ή του κράτους, αφού όλες οι συναλλαγές καταγράφονται σε περισσότερους από ένα servers όπως και η δραστηριότητα των παικτών και των υπαλλήλων, ώστε να μπορεί ελεγχθούν ανά πάσα στιγμή οι κινήσεις τους.²²⁶

Για το συστηματικό ξέπλυμα βρώμικου χρήματος ,μέσω του συγκεκριμένου χώρου, θα πρέπει να υπάρχει εσωτερική συνδρομή ή έλεγχος του καζίνο από την εγκληματική οργάνωση, πράγμα που είναι εφικτό μόνο σε ορισμένες έννομες τάξεις, αφού στις ανεπτυγμένες χώρες ο έλεγχος των αδειών των καζίνο είναι εξονυχιστικός και υπάρχουν ειδικές αρχές που ασχολούνται με την επίβλεψη των δραστηριοτήτων τους.

2.15 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τις κλασικές μεθόδους που εξετάσαμε ανωτέρω είναι προφανές ότι όλες έχουν ορισμένα μειονεκτήματα που μπορούν να επιδράσουν καθοριστικά στην επιτυχία ή μη της νομιμοποίησης. Για την δημιουργία ενός σοβαρού δικτύου ξεπλύματος, απαιτείται οργάνωση, κατάλληλοι άνθρωποι με ειδικές γνώσεις και η ανάληψη σοβαρού οικονομικού κόστους, ενώ ένα σημαντικό πρόβλημα είναι η διατήρηση ιχνών από την δραστηριότητα των προσώπων και η ανάγκη ανευρέσεως αχυρανθρώπων που θα είναι διατεθειμένοι να υποστούν τις συνέπειες σε περίπτωση σύλληψής τους. Γι' αυτό το λόγο

²²⁴ Γενικά για το θέμα βλ. McMillen-Woolley, ό.π., Chaikin, Investigating Crime and Corporate Money Trails, in: B. Fiske et al. (eds.), The Money Trail. Sydney, 1992, σελ. 257–296, Rider- Ashe, (eds.): Money Laundering Control, 1996.

²²⁵ Βλ. Murphy, ό.π., σελ. 14.

²²⁶ Βλ. Montano, Gambling, Money Laundering and the Proceeds of Crime: A Trifecta?, Paper for the Gambling, Technology and Society Conference, 1998, σελ. 4.

οι δράστες προσπαθούν να χρησιμοποιήσουν νέα τεχνολογικά εργαλεία για να μειώσουν τις πιθανότητες αποκάλυψής τους, όπως θα εξετάσουμε ακριβώς παρακάτω.

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΣΟΔΩΝ

3.1 ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Το 2019 περίπου το 4/7 του παγκόσμιου πληθυσμού ήταν συνδεδεμένο στο ίντερνετ μέσω υπολογιστών ή άλλων συσκευών²²⁷, ενώ η χρήση του διαδικτύου έχει οδηγήσει στη μεταβολή των δεδομένων τόσο στο οικονομικό όσο και στο κοινωνικό γίνεσθαι. Η έκρηξη στο τεχνολογικό τομέα φυσικά έχει επιδράσει καταλυτικά και στον τρόπο τελέσεως των αδικημάτων, αφού το ποινικό φαινόμενο είναι άμεσα συνδεδεμένο με την κοινωνική πραγματικότητα και τις εξελίξεις της.

World Regions	Population (2019 Est.)	Population % of World	Internet Users 30 June 2019
<u>Africa</u>	1,320,038,716	17.1 %	525,148,631
<u>Asia</u>	4,241,972,790	55.0 %	2,200,658,148
<u>Europe</u>	829,173,007	10.7 %	719,413,014
<u>Latin America / Caribbean</u>	658,345,826	8.5 %	447,495,130
<u>Middle East</u>	258,356,867	3.3 %	173,576,793
<u>North America</u>	366,496,802	4.7 %	327,568,628
<u>Oceania / Australia</u>	41,839,201	0.5 %	28,634,278
<u>WORLD TOTAL</u>	7,716,223,209	100.0 %	4,422,494,622

Εικόνα 5

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνει αναφορά σε δύο βασικούς όρους που σχετίζονται με τους νέους τρόπους εγκληματικότητας, δηλαδή στο ηλεκτρονικό έγκλημα και στο κυβερνοέγκλημα ή έγκλημα στον κυβερνοχώρο. Το πρώτο περιλαμβάνει όλες τις αξιόποινες πράξεις που τελούνται με τη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών και

²²⁷Βλ. <https://www.internetworldstats.com/stats.htm>

συστημάτων επεξεργασίας δεδομένων , ενώ η δεύτερη κατηγορία αφορά αδικήματα που διαπράττονται με τη χρήση ηλεκτρονικών δικτύων επικοινωνιών και συστημάτων πληροφοριών ή εναντίον αυτών. ²²⁸

Από τους παραπάνω ορισμούς είναι προφανές ότι η πρώτη κατηγορία παράνομων πράξεων εστιάζει κυρίως στην έννοια του υπολογιστή, ο οποίος μπορεί να είναι το μέσο για την τέλεση κάποιου αδικήματος ή το θύμα αυτής (πχ hacking) ή να αντιμετωπίζεται ως συσκευή αποθήκευσης πληροφοριών, οι οποίες μπορούν να υποστούν την οποιαδήποτε ζημία. Από την άλλη πλευρά το έγκλημα στον κυβερνοχώρο ενδιαφέρεται κυρίως για τα εγκλήματα που διαπράττονται με το διαδίκτυο και αποτελούν μια πολύ μεγάλη πρόκληση για όλες τις έννομες τάξεις. ²²⁹

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι υπάρχουν αδικήματα που μπορούν να διαπραχθούν τόσο σε κοινό περιβάλλον (δηλαδή χωρίς την χρήση υπολογιστή ή και διαδικτύου) όσο και στο internet και άλλα που σχετίζονται αποκλειστικά με τους υπολογιστές ή και με το διαδίκτυο (πχ άρθρο 370 Γ του ΠΚ , 348^A παρ. 2 του ΠΚ).

Στην συγκεκριμένη περίπτωση που μας ενδιαφέρει το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα μπορεί να διαπραχθεί με διάφορους τρόπους που δεν σχετίζονται με τους υπολογιστές και το διαδίκτυο και συνεπώς δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα γνήσιο ηλεκτρονικό έγκλημα.

Παρά ταύτα οι νέες τεχνολογικές εξελίξεις προσφέρουν στους δράστες νέες δυνατότητες τέλεσης του επίμαχου αδικήματος μέσω των υπολογιστών και του διαδικτύου, αφού τους εξασφαλίζει ανωνυμία, ελάχιστη φυσική παρουσία σε χώρους όπου μπορούν να αποκαλυφθούν , ταχύτητα στις συναλλαγές και νέους τρόπους για την δικαιολόγηση της προέλευσης των παράνομων χρημάτων.

Στην παρούσα εργασία θα ασχοληθούμε με τις μεθόδους εκείνες που σχετίζονται με τα νέα τεχνολογικά εργαλεία και έχουν απασχολήσει ιδιαίτερα τις αρχές δηλαδή την χρήση των κρυπτονομισμάτων, τα τυχερά παίγνια που διεξάγονται μέσω του internet , το ηλεκτρονικό εμπόριο και τα ηλεκτρονικά παίγνια με τα οποία μπορεί να λάβει χώρα το micro-laundering, το ηλεκτρονικό crowdfunding και τα νέα χρηματοπιστωτικά εργαλεία όπως οι pre-paid cards και το internet banking.

²²⁸Βλ. <https://www.esdi.gr/nex/images/stories/pdf/epimorfosi/2018/kargopoulos.pdf>, <http://www.rediff.com/netguide/index.html>.

²²⁹ Για την ιστορία του ηλεκτρονικού εγκλήματος βλ. Khadam, Insight to Cybercrime στο www.Academia.edu.

Μέσα από αυτήν την διαδικασία θα διαπιστώσουμε όχι μόνο τον τρόπο κατάχρησης της τεχνολογίας από τους δράστες αλλά και τις προκλήσεις που δημιουργούνται στις αρχές όσον αφορά την αντιμετώπιση του φαινομένου.

3.2 ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΤΥΧΕΡΑ ΠΑΙΓΝΙΑ

Μια από τις σημαντικότερες προκλήσεις στο χώρο της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα προέρχεται από τις αλλαγές που έχουν επέλθει σε μια «κλασική» μέθοδο ξεπλύματος , δηλαδή στα τυχερά παίγνια. Σε γενικές γραμμές σύμφωνα με την Ελληνική Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων²³⁰ ως τυχερά παίγνια θεωρούνται «αυτά για τα οποία το αποτέλεσμα εξαρτάται τουλάχιστον εν μέρει από την τύχη και αποδίδουν στο παίκτη οικονομικό όφελος. Προκειμένου ένα παίγνιο να χαρακτηριστεί ως τυχερό πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά οι εξής προϋποθέσεις Α. να υφίσταται , έστω και εν μέρει, επιρροή της τύχης στο αποτέλεσμα του παιγνίου Β. Να υφίσταται οικονομική διακινδύνευση , που ως τέτοια νοείται η επιλογή του παίκτη να αναλάβει τον κίνδυνο επένδυσης στο αποτέλεσμα του παιγνίου, οποιουδήποτε χρηματικού ποσού ή άλλου περιουσιακού στοιχείου, ανεξάρτητα από το ύψος της αξίας του στοιχείου αυτού , προκειμένου να επιδιώξει άμεσα ή έμμεσα οικονομικό όφελος από το αποτέλεσμα της διεξαγωγής του παιγνίου. Στην έννοια της οικονομικής διακινδύνευσης περιλαμβάνεται και η συμμετοχή παιγνίου που παρέχεται δωρεάν και συνδέεται με οικονομική διακινδύνευση χρηματικού ποσού ή άλλου περιουσιακού στοιχείου , η οποία προηγήθηκε ή και ακολουθεί». Τα συγκεκριμένα παίγνια βασίζονται στο νόμο των πιθανοτήτων και το αποτέλεσμα εξαρτάται από την τύχη που μπορεί να προκληθεί είτε με ηλεκτρονικό τρόπο πχ με χρήση γεννήτριας τυχαίων αριθμών ή με άλλο μηχανικό ή φυσικό τρόπο.

Στην έννοια των τυχερών παιγνίων εντάσσονται εκτός από τα κλασικά παίγνια που συναντώνται στο καζίνο , οι λοταρίες αλλά και τα στοιχήματα πχ σε αθλητικά γεγονότα. Για τις δύο αυτές τελευταίες κατηγορίες θα πρέπει να αναφερθούν εν συντομία τα παρακάτω:

Οι λοταρίες συνήθως αποτελούν δραστηριότητες του ελέγχονται από το κράτος και τα έσοδά τους διατίθενται για διάφορους δημόσιους σκοπούς. Το συγκεκριμένο παίγνιο

²³⁰ Βλ. <https://www.gamingcommission.gov.gr/index.php/paignia/ta-paignia>.

εκμεταλλεύεται το συναίσθημα του γρήγορου πλουτισμού, παρά του ότι οι πιθανότητες επιτυχίας είναι ουσιαστικά μηδενικές. Τα προηγούμενα έτη ο χώρος των λοταριών δέχθηκε την επίθεση από το οργανωμένο έγκλημα, αφού έγιναν πολλές προσπάθειες για να λάβει χώρα ξέπλυμα βρώμικου χρήματος μέσω αυτών.

Δύο από τις κλασικές μεθόδους²³¹ που χρησιμοποιήθηκαν ήταν (α) η ανεύρεση μέσω διεφθαρμένων υπαλλήλων των τυχερών δελτίων και των κατόχων τους, η «αγορά» των δελτίων με μετρητά (τα οποία προέρχονταν από παράνομη δραστηριότητα) με δέλεαρ την αποφυγή πληρωμής των φόρων και στην συνέχεια εμφάνιση του τυχερού δελτίου από τους εγκληματίες για να εισπράξουν το ποσό (β) ο στοιχηματισμός καλύπτει όλες τις πιθανότητες επιτυχίας (με περισσότερα δελτία) με αποτέλεσμα να δαπανώνται μεν περισσότερα χρήματα, όμως το κέρδος είναι βέβαιο και απολύτως νόμιμο.

Οι μέθοδοι αυτοί πλέον είναι γνωστές στις Αρχές γι' αυτό το λόγο έχουν ληφθεί μέτρα για την αντιμετώπιση του φαινομένου, όπως πχ διατήρηση αρχείου παικτών που κέρδισαν ή ηλεκτρονικός έλεγχος ύποπτων δελτίων, χωρίς τούτο όμως να διασφαλίζει πλήρως το σύστημα, αφού με την χρήση αχυρανθρώπων μπορούν κάποιες από τις ασφαλιστικές δικλείδες να παρακαμφθούν.

Όσον αφορά το ζήτημα που μας αφορά οι ηλεκτρονικές λοταρίες συνεχώς αυξάνονται, η αγορά των κλήρων πλέον διεξάγεται διαδικτυακά χωρίς να απαιτείται ο πελάτης να προσέλθει σε φυσικό κατάστημα, ενώ η πληρωμή μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους, ορισμένοι εκ των οποίων μπορεί να είναι και ανώνυμοι, όπως με την χρήση paysafe. Τέλος, το internet έχει οδηγήσει στη δημιουργία διεθνών λοταριών, οι οποίες μπορεί να διεξάγονται από οποιοδήποτε μέρος του πλανήτη και τα κέρδη να κατατίθενται σε λογαριασμό του νικητή που θα υποδειχθεί από αυτόν. Οι παραπάνω τεχνολογικές εξελίξεις δημιουργούν νέες προκλήσεις στην αντιμετώπιση του φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων, αφού αυξάνονται οι δυνατότητες των εγκληματικών οργανώσεων να συμμετέχουν ή να δημιουργούν οι ίδιοι λοταρίες, ως πρόσχημα, για να επιτύχουν τους σκοπούς τους.

Από την άλλη πλευρά ο στοιχηματισμός συνδέεται άμεσα με τον αθλητισμό. Οι εγκληματίες, εκτός από τον παράνομο στοιχηματισμό, ο οποίος φυσικά δεν προσφέρει τη δυνατότητα νομιμοποίησης, συμμετέχουν και στο νόμιμο, χρησιμοποιώντας ακριβώς τα εργαλεία που έχουν αναπτυχθεί στις λοταρίες. Ύστερα από έρευνα που διεξήχθη το

²³¹ Βλ. Sanctis, Technology-Enhanced Methods of Money Laundering, Internet As Criminal Means, 2019, σελ. 34 επ.

2013, από τις 15.000 ιστοσελίδες που δέχονταν στοιχήματα σε παγκόσμιο επίπεδο το 85 % δεν διέθεταν άδεια , ενώ τα χρήματα που διακινούνταν είναι δεκαπλάσια από τα κέρδη που παράγει το ίδιο το αθλητικό γεγονός.²³² Αυτό οδηγεί στην ανάπτυξη ενός ακόμη ποινικού αδικήματος, δηλαδή την απάτη όσον αφορά το αποτέλεσμα των αγώνων, το οποίο μάλιστα είναι αρκετά διαδομένο, αφού πχ στο ποδόσφαιρο η ίδια η FIFA υπολογίζει ότι το 7% των αποτελεσμάτων των αναμετρήσεων είναι ιδιαίτερα ύποπτο και χειραγωγημένο.²³³

Από τα παραπάνω είναι προφανές ότι με την ανάπτυξη της τεχνολογίας έχουν δημιουργηθεί ειδικές πλατφόρμες διαδικτυακών παιγνίων και on-line casinos, τα οποία λειτουργούν σε χώρες , όπου δεν υπάρχουν νομοθετικές ρυθμίσεις στο πεδίο αυτό ή οι διατάξεις είναι ιδιαίτερα ευνοϊκές για τις επιχειρήσεις αυτού του είδους. Οι προσπάθειες των αναπτυγμένων κρατών για να περιορίσουν το φαινόμενο του διαδικτυακού τζόγου δεν είναι επιτυχημένη , αφού από την μια πλευρά η επιβολή φορολογικών κλπ βαρών οδηγεί στη δημιουργία offshore εταιριών που λειτουργούν με τέτοιον τρόπο, ώστε να περιορίζεται όσο το δυνατόν το κόστος λειτουργίας τους , ενώ είναι τεχνικά δύσκολο να απαγορευτεί η πρόσβαση στα συγκεκριμένα site. Για το τελευταίο αυτό θέμα θα πρέπει να αναφερθούν τα κάτωθι :

Όπως και στις περιπτώσεις παραβάσεως του νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας , οι αρχές αλλά και οι ιδιώτες (πχ ΠΔ 131/2003 ,άρθρο 66^E του ν. 2121/1993) έχουν τη δυνατότητα να ζητήσουν τον περιορισμό πρόσβασης σε συγκεκριμένες σελίδες , πράγμα που οδηγεί και στην θεωρητική αδυναμία των παικτών να επισκεφθούν τις εταιρίες διαδικτυακού τζόγου. Στην πραγματικότητα η απαγόρευση πρόσβασης σε συγκεκριμένες ιστοσελίδες μπορεί πολύ εύκολα να παρακαμφθεί, εφόσον οι χρήστες χρησιμοποιήσουν VPN ή μεταβάλλουν τον DNS τους .

Το DNS (Σύστημα Ονοματοδοσίας Διαδικτύου) είναι ένα ιεραρχικό σύστημα ονοματοδοσίας για δίκτυα υπολογιστών που χρησιμοποιούν το πρωτόκολλο IP. Ουσιαστικά το σύστημα αυτό επιτρέπει στους χρήστες να αναζητούν υπολογιστές ή άλλες συσκευές με βάση ονόματα και όχι με IP διευθύνσεις , πράγμα που είναι άβολο στην πράξη.

Έτσι εάν κάποιος επιθυμεί να αναζητήσει την σελίδα του CNN το μόνο που θα πρέπει να πράξει είναι να αναγράψει στον browser του το όνομα www.cnn.com και όχι την

²³² Βλ. Sanctis, ό.π., σελ. 37 επ.

²³³ Βλ. Sanctis, ό.π., σελ. 37 επ.

διεύθυνση της σελίδας η οποία είναι η 157.166.226.66. Ουσιαστικά πληκτρολογώντας το DOMAIN NAME ο υπολογιστής ζητά από τον πάροχο να συνδέσει τον χρήστη με την συγκεκριμένη σελίδα. Στην συνέχεια ο πάροχος ρωτά το DNS server που συνεργάζεται ποια είναι η αντιστοίχιση domain name και IP και δρομολογεί το αίτημα στην IP που του υποδεικνύεται.

Στην περίπτωση του αποκλεισμού της σελίδας απλά στέλνεται στον DNS που εξυπηρετεί τον πάροχο το αίτημα να μην γίνεται πλέον η αντιστοίχιση αυτή και συνεπώς ο χρήστης δεν μπορεί να έχει πρόσβαση στη σελίδα. Όμως η συγκεκριμένη σελίδα συνεχίζει να υπάρχει, αφού πρώτον οι servers των επίμαχων sites ευρίσκονται σε χώρες όπου επιτρέπεται η συγκεκριμένη υπηρεσία που παρέχουν (πχ online casinos) και από την άλλη η IP δεν είναι ορατή στους χρήστες και στις αρχές, γιατί το σήμα περνά από άλλους ενδιάμεσους servers (πχ Cloudflare , Akamai κλπ) οι οποίες προσφέρουν CDN Υπηρεσίες²³⁴, δηλαδή προστατεύουν τα site από DDOS²³⁵ επιθέσεις , χωρίς όμως να φιλοξενούν κανένα δεδομένο τους, παρά μόνο αντίγραφο των αληθινών σελίδων.

Συνεπώς το μόνο που απαιτείται από την πλευρά του χρήστη είναι να αλλάξει από τον router του τον DNS Server, που χρησιμοποιεί ο πάροχός του και να ορίσει κάποιον άλλο, ο οποίος ευρίσκεται στο εξωτερικό και δεν υποχρεώνεται να συμμορφωθεί με τις υποδείξεις των εκάστοτε αρχών , οπότε στην περίπτωση αυτή θα μπορέσει να έχει πρόσβαση στην ιστοσελίδα που τον ενδιαφέρει.²³⁶

Το μοναδικό πρόβλημα που παραμένει είναι ότι και στην περίπτωση αυτή ο πάροχος έχει την δυνατότητα να συγκεντρώνει πληροφορίες για τις ιστοσελίδες που επισκέπτεται ο ενδιαφερόμενος.

²³⁴ Το CDN αποτελεί ακρωνύμιο για το Content Delivery Network. Με την CDN υπηρεσία , το στατικό περιεχόμενο ενός site αποθηκεύεται από τον server που φιλοξενεί το site , στο CDN δίκτυο , το οποίο αποτελείται από Edge Servers, σε όλο τον κόσμο. Τα γεωγραφικά σημεία που βρίσκονται οι servers ονομάζονται PoP (Points of Presence) . Όποιος χρήστης επιθυμεί να επισκεφθεί στην συγκεκριμένη σελίδα, το κάνει από το κοντινότερο PoP του , με αποτέλεσμα την ταχύτερη φόρτωση της σελίδας.

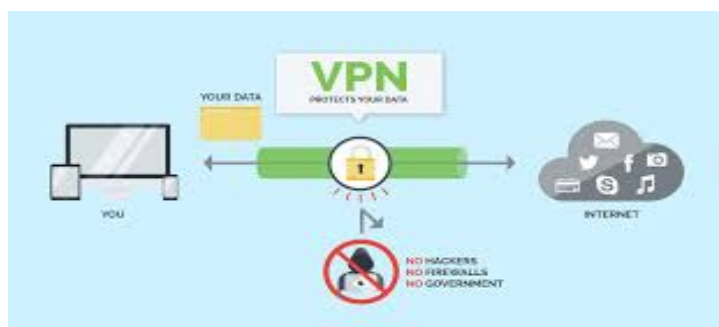
²³⁵ Σύμφωνα με την wikipedia ως « **Επιθέσεις άρνησης εξυπηρέτησης** (Df-service attack, DoS attack) ονομάζονται γενικά οι επιθέσεις εναντίον ενός υπολογιστή, ή μιας υπηρεσίας που παρέχεται, οι οποίες έχουν ως σκοπό να καταστήσουν τον υπολογιστή ή την υπηρεσία ανίκανη να δεχτεί άλλες συνδέσεις και έτσι να μην μπορεί να εξυπηρετήσει άλλους πιθανούς πελάτες. Αν και ο όρος αφορά κυρίως δικτυακές υπηρεσίες, δεν περιορίζεται μόνο σε αυτές αλλά αναφέρεται και σε άλλα πεδία όπως ο μικροεπεξεργαστής (CPU) όπου μία αντίστοιχη επίθεση καταναλώνει τους πόρους του μικροεπεξεργαστή. Υπάρχουν γενικά δύο μορφές αυτής της επίθεσης. Η μία είναι η επίθεση κατά την οποία η υπηρεσία αναγκάζεται να καταρρεύσει και να πρέπει να επανεκκινηθεί και η άλλη είναι η αποστολή υπερβολικά μεγάλου αριθμού ψεύτικων αιτήσεων για εξυπηρέτηση με αποτέλεσμα η υπηρεσία να μην μπορεί να εξυπηρετήσει αυτούς που πραγματικά θέλουν την υπηρεσία». Γενικά για το θέμα βλ. <https://www.cloudflare.com/learning/ddos/what-is-a-ddos-attack/>, <https://www.us-cert.gov/ncas/tips/ST04-015>.

²³⁶ Βλ. <https://iguru.gr/2018/11/10/subs4free-block-change-dns-of-router/>.

Το πρόβλημα αυτό μπορεί να λυθεί εύκολα με την χρήση ενός VPN. Το VPN είναι ένα εικονικό ιδιωτικό δίκτυο σε ένα δημόσιο δίκτυο, όπως το internet, το οποίο προσφέρει τη δυνατότητα στους χρήστες να στέλνουν και να λαμβάνουν δεδομένα σε κοινόχρηστα ή δημόσια δίκτυα σαν να ήταν απευθείας συνδεδεμένες οι υπολογιστικές τους συσκευές με το ιδιωτικό δίκτυο.²³⁷ Η χρησιμοποίηση του δικτύου αυτού απαιτεί συνήθως την πιστοποίηση των χρηστών, και τις περισσότερες φορές κρυπτογραφεί τα δεδομένα, έτσι ώστε να αποτραπεί η πρόσβαση των ιδιωτικών πληροφοριών σε τρίτα πρόσωπα. Ουσιαστικά δημιουργείται ένα δίκτυο με τα χαρακτηριστικά του LAN στο οποίο μπορούν να συνδεθούν με σύνδεση υψηλής ασφαλείας υπολογιστές σε ολόκληρο τον κόσμο.

Σήμερα υπηρεσίες VPN προσφέρουν πολλές εταιρίες, οι οποίες εξασφαλίζουν μάλιστα ότι δεν θα διατηρούν αρχείο των αναζητήσεων του χρήστη. Στην περίπτωση αυτή, οποιοσδήποτε τρίτος (ακόμη και ο πάροχος) δεν έχει οποιαδήποτε δυνατότητα ελέγχου των δεδομένων που διακινούνται αφού αυτά είναι κρυπτογραφημένα και εφόσον δεν τηρείται αρχείο αναζητήσεων ουδείς γνωρίζει το είδος των σελίδων που επισκέπτεται ο ενδιαφερόμενος.

Μάλιστα, θα πρέπει να τονιστεί ότι από όπου και εάν συνδέεται ο υπολογιστής, η σύνδεση του αποκτά τα χαρακτηριστικά της βάσης του VPN, όπως η εξωτερική IP. Συνεπώς εάν χρησιμοποιούμε ένα VPN που έχει έδρα στην Φιλανδία, τότε θα φαινόμαστε ότι χρησιμοποιούμε Φιλανδική IP ακόμη και εάν εμείς βρισκόμαστε σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου. Αυτό καθιστά πολύ δύσκολο τον εντοπισμό της IP του χρήστη, πράγμα που μπορεί να έχει ιδιαίτερη σημασία για την στοιχειοθέτηση της αρμοδιότητας των δικαστηρίων σε περίπτωση παραβίασης διατάξεων που ισχύουν σε μια συγκεκριμένη έννομη τάξη.

Εικόνα 6

²³⁷Βλ. https://el.wikipedia.org/wiki/Εικονικό_ιδιωτικό_δίκτυο

Οι χρήσεις του VPN είναι πολυάριθμες και δεν σχετίζονται αναγκαστικά με την τέλεση οποιουδήποτε αδικήματος. Έτσι το VPN μπορεί να προσφέρει πρόσβαση σε ορισμένα site, όταν έχουν τεθεί γεωγραφικοί περιορισμοί, επιτρέπει την παράκαμψη της λογοκρισίας που έχει επιβληθεί από τις κυβερνήσεις, προσφέρει ασφαλή πρόσβαση στο δίκτυο της εργασίας των χρηστών όταν δραστηριοποιούνται εξ' αποστάσεως ή στο οικιακό τους δίκτυο και φυσικά όπως προαναφέρθηκε διασφαλίζει το απόρρητο των δεδομένων του χρήστη από τους τρίτους συμπεριλαμβανομένων των προσώπων που ανήκουν στο τοπικό δίκτυο.

Από τα παραπάνω είναι προφανές ότι η λειτουργία των ηλεκτρονικών τυχερών παιγνίων είναι εξαιρετικό δύσκολο να ανακοπεί από ένα μόνο κράτος (παρά μόνο με την απαγόρευση πρόσβασης στο internet ή με ειδικά firewalls όπως διαθέτει Κίνα ή με την απαγόρευση της χρήσης του VPN), ενώ δεν μπορεί να διαμορφωθεί σήμερα ένα κοινό διεθνές πλαίσιο πάνω στον τομέα αυτό, αφού η κάθε έννομη τάξη ακολουθεί διαφορετική πολιτική στο ζήτημα του διαδικτυακού τζόγου, το οποίο έχει σημαντικές οικονομικές προεκτάσεις για τα έσοδα, ιδίως των μικρών κρατών.

Η έκταση του διαδικτυακού τζόγου συνεχώς επεκτείνεται και σύμφωνα με έρευνες το 1997 σε παγκόσμιο επίπεδο τα χρήματα που διακινούνταν στο χώρο ξεπερνούσαν τα 25 δισεκατομμύρια δολάρια,²³⁸ ενώ στις ΗΠΑ το 2000 είχε εκτιμηθεί ότι θα φθάσουν τα 8 δισεκατομμύρια δολάρια σε σύγκριση με τα 23 δισεκατομμύρια δολάρια που διακινήθηκαν στα φυσικά casinos στη χώρα την ίδια χρονιά.²³⁹

Το ενδιαφέρον με τα διαδικτυακά τυχερά ηλεκτρονικά παίγνια είναι ότι η χρήση τους διαρκώς αυξάνει, παρά του ότι οι κίνδυνοι για τους χρήστες είναι μεγαλύτεροι σε σχέση με αυτά που διεξάγονται με την φυσική τους παρουσία. Έτσι, εκτός από τις μειωμένες πιθανότητες κέρδους (ένα γεγονός που εμφανίζεται σε όλες τις επιχειρήσεις του χώρου), και τις απάτες που μπορεί να λάβουν χώρα στο καζίνο, το διαδίκτυο δημιουργεί νέες προκλήσεις, αφού δεν μπορεί να πληροφορηθεί κανείς την πραγματική ταυτότητα των συμμετεχόντων στα παίγνια (πχ στο πόκερ), η χρήση των πιστωτικών καρτών μπορεί να οδηγήσει στην υποκλοπή των στοιχείων τους από τους ιδιοκτήτες της επιχείρησης ή από τρίτους και έτσι να χρεωθούν ποσά σ' αυτές που δεν ανταποκρίνονται στις πραγματικές

²³⁸ Βλ. AGENCE FRANCE- PRESSE, Internet Gambling Soon to Become a 25-billion-dollar Industry, 1997, στο WL 13405120.

²³⁹ Βλ. Neumann, Internet Gambling, Communications of the ACM 1998, σελ 112.

συναλλαγές του νόμιμου κατόχου των , ενώ πάντοτε υπάρχει ο κίνδυνος αφερεγγυότητας της επιχείρησης, η οποία τις περισσότερες φορές ευρίσκεται σε κάποια χώρα, όπου η πρόσβαση στη δικαιοσύνη είναι σχεδόν αδύνατη για τον μέσο χρήστη ,ενώ το νομοθετικό καθεστώς είναι ιδιαίτερα ευνοϊκό γι' αυτήν.²⁴⁰

Επίσης, η διατήρηση λογαριασμών ή άλλων τραπεζικών δεδομένων στο ηλεκτρονικό καζίνο μπορούν να χρησιμοποιηθούν για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος ή για τη συλλογή χρημάτων που προέρχονται από αξιόποινες πράξεις, με αποτέλεσμα να εμπλακούν σε δικαστικές περιπέτειες πρόσωπα που δεν έχουν κάποια ανάμειξη σ' αυτές τις ενέργειες. Για παράδειγμα ο λογαριασμός κάποιου παίκτη μπορεί να χρησιμοποιηθεί εν αγνοία του για να κατατεθούν εκεί παράνομα χρήματα που ξεπλένονται μέσω του καζίνο και στην συνέχεια αυτά να μεταφερθούν ηλεκτρονικά σε άλλους λογαριασμούς, έτσι ώστε να δοθεί μια νομιμοφανής εξήγηση για την προέλευση των χρημάτων στους λογαριασμούς των δραστών. Μια ακόμη σοβαρή παρενέργεια ,κοινωνικής όμως φύσεως, είναι ότι οι εθισμένοι στα τυχερά παίγνια μπορούν εύκολα και χωρίς να εντοπιστούν από τα μέλη της οικογένειάς τους να συνεχίσουν να παίζουν και να καταστρέφουν οικονομικά τους εαυτούς τους και τους οικείους τους.

Σήμερα σε παγκόσμιο επίπεδο έχουν αναπτυχθεί δύο σχολές σκέψης. Η πρώτη θεωρεί ότι θα πρέπει να απαγορευθούν πλήρως τα διαδικτυακά τυχερά παίγνια κάθε είδους , μια θέση που έχει προσπαθεί να υλοποιηθεί πχ στις ΗΠΑ με τον Interstate Wire Act του 1961 (όσον αφορά τα στοιχήματα), σύμφωνα με τον οποίο απαγορεύεται σε πρόσωπα που ευρίσκονται εκτός της χώρας να αποδέχονται στοιχήματα από κατοίκους των ΗΠΑ²⁴¹,

Η πρόταση αυτή είναι πολύ δύσκολο να επιτευχθεί²⁴², αφού ο έλεγχος των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων δεν μπορεί συνήθως να επεκταθεί σε άλλες έννομες τάξεις, ενώ, όπως προαναφέρθηκε και σε τεχνικό επίπεδο υπάρχουν μέσα (πχ κρυπτογραφία, απόκρυψη IP, μεταβολή IP) που ουσιαστικά επιτρέπουν την συνέχιση της δραστηριότητας αυτής και της παράκαμψης των νομικών κανόνων.

Για παράδειγμα ως αντίμετρο στη παραπάνω απαγόρευση των ΗΠΑ, όσον αφορά τα στοιχήματα θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί το VPN και οι VPN services εκτός των ΗΠΑ. Στην περίπτωση αυτή με τη χρήση του VPN είναι σχεδόν αδύνατη η ανακάλυψη

²⁴⁰ Βλ. Neumann, ό.π.,σελ.112.

²⁴¹ Βλ. Hugel - Kelly, Internet Gambling, Credit Cards and Money Laundering, Journal of Money Laundering Control, 2002, σελ. 57.

²⁴² Βλ. Hugel- Kelly, ό.π, σελ. 59 επ.

της επικοινωνίας μεταξύ χρήστη και εταιρίας διενέργειας διαδικτυακών τυχερών παιγνίων, συνεπώς οι αρχές δεν μπορούν να εντοπίσουν την παράνομη δραστηριότητα, ενώ εάν η επιχείρηση επιθυμεί να είναι πλήρως καλυμμένη θα υποχρεώνει τους παίκτες να χρησιμοποιούν VPN servers εκτός των ΗΠΑ, πράγμα που σημαίνει ότι η IP των παικτών δεν θα προέρχεται από τις ΗΠΑ και συνεπώς θα μπορεί να ισχυρίζεται εύλογα ότι δεν γνωρίζει ότι η κατοικία των παικτών είναι η ΗΠΑ και ότι το διαδικτυακό στοίχημα προέρχεται από τη χώρα αυτή.

Μια άλλη πρόταση που τέθηκε στο τραπέζι ήταν η απαγόρευση λήψης και χρησιμοποίησης των κερδών από τα διαδικτυακά τυχερά παίγνια (και από την πλευρά των επιχειρήσεων και από την πλευρά των χρηστών), μια πρόταση που φαίνεται λογική, αφού έτσι θα αποθαρρύνονταν οι παίκτες από την εμπλοκή τους σε τέτοιου είδους δραστηριότητες.

Μέσα στα πλαίσια αυτά τέθηκε σε ισχύ στις ΗΠΑ ο Unlawful internet Gambling Enforcement Act του 2006²⁴³ με βάση τον οποίο θεσπίστηκε η απαγόρευση συναλλαγών (αποδοχή στοιχημάτων κλπ) από τις εταιρίες που σχετίζονται με τον διαδικτυακό τζόγο, ενώ επιτρέπεται στις αρχές να καταφύγουν στα αστικά δικαστήρια και να ζητήσουν την κατάσχεση ποσών που ανήκουν στις επιχειρήσεις, εφόσον προέρχονται από τα ηλεκτρονικά παίγνια ή ακόμη και την απαγόρευση εμφάνισης των σελίδων τους στις μηχανές αναζήτησης.

Η συγκεκριμένη ρύθμιση βέβαια δεν έλυσε το πρόβλημα²⁴⁴, αφού εκτός από τις διάφορες μεθόδους που υπάρχουν για την απόκρυψη των συναλλαγών (πχ οι πληρωμές δεν γίνονται στο καζίνο απευθείας αλλά σε μια άλλη επιχείρηση που ανήκει στον ίδιο όμιλο και η οποία δεν φαίνεται να σχετίζεται με το αντικείμενο ή η μεταφορά μετρητών με την Western Union ή με χρήση ιδιωτικών ηλεκτρονικών πορτοφολιών όπως το e-passporte.com²⁴⁵), οι περιορισμοί δεν αφορούν τους παίκτες, τα τραπεζικά ιδρύματα και τους παρόχους των επικοινωνιών, ενώ πολλές φορές δημιουργούνται ζητήματα μεταξύ των πολιτειών, αφού για να τεθεί σε ισχύ η απαγόρευση των συναλλαγών θα πρέπει η ενασχόληση με το συγκεκριμένο τυχερό παίγνιο να είναι απαγορευμένη είτε με ομοσπονδιακό νόμο (οι ομοσπονδιακές απαγορεύσεις είναι σχετικά περιορισμένες και αναφέρονται στον Wire Act και στον Travel Act) είτε με πολιτειακό. Όμως πολλές

²⁴³ Βλ. Sanctis, ό.π., σελ. 38 επ.

²⁴⁴ Γενικά για το θέμα βλ. Alexander, The US on Tilt: Why the unlawful internet Gambling enforcement act is a bad bet, Duke Law and Technology Review, 2008.

²⁴⁵ Βλ. NETeller Alternatives, <http://www.netelleralternatives.com>

πολιτείες επιτρέπουν ,επίσημα, τον διαδικτυακό τζόγο ή δεν υπάρχει ρητή απαγόρευση, με αποτέλεσμα οι επιχειρήσεις να μεταφέρουν την έδρα τους στις σχετικές πολιτείες και να συνεχίζουν να παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε μεγάλο βαθμό ²⁴⁶ .

Συνεπώς, και σε γενικό επίπεδο θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η συγκεκριμένη επιλογή για την «υγειονομική απομόνωση» των συναλλαγών που σχετίζονται με τα τυχερά παίγνια έχει σημαντικά προβλήματα κατά το στάδιο της υλοποίησής της²⁴⁷, αφού όσον αφορά τις επιχειρήσεις αλλά και τους συμμετέχοντες είναι βέβαιο ότι θα χρησιμοποιήσουν νέες ακόμα και ανορθόδοξες μεθόδους (οι οποίες μάλιστα μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο άλλα έννομα αγαθών των παικτών, όπως η ζωή τους) ή σύγχρονα τεχνολογικά εργαλεία ,έτσι ώστε να γίνει τελικά η « εκκαθάριση» των συναλλαγών.

Όπως και με άλλα κοινωνικά φαινόμενα (πχ χρήση ναρκωτικών) οι απαγορεύσεις δεν μπορούν να επιφέρουν πάντοτε ικανοποιητικά αποτελέσματα αλλά αντίθετα δημιουργούν νέα πεδία εγκληματικής δράσης και ευκαιρίες για περισσότερα κέρδη ειδικά στις εγκληματικές οργανώσεις. Άλλωστε το ίδιο το διαδίκτυο είναι εξαιρετικά δύσκολο να ελεγχθεί σε δημοκρατικές κοινωνίες, ενώ δεν υπάρχουν πάντοτε και οι απαραίτητοι πόροι για να επιτευχθεί η πάταξη του κυβερνοεγκλήματος.

Η άλλη δυνατότητα που προσφέρεται είναι η νομοθετική ρύθμιση των διαδικτυακών τυχερών παιγνίων και ο αποτελεσματικός έλεγχος της δραστηριότητας σε διεθνές επίπεδο.

Σύμφωνα με την έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Online gambling in the Internal Market²⁴⁸, οι υπηρεσίες διαδικτυακών παιγνίων κάθε είδους έχουν εξαπλωθεί στην Ε.Ε. και προσφέρονται παντού. Η οικονομική σημασία του κλάδου διαρκώς αυξάνει, ενώ προκλήσεις δημιουργεί η διαφορετική νομοθετική προσέγγιση του ζητήματος από τα κράτη μέλη, αφού άλλα αποδέχονται μόνο το κρατικό μονοπώλιο και άλλα παρέχουν άδειες και σε ιδιώτες, οι οποίοι κινούνται σε ένα αυστηρό πλαίσιο.

Επίσης, η αύξηση των διαδικτυακών παιγνίων μπορεί να δημιουργήσει μια μη ρυθμισμένη αγορά στην οποία περιλαμβάνονται τα παίγνια που διεξάγονται χωρίς άδεια²⁴⁹ και η ο στοιχηματισμός που λαμβάνει χώρα σε τρίτες χώρες²⁵⁰ ή με offshore εταιρίες.

²⁴⁶ Βλ. <https://wizardofodds.com/the-legality-of-online-gambling-us/>

²⁴⁷ Βλ. Albanese, *Illegal Gambling and organized crime : an analysis of federal convictions*, Springer Science and Business Media, Published online 17 Φεβρουαρίου 2017, σελ. 269 επ.

²⁴⁸ Βλ. https://ec.europa.eu/growth/sectors/gambling_en

²⁴⁹ Βλ. Alexander, *ό.π.*

²⁵⁰ Βλ. Albanese, *ό.π.*, σελ 264.

Με βάση το νομοθετικό καθεστώς που ισχύει στην Ε.Ε. κάθε κράτος μπορεί να ρυθμίσει αυτόνομα το θέμα, αρκεί να τηρούνται οι βασικές ελευθερίες που έχουν τεθεί με τις Ευρωπαϊκές συνθήκες. Στη Ελλάδα έχει θεσπιστεί ο νόμος 4002/2011, σύμφωνα με τον οποίο μπορούν να χορηγηθούν άδειες παροχής διαδικτυακών τυχερών παιγνίων μέσω αυστηρών προϋποθέσεων, ενώ θα πρέπει να τηρείται και η νομοθεσία κατά του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος.

Μετά από ανάλυση του φαινομένου είναι απαραίτητη μια αναφορά στις μεθόδους ξεπλύματος που σχετίζονται με τα online τυχερά παίγνια αλλά και στις προκλήσεις που δημιουργούνται σε διεθνές επίπεδο, όσον αφορά την αντιμετώπιση του φαινομένου.

Το κλειδί για τη χρήση των online παιγνίων ως οχήματα για την νομιμοποίηση εσόδων είναι κυρίως η εκμετάλλευση των νέων μεθόδων για τη μεταφορά χρημάτων που σχετίζονται με την τοποθέτηση των στοιχημάτων και την επιστροφή των ποσών που κάποιος κέρδισε στους λογαριασμούς του.

Η χρήση των smart cards και του ηλεκτρονικού χρήματος (το οποίο αντιστοιχεί στην ηλεκτρονική απεικόνιση των μετρητών που έχει κάποιος αποθηκευμένη στον ηλεκτρονικό υπολογιστή του) μπορούν να υποστηρίξουν κάθε είδους συναλλαγές, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και τα ηλεκτρονικά τυχερά παίγνια. Για τη ορθή λειτουργία των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο χώρο είναι απαραίτητο να εξασφαλιστεί πρώτον ότι οι συναλλαγές θα διεξάγονται άμεσα, θα είναι ασφαλείς, με μικρό οικονομικό κόστος και ανώνυμα. Η χρήση συστημάτων peer to peer²⁵¹ e cash²⁵² εξασφαλίζει ότι ο παίκτης θα μπορεί να συμμετάσχει άμεσα σε ένα παίγνιο και θα έχει πρόσβαση στα χρήματά μέσω του υπολογιστή του.

Η νέα αυτή τεχνολογία μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τους εγκληματίες, ο οποίοι μπορούν να αποκτήσουν κάποιο «ηλεκτρονικό πορτοφόλι» (ιδίως ιδιωτικό)²⁵³, το οποίο θα περιέχει ένα σημαντικό ποσό που θα μεταφερθεί ηλεκτρονικά σε μια offshore τράπεζα του καζίνο. Εφόσον τα χρήματα μπορέσουν να κατατεθούν σε κάποιο

²⁵¹ Σύμφωνα με την wikipedia στο <https://el.wikipedia.org/wiki/Peer-to-peer> “Ένα δίκτυο υπολογιστών **peer-to-peer** (ή **P2P**) είναι ένα δίκτυο που επιτρέπει σε δύο ή περισσότερους υπολογιστές να μοιράζονται τους πόρους τους ισοδύναμα. Το δίκτυο αυτό χρησιμοποιεί την επεξεργαστική ισχύ, τον αποθηκευτικό χώρο και το εύρος ζώνης (bandwidth) των κόμβων. Όλοι οι κόμβοι του δικτύου έχουν ίσα δικαιώματα. Πληροφορίες που βρίσκονται στον ένα κόμβο, ανάλογα με τα δικαιώματα που καθορίζονται, μπορούν να διαβαστούν από όλους τους άλλους και αντίστροφα”.

²⁵² Βλ. https://en.wikipedia.org/wiki/Peer-to-peer_transaction.

²⁵³ Βλ. Holahan, Online Gambling Goes Underground, 2006 στο http://www.businessweek.com/technology/content/oct2006/tc20061019_454543.htm.

ηλεκτρονικό λογαριασμό της επιχείρησης , τότε τα ποσά μπορεί εύκολα να μετατραπούν σε «κέρδη» από υποτιθέμενη ενασχόληση με τα τυχερά παίγνια και στη συνέχεια με τη συνεργασία του καζίνο να μεταφερθούν σε καθαρούς λογαριασμούς, όπου θα φαίνεται η προέλευση των χρημάτων (δηλαδή το καζίνο)²⁵⁴. Τα πράγματα μπορούν να περιπλακούν περισσότερο, αφού σε διεθνείς επιχειρήσεις που διατηρούν διάφορα on-line casinos , μπορεί να επιτραπεί η χρησιμοποίηση των ηλεκτρονικών μαρκών από την μια πλατφόρμα στην άλλη και τελικά η είσπραξη των ποσών να γίνει σε λογαριασμό κάποιου άλλου κράτους, χωρίς να μπορεί να εντοπιστεί η αληθινή προέλευση των χρημάτων, ενώ το ίδιο μπορεί να επιτευχθεί με την ηλεκτρονική μεταφορά των χρημάτων από το ένα καζίνο του ομίλου στο άλλο.

Για να μην κινηθούν υποψίες οι δράστες μπορούν να ανοίξουν διάφορους λογαριασμούς στο καζίνο με ονόματα διαφορετικών παικτών και στη συνέχεια να αρχίζουν να παίζουν μεταξύ τους, με συνέπεια κάποιοι από αυτούς να « χάνουν» χρήματα και κάποιοι να «κερδίζουν» χωρίς να μπορεί εύκολα να γίνει έλεγχος των προσώπων ή των συναλλαγών που λαμβάνουν χώρα. Στο πλαίσιο αυτό μπορούν να χρησιμοποιηθούν και κλασικά κόλπα που εμφανίζονται στα καζίνο με φυσική παρουσία , όπως πχ δύο παίκτες να παίζουν ο ένας το μαύρο στην ρουλέτα και ο άλλος το άσπρο συνεχώς με αποτέλεσμα ότι σε ποσοστό 98% περίπου ο ένας από τους δύο να κερδίζει πάντοτε και ουσιαστικά να μεταφέρονται τα χρήματα από τον έναν υποτιθέμενο παίκτη στον άλλο.

Η μέθοδος αυτή μπορεί μεν να ελκύει την προσοχή των υπαλλήλων σε ένα καζίνο με φυσική εγκατάσταση και να θεωρηθεί ύποπτη, εφόσον συντρέχουν και άλλα στοιχεία (διάρκεια παιχνιδιού, ποσά κλπ), όμως είναι παρά πολύ δύσκολο να εντοπιστεί αυτό στα online τυχερά παίγνια όπου οι παίκτες είναι πάρα πολλοί και σε μεγάλο βαθμό άγνωστη η ταυτότητά τους.

Επίσης η ανάπτυξη της διαφθοράς σε μια επιχείρηση online τυχερών παιγνίων μπορεί να προσφέρει και νέες δυνατότητες στους παίκτες- δράστες, όπως πχ την ρύθμιση των αλγόριθμων των τυχερών παιγνίων με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι προκαθορισμένο το αποτέλεσμα και να κερδίζουν συγκεκριμένοι χρήστες. Σε κράτη όπου δεν υπάρχει έλεγχος των παραπάνω δραστηριοτήτων, ουδείς μπορεί να διασφαλίσει ότι θα υπάρχει

²⁵⁴Βλ. Dumitrache. -Modiga, στο

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=2ahUKEwjZ8LO_17_pAhXCXJoKHae8Cw0QFjADegQIAhAB&url=http%3A%2F%2Fcks.univnt.ro%2Fuploads%2Fcks_2011_articles%2Findex.php%3Fdir%3D01_law%252F%26download%3Dcks_2011_law_art_005.pdf&usg=AOvVaw0eIfqSHXX_XaU1MtyQtFqK

μια νόμιμη τυχαία μηχανή παραγωγής αριθμών και συνεπώς όχι μόνο μπορεί να διεξαχθεί ξέπλυμα αλλά και να αυξηθούν και τα παράνομα έσοδα πχ με απάτη σε βάρους των παικτών.²⁵⁵

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι η απομακρυσμένη σύνδεση και η έλλειψη φυσικής επαφής με τους παίκτες δημιουργεί σοβαρό πρόβλημα στην αποκάλυψη των παράνομων δραστηριοτήτων ακόμη και από επιχειρήσεις που είναι απολύτως νόμιμες και επιθυμούν να τηρούν στο ακέραιο τις υποχρεώσεις τους από τον νόμο.

Ο εντοπισμός ύποπτων ενεργειών (πχ η κατάθεση χρημάτων σε στοιχηματικό λογαριασμό, ο οποίος είναι ανενεργός, το αίτημα για αλλαγή του νομίσματος των κερδών σε σχέση με τα ποσά που ο ίδιος κατέθεσε στο λογαριασμό) δεν σημαίνει πάντοτε ότι λαμβάνει χώρα κάποια παράνομη πράξη και πάντως δεν είναι εύκολο να γνωρίζουν οι υπεύθυνοι σε ποιο στάδιο της νομιμοποίησης μπορεί να ενταχθεί κάποια συγκεκριμένη κίνηση ενός παίκτη.²⁵⁶ Δεν θα πρέπει άλλωστε να παραγνωρίζουμε και το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις αυτού του είδους, εφόσον είναι ιδιωτικές, θα πρέπει μεν να τηρήσουν τον νόμο, όμως από την άλλη να διατηρούν τους πελάτες τους. Αβάσιμες καταγγελίες δημιουργούν δυσaréσκεια στους παίκτες, πράγμα που οδηγεί στην απώλεια κερδών, ενώ εάν κάποιος είναι νέος παίκτης, η εταιρία που δραστηριοποιείται στο χώρο δεν έχει τα απαραίτητα δεδομένα για να γνωρίζει τις « συνήθειες του», έτσι ώστε να αξιολογεί με επάρκεια τη νομιμότητα των κινήσεών του.

Το μεγαλύτερο ζήτημα δημιουργείται ιδίως στο χώρο του ηλεκτρονικού στοιχηματισμού σε αθλητικές οργανώσεις. Στις περιπτώσεις αυτές είναι πάρα πολύ δύσκολο να ελέγξει η επιχείρηση, για παράδειγμα τις γνώσεις του παίκτη σε ένα συγκεκριμένο αντικείμενο, το εάν σχετίζεται με παράγοντες του αθλητισμού, το εάν υπάρχει εσωτερική πληροφόρηση για το αποτέλεσμα και συνεπώς δεν είναι εύκολη η αποκάλυψη κυκλωμάτων που ασχολούνται με το ξέπλυμα και το στήσιμο αγώνων. Η συνεχής επαγρύπνηση (δηλαδή η δυνατότητα σε πραγματικό χρόνο αξιολόγησης των κινήσεων των στοιχημάτων) και η συνεργασία των ασχολούμενων με τα τυχερά παίγνια και των διοργανωτών των αθλητικών γεγονότων είναι απαραίτητη για την αποφυγή τέτοιων φαινομένων, αφού η

²⁵⁵ Βλ. Cabot- Kelly, Internet, Casinos and Money Laundering, Journal of Money Laundering Control, 2007, σελ. 143 επ., Christou et al, Detection fraud in online games of chance and lotteries, Expert Systems with Applications, 2011, σελ. 13158 επ.

²⁵⁶ Βλ. Brooks, on line gambling and money laundering: views from the inside, Journal of Money Laundering Control, 2012, σελ. 310.

αποκάλυψη της απάτης εκ των υστέρων δεν προσφέρει τίποτα, εφόσον ήδη τα κέρδη θα έχουν μετακινηθεί στους λογαριασμούς των ενόχων και θα έχουν εξαφανιστεί.²⁵⁷

Ένα άλλο πρόβλημα που θα πρέπει να επισημανθεί είναι η δυνατότητα των αρχών να ελέγξουν τις ύποπτες συναλλαγές σε χρόνο real time. Ακόμη και εάν οι επιχειρήσεις συμμορφώνονται πλήρως με την νομοθεσία που αφορά το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος και υποβάλλουν τις σχετικές δηλώσεις προς τις αρχές, είναι αμφίβολο εάν ο ελεγκτικός μηχανισμός μπορεί να ανταποκριθεί στα καθήκοντά του. Έτσι για παράδειγμα στην πολιτεία του New Jersey το υποστελεχωμένο τμήμα για την αντιμετώπιση του ξεπλύματος χρειαζόταν περίπου 1 μήνα για να ασχοληθεί με μια έκθεση του καζίνο από την στιγμή που διαβιβαζόταν στην υπηρεσία.²⁵⁸

Είναι προφανές ότι η εποπτεία αυτού του είδους σε online συναλλαγές δεν έχει απολύτως καμία αξία, αφού μέσα σε ελάχιστο χρόνο τα χρήματα που έχουν κατατεθεί σε έναν λογαριασμό του καζίνο μπορούν να μεταφερθούν οπουδήποτε στο κόσμο. Και φυσικά παραμένει και το ερώτημα ποιος θα προχωρήσει στην δέσμευση των χρημάτων, με ποιους όρους και με ποια δικαιοδοσία, όταν τα περισσότερα site του χώρου δεν έχουν άδεια λειτουργίας και αναπτύσσουν τη δραστηριότητα τους σε χώρες που δεν έχουν ισχυρό δικαστικό σύστημα.²⁵⁹

Η κατάσταση δε αυτή επιδεινώνεται και από το γεγονός ότι οι ιδιωτικές εταιρίες δημιουργίας ηλεκτρονικών πορτοφολίων είναι ουσιαστικά ανεξέλεγκτες, αφού η έδρα τους ευρίσκεται συνήθως σε κάποιο κράτος της Μέσης Ανατολής ή της Λατινικής Αμερικής, δεν εποπτεύονται από τους κρατικούς μηχανισμούς, πολλές φορές εξαπατούν τους χρήστες και μεταφέρουν τα χρήματά τους στο εξωτερικό σε τρίτα πρόσωπα και στην συνέχεια παύουν την λειτουργία τους²⁶⁰ με αποτέλεσμα όχι μόνο να ενδυναμώνεται η πιθανότητα επίτευξης της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομη δραστηριότητα αλλά να δημιουργούνται και νέα κέρδη από αξιόποινες πράξεις (πχ απάτη), τα οποία μπορούν να αξιοποιηθούν για την ενίσχυση των εγκληματικών και τρομοκρατικών οργανώσεων.

Συνοψίζοντας είναι προφανές ότι η αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος μέσω των online τυχερών παιχνίμων αποτελεί μια σημαντική πρόκληση, τόσο στο νομοθετικό όσο και το τεχνικό επίπεδο. Οι προσπάθειες για την πλήρη απαγόρευση των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων είναι πρακτικά ανεφάρμοστες, ενώ ήδη στις ΗΠΑ

²⁵⁷ Βλ. Brooks, ό.π., σελ. 311.

²⁵⁸ Βλ. Cabot- Kelly, ό.π., σελ. 137.

²⁵⁹ Σύμφωνα με διεθνή έρευνα το 56 % των ηλεκτρονικών καζίνο δεν μπορούν να επικαλεστούν άδεια από κάποιο κράτος και το 62% δεν έχει καν φυσική διεύθυνση. Βλ. Alexander, ό.π..

²⁶⁰ Βλ. Holahan, ό.π.,

ασκείται σοβαρή κριτική για τις υπάρχουσες νομοθετικές επιλογές, αφού κατ' αποτέλεσμα οδήγησαν από την μια πλευρά στο περιορισμό των επιχειρήσεων που ασχολούνται επαγγελματικά με το αντικείμενο, οι οποίες είχαν έδρα τα κράτη όπου έπρεπε να χορηγηθεί άδεια για να αναπτύξουν την εμπορική τους δράση και υπήρχε ένα σοβαρό νομοθετικό πλαίσιο για την λειτουργία τους , ενώ από την άλλη αυξήθηκε ο τζίρος των site που δεν έχουν άδεια, δεν είναι πιστοποιημένα και ουδείς γνωρίζει ποιος είναι ο ιδιοκτήτης τους και ο τρόπος λειτουργίας τους.

Δεν θα πρέπει να παραγνωρίζουμε ότι η φύση του ίντερνετ είναι τέτοια (έλλειψη ελέγχου του δικτύου από συγκεκριμένο πρόσωπο, δυνατότητα χρησιμοποίησης εναλλακτικών κόμβων για προσπέλαση σε συγκεκριμένες ιστοσελίδες, χρήση κρυπτογραφίας), έτσι ώστε να απαιτείται παγκόσμια συνεργασία για την εφαρμογή οποιουδήποτε κανονιστικού πλαισίου πάνω το θέμα που μας απασχολεί.

Εφόσον υπάρχουν δικαιοδοσίες που επιτρέπουν τις συγκεκριμένες online δραστηριότητες τότε η πρόσβαση (σε δημοκρατικές κοινωνίες) είναι πολύ εύκολη από οποιοδήποτε μέρος του κόσμου. Συνεπώς όσον αφορά την αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων, η διεθνής συνεργασία είναι απαραίτητη όχι μόνο όσον αφορά την δημιουργία ενός νομοθετικού πλαισίου για την λειτουργία και έλεγχο των επιχειρήσεων του χώρου αλλά και όσον αφορά την ποινική δίωξη των δραστών.

Ενώ είναι σχετικά εύκολο να συγκεντρωθούν στοιχεία για τη λειτουργία των σελίδων των ηλεκτρονικών τυχερών παιχνίων (χωρίς τούτο να είναι πάντοτε εφικτό πχ όταν οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν το deep web²⁶¹ και απαιτούν κωδικό για πρόσβαση, ενώ με την χρήση των tor είναι δύσκολο κάποιος να εντοπίσει τους χρήστες της σελίδας) , είναι εξαιρετικά φιλόδοξο να υπολογίσει κάποιος το μέγεθος και τους σκοπούς που έχει μια online επιχείρηση καθώς και ποιος είναι ο ιδιοκτήτης αυτής, έτσι ώστε αποκλειστεί η πιθανότητα να χρησιμοποιηθεί ως όχημα για το ξέπλυμα αλλά και το εάν λαμβάνονται όλα τα απαραίτητα μέτρα πχ αναγνώριση της ταυτότητας των παικτών , έλεγχος της προέλευσης των χρημάτων για να είναι οι συναλλαγές σχετικά ασφαλείς.

Επίσης η ανακάλυψη ιχνών από τις ελεγκτικές αρχές στο ψηφιακό περιβάλλον δεν επιλύει το πρόβλημα, αφού χρειάζεται συνήθως η συνεργασία και άλλων κρατών για την συγκέντρωση περισσότερων αποδείξεων, εάν ληφθεί υπόψη ότι υπάρχει σχετική

²⁶¹Βλ. <https://www.legitgamblingsites.com/blog/is-it-safe-to-gamble-on-the-dark-web/>, <https://darkweblink.com/bitcoin-casino-sites/>.

ανωνυμία στις ηλεκτρονικές συναλλαγές, πράγμα που ενισχύεται με την κρυπτογράφηση.

Ακόμη όμως και εάν επιτευχθεί η συλλογή των απαραίτητων ενοχοποιητικών στοιχείων, πολλές φορές τίθεται το ζήτημα της δυνατότητας έκδοσης των υπόπτων στη χώρα όπου αναζητούνται, αφού υπάρχουν κρατικές οντότητες που θέτουν περιορισμούς (πχ απαγόρευση εκδόσεως πολιτών τους) ή και δεν έχουν υπογράψει σχετικές μονομερείς ή διεθνείς συνθήκες που να τους επιβάλλουν να προχωρήσουν σε τέτοιου είδους ενέργειες²⁶². Τέλος σε περιπτώσεις ξεπλύματος μικρών ποσών, η διεθνής διαδικασία είναι κοστοβόρα και αναλώνει τόσους ανθρώπινους πόρους που οδηγεί στη δημιουργία σοβαρών αντικινήτρων για τη δίωξη των δραστών.

Η διεθνή συνεργασία είναι απαραίτητη και για τον περιορισμό της τέλεσης βασικών αδικημάτων, αφού μόνο εάν δημιουργηθεί ένα κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών μπορούν να αποτραπούν διαδικτυακές απάτες στον χώρο των ηλεκτρονικών τυχερών παιγνίων και να θεσμοθετηθούν διαδικασίες για την αποζημίωση των παικτών που έχουν πέσει θύματα από επιχειρήσεις που δεν εξασφαλίζουν την πληρωμή των κερδών των.

Τέλος και από οικονομική άποψη ,εφόσον θεωρηθεί ότι θα πρέπει να είναι νόμιμη η χρήση υπηρεσιών ηλεκτρονικών τυχερών παιγνίων, η δημιουργία ενός κοινού τόπου για το ζήτημα αυτό που άπτεται και του ηλεκτρονικού εμπορίου , από την μια πλευρά θα ευνοήσει την ελεγχόμενη ανάπτυξη του κλάδου, οι λύσεις που θα εξευρεθούν, θα απαιτήσουν λιγότερους οικονομικούς πόρους για να υλοποιηθούν, ενώ θα εξαλειφθεί η πιθανότητα δημιουργίας συνθηκών αθέμιτου ανταγωνισμού που επιτρέπουν κυρίως στους παράνομους επιχειρηματίες να κατακτήσουν την αγορά και να διαμορφώσουν ένα περιβάλλον που θα ευνοεί και το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος²⁶³.

3.3 CROWDFUNDING

Η ανάπτυξη της τεχνολογίας έχει πολύ μεγάλη σημασία για την οικονομία , αφού μεταβάλλει τις καθιερωμένες αρχές που ίσχυαν στον κλάδο αυτό, δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας, οδηγεί σε παρακμή άλλες οικονομικές δραστηριότητες και αναπροσαρμόζει τις κοινωνικές συνθήκες. Η πρόοδος της τεχνολογίας βασίζεται στις καινοφανείς ιδέες και προτάσεις, οι οποίες όμως χρειάζονται κεφάλαια για να υλοποιηθούν. Οι start-up

²⁶² Βλ. Mills, Internet casinos: A sure bet for money Laundering, Dick. J. Int.L. 2000, σελ. 86 επ.

²⁶³ Βλ. Mills, ό.π., σελ. 85.

επιχειρήσεις υπόσχονται μεγάλα κέρδη, όμως το ρίσκο επένδυσης είναι πολύ μεγάλο. Συνεπώς τα τελευταία έτη έχουν αναπτυχθεί διάφορα χρηματοπιστωτικά εργαλεία έτσι ώστε οι τεχνολογικές δραστηριότητες να χρηματοδοτηθούν με μειωμένη ανάληψη κινδύνου. Στις ημέρες μας ένας από τους βασικούς θεσμούς που αναπτύχθηκε για την συγκέντρωση κεφαλαίων είναι η συμμετοχική χρηματοδότηση, η οποία θεωρείται ως μια επαναστατική μέθοδος, αφού ,μέσω της τεχνολογίας, διευκολύνεται η ανεύρεση μεγάλου αριθμού επενδυτών, οι οποίοι άμεσα μπορούν να προσφέρουν τα απαραίτητα κεφάλαια για την ανάπτυξη της δραστηριότητας που προτείνουν οι πνευματικοί δημιουργοί της ιδέας. Ο όρος συμμετοχική χρηματοδότηση²⁶⁴ συνδέεται άμεσα με την συγκέντρωση κεφαλαίων από πολλούς ενδιαφερόμενους (συνήθως μικρών ποσών χωρίς όμως να αποκλείεται και το αντίθετο) , τα οποία ο χρηματοδοτούμενος επιδιώκει να προσφερθούν μέσω μιας ηλεκτρονικής διαδικτυακής πλατφόρμας , έτσι ώστε να χρησιμοποιηθούν για την προώθηση ενός σχεδίου ή μιας εμπορικής ιδέας ή για την εξυπηρέτηση προσωπικών αναγκών.²⁶⁵

Ο βασικός παράγοντας για την επιτυχία ενός crowdfunding είναι η πειθώ προς το κοινό όσον αφορά την αξία του σχεδίου για να αποδεχθούν τελικά οι επενδυτές να χρηματοδοτήσουν την υλοποίησή του. Η ανεύρεση των κατάλληλων προσώπων είναι απαραίτητη καθώς και η διατήρηση προσωπικών σχέσεων με τους χρηματοδότες , αφού θα πρέπει να ενημερώνονται για την πορεία της υλοποίησης , για την μεταβολή του σχεδίου ,εάν τούτο είναι απαραίτητο και γενικά για τον τρόπο διαχείρισης των χρημάτων που έχουν συγκεντρωθεί. Η αμφίδρομη αυτή σχέση μεταξύ χρηματοδοτούμενου και χρηματοδοτών μπορεί να επιτευχθεί μέσω του διαδικτύου ή των social media αλλά και με συναντήσεις σε συγκεκριμένους χώρους, όπως στα γραφεία της εταιρίας.

Είναι προφανές από τα ανωτέρω ότι το παραπάνω χρηματοδοτικό εργαλείο διαφέρει από όσα έχουν αναπτυχθεί μέχρι σήμερα , αφού εκτός από τη συγκέντρωση των χρημάτων , δημιουργείται μια κοινότητα προσώπων, τα οποία στηρίζουν το σχέδιο όχι μόνο υλικά αλλά και σε ηθικό επίπεδο. Γι' αυτό το λόγο η προσωπική ευθύνη των χρηματοδοτούμενων είναι μεγαλύτερη, αφού θα πρέπει να λογοδοτήσουν στους χρηματοδότες για τις επιλογές τους, ειδικά σε περίπτωση αποτυχίας της δραστηριότητας που έχουν αναλάβει να υλοποιήσουν.

Η διαδικασία της συμμετοχικής χρηματοδότησης έχει τα παρακάτω βήματα:

²⁶⁴ Γενικά για το θέμα βλ. Freedman - Nutting, Equity Crowdfunding for Investors, 2015.

²⁶⁵ Βλ. Μούζουλα, Η συμμετοχή Χρηματοδότηση, 2019, σελ. 14.

Στην αρχή λαμβάνει χώρα μια ανοικτή πρόσκληση προς το κοινό για την εξεύρεση κεφαλαίων με βάση ένα συγκεκριμένο σχέδιο. Η πρόταση αυτή φθάνει στους αποδέκτες μέσω του internet και των κοινωνικών δικτύων όπως το Facebook και το Twitter, ενώ η δυνατότητα συμμετοχής είναι χρονικά περιορισμένη. Η χρήση των ηλεκτρονικών δικτύων είναι ιδιαίτερα σημαντική για την επιτυχία της χρηματοδότησης, αφού με έναν πολύ οικονομικό τρόπο μπορεί να διαφημιστεί το σχέδιο σε ένα παγκόσμιο κοινό, το οποίο δεν θα είχε άλλο τρόπο να πληροφορηθεί την ύπαρξη του. Τα κεφάλαια καταβάλλονται από μεγάλο αριθμό προσώπων, τα οποία μπορεί να συμμετέχουν με μικρά ή και με μεγαλύτερα ποσά.²⁶⁶

Τα αιτούμενα κεφάλαια μπορούν να συγκεντρωθούν με τη χρήση ηλεκτρονικών δικτύων πληρωμών, όπως το PayPal και το paysafe, χωρίς γεωγραφικούς και κανονιστικούς περιορισμούς, ενώ δεν παρεμβάλλονται χρηματοοικονομικοί ενδιάμεσοι. Οι ενδιαφερόμενοι, όπως προαναφέρθηκε, δεν συμμετέχουν μόνο υλικά αλλά « υιοθετούν» το πρόγραμμα, ενισχύουν την καλή φήμη του και την αποδοχή του από το ευρύτερο κοινό, ενώ ενισχύουν την εμπορική του επιτυχία μέσω της διάδοσης και διαφήμισής του από το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Η συμμετοχή χρηματοδότηση μπορεί να μην έχει μόνο εμπορικό χαρακτήρα αλλά και να προωθεί σχέδια κοινωνικού ενδιαφέροντος.

Είναι προφανές από τα ανωτέρω ότι ο συγκεκριμένος θεσμός διευκολύνει την επιχειρηματικότητα με πολλούς τρόπους, αφού συνδράμει στη συγκέντρωση του απαραίτητου κεφαλαίου, ενώ εάν στη διαδικασία αυτή συμμετέχουν και θεσμικοί επενδυτές, τότε ενισχύεται περαιτέρω η φήμη της αρχικής ιδέας, αφού φαίνεται προς τα έξω ότι το σχέδιο έχει πιθανότητες επιτυχίας και ενισχύεται από σοβαρούς οικονομικούς παράγοντες.

Επίσης, η διαδικασία ανεύρεσης επενδυτών αποκαλύπτει και την έκταση της δυνητικής αγοράς για το σχέδιο αυτό. Το crowdfunding επιτρέπει σε αυτούς που δραστηριοποιούνται στο χώρο των επιχειρήσεων να αποκτήσουν δεδομένα για την δυνητική πελατειακή τους βάση αλλά και των ευκαιριών που προσφέρουν τα μέσα επικοινωνίας, ενώ επιτρέπει το γόνιμο διάλογο και την ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των ενδιαφερομένων, πράγμα που μπορεί να οδηγήσει ακόμη και στην βελτίωση του τελικού

²⁶⁶ Γενικά για το θέμα βλ. European Commission, Unleashing the potential of crowdfunding in the European Union, Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the regions, 2014.

σχεδίου.²⁶⁷ Τέλος, η ανάπτυξη συγκεκριμένης διαφημιστικής στρατηγικής για την προσέλκυση χρηματοδοτών αναπτύσσει την εμπειρία και τις δεξιότητες στο συγκεκριμένο τομέα, πράγμα που μπορεί να συνδράμει σε περίπτωση νέων επιχειρηματικών σχεδίων των ιδίων προσώπων αλλά και τρίτων.

Σε κάθε περίπτωση ,πάντως, ο πυρήνας του crowdfunding εμπεριέχει τη συγκέντρωση κεφαλαίων, ενώ δεν μπορεί να επιτευχθεί ο στόχος με εισφορές σε είδος, αφού είναι πολύ δύσκολο να αξιολογηθεί και να αποτιμηθεί η αξία τους σε σχέση με αυτές που έχουν την μορφή μετρητών.

Τα βασικά είδη συμμετοχικής χρηματοδότησης είναι τέσσερα , δηλαδή η συμμετοχική χρηματοδότηση μέσω δωρεάς, δηλαδή χωρίς κάποιο αντάλλαγμα από την πλευρά του χρηματοδοτούμενου (donation crowdfunding) , η συμμετοχική χρηματοδότηση μέσω δωρεάς αλλά με αντάλλαγμα (reward-based crowdfunding) , η συμμετοχική χρηματοδότηση με την παροχή άτοκου ή έντοκου δανείου (crowdlending) και η συμμετοχική χρηματοδότηση με την έκδοση τίτλων που εκδίδονται από την εταιρία (crowd investing), οι οποίοι συνήθως συνδέονται άμεσα με τα κεφάλαιά της ή έχουν την μορφή ομολογιών.²⁶⁸ Επίσης, θα πρέπει να αναφερθεί ότι στη Γερμανία²⁶⁹ και στην Αυστρία, οι χρηματοδότες αποκτούν ένα ιδιόμορφο δικαίωμα, δηλαδή τη δυνατότητα απόληψης μέρους των κερδών , χωρίς όμως να αποκτούν κάποιο δικαίωμα στο κεφάλαιο της εταιρίας.²⁷⁰ Στην περίπτωση αυτή συνήθως συνάπτονται ιδιωτικές συμβάσεις , όπως silent partnerships που δεν έχουν τον χαρακτήρα κινητών αξιών σύμφωνα με το εταιρικό δίκαιο.²⁷¹ Μάλιστα στο πλαίσιο αυτό έχει αναπτυχθεί και το invoice trading crowdfunding, δηλαδή οι επιχειρήσεις πωλούν μη εξοφληθέντα τιμολόγια ή υφιστάμενες απαιτήσεις μεμονωμένα ή σε δέσμη σε ένα σύνολο χρηματοδοτών, μέσω μιας πλατφόρμας που λειτουργεί στο internet.

Πριν αναλυθεί περισσότερο ο τρόπος λειτουργίας του θεσμού, έτσι ώστε να διαπιστωθούν τα ευάλωτα σημεία του, τα οποία μπορούν να γίνουν αντικείμενο εκμετάλλευσης των προσώπων που ασχολούνται με την νομιμοποίηση εσόδων , είναι

²⁶⁷ Βλ. European Commission, ό.π., 2014, σελ. 5.

²⁶⁸ Βλ. Μούζουλα, ό.π., σελ 18.

²⁶⁹ Γενικά για το θέμα βλ. Tröger, Remarks on the German Regulation of Crowdfunding, SAFE Working Paper, N. 184.

²⁷⁰ Βλ. ESMA, Investment-based crowdfunding, Insights from regulators in the E.U, ESMA 2015, σελ. 5.

²⁷¹ Γενικά για το θέμα βλ. European Commission, Crowdfunding in the EU Capital Market Union, Commission Staff Working Document, 2016.

απαραίτητη μια σύντομη αναφορά στην οικονομική διάσταση του θεσμού σε παγκόσμιο επίπεδο.

Οι επενδύσεις στο crowdfunding σήμερα μπορεί μεν να αποτελούν ένα σχετικό μικρό τμήμα του παγκόσμιου τζίρου, όμως τα ποσοστά συνεχώς αυξάνουν, αφού νέες ιδέες και επιχειρηματικές προτάσεις παρουσιάζονται το διαδίκτυο. Με βάση τα δεδομένα του 2015 τα κεφάλαια που συγκεντρώθηκαν για να χρησιμοποιηθούν στην ανάπτυξη προγραμμάτων συμμετοχής χρηματοδότησης ξεπέρασαν τα 34 δισεκατομμύρια δολάρια, ενώ το μεγαλύτερο μέρος αυτών διατέθηκαν σε σχέδια crowdlending²⁷². Η πρόβλεψη δε της παγκόσμιας τράπεζας (best-case scenario) όσον αφορά τη συγκέντρωση κεφαλαίων για το έτος 2020 ανέρχεται στο ποσό των 96 δισεκατομμυρίων δολαρίων, ενώ υπάρχουν και προβλέψεις για το 2025 που φθάνουν στο ποσό των 300 δισεκατομμυρίων δολαρίων.²⁷³

Με τα σημερινά δεδομένα το βασικό μοντέλο χρηματοδότησης είναι αυτό μέσω δανείων, ενώ πρωτοπόρες χώρες στην Ευρώπη είναι το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία και η Γαλλία,²⁷⁴ πράγμα που είναι μάλλον αναμενόμενο, αφού πρόκειται για κρατικές οντότητες με υποδομές, που στηρίζουν την επιχειρηματικότητα και έχουν ένα σταθερό νομικό πλαίσιο που ευνοεί την ανάπτυξη start up επιχειρήσεων.

Πάντως, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή,²⁷⁵ υπάρχει μια τάση για αύξηση των ποσοστών θεσμικών επενδυτών σε σχέδια που αναπτύσσονται με την συμμετοχική χρηματοδότηση, αφού σε περίπτωση επιτυχίας του προγράμματος, θα δημιουργηθούν σημαντικά κέρδη γι' αυτούς, ενώ οι χρηματοδότες είναι συνήθως τράπεζες, οργανισμοί συλλογικών επενδύσεων και χειριστές συνταξιοδοτικών κεφαλαίων. Μάλιστα η συμμετοχή των θεσμικών επενδυτών αφορά κυρίως crowdfunding μέσω δανείων, ενώ στη συμμετοχική επένδυση (crowd investing) λαμβάνουν μέρος venture capital ή και business angels (λευκοί ιππότες) που επενδύουν είτε από μόνοι τους είτε παράλληλα με το κοινό.

Όσον αφορά τον τρόπο λειτουργίας της συμμετοχικής χρηματοδότησης θα πρέπει να αναφερθούν τα κάτωθι:

²⁷² Βλ. Massolution, Crowdfunding industry report, 2015.

²⁷³ Βλ. Μούζουλα, ό.π., σελ. 20.

²⁷⁴ Βλ. Μούζουλα, ό.π., σελ. 21.

²⁷⁵ Βλ. European Commission, ό.π., 2016, σελ. 13.

Όπως προαναφέρθηκε υπάρχουν τέσσερα βασικά μοντέλα, τα οποία μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε αυτά που υπάρχει οικονομική ανταμοιβή και σε αυτά που στερούνται οικονομικού οφέλους.

Α. Στην συμμετοχική χρηματοδότηση μέσω δωρεάς ή δανείου χωρίς αντάλλαγμα, οι χρηματοδότες προσφέρουν χρήματα ως δωρεά σε οργανισμούς που δεν έχουν σκοπό το κέρδος ή για την εξυπηρέτηση κάποιων προσωπικών αναγκών (πχ ιατρικά έξοδα) τρίτων προσώπων, χωρίς να αναμένουν κάποιο αντάλλαγμα. Από τα παραπάνω είναι σαφές ότι από αυτή τη διαδικασία αποκλείονται οι επιχειρήσεις, οι οποίες δεν έχουν ως σκοπό την εξυπηρέτηση κάποιου γενικότερου συμφέροντος αλλά την επίτευξη κέρδους με την υλοποίηση συγκεκριμένου προγράμματος. Συνεπώς σε περίπτωση που έχουν συγκεντρωθεί χρήματα χωρίς αντάλλαγμα για την προώθηση ενός επιχειρηματικού σχεδίου μέσα σε μια διάθεση ελευθεριότητας (όσον αφορά την εισφορά του κεφαλαίου), η υλοποίηση αυτού απομακρύνεται από την ιδέα της ανιδιοτέλειας και ορθότερα θα ήταν η περίπτωση αυτή να ενταχθεί στην γενικότερη έννοια της συμμετοχικής χρηματοδότησης.²⁷⁶

Παρά ταύτα και στις δύο περιπτώσεις , επειδή έχουμε δωρεάν διάθεση κεφαλαίων το νομοθετικό πλαίσιο αντιμετωπίζει τις δύο περιπτώσεις ισότιμα, αφού η επιλογή του σχεδίου από τον χρηματοδότη δεν γίνεται με βάση τα οικονομικά δεδομένα αλλά με τον ενδιαφέροντα χαρακτήρα του προγράμματος , ενώ ο συμμετέχων με μετρητά αποδέχεται ότι υπάρχει μεγάλος κίνδυνος αποτυχίας , χωρίς τούτο να αποτελεί πρόβλημα, αφού το πραγματικό του ενδιαφέρον είναι η συμμετοχή του στο σχέδιο και όχι το αποτέλεσμα.

Μέσα στο πλαίσιο αυτό ανήκει και η συμμετοχική χρηματοδότηση μέσω δανείου χωρίς αντάλλαγμα, αφού ο χρηματοδότης έχει μόνο μια αξίωση, δηλαδή την επιστροφή του κεφαλαίου του σε συγκεκριμένο χρονικό ορίζοντα, χωρίς όμως περιμένει κάποιο άλλο όφελος. Στην πράξη το μοντέλο αυτό δεν έχει μεγάλη απήχηση, αφού δεν υπάρχει κάποιο ιδιαίτερο οικονομικό κίνητρο για τον χρηματοδότη, παρά μόνο η ηθική ικανοποίηση ότι συμμετείχε στην ανάπτυξη ενός σχεδίου. Έτσι θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι οι παραπάνω μορφές συμμετοχικής χρηματοδότησης δεν έχουν εμπορικό υπόβαθρο αλλά σχετίζονται κυρίως με σχέδια ηθικής και καλλιτεχνικής φύσης²⁷⁷.

²⁷⁶ Βλ. Μούζουλα,ό.π., σελ. 58.

²⁷⁷ Βλ. Μούζουλα,ό.π., σελ. 59 επ.

Τέλος , στη πρώτη κατηγορία θα πρέπει να ενταχθεί και η συμμετοχική χρηματοδότηση μέσω δωρεάς με αντάλλαγμα , κατά την οποία ένα πρόσωπο εισφέρει κεφάλαια σε ένα φορέα που επιδιώκει την υλοποίηση ενός σχεδίου και λαμβάνει ως αντάλλαγμα ένα αντικείμενο ή μια υπηρεσία που έχει άμεση σχέση με το επιδοτούμενο πρόγραμμα , ενώ η αξία του ανταλλάγματος είναι μικρότερη από το ύψος της εισφοράς του στο κεφάλαιο. Θα πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι το «δώρο» από την πλευρά του χρηματοδοτούμενου είναι κάποια παροχή σε είδος (πχ αντίγραφο ενός βιβλίου, DVD μιας ταινίας, το υλικό προϊόν που έχει παραχθεί) και δεν μπορεί να σχετίζεται με συμμετοχικούς τίτλους ή ομολογίες, γιατί στην περίπτωση αυτή η πράξη του χρηματοδότη έχει την μορφή της επενδύσεως. Σύμφωνα, με μια άποψη στη περίπτωση αυτή έχουμε δύο αυτοτελείς δωρεές , μια από κάθε πλευρά και συνεπώς το αντικείμενο που προσφέρεται από τον χρηματοδοτούμενο είναι ανεξάρτητο από την παροχή, δηλαδή την εισφορά στο κεφάλαιο , μια θέση η οποία δεν γίνεται αποδεκτή από όλους.²⁷⁸

Το κύριο , πάντως, στοιχείο από την πλευρά του χρηματοδότη είναι ότι η εισφορά του έχει το χαρακτήρα της δωρεάς, δηλαδή παρέχεται για να ενισχυθεί το προτεινόμενο πρόγραμμα, ενώ το αντάλλαγμα έχει συμβολική σημασία, δηλαδή από την πλευρά του χρηματοδοτούμενου το «δώρο» προσφέρεται ως κίνηση ευγνωμοσύνης για την υλοποίηση του σχεδίου, παρά ως αντιπαροχή . Σε περίπτωση που η αξία του δώρου του χρηματοδοτούμενου δεν είναι μηδαμινή ή πάντως ανάλογη με την αξία της εισφοράς σε μετρητά, τότε η σύμβαση χάνει τον παραπάνω χαρακτήρα της και πλέον έχει αμφοτεροβαρή φύση και θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με τον προσήκοντα τρόπο.

Από την άλλη πλευρά υπάρχουν και τα μοντέλα συμμετοχικής χρηματοδότησης με οικονομική ανταμοιβή.

Μια από τις πιο συνηθισμένες μορφές crowdfunding που συναντώνται στην πράξη είναι η συμμετοχική επένδυση. Στην περίπτωση αυτή οι επενδυτές ιδρύουν μια εταιρία συμμετοχών και αποκτούν τις μετοχές της. Η εταιρία αυτή έχει ως βασική αποστολή την οργάνωση της εξόδου των επενδυτών από την εταιρία που προωθεί το σχέδιο και την διασφάλιση του ελέγχου της δραστηριότητας της χρηματοδοτούμενης οντότητας. Εάν δε επιλεγεί το μοντέλο της άμεσης χρηματοδότησης, τότε ορίζεται εκπρόσωπος της εταιρίας συμμετοχών στο όργανο διοίκησης της χρηματοδοτούμενης , έτσι ώστε να έχει άμεση γνώση για την πρόοδο των εργασιών υλοποίησης.

²⁷⁸ Βλ. Μούζουλα,ό.π., σελ. 61 επ.

Η ηλεκτρονική πλατφόρμα προσφέρει στους υποψήφιους επενδυτές την υποδομή και την τεχνογνωσία για την ορθή λειτουργία ολόκληρης της διαδικασίας, ενώ η επένδυση στηρίζεται στη διαφάνεια και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των συμμετεχόντων, χωρίς όμως να αποκλείεται και ένας βαθμός εμπιστευτικότητας όσον αφορά την εφαρμογή του σχεδίου, έτσι ώστε να αποκλειστεί κάθε περίπτωση διαρροής κρίσιμων στοιχείων όπως πχ εμπορικών απορρήτων.

Σε κάθε περίπτωση είναι απαραίτητη μια επαρκής ενημέρωση του κοινού , έτσι ώστε να μπορεί ο κάθε τρίτος να σχηματίσει μια ολοκληρωμένη άποψη για το σχέδιο και να μπορεί να λάβει τις σχετικές αποφάσεις του.

Σε περίπτωση όπου η συμμετοχική χρηματοδότηση περιλαμβάνει την έκδοση τίτλων για τους επενδυτές, η αποτίμηση αυτών θα πρέπει να είναι ενιαία ανά κατηγορία, δηλαδή θα πρέπει να τηρείται η αρχή της ισότητας , χωρίς όμως να απαγορεύεται να εκδοθούν προνομιούχοι τίτλοι . Επίσης, δεν απαγορεύεται να οριστεί ότι σε περίπτωση που κάποιος συμμετέχει με ένα ορισμένο ποσό και άνω θα έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει προνομιούχες μετοχές ή άλλους τίτλους ειδικής κατηγορίας ή ότι ορισμένοι επενδυτές λόγω της ειδικής τους θέσης, για παράδειγμα οι θεσμικοί, θα μπορούν να αποκτήσουν τίτλους εκτός της διαδικασίας της συμμετοχικής επένδυσης, ενώ οι υπόλοιποι συμμετέχοντες θα αντιμετωπιστούν με ίσους όρους μέσα στα πλαίσια που έχουν καθοριστεί.²⁷⁹ Τέλος, υπάρχουν και άλλες δυνατότητες , όπως η έκδοση μετοχών επικαρπίας ή εξαγοράσιμες μετοχές, πράγμα που καταδεικνύει ότι το επιχειρηματικό αυτό μοντέλο προσιδιάζει αυτό των κεφαλαιουχικών εταιριών.

Η συμμετοχική επένδυση με την έκδοση μετοχών (τίτλων κεφαλαίου) διαθέτει σε σχέση την συμμετοχική επένδυση μέσω δωρεών ή δανείων, το βασικό πλεονέκτημα ότι επιτρέπει στα πρόσωπα που εισφέρουν τα κεφάλαια να απολαύσουν κέρδη και από την επιτυχή ανάπτυξη του σχεδίου και όχι μόνο να κερδίσουν ένα καθορισμένο αντάλλαγμα ή τόκους, τα οποία είναι ανεξάρτητα από την εξέλιξη του προγράμματος . Η συμμετοχική επένδυση , όταν έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία εταιρικής σχέσης, δημιουργεί την ευκαιρία εκμετάλλευσης της υπεραξίας της δραστηριότητας, εάν αυτή μεταβιβαστεί στο μέλλον σε τρίτο πρόσωπο, αφού η υπεραξία θα ενσωματώνεται στους τίτλους του κεφαλαίου της.

Από τα παραπάνω είναι προφανές ότι η επιλογή του σωστού επιχειρηματικού σχεδίου από τους χρηματοδότες είναι υψίστης σημασίας. Γι' αυτό το λόγο έχει αναπτυχθεί το

²⁷⁹ Βλ. Μούζουλα, ό.π., σελ. 76 επ.

syndicate funding, δηλαδή μια χρηματοδοτική τεχνική, όπου ένας επενδυτής εγνωσμένης αξίας αναλαμβάνει να συγκεντρώσει ιδιωτικά κεφάλαια για επιλεγμένα σχέδια, τα οποία προηγουμένως έχει ελέγξει ενδελεχώς (στο σχέδιο συμμετέχει και αυτός με ηγετικό ρόλο), και στην συνέχεια οι έτεροι ενδιαφερόμενοι (που εμπιστεύονται τις ειδικές γνώσεις του)²⁸⁰, ακολουθούν τις επιλογές του.

Τέλος, θα αναφερθούμε και στη συμμετοχική χρηματοδότηση μέσω δανείου με αντάλλαγμα. Στην περίπτωση αυτή ο χρηματοδότης καταβάλλει ένα ποσό επιδιώκοντας να λάβει κάποιο οικονομικό όφελος που να προέρχεται από τα κέρδη της επιχείρησης σε συνάρτηση πάντοτε με την εξέλιξη του προγράμματος. Το ποσό του δανείου καταβάλλεται είτε στη πλατφόρμα ή απευθείας στον αιτούμενο την χρηματοδότηση. Σε περίπτωση που η συγκέντρωση των χρημάτων διεξάγεται από την πλατφόρμα, τότε αυτή είτε έχει το χαρακτήρα των αλληλέγγυων δανείων, είτε των δανείων προς ιδιώτες ή επιχειρήσεις.

Στην πράξη η πλατφόρμα συγκεντρώνει τα ποσά από το κοινό, όμως το τελικό δάνειο ίσου ύψους με τα κεφάλαια που έχουν συγκεντρωθεί, παρέχεται από το ίδρυμα που λειτουργεί την πλατφόρμα προς την χρηματοδοτούμενη οντότητα. Το τελευταίο αναχρηματοδοτείται δια μέσω της πλατφόρμας και των κεφαλαίων που έχουν συγκεντρωθεί από το κοινό με τέτοιο τρόπο, ώστε οι επενδυτές να νομιμοποιούνται να αναλάβουν το ποσό του δανείου που χορήγησαν, ενώ μπορεί να χορηγείται και τίτλος ανάλογος με το ύψος της συμμετοχής στο δάνειο.

Είναι προφανές ότι στην περίπτωση χρηματοδότησης από την πλατφόρμα, είναι κρίσιμη η αξιολόγηση της ποιότητας του σχεδίου, αφού αυτό επηρεάζει άμεσα και τους χρηματοδοτούμενους αλλά και τη φήμη του οργανισμού που ασχολείται με την πλατφόρμα.

Μια πλήρης ανάλυση του τρόπου συμμετοχικής χρηματοδότησης δεν αποτελεί αντικείμενο της παρούσης εργασίας. Αυτό, όμως, που προκύπτει από τα ανωτέρω είναι ο ιδιαίτερα σημαντικός ρόλος της ηλεκτρονικής πλατφόρμας, η οποία οδηγεί στη προσέγγιση μεταξύ τρίτων και χρηματοδοτούμενων, γι' αυτό το λόγο θα αναφερθούμε εν συντομία σε αυτήν.

Σε γενικές γραμμές θα πρέπει να αναφερθεί ότι ο ρόλος της ηλεκτρονικής πλατφόρμας είναι πολυδιάστατος και κρίσιμος για την επιτυχή συγκέντρωση των απαιτητών

²⁸⁰ Βλ. Μούζουλα, ό.π., σελ. 86 επ.

κεφαλαίων. Κατ' αρχάς η πλατφόρμα παρέχει υπηρεσίες προς τα πρόσωπα που επιζητούν χρηματοδότηση, αφού φέρνει σε επαφή την πλευρά του χρηματοδοτούμενου με τους μελλοντικούς συμμετέχοντες αλλά και το αντίστροφο. Η διαδικασία αυτή λαμβάνει χώρα μέσω του διαδικτύου, αφού αποτελεί ένα μέσο που επιτρέπει την εύκολη διασπορά πληροφοριών και προσφορών σε παγκόσμιο επίπεδο με μικρό κόστος και χωρίς γραφειοκρατικές αγκυλώσεις.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο ο φορέας που επιθυμεί να συγκεντρώσει κεφάλαια συνάπτει ειδική σύμβαση μεσιτείας με την πλατφόρμα, σύμφωνα με την οποία αναλαμβάνει την υποχρέωση να πράξει οτιδήποτε απαιτείται, έτσι ώστε να ανευρεθούν τα πρόσωπα που θα ενδιαφερθούν να επενδύσουν στο πρόγραμμα που προσφέρεται. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι ο συμβατικός δεσμός περιορίζεται μεταξύ του χρηματοδοτούμενου και της διαδικτυακής πλατφόρμας, ενώ η τελευταία δεν αποκτά την ιδιότητα του αντιπροσώπου οποιουδήποτε μέρους, πράγμα που σημαίνει ότι δεν έχει την οποιαδήποτε συμβατική υποχρέωση από την μη ομαλή εξέλιξη της ενοχής μεταξύ των μερών, ενώ οι μόνες ευθύνες της προκύπτουν από την σύμβαση που έχει υπογράψει με την χρηματοδοτούμενη οντότητα.

Παρά ταύτα δεν αποκλείεται πέρα από τη σχέση μεσιτείας, η ηλεκτρονική πλατφόρμα να αναλάβει να παρέχει και άλλες υπηρεσίες, όπως συμβουλές ή υποστήριξη κάθε είδους καθώς και να συναφθεί σύμβαση εντολής πχ για την επιλογή των προσώπων με τα οποία θα υπογραφεί η σύμβαση δανείου, γεγονός που σημαίνει ότι στη περίπτωση αυτή ο χρηματοδοτούμενος αποποιείται του δικαιώματός του να επιλέξει τα πρόσωπα που θα γίνουν δεκτά ως χρηματοδότες.²⁸¹

Η πλατφόρμα οφείλει να ελέγξει το προφίλ του χρηματοδότη, έτσι ώστε τα ενδιαφέροντά του να ανταποκρίνονται στο σχέδιο που προσφέρεται αλλά και να τον ενημερώσει επαρκώς για το πρόγραμμα, για τον χρηματοδοτούμενο φορέα αλλά και για τους κινδύνους που υπάρχουν από την συμμετοχή του στη σχετική χρηματοδότηση. Γι' αυτό το λόγο θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι η διαμεσολάβηση αυτή πρέπει να εξασφαλίζει και τις δύο πλευρές, παρά του ότι η συμβατική υποχρέωση γεννάται μόνο με την πλευρά του χρηματοδοτούμενου.

Η διαμεσολάβηση της πλατφόρμας συνήθως δεν εξαντλείται μόνο στη δημιουργία του ανοικτού διαύλου μεταξύ των χρηματοδοτούμενων και των χρηματοδοτών, αφού η ηλεκτρονική επιχείρηση αναλαμβάνει να πράξει οτιδήποτε απαιτείται, έτσι ώστε τα

²⁸¹ Βλ. Μούζουλα, ό.π., σελ. 100 επ.

χρήματα που συγκεντρώνονται να φθάσουν στο δικαιούχο. Στην περίπτωση αυτή ο χρηματοδότης συνάπτει σύμβαση εντολής με τον διαμεσολαβητή, έτσι ώστε ο τελευταίος να μεριμνήσει για την μεταφορά του ποσού στο χρηματοδοτούμενο φορέα, ενώ γι' αυτήν την ενέργεια τις περισσότερες φορές δεν καταβάλλεται κάποια αμοιβή στην πλατφόρμα.

Λόγω της ειδικής αυτής σχέσης μεταξύ των μερών, οι υποχρεώσεις της πλατφόρμας δεν εξαντλούνται μόνο στον έλεγχο του χρηματοδότη αλλά και του χρηματοδοτούμενου.

Στο προσυμβατικό αυτό στάδιο, για να μπορέσει η πλατφόρμα να ενημερώσει ορθά τους ενδιαφερόμενους θα πρέπει να γνωρίζει τον πελάτη της, μια υποχρέωση που ομοιάζει ουσιαστικά με αυτήν που τίθεται από την νομοθεσία για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Μέσα στα πλαίσια αυτά για την νόμιμη και ορθή λειτουργία του θεσμού, η πλατφόρμα θα πρέπει να προβεί σε έλεγχο τόσο του σχεδίου προς χρηματοδότηση αλλά και του χρηματοδοτούμενου, έτσι ώστε να αποκλειστούν οι περιπτώσεις απάτης αλλά και ξεπλύματος βρώμικου χρήματος.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί ότι στην πράξη έχει αποδειχθεί ότι ο έλεγχος αυτός δεν είναι ιδιαίτερα ενδεδειγμένος και πολλές φορές βασίζεται σε αδιαφανή κριτήρια και σε στοιχεία που δεν είναι αξιόπιστα. Οι πλατφόρμες για να προστατεύσουν τους εαυτούς τους από νομικές περιπέτειες δεν αποκαλύπτουν τις μεθόδους που χρησιμοποιούν και απλά επικαλούνται ότι ενεργούν με βάση την καλή πίστη και ότι εξετάζουν τα σχέδια προσλαμβάνοντας ειδικούς αναλυτές.²⁸²

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η αποτελεσματικότητα του ελέγχου μπορεί έντονα να αμφισβητηθεί, ενώ από τις στατιστικές δεν αποδείχθηκε ότι οι αποδόσεις της συμμετοχικής χρηματοδότησης είναι υψηλότερες από άλλα είδη επενδύσεων ή ότι τα χρηματοδοτούμενα σχέδια είναι περισσότερα επιτυχημένα από τα υπόλοιπα.²⁸³ Στην πραγματικότητα οι πλατφόρμες προχωρούν σε ένα συνοπτικό νομικό έλεγχο των σχεδίων, χωρίς να συνοδεύεται αυτός από κάποια οικονομική ανάλυση των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων των προγραμμάτων και χωρίς να υπάρχει κάποια αξιολόγηση για την μακροπρόθεσμη βιωσιμότητά τους, αφού τούτο απαιτεί σημαντικό κόστος και υποδομές που συνήθως οι πλατφόρμες δεν διαθέτουν. Αυτή η έλλειψη επαρκούς ελέγχου του σχεδίου αλλά και πολλές φορές και των

²⁸² Βλ. Μούζουλα, ό.π., σελ. 105.

²⁸³ Βλ. Μούζουλα, ό.π., σελ. 105.

χρηματοδοτούμενων , αποτελεί μια κερκόπορτα για τη δράση όσων ασχολούνται με το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, όπως θα αναφέρουμε κατωτέρω.

Σε περιπτώσεις όπου έχουμε συμμετοχική χρηματοδότηση , οι πλατφόρμες εξετάζουν τους πελάτες τους με βάση συγκεκριμένα κριτήρια και στη συνέχεια τους συνδέουν με ηλεκτρονικό τρόπο με τους υποψήφιους δανειστές , πράγμα που επιτυγχάνεται με ειδικούς αλγορίθμους, οι οποίοι υπολογίζουν τις προτιμήσεις των επενδυτών, το ποσοστό του κινδύνου που είναι διατεθειμένοι να αναλάβουν, το κέρδος που προσδοκούν κλπ. Στη συνέχεια παρέχουν στα μέρη τα κείμενα των συμβάσεων και ασχολούνται γενικότερα με την εκτέλεση της σύμβασης. Η χρήση από τις πλατφόρμες αυτοματοποιημένων μηχανισμών για την κατανομή των επενδύσεων οδηγεί μεν σε μια ταχεία περάτωση των υποθέσεων, όμως εγκυμονεί κινδύνους όσον αφορά στα μη εποπτευόμενα κεφάλαια,²⁸⁴ πράγμα που σημαίνει ότι μπορεί στη διαδικασία να λάβουν μέρος και παράνομα ποσά που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες.

Άξιο λόγου φυσικά είναι και το γεγονός ότι η ηλεκτρονική πλατφόρμα δεν παρέχει τις υπηρεσίες της αφιλοκεδώς , αφού λαμβάνει αμοιβή ανάλογα με το ύψος των κεφαλαίων που έχουν συγκεντρωθεί, ενώ εάν παρέχει και επιπλέον υπηρεσίες αυξάνονται και τα έσοδά της. Τούτο σημαίνει ότι η επιτυχία του crowdfunding έχει ιδιαίτερη οικονομική σημασία γι' αυτήν , αφού με αυτόν τον τρόπο θα συνεχίσει την δραστηριότητά της και θα μπορέσει να προσελκύσει και νέα πελατεία, πράγμα που δημιουργεί μια ιδιαίτερη πίεση ως προς την ανεύρεση κεφαλαίων από την παγκόσμια αγορά. Η τήρηση της νομοθεσίας για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος δημιουργεί κωλύματα στη συγκέντρωση χρημάτων, πράγμα που μπορεί να οδηγήσει και σε ελλιπή εφαρμογή των απαιτούμενων μέτρων για τη διασφάλιση της ακεραιότητας των ποσών που προφέρονται, έτσι ώστε να επιτευχθεί τελικά ο στόχος που έχει θέσει η πλατφόρμα και ο φορέας που έχει απευθυνθεί σε αυτήν. Επίσης, μέσα στο πλαίσιο αυτό και εφόσον η πληρωμή της πλατφόρμας δεν εξαρτάται από την εξέλιξη του σχεδίου αλλά μόνο από την προσέλκυση πελατών, είναι πολύ πιθανό να προκριθεί μια επιθετική πολιτική ως προς την υιοθέτηση των προς χρηματοδότηση σχεδίων , δηλαδή η πλατφόρμα να μην είναι επιλεκτική ως προς την αξιοπιστία των σχεδίων που προτείνει, πράγμα που μπορεί να συνδράμει ορισμένες εγκληματικές οργανώσεις στο να παρεισφρήσουν στο σύστημα και να

²⁸⁴ Βλ. Μούζουλα, ό.π., σελ. 106.

δημιουργήσουν και αυτοί ένα εικονικό σχέδιο, που θα χρησιμοποιηθεί ως κάλυψη για την νομιμοποίηση εσόδων.

Ως ένα πρώτο συμπέρασμα από τα ανωτέρω θα μπορούσε να εξαχθεί ότι λόγω της ειδικής φύσης του θεσμού, ο οποίος δεν έχει έναν ξεκάθαρο προσανατολισμό (άλλοτε έχει επενδυτικά στοιχεία και άλλοτε φιλανθρωπικά) δημιουργούνται προκλήσεις όσον αφορά την νομοθετική ρύθμιση του φαινομένου, ενώ δεν υπάρχει μέχρι σήμερα μια συγκροτημένη διεθνής πολιτική για τον τρόπο λειτουργίας των διάφορων πλατφόρμων.

Σήμερα υποστηρίζεται ότι θα πρέπει να υπάρξει ένα συγκεκριμένο πλαίσιο για την ορθή ανάπτυξη του θεσμού, αφού απαιτείται να διασφαλιστούν τα συμφέροντα των υποψήφιων χρηματοδοτών, πράγμα που θα ενισχύσει την εμπιστοσύνη τους προς το χρηματοδοτικό αυτό μοντέλο. Οι νομοθετικές αυτές, όμως, επιλογές θα πρέπει να είναι ελαστικές, ώστε να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες συνθήκες της αγοράς και να μην μοιάζουν με αυτές που ήδη υπάρχουν για τα υπόλοιπα επενδυτικά προϊόντα, έτσι ώστε να διατηρούνται τα πλεονεκτήματά του θεσμού αλλά και ο ειδικός χαρακτήρας του. Η αντίθετη προσέγγιση, δηλαδή η ταύτιση της συμμετοχικής χρηματοδότησης με τα κλασικά επενδυτικά εργαλεία θα οδηγήσει στην απάλειψη κάθε ενδιαφέροντος για το crowdfunding και στην στροφή στις παραδοσιακές μορφές συγκέντρωσης κεφαλαίων.²⁸⁵

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο θα πρέπει να ληφθούν υπόψη (α) η χρησιμότητα του θεσμού για την ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών και την μείωση του κόστους των παραγόμενων προϊόντων που σήμερα δίνουν ιδιαίτερη υπεραξία στις επιχειρήσεις (β) ότι τα ποσά που εισφέρονται είναι συνήθως σχετικά μικρά, πράγμα που μειώνει τον κίνδυνο για τους επενδυτές (γ) η διατήρηση της αυτοτέλειας της συμμετοχικής χρηματοδότησης σε σχέση με άλλες δραστηριότητες που ανάγονται στη παροχή υπηρεσιών χαρτοφυλακίου ή άλλων επενδυτικών υπηρεσιών, έτσι ώστε να μην επιτραπεί η δυνατότητα επιλογής της εφαρμοστέας στην συμμετοχική δανειοδότηση νομοθεσίας από φορείς που δραστηριοποιούνται σε άλλους παρεμφερείς τομείς, όπως η διαχείριση περιουσίας, αφού τούτο θα οδηγούσε σε αθέμιτο ανταγωνισμό (δ) η διεθνής διάσταση του θέματος, αφού μέσω του internet τα κεφάλαια που θα συγκεντρωθούν μπορούν να προέρχονται από περισσότερες της μίας έννομης τάξης.

Με τα σημερινά δεδομένα άλλα κράτη επιτρέπουν για παράδειγμα σε πιστωτικά ιδρύματα να παρέχουν υπηρεσίες συμμετοχικής χρηματοδότησης παράλληλα με

²⁸⁵ Βλ. European Commission, ό.π., σελ. 35.

εξειδικευμένες εταιρίες , ενώ ορισμένα το απαγορεύουν²⁸⁶. Επίσης έχουν τεθεί διαφορετικά όρια για τα ποσά που κάποιος επενδυτής μπορεί να χρησιμοποιήσει για να συμμετάσχει σε κάποιο σχέδιο, ενώ ειδικά για την χρηματοδότηση που δεν έχει οικονομικό αντάλλαγμα υπάρχει μια γενική αμηχανία για τον τρόπο αντιμετώπισής της. Σε γενικές γραμμές θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι οι εθνικές νομοθεσίες αντιμετωπίζουν την συμμετοχική χρηματοδότηση περιπτώσιολογικά, ενώ μερικές φορές παραμένουν και κάποιες μορφές της αρρυθμιστες.

Για παράδειγμα όσον αφορά την ελληνική έννομη τάξη έχει θεσπιστεί το άρθρο 96 του ν. 4514/2018 , το οποίο ρυθμίζει την συμμετοχική χρηματοδότηση μόνο κατά το στάδιο της διαμεσολάβησης και μάλιστα περιορίζεται μόνο στις πλατφόρμες συμμετοχικής επένδυσης. Όσον αφορά τα πρόσωπα που μπορούν να διαθέτουν τέτοιου είδους ηλεκτρονικές πλατφόρμες ο νόμος δίνει αυτή τη δυνατότητα στις εταιρίες παροχής επενδυτικών υπηρεσιών, σε διαχειριστές εναλλακτικών επενδύσεων αλλά και σε πιστωτικά ιδρύματα, πράγμα που όσον αφορά τα τελευταία δημιουργεί ορισμένους προβληματισμούς αφού έχουμε ανάμειξη των παραδοσιακών μηχανισμών χρηματοδότησης με τους εναλλακτικούς και μπορεί να υπάρξουν και ζητήματα αθέμιτου ανταγωνισμού. Επίσης, μια σημαντική διάταξη είναι ο καθορισμός ποσοτικών ορίων για τα ποσά που μπορεί να τοποθετήσει κάποιος σε ένα σχέδιο , έτσι ώστε να περιοριστεί ο κίνδυνος απώλειας κεφαλαίων αλλά και οι πιθανότητες νομιμοποίησης εσόδων, μέσω της συμμετοχικής χρηματοδότησης.

Όσον αφορά το ζήτημα που μας απασχολεί, θα πρέπει να αναφερθούν τα κάτωθι:

Όπως προκύπτει από όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω είναι προφανές ότι ο θεσμός σε παγκόσμιο επίπεδο ευρίσκεται σε στάδιο εξέλιξης και διαρκώς αναμορφώνεται με βάση τις οικονομικές και κοινωνικές μεταβολές που λαμβάνουν χώρα . Η έλλειψη μιας κοινής παγκόσμιας πολιτικής απέναντι στον θεσμό, δημιουργεί σημαντικά κενά, τα οποία μπορεί να γίνουν αντικείμενο εκμετάλλευσης από τις εγκληματικές ομάδες. Για παράδειγμα θα πρέπει να αναφερθεί ότι μέσω μιας συμμετοχικής χρηματοδότησης με βάση τις δωρεές που διεξήχθη σε παγκόσμιο επίπεδο συγκεντρώθηκαν χρήματα, έτσι ώστε να δωροδοκηθούν οι δεσμοφύλακες των κρατούμενων πολεμιστών της τρομοκρατικής οργάνωσης ISIS και να τους απελευθερώσουν, πράγμα που επετεύχθη.

²⁸⁶ Βλ. Μούζουλα, ό.π., σελ. 124.

²⁸⁷. Για την νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, η συμμετοχική χρηματοδότηση μπορεί να αποτελέσει ένα ενδιαφέρον εργαλείο για την δικαιολόγηση της απόκτησης των χρημάτων. Οι εγκληματικές οργανώσεις πχ που πωλούν ναρκωτικά θα μπορούσαν να « κατασκευάσουν» ένα εικονικό σχέδιο, το οποίο θα ανεβάσουν σε μια ηλεκτρονική πλατφόρμα (η οποία μάλιστα θα ευρίσκεται σε κάποιο κράτος που είτε δεν ρυθμίζει τον θεσμό ή δεν έχει αυστηρούς κανόνες) και στην συνέχεια το τίμημα των πωλήσεων των ναρκωτικών να κατατίθεται ως «χρηματοδότηση» του σχεδίου , πράγμα που σημαίνει ότι τα χρήματα πλέον είναι νόμιμα ²⁸⁸.

Μια παραλλαγή της παραπάνω μεθόδου είναι η προσφορά ενός εικονικού προγράμματος μέσω μιας ηλεκτρονικής πλατφόρμας και στη συνέχεια να λάβει χώρα η συγκέντρωση των απαιτούμενων ποσών από υποτιθέμενους επενδυτές, οι οποίοι θα καταβάλλουν τα παράνομα έσοδα τους ως κεφάλαια χρηματοδότησης με αποτέλεσμα αυτά να νομιμοποιηθούν. Σε περιπτώσεις όπου υπάρχουν ποσοτικά όρια όσον αφορά τις επενδύσεις, τότε μπορεί να εφαρμοστεί η μέθοδος του μυρμηγκιού , δηλαδή να εμφανιστούν πολυάριθμοι αχυράνθρωποι, οι οποίοι θα προσφέρουν ποσά που δεν θα προκαλούν υποψίες. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι εφόσον οι πλατφόρμες λειτουργούν διαδικτυακά και οι υποψήφιοι ενδιαφερόμενοι μπορούν να ευρίσκονται σε οποιοδήποτε μέρος του πλανήτη, είναι αρκετά δύσκολο για την πλατφόρμα να ελέγξει και την ποιότητα των επενδυτών αλλά και την προέλευση των χρημάτων, ιδίως εάν τα ποσά αυτά δεν είναι ιδιαίτερος μεγάλα.

Μετά την συγκέντρωση των κεφαλαίων, οι πραγματικοί ιδιοκτήτες και δράστες των βασικών εγκλημάτων μπορούν να εκμεταλλευτούν τα ποσά που έλαβαν ως υποτιθέμενη χρηματοδότηση και στη συνέχεια να εγκαταλείψουν το εικονικό σχέδιο , αφού άλλωστε ουδείς θα τους ζητήσει να λογοδοτήσουν για την αποτυχία τους. Ακριβώς γι' αυτό το λόγο είναι πολύ σημαντική η έρευνα από την πλευρά της πλατφόρμας, έτσι ώστε να εντοπίζονται εγκαίρως τα ύποπτα προγράμματα. Η διαδικασία αυτή των εικονικών σχεδίων μπορεί να επαναλαμβάνεται συνεχώς και σε διάφορες πλατφόρμες που δεν σχετίζονται μεταξύ τους για να μην δημιουργούνται υποψίες προς τις δικωτικές αρχές. Μια ακόμη μέθοδος που μπορεί να χρησιμοποιηθεί είναι η δημιουργία μιας συμμετοχικής χρηματοδότησης λόγω δωρεάς για τη συγκέντρωση χρημάτων για έναν

²⁸⁷Βλ. <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/isis-syria-camp-al-hol-paypal-telegram-online-crowdfunding-a9021006.html>.

²⁸⁸ Βλ. Robock, The risk of money Laundering through Crowdfunding: A Funding portal's guide to compliance and crime fighting, Michigan Business and Entrepreneurial Law Review, 2014, σελ. 114 επ.

φιλανθρωπικό σκοπό ή ακόμη και για ένα συγκεκριμένο πρόσωπο που υποτίθεται ότι έχει την ανάγκη χρημάτων. Στην περίπτωση αυτή οι αιτούντες και οι δωρητές είναι τα ίδια πρόσωπα, τα οποία καρπώνονται τα χρήματα τους στη συνέχεια νόμιμα.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι η έλλειψη νομοθετικής ρύθμισης για το συγκεκριμένο τρόπο συμμετοχικής χρηματοδότησης (εφόσον δεν θεωρείται ότι δημιουργεί ιδιαίτερους κινδύνους για τους τρίτους), διευκολύνει ιδιαίτερα την ανάληψη τέτοιων πρωτοβουλιών από τους δράστες των βασικών εγκλημάτων. Εκτός όμως από την νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, η συμμετοχική χρηματοδότηση μπορεί να γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης και από τις τρομοκρατικές οργανώσεις, αφού με την κατάχρηση του θεσμού μπορεί να γίνει αποστολή κεφαλαίων για την οργάνωση και εκτέλεση πράξεων όπως αυτές αναφέρονται στο άρθρο 187 Α του ΠΚ.²⁸⁹

Εκτός όμως από την δημιουργία εικονικών χρηματοδοτικών σχεδίων ή πλατφόρμων για το ξέπλυμα των παράνομων κερδών, η συμμετοχική χρηματοδότηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως αυτόνομο επενδυτικό όχημα για την απόκρυψη ποσών και την ενσωμάτωσή τους στην νόμιμη οικονομία. Αυτό σημαίνει ότι οι δράστες των βασικών εγκλημάτων μπορούν να επενδύσουν σε ενδιαφέροντα σχέδια και στη συνέχεια να απολαύσουν τα κέρδη τους από την επιτυχία του προγράμματος ή ακόμη και να πωλήσουν την συμμετοχή τους σε τρίτα πρόσωπα, με αποτέλεσμα τα έσοδά τους να έχουν νόμιμη προέλευση. Επίσης μπορεί να λάβει χώρα εικονική πώληση της επένδυσης με αυξημένο τίμημα με αποτέλεσμα το επιπλέον ποσό να θεωρηθεί ως κέρδος από την νόμιμη συναλλαγή.

Εν κατακλείδι αξία λόγου είναι τα κάτωθι:

Η συμμετοχική χρηματοδότηση αποτελεί μια νέα πρόκληση για τις διωκτικές αρχές όσον αφορά το ζήτημα της νομιμοποίησης αφού (α) ο θεσμός στηρίζεται στο internet, πράγμα που επιτρέπει την ανώνυμη και απομακρυσμένη διενέργεια συναλλαγών, χαρακτηριστικά, που διευκολύνουν ιδιαίτερα το ξέπλυμα (β) όλες οι πλατφόρμες λόγω κόστους βασίζονται στο διαδίκτυο και στο παγκόσμιο ιστό για να λειτουργήσουν, πράγμα που σημαίνει ότι δεν υπάρχει οποιοδήποτε επίπεδο προστασίας, αφού σε πρακτικό επίπεδο η τήρηση ή μη της ορθής πολιτικής εναπόκειται στους ιδιοκτήτες της πλατφόρμας.

²⁸⁹ Βλ. Robock, ό.π., σελ. 114.

Η αξιοπιστία των ελέγχων από την πλευρά των λειτουργούντων τις πλατφόρμες εξαρτάται εν πολλοίς από τις οικονομικές τους δυνατότητες, αφού λόγω της φύσης του θεσμού μπορεί να είναι απαγορευτική σε οικονομικό επίπεδο η επαρκής διακρίβωση της ταυτότητας των υποψήφιων επενδυτών, της ποιότητας των σχεδίων και της προέλευσης των κεφαλαίων (γ) Δεν έχει ενσωματωθεί στη κουλτούρα των ασχολούμενων με την συμμετοχική χρηματοδότηση η ανάγκη τηρήσεως της ειδικής νομοθεσίας για το ξέπλυμα και δεν υπάρχει η κατάλληλη ενημέρωση προς αυτό. Έτσι σύμφωνα με το Financial Crimes Enforcement Network ²⁹⁰, το έτος 2015, οι υποβληθείσες καταγγελίες ύποπτων δραστηριοτήτων ήταν ελάχιστες, γεγονός που ενισχύει την επιτυχή ενσωμάτωση παράνομων κερδών στην νόμιμη οικονομία (δ) Η μεγάλη προσφορά προγραμμάτων, η ευκολία συμμετοχής και οι ελάχιστοι έλεγχοι για την αξιοπιστία των σχεδίων είναι στοιχεία που καταδεικνύουν το πόσο εύλωτος είναι ο θεσμός στο ξέπλυμα αλλά στο αδίκημα της απάτης (ε) η διαφορετική νομοθετική μεταχείριση του θεσμού σε παγκόσμιο επίπεδο σε συνδυασμό με την έλλειψη ενιαίας πολιτικής στις τραπεζικές συναλλαγές, δημιουργεί κενά ασφαλείας στα δικαιικά συστήματα, τα οποία μπορούν να γίνουν αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους συμμετέχοντες στην νομιμοποίηση με αποτέλεσμα να έχουμε ουσιαστικά forum shopping, δηλαδή να επιλέγονται για την ανάπτυξη των προγραμμάτων πλατφόρμες που δραστηριοποιούνται σε κράτη με ελαστική νομοθεσία, έτσι ώστε να περιορίζονται οι κίνδυνοι για τους δράστες.

3.4 ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ONLINE GAMING

Το ηλεκτρονικό εμπόριο αναπτύσσεται τα τελευταία έτη με γοργούς ρυθμούς και καταλαμβάνει όλο και μεγαλύτερο μερίδιο της αγοράς. Στο χώρο δραστηριοποιούνται επιχειρήσεις όπως η amazon και το e-bay, των οποίων οι χρηματιστηριακές τους αξίες έχουν φθάσει σε αστρονομικά ποσά αλλά και μικρότερες, οι οποίες προσπαθούν να εκμεταλλευθούν τα πλεονεκτήματα της νέας τεχνολογίας, όπως είναι η μείωση του κόστους των συναλλαγών και η ευκολία ανεύρεσης προμηθευτών - πελατών. Όλοι οι

²⁹⁰ Βλ. Sessoms, Crowdfunding : The New Face of Financial Crimes, ACAMS, στο https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwi2gbKA_dvpAhUJa8AKHVf2A28QFjAAegQIBBAB&url=https%3A%2F%2Fwww.acams.org%2Faml-white-paper-crowdfunding-risks%2F&usq=AOvVaw3jTICZT7J3wYGRa8Jkp7nj

κλάδοι της οικονομίας προσπαθούν να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες και να αντέξουν τον ανταγωνισμό που πλέον έχει παγκόσμια χαρακτηριστικά.²⁹¹

Το ηλεκτρονικό εμπόριο δεν έχει μεταβάλει μόνο τον τρόπο λειτουργίας των νόμιμων επιχειρήσεων αλλά έχει επιτρέψει και την άνθιση του παρεμπορίου καθώς και των παράνομων συναλλαγών, οι οποίες μπορεί να σχετίζονται με την πώληση ναρκωτικών, παράνομων φαρμακευτικών ουσιών, ραδιενεργών υλικών και άλλων αντικειμένων που έχουν ιδιαίτερη αξία στη μαύρη αγορά. Το παράλληλο αυτό σύστημα εμπορίας αγαθών πλήττει επίσης και τα φορολογικά έσοδα των κρατών, αφού οι πράξεις δεν δηλώνονται και δεν φορολογούνται.

Η ανάπτυξη του εμπορίου ,μέσω του διαδικτύου, έχει δημιουργήσει νέες προκλήσεις σε όλους τους κλάδους του δικαίου. Έτσι για παράδειγμα καταβάλλονται προσπάθειες για την προστασία των καταναλωτών από διαδικτυακές απάτες ή από επιθετικές πολιτικές που παραβιάζουν τα δικαιώματα των τελευταίων. Επίσης ιδιαίτερο ενδιαφέρον επιδεικνύεται για την προστασία των προσωπικών δεδομένων των αγοραστών, κάτι που αποτυπώνεται και στον GDPR.

Το μεγαλύτερο πάντως πρόβλημα που παρουσιάζεται στην πράξη στις ηλεκτρονικές πωλήσεις μέσω ηλεκτρονικών καταστημάτων αλλά και μέσω πλατφόρμων είναι η εξασφάλιση της ποιότητας των αντικειμένων που πωλούνται αλλά και της ταυτότητας των προσώπων που τα προσφέρουν. Μια χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί η πλατφόρμα eBay , η οποία αναλαμβάνει είτε την πώληση διαφόρων προϊόντων είτε την διενέργεια ηλεκτρονικών πλειστηριασμών. Στην περίπτωση αυτή για την εγγραφή ενός προϊόντος απαιτείται μόνο το όνομα, η διεύθυνση, η ηλεκτρονική διεύθυνση , το τηλέφωνο καθώς και η ημερομηνία γεννήσεως του πωλητή, στοιχεία που μπορεί πολύ εύκολα να ανευρεθούν από τον οποιονδήποτε τρίτο και να αρχίσουν να διεξάγονται εικονικές πωλήσεις χωρίς τη γνώση του πραγματικού κατόχου των παραπάνω δεδομένων.

Ένα από τα πιο συνηθισμένα προβλήματα στις ηλεκτρονικές συναλλαγές είναι η εφαρμογή της αρχής « πλήρωσε τώρα και μετά θα πληροφορηθείς τους όρους της σύμβασης»²⁹². Στις περισσότερες περιπτώσεις οι όροι συναλλαγών ευρίσκονται σε υπερσυνδέσμους στο τέλος των σελίδων ή σε κάποιο μέρος του site που δεν είναι εύκολα προσβάσιμο στον καταναλωτή. Στην τελευταία αυτή περίπτωση οι πωλητές

²⁹¹ Βλ. Tan, Money Laundering and e-commerce, Journal of Financial Crime, 2002, σελ. 280 επ.

²⁹² Βλ. Marotta-Wurgler, Some realities of online contracting. Supreme Court Economic Review, 2011,σελ. 11-23.

κοινοποιούν τους όρους της συναλλαγής μετά την πώληση με αποτέλεσμα οι αγοραστές να ευρίσκονται προ εκπλήξεων και να παραπονούνται ότι η έλλειψη πληροφόρησης τους στέρησε τη δυνατότητα λήψεως των ενδεδειγμένων αποφάσεων.²⁹³ Γι' αυτό το λόγο η υποχρεωτική αναγραφή των όρων της συναλλαγής, ο έλεγχος των ΓΟΣ σε περίπτωση που ο πωλητής έχει δεσπόζουσα θέση στην αγορά, η διαφάνεια στον τρόπο πληρωμής αποτελούν βασικά αιτήματα που οι κυβερνήσεις προσπαθούν να υλοποιήσουν. Στην Ελλάδα η ρύθμιση του ηλεκτρονικού εμπορίου έχει επιτευχθεί με το ΠΔ 131/2003, το οποίο εκδόθηκε προς συμμόρφωση με την Οδηγία 2000/31, ενώ σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και ο νόμος 3471/2006 που αφορά την προστασία της ιδιωτικής ζωής του προσώπων από επιθετικές εμπορικές πολιτικές μέσω των ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

Στο πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου πολύ ενδιαφέρον παρουσιάζει ο τρόπος πληρωμής για την αγορά υπηρεσιών ή και αγαθών, ιδίως όταν αυτές λαμβάνουν χώρα μέσω του διαδικτύου. Βασική αξίωση των καταναλωτών είναι η επαρκής προστασία της επικοινωνίας μεταξύ των μερών για να μην διαρρεύσουν προσωπικά και ευάλωτα στοιχεία, όπως είναι ο αριθμός της πιστωτικής κάρτας τους. Από την άλλη πλευρά βέβαια η κρυπτογράφηση και η αδυναμία εντοπισμού του είδους των συναλλαγών και της αξίας αυτών είναι κάτι που προβληματίζει ιδιαίτερα τις αρχές, αφού υπάρχει πάντοτε ο κίνδυνος να χρησιμοποιηθεί καταχρηστικά το απόρρητο των επικοινωνιών για να αναπτυχθεί το έγκλημα²⁹⁴

Η ύπαρξη τόσων πολλών εμπορικών επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για να προωθήσουν τις υπηρεσίες και τα προϊόντα τους δημιουργεί ουσιαστική αδυναμία στις αρχές να ελέγξουν την νομιμότητα όλων των συναλλαγών, οι οποίες μπορεί να λαμβάνουν χώρα από οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη. Εξαιτίας αυτής της εγγενούς δυσκολίας που δημιουργείται από την ανάπτυξη της τεχνολογίας, αρχίζει να αναπτύσσεται μια ηλεκτρονική παραλλαγή της μεθόδου του μυρμηγκιού, η οποία έχει την ονομασία μικρό-ξέπλυμα (micro laundering). Στην περίπτωση αυτή οι δράστες ανοίγουν ένα ηλεκτρονικό κατάστημα, το οποίο προσφέρει υποτιθέμενα αγαθά ή υπηρεσίες. Στη συνέχεια λαμβάνουν χώρα χιλιάδες συναλλαγές μικρής συνήθως αξίας μέσω κινητών ή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ενώ για τις πληρωμές χρησιμοποιούνται πιστωτικές κάρτες, άλλα παραδοσιακά μέσα πληρωμών ή και σύγχρονα όπως το PayPal,

²⁹³ Βλ. Marotta-Wurgler, *ό.π.*, σελ. 12.

²⁹⁴ Βλ. Hiller,-Cook, *From clipper ships to clipper chips: The evolution of payment systems for electronic commerce*. *Journal of Law and Commerce*, 1997, σελ. 53–98.

με αποτέλεσμα να αυξάνει η δυσκολία εντοπισμού αλλά και κατάσχεσης των χρημάτων που διακινούνται.

Σε αυτή τη διαδικασία σημαντικό ρόλο μπορούν να διαδραματίσουν διάφορα bots, τα οποία μπορεί να αναλάβουν την εκτέλεση χιλιάδων συναλλαγών²⁹⁵ χωρίς να απαιτείται ανθρώπινο δυναμικό. Εφόσον η επιχείρηση που λαμβάνει τα ποσά φαίνεται προς τα έξω ότι λειτουργεί νόμιμα, τότε το τραπεζικό σύστημα διεκπεραιώνει τις συναλλαγές, ενώ εάν και όταν δημιουργηθούν υποψίες για την επιχείρηση που διαθέτει διαδικτυακό κατάστημα, τα χρήματα που έχουν συσσωρευθεί εύκολα μεταφέρονται ηλεκτρονικά από την μια έννομη τάξη στην άλλη.

Εκτός από τα συνήθη μέσα πληρωμών όπως οι prepaid cards ή το PayPal μπορεί να χρησιμοποιηθούν ως μεσάζοντες ειδικές εταιρίες που ασχολούνται με την ηλεκτρονική μεταφορά χρημάτων, πολλές δε μάλιστα από αυτές ενεργούν με πλήρη ανωνυμία. Μια από τις πιο σημαντικές του είδους ήταν η Liberty Reserve, η οποία είχε έδρα την Κόστα Ρίκα και αποτελούσε μια πλατφόρμα μεταφοράς ψηφιακού χρήματος με χρήστες άνω του ενός εκατομμυρίου. Η εταιρία έκλεισε λόγω των ποινικών διώξεων που ασκήθηκαν στις ΗΠΑ σε βάρος των διευθυντών της με βάση τον PATRIOT ACT , αφού κατηγορήθηκαν για νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα ύψους 6 δισεκατομμυρίων δολαρίων.²⁹⁶

Ο κάθε χρήστης μπορούσε να εγγραφεί στην επίμαχη πλατφόρμα παρέχοντας μόνο το όνομά , το mail και την ημερομηνία γέννησής του και να μεταφέρει χρήματα σε τρίτους, ενώ η εταιρία ουδέποτε προχωρούσε σε έλεγχο ταυτοπροσωπίας. Η κατάθεση των χρημάτων από τον αποστολέα γινόταν με τη χρήση πιστωτικής κάρτας, εμβάσματος ή άλλων μεθόδων, ενώ η Liberty δεν μετέφερε απευθείας τα σχετικά ποσά αλλά μετέτρεπε τα μετρητά σε ένα εικονικό νόμισμα που ήταν άμεσα συνδεδεμένο με το ευρώ, το δολάριο ή με τον χρυσό και στη συνέχεια μεταβίβαζε τα εικονικά νομίσματα στο δικαιούχο, ο οποίος μπορούσε να τα αποστείλει σε ένα τρίτο πρόσωπο και αυτό στη συνέχεια να τα εξαργυρώσει (μέσω prepaid cards ή western union) (αφού πρώτα η εταιρία κρατούσε την προμήθειά της για την συναλλαγή).

Μάλιστα θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν υπήρχε κάποιο όριο στο ύψος των συναλλαγών που μπορούσαν να λάβουν χώρα, ενώ δεν επιτρεπόταν η υπαναχώρηση από αυτές, πράγμα που ισχύει και στις πληρωμές που βασίζονται στο PayPal.

²⁹⁵Βλ. <https://www.shieldsquare.com/e-commerce-bot-prevention/>, https://www.digitaltransactions.net/magazine_articles/battling-the-bots/

²⁹⁶ Βλ https://en.wikipedia.org/wiki/Liberty_Reserve.

Η συγκεκριμένη πλατφόρμα έγινε ιδιαίτερα δημοφιλής και το 1/5 των χρηστών της προέρχονταν από τις ΗΠΑ. Τα προβλήματα με την Liberty εκκίνησαν το 2009 όταν αιτήθηκε άδεια για να συνεχίσει την λειτουργία της στην Κόστα Ρίκα, πράγμα που δεν επετεύχθη, αφού δεν αποδείχθηκε η νόμιμη χρηματοδότηση της. Η εταιρία έπαυσε μεν τη δραστηριότητά της σε τυπικό επίπεδο, όμως αυτή συνεχίστηκε μέσω άλλων 5 νέων εταιριών με έδρα την ίδια χώρα. Το 2011 άρχισε η έρευνα για ύποπτη τραπεζική δραστηριότητα, ενώ την ίδια χρονιά οι ΗΠΑ ζήτησαν να διεξαχθεί έρευνα στη Κόστα Ρίκα για τις δραστηριότητες του ιδιοκτήτη της εταιρίας²⁹⁷. Μετά από διεθνή συνεργασία 17 κρατών συγκεντρώθηκαν αρκετά αποδεικτικά στοιχεία, απαγγέλθηκαν κατηγορίες κατά των διευθυντών της εταιρίας για ξέπλυμα, κατασχέθηκαν τα περιουσιακά τους στοιχεία²⁹⁸, έκλεισαν οι λογαριασμοί της εταιρίας αλλά και το site, ενώ οι αυτουργοί καταδικάστηκαν σε μεγάλες ποινές. Παρά του ότι η συγκεκριμένη εταιρία πλέον δεν δραστηριοποιείται, διαρκώς δημιουργούνται νέες²⁹⁹ που αναλαμβάνουν παρόμοιες εργασίες διευκολύνοντας το ξέπλυμα, και οι οποίες μετά από σύντομο χρονικό διάστημα εξαφανίζονται.

Το μικροξέπλυμα μπορεί να χρησιμοποιηθεί και σε υποτιθέμενες παροχές υπηρεσιών. Σήμερα υπάρχουν σελίδες, όπως το Fiverr και το Freelancer, στις οποίες οι επαγγελματίες μπορούν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους (πχ κατασκευή σελίδων) με το ανάλογο χρηματικό αντάλλαγμα. Οι δράστες των βασικών εγκλημάτων μπορούν να δημιουργήσουν πολλά εικονικά προφίλ και να δέχονται χρήματα για την παροχή εικονικών υπηρεσιών, χωρίς να δημιουργούνται υποψίες στις αρχές, ιδίως σε περιπτώσεις, όπου τα ποσά που διακινούνται με σχετικά μικρά.

Μια άλλη μέθοδος νομιμοποίησης που συνδέεται με το ηλεκτρονικό εμπόριο και κυρίως με την παροχή υπηρεσιών είναι η ανεύρεση προσώπων μέσω ιστοσελίδων, τα οποία χωρίς να το γνωρίζουν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως μεσάζοντες για την απόκρυψη της προέλευσης των παράνομων χρημάτων. Για παράδειγμα εμφανίζεται μια αγγελία για την ανεύρεση κάποιου στελέχους που θα αναλάβει διευθυντικά καθήκοντα ή για τη δημιουργία μιας επιχειρηματικής συνεργασίας, στην οποία θα αναφέρεται ότι για κάποιον εύλογο λόγο δεν μπορεί να ανοιχθεί λογαριασμός σε μια τράπεζα για να διεξαχθούν

²⁹⁷ Βλ. Cloherty, '[Black Market Bank' Accused of Laundering \\$6B in Criminal Proceeds](#)', [ABC News](#), 28 Μαΐου, 2013.

²⁹⁸ Βλ. Santora- Rashbaum- Perlroth, '[Online Currency Exchange Accused of Laundering \\$6 Billion](#)', [The New York Times](#), 28 Μαΐου, 2013

²⁹⁹ Βλ. <https://www.techrez.com/top-alternatives-to-liberty-reserve/>, <https://tech.africa/5-liberty-reserve-alternatives/>, <https://www.coindesk.com/mt-gox-stops-using-technocash-linked-by-us-to-liberty-reserve>

συναλλαγές και γι' αυτό το λόγο ο ενδιαφερόμενος θα πρέπει να συνδράμει ,εκτός των άλλων, με την παραχώρηση των στοιχείων του λογαριασμού του, έτσι ώστε να διακινηθούν μέσω αυτού χρηματικά ποσά³⁰⁰. Στην περίπτωση αυτή ο λογαριασμός του θύματος χρησιμοποιείται ως ενδιάμεσος σταθμός για τη μεταφορά ύποπτων ποσών σε ολόκληρο τον κόσμο , ενώ όταν αποκαλυφθεί η νομιμοποίηση υπόλογο θα είναι το εύπιστο θύμα και όχι οι σχεδιαστές του όλου εγχειρήματος.

Μέσα τα πλαίσια του ηλεκτρονικό εμπόριου θα εξετάσουμε, επίσης, την πιο σύγχρονη και ενδιαφέρουσα μέθοδο που χρησιμοποιείται για τη διευκόλυνση του ξεπλύματος , δηλαδή τα παιχνίδια μέσω διαδικτύου και τους εικονικούς κόσμους, όπου η εφαρμογή της νομοθεσίας για την νομιμοποίηση δεν μπορεί να εφαρμοστεί αποτελεσματικά. Σήμερα το online gaming προσφέρει τεράστια έσοδα στους ιδιοκτήτες των πλατφόρμων, υπάρχουν εκατομμύρια χρήστες παγκοσμίως που ασχολούνται με το συγκεκριμένο αντικείμενο, διοργανώνονται τουρνουά με ύψος επάθλων που κανείς δεν μπορούσε να φανταστεί στο παρελθόν, ενώ οι καλύτεροι παίκτες αντιμετωπίζονται ως είδωλα από τους υπόλοιπους συμμετέχοντες και έχουν έσοδα από χορηγούς και διαφημίσεις, όπως ακριβώς οι αθλητές και οι ηθοποιοί.

Εικονικός κόσμος είναι ένα μέρος ενός online παιχνιδιού, το οποίο ονομάζεται Massively Multiplayer Online Role-Playing Games (MMORPG). Όπως προκύπτει από το όνομα, τα συγκεκριμένα παίγνια διεξάγονται μέσω του διαδικτύου ,έχουν ιδιαίτερη παρουσία στα κοινωνικά δίκτυα και επιτρέπουν στον παίκτη να δραστηριοποιείται σε ένα περιβάλλον που προσομοιάζει με την αληθινή ζωή.³⁰¹ Σε αυτόν τον εικονικό κόσμο οι χρήστες αντιπροσωπεύονται από τα avatar τους και μπορούν να ενεργούν, όπως στην πραγματική ζωή. Τα περισσότερα από αυτά τα παιχνίδια είναι ανταγωνιστικά, αφού οι παίκτες προσπαθούν να συλλέξουν χρήματα και με αυτά να κατασκευάσουν πόλεις, στρατούς και να αντιπαρατίθενται ή να συνεργάζονται μεταξύ τους. Η καινοτομία των εικονικών κόσμων έγκειται στο γεγονός ότι εκτός από την διαδραστικότητα μεταξύ των παικτών έχουμε μια διαρκή εξέλιξη τους για να διατηρείται το ενδιαφέρον των συμμετεχόντων.

Οι εικονικοί κόσμοι χωρίζονται σε τρεις βασικές κατηγορίες, δηλαδή σε αυτούς που βασίζονται σε φανταστικά περιβάλλοντα όπως το World of Warcraft, όπου οι παίκτες με

³⁰⁰ Βλ. Richet, Laundering Money Online a review of cybercriminals methods, στο https://www.researchgate.net/publication/281064013_Laundering_Money_Online_a_review_of_cybercriminals_methods, σελ. 4 επ.

³⁰¹ Βλ. Klimmt, Virtual worlds as a regulatory challenge: A user perspective. In Virtual worlds and criminality,2011, σελ. 1 επ.

τα avatar τους έρχονται σε επαφή με άλλους , συγκεντρώνουν ψηφιακά αντικείμενα , επιλύουν γρίφους και οργανώνονται σε ομάδες για να αναλάβουν να εκτελέσουν μια αποστολή (β) σε αυτούς όπου οι εικονικοί κόσμοι εξαρτώνται από το περιεχόμενο που δημιουργούν οι ίδιοι οι παίκτες, όπως είναι το Second Life, Entropia Universe και (γ) οι ψηφιακοί κόσμοι που λαμβάνουν χαρακτηριστικά από τα κοινωνικά δίκτυα, όπως είναι το Facebook. Στην περίπτωση αυτή ο εικονικός κόσμος φιλοξενεί μια ηλεκτρονική αναπαράσταση αληθινών προσώπων, χωρίς να υπάρχει κάποιο ηλεκτρονικό περιβάλλον-τόπος για να περιηγηθούν οι χρήστες . Το κρίσιμο στοιχείο είναι οι σύνδεσμοι μεταξύ των κοινωνικών προφίλ , τα οποία επιτρέπουν την ανάπτυξη των διαδραστικών σχέσεων των χρηστών, ενώ επιτρέπεται η ανάπτυξη της κοινωνικής δυναμικής μέσω ομάδων με κοινά ενδιαφέροντα.

Η ανάπτυξη αυτού του είδους των παιχνιδιών δεν βασίζεται μόνο στους εντυπωσιακούς γραφικούς κόσμους αλλά στο ότι αυτοί υπόκεινται σε κανόνες, όπως ακριβώς στην πραγματική ζωή. Συνήθως διαθέτουν ένα πλήρες οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό σύστημα, και ουσιαστικά οι χρήστες δημιουργούν μια νέα εναλλακτική ζωή , η οποία απορροφά σημαντικό μέρος του χρόνου τους.

Με τα σημερινά δεδομένα η αξία των ηλεκτρονικών κόσμων ανέρχεται περίπου στα 18 δισεκατομμύρια ευρώ, ενώ μόνο στο παιχνίδι Entropia έλαβαν χώρα συναλλαγές ύψους 1.5 δισεκατομμυρίων PED, το οποίο αποτελεί το νόμισμα του παιχνιδιού και ανταλλάσσεται από την εταιρία παραγωγής με δολάρια ή ευρώ.³⁰²

Στο σημείο αυτό θα αναφερθούμε σε ένα από τα πιο δημοφιλή online παιχνίδια , δηλαδή το Second Life. Το πρόγραμμα αναπτύχθηκε το 2003 στις ΗΠΑ από την εταιρία Linden Labs. Οι παίκτες ονομάζονται κάτοικοι, οι οποίοι ,μέσω των ειδώλων τους- avatars μπορούν να εξερευνούν , να επικοινωνούν με άλλα πρόσωπα, να συμμετέχουν σε ομάδες να αναλαμβάνουν εργασίες αλλά και εμπορικές δραστηριότητες. Το νόμισμα που χρησιμοποιείται είναι το Linden Dollar και όπως και στον αληθινό κόσμο , πολλές από τις ενέργειες των παικτών απαιτούν την καταβολή χρημάτων (πχ αγορά ψηφιακών αντικειμένων).

Στη αρχή κάθε κάτοικος λαμβάνει ένα «επίδομα» των 300 LD ανά εβδομάδα , όμως οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να προμηθευτούν και άλλα νομίσματα με αντάλλαγμα αληθινά χρήματα, συνήθως ευρώ και δολάρια. Το νόμισμα του παιχνιδιού έχει πραγματική

³⁰² Βλ. Leslie, Legal Principles for Combating Cyberlaundering, 2014, σελ. 87.

ισοτιμία με τα επίσημα νομίσματα, ενώ οι ανταλλαγές γίνονται σε ειδικό ανταλλακτήριο το Xstreet. Με τα ψηφιακά νομίσματα, οι παίκτες μπορούν στη συνέχεια να πράξουν ό,τι επιθυμούν, όπως να κατασκευάσουν ψηφιακά αντικείμενα ή να τα αγοράσουν.

Όσον αφορά το ζήτημα που μας απασχολεί θα πρέπει να αναφερθούν τα κάτωθι:

(α) Οι ψηφιακοί κόσμοι είναι ατελείς, αφού τονίζουν μόνο τα ευχάριστα στοιχεία της ζωής των ανθρώπων και όχι τις υποχρεώσεις που βαρύνουν τους πολίτες, όπως είναι η υπακοή στους νόμους και οι συνέπειες που επέρχονται εάν παραβιαστούν αυτοί. Συνεπώς, εκτός από τους όρους χρήσης του παιχνιδιού, οι οποίοι έχουν ως βασικό στόχο να προστατεύσουν τους παίκτες από συγκεκριμένες ενέργειες, όπως το bullying, οι χρήστες ενεργούν χωρίς να υπάρχει έλεγχος και συνέπειες, αφού δεν υπάρχει «ψηφιακή αστυνομία» στο παιχνίδι και πάντως δεν μπορεί να λάβει χώρα κάποια σοβαρή τιμωρία.

(β) Στους εικονικούς κόσμους επιτρέπεται η ανταλλαγή πραγματικών χρημάτων με ψηφιακά νομίσματα αλλά και το αντίθετο, αφού υπάρχουν μάλιστα και ATM που αναλαμβάνουν τις σχετικές συναλλαγές³⁰³. Εάν ληφθεί υπόψη ότι στο Second Life περίπου 1.500.000 δολάρια διακινούνται κάθε μέρα, το πεδίο είναι ιδιαίτερα ευνοϊκό για την νομιμοποίηση εσόδων, η οποία μπορεί να διεξαχθεί με την αγορά ψηφιακών νομισμάτων μέσω της πλατφόρμας Xstreet (χρησιμοποιώντας παράνομα έσοδα) και στη συνέχεια να λάβει χώρα ανταλλαγή αυτών με μετρητά ή να ακολουθήσει αγορά αντικειμένων από το παιχνίδι, τα οποία θα πωληθούν περαιτέρω και έτσι θα αποκτηθούν νέοι πρόσοδοι που μπορούν να μετατραπούν σε παραστατικό νόμισμα. Θα πρέπει μάλιστα να τονιστεί ότι το Xstreet δεν είναι τραπεζικό ίδρυμα και δεν έχει ιδιαίτερες νομικές υποχρεώσεις.

(γ) Εκτός από την νομιμοποίηση εσόδων ένα σημαντικό πρόβλημα που μπορεί να δημιουργηθεί αφορά τη φοροδιαφυγή. Έτσι για παράδειγμα στις αληθινές συναλλαγές επιβάλλεται ΦΠΑ, ενώ αντίθετα οι συναλλαγές μεταξύ των παικτών στο ψηφιακό κόσμο είναι αφορολόγητες. Εάν ληφθεί υπόψη και το γεγονός ότι οι παίκτες δεν έχουν υποχρέωση να αποκαλύψουν την πηγή των εισοδημάτων τους, είναι εύκολο για τους κατοίκους του εικονικού περιβάλλοντος να αποφύγουν την πληρωμή φόρων για την προμήθεια αγαθών ή υπηρεσιών ή από την απόκτηση πραγματικών εισοδημάτων (λόγω πώλησης αντικειμένων με αυξημένη τιμή), παρά του ότι εάν οι συναλλαγές αυτές

³⁰³ Βλ. Leslie,ό.π., σελ. 89 επ.

λάμβαναν χώρα στον αληθινό κόσμο θα υπόκειντο σε φορολογία.³⁰⁴ Εκτός του ότι η φοροδιαφυγή αποτελεί σε ορισμένες έννομες τάξεις βασικό αδίκημα που στηρίζει την νομιμοποίηση, δημιουργείται ένα περιβάλλον ανομίας στο οποίο εύκολα μπορεί να διεξαχθεί το ξέπλυμα.

(δ) Ένα σημαντικό στοιχείο των παιχνιδιών είναι η ανωνυμία των παικτών, δηλαδή πίσω από το είδωλο- avatar μπορεί να κρύβεται ο οποιοσδήποτε, αφού δεν υπάρχει νομική υποχρέωση ταυτοποίησης των στοιχείων των συμμετεχόντων, ενώ οι παίκτες δεν γνωρίζουν στην πραγματικότητα τίποτε παραπάνω για τους άλλους παρά μόνο όσα στοιχεία ο κάθε παίκτης επιλέγει να αποκαλύψει. Το καθεστώς αυτό ευνοεί την διεξαγωγή ποινικών αδικημάτων, ενώ είναι εξαιρετικά δύσκολο να εντοπιστεί το πραγματικό πρόσωπο πίσω από το avatar.

(ε) Σε πολλούς από τους εικονικούς κόσμους υπάρχουν ψηφιακές τράπεζες, οι οποίες στην πραγματικότητα λειτουργούν σαν τραπεζικά ιδρύματα και οι συμμετέχοντες μπορούν να ανοίξουν νόμιμους λογαριασμούς. Στα εικονικά παίγνια το άνοιγμα ενός λογαριασμού είναι πολύ εύκολο, χωρίς να απαιτούνται οι έλεγχοι που έχουν επιβληθεί στις τράπεζες με φυσική έδρα για την αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων, ενώ παραμένει και η ανωνυμία των δικαιούχων των λογαριασμών. Από την στιγμή που οι βασικοί τραπεζικοί κανόνες δεν ισχύουν στους εικονικούς κόσμους και πάντως είναι εξαιρετικά δύσκολο να ελεγχθούν πολυάριθμες συναλλαγές εκατομμυρίων παικτών που ευρίσκονται σε όλο τον πλανήτη, είναι προφανές ότι δημιουργείται μια ρωγμή που δεν αφορά μόνο το ψηφιακό περιβάλλον αλλά και τον πραγματικό κόσμο.³⁰⁵

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι το ηλεκτρονικό εμπόριο και τα ηλεκτρονικά παιχνίδια, χρησιμοποιούνται σήμερα για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος ιδίως στη μορφή του micro laundering, πράγμα που ενισχύεται από τις εναλλακτικές και ψηφιακές μεθόδους μεταφοράς χρημάτων, ένα ζήτημα που θα μας απασχολήσει αμέσως κατωτέρω.

³⁰⁴ Βλ. Majumdar, Virtual World Transactions Earns Real Income But, When Will Virtual Earnings Bear Real Taxes?, στο https://www.researchgate.net/publication/256000492_Virtual_World_Transactions_Earns_Real_Income_But_When_Will_Virtual_Earnings_Bear_Real_Taxes.

³⁰⁵ Βλ. Leslie,ό.π., σελ. 90 επ.

3.5 ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΩΜΕΣ

Σε προηγούμενο κεφάλαιο της παρούσης εργασίας υπήρξε μια γενική αναφορά στο ξέπλυμα βρώμικου χρήματος που εμφανίζεται στον χρηματοπιστωτικό τομέα και σε ορισμένους τομείς αυτού που παρουσιάζουν ιδιαίτερη ευαισθησία στο φαινόμενο. Οι συναλλαγές, όμως, που διακινούνται μέσα από το τραπεζικό σύστημα είναι ένα μόνο τμήμα του συνόλου των μεταφορών αξιών από το ένα πρόσωπο στο άλλο. Όλες οι μέθοδοι (κλασικές- σύγχρονες) νομιμοποίησης εσόδων προσπαθούν να εκμεταλλευτούν το διαδίκτυο και τα ηλεκτρονικά συστήματα πληρωμών, για να παρακάμψουν τις αρχές και να επιτύχουν την απόκρυψη της προέλευσης των χρημάτων. Γι' αυτό το λόγο είναι κρίσιμη η ανάλυση του τρόπου λειτουργίας των συστημάτων αυτών (που δεν βασίζονται πάντοτε στο τραπεζικό μοντέλο), έτσι ώστε να διαπιστώσει ο αναγνώστης τα κενά ασφαλείας αλλά και τις προκλήσεις που δημιουργούνται στους νομοθέτες των κρατών. Η περιγραφή αυτή δεν θα συμπεριλάβει τα κρυπτονομίσματα, τα οποία θα αποτελέσουν αντικείμενο ειδικού κεφαλαίου.

Ως ηλεκτρονικό χρήμα θα μπορούσε να οριστεί κάθε χρηματική ή ισοδύναμη αξία, η οποία μπορεί να αποτυπωθεί με οποιαδήποτε ψηφιακή μορφή. Το ηλεκτρονικό χρήμα είναι ένα σύστημα που επιτρέπει στο πρόσωπο να πληρώσει για αγαθά ή υπηρεσίες με την μεταφορά ενός νούμερου από τον έναν υπολογιστή στον άλλο. Όπως και στα χαρτονομίσματα που διαθέτουν ένα μοναδικό σειριακό αριθμό, έτσι και τα νούμερα του ψηφιακού χρήματος είναι ανεπανάληπτα. Βασικό χαρακτηριστικό του φυσικού και του ψηφιακού χρήματος είναι ότι είναι ανώνυμο και μπορεί να επαναχρησιμοποιηθεί.³⁰⁶

Το ηλεκτρονικό χρήμα μπορεί να τηρείται σε κάποιο τραπεζικό ίδρυμα και όχι σε φυσική μορφή. Για παράδειγμα το μεγαλύτερο μέρος του παραστατικού χρήματος (fiat money) που εκδίδεται από τα κράτη έχει ηλεκτρονική μορφή, πράγμα που διευκολύνει ιδιαίτερα το ηλεκτρονικό εμπόριο.

Η αύξηση του ηλεκτρονικού χρήματος συνδέεται άμεσα με την εξάπλωση των προσωπικών υπολογιστών και του διαδικτύου³⁰⁷, ενώ βασικό του πλεονεκτήματα είναι η ευκολία των συναλλαγών, οι οποίες μπορούν να λάβουν χώρα χωρίς τοπικούς και χρονικούς περιορισμούς. Άλλωστε και οι τράπεζες επιδιώκουν την αύξηση του internet

³⁰⁶ Βλ. Leslie,ό.π., σελ. 65 επ.

³⁰⁷ Βλ. Fairlie R.- Chatterji A., High-Technology entrepreneurship in Silicon Valley. World Paper Series, Institute of the Study of Labor ,2011 σελ. 23.

banking και γενικά των ηλεκτρονικών πληρωμών για να μειώσουν το κόστος διατήρησης προσωπικού και καταστημάτων.

Ένα σημαντικό ζήτημα που απασχολεί τις διωκτικές και ελεγκτικές αρχές είναι ότι το ηλεκτρονικό χρήμα περιβάλλεται από μια ανωνυμία, ένα χαρακτηριστικό ιδιαίτερα ελκυστικό για τα πρόσωπα που ασχολούνται με το ξέπλυμα μέσω του κυβερνοχώρου. Εφόσον υπάρχουν προϊόντα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών πληρωμών που δεν απαιτούν την ταυτοποίηση του χρήστη ή είναι εύκολη η διαδικασία παράκαμψης των ελέγχων μέσω της χρήσης αχυρανθρώπων ή με την μέθοδο του μυρμηγκιού³⁰⁸, τότε η νομιμοποίηση από το ίντερνετ θα αυξάνει διαρκώς.

Στο σημείο αυτό θα αναφερθούμε αναλυτικά στα συστήματα ηλεκτρονικών πληρωμών, τα οποία μπορούν να βασίζονται είτε στο hardware είτε στο software. Μέχρι σήμερα μπορούν να εντοπιστούν 4 μοντέλα, τα οποία λειτουργούν με διαφορετικό τρόπο και αντικατοπτρίζουν τις εναλλακτικές πιθανότητες τρόπων μεταφοράς αξιών μέσω του internet, πράγμα που ενδιαφέρει ιδιαίτερα τους ασχολούμενους με τους ελεγκτικούς μηχανισμούς, αφού κάθε ένα από αυτά έχει διαφορετικό βαθμό ευαλωτότητας στο ξέπλυμα βρώμικου χρήματος.

A. ΜΟΝΤΕΛΟ ΕΜΠΟΡΟΥ- ΧΟΡΗΓΟΥ

Το μοντέλο έμπορου- χορηγού στις ηλεκτρονικές συναλλαγές στηρίζεται στη ταυτοπροσωπία του χορηγού της smart card – prepaid card και του πωλητή των αγαθών. Στην περίπτωση αυτή ο έμπορος που πωλεί τα προϊόντα παρέχει παράλληλα και τις υπηρεσίες των ηλεκτρονικών πληρωμών. Μερικά παραδείγματα τέτοιων επιχειρήσεων είναι η BARCLEYCARD VISA , OYSTER CARD, η οποία χρησιμοποιείται για τις μεταφορές στο Λονδίνο και η αντίστοιχη Creative Star που αφορά το Χονγκ- Κόνγκ. Το μοντέλο αυτό δε δημιουργεί κατ' αρχάς ιδιαίτερους κινδύνους για το νόμιμο οικονομικό σύστημα, ιδιαίτερα εάν η χρήση των ηλεκτρονικών μέσων γίνεται αποδεκτή μόνο σε συγκεκριμένες υπηρεσίες.

Παρά ταύτα οι κίνδυνοι αυξάνουν σε περιπτώσεις όπου η χορήγηση των smart cards γίνεται από άγνωστες εταιρίες. Οι έμποροι / χορηγοί μπορεί να ασχολούνται με παράνομες δραστηριότητες ή να κρύβονται πίσω από τις εταιρίες που χορηγούν τις

³⁰⁸ Βλ. Financial Action Task Force, Money laundering and terrorist financing: Vulnerabilities of commercial websites and internet payment systems , 2010, σελ. 7 στο http://www.fatf-gafi.org./resource_file678/.

κάρτες εγκληματικές οργανώσεις, οι οποίες υποτίθεται ότι ασκούν εμπορική δραστηριότητα μέσω ηλεκτρονικών καταστημάτων και χρησιμοποιούν τις επιχειρήσεις ως όχημα για το ξέπλυμα χρήματος. Ύστερα από έρευνα έχει αποδειχθεί ότι το μεγαλύτερο μέρος των εταιριών αυτού του είδους ευρίσκεται σε φορολογικούς παραδείσους, όπου οι έλεγχοι εισαγωγής κεφαλαίων είναι περιορισμένοι, όπως η Κόστα Ρίκα, το Κουρασάο και η Αντίγκουα.³⁰⁹

B. ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

Το μοντέλο αυτό είναι ακριβώς το αντίθετο από το προηγούμενο, δηλαδή ο έμπορος και ο χορηγών τις ηλεκτρονικές κάρτες είναι δύο διαφορετικές οντότητες. Το σενάριο αυτό εμφανίζεται στο παραδοσιακό οικονομικό σύστημα, όπου υπάρχουν σχέσεις μεταξύ τράπεζας και πελάτη. Τα τραπεζικά συστήματα στη περίπτωση αυτή εκκαθαρίζουν τις συναλλαγές γι' αυτό και είναι ευκολότερο να εφαρμοστεί η νομοθεσία κατά του ξεπλύματος.³¹⁰

Γ. ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΠΟΥ Ο ΧΟΡΗΓΩΝ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΤΡΑΠΕΖΑ

Στην περίπτωση αυτή, ο πελάτης αγοράζει ηλεκτρονικά μετρητά από τον εκδότη τους χρησιμοποιώντας νόμιμα μέσα πληρωμής και στην συνέχεια χρησιμοποιεί το e-cash για διαδικτυακές συναλλαγές σε εμπόρους που συνεργάζονται με το ηλεκτρονικό δίκτυο πληρωμών. Οι έμποροι μπορούν να μετατρέψουν τα ηλεκτρονικά χρήματα σε μετρητά (την μετατροπή την αναλαμβάνει ο εκδότης). Στο σύστημα αυτό οι παραδοσιακές τράπεζες δεν λαμβάνουν μέρος, γι' αυτό και αμφισβητείται πολλές φορές η νομιμότητα των συναλλαγών. Η μέθοδος αυτή ευνοεί ιδιαίτερα του συμμετέχοντες στο κυβερνοξέπλυμα, αφού δημιουργούνται ευκαιρίες για δράση χωρίς να υπάρχει κίνδυνος αποστολής αναφορών ύποπτων συναλλαγών προς τις αρχές. Δημοφιλή μέσα ηλεκτρονικών πληρωμών αυτού του τύπου είναι η Cybercash, η Virgin Card και η Freedom Eagle Card.³¹¹

³⁰⁹ Βλ. Reuter- Truman, ό.π., σελ. 124.

³¹⁰ Βλ. Leslie, ό.π., σελ. 67.

³¹¹ Βλ. Kellerman, Money laundering in cyberspace. The World Bank Financial Sector Working Paper 11 (15), 2004, σελ. 3.

4. MONTELO PEER TO PEER

Στο μοντέλο αυτό το ηλεκτρονικό μέσο πληρωμής ασχέτως εάν έχει εκδοθεί από τράπεζα ή από ιδιώτη μπορεί να μετατραπεί σε φυσικό χρήματα από τους ίδιους του χρήστες. Το σύστημα αυτό είναι ιδιαίτερα ευέλικτο, αφού η λειτουργία του δεν εξαρτάται από κάποιο κεντρικό φορέα και οι συναλλαγές διεξάγονται εύκολα μεταξύ των ενδιαφερομένων χωρίς μεσάζοντες³¹². Το μοναδικό σημείο επαφής μεταξύ του ηλεκτρονικού μέσου και του παραδοσιακού συστήματος πληρωμών είναι όταν το ηλεκτρονικό νόμισμα αγοράζεται και όταν μετατρέπεται στο τέλος σε παραστατικό χρήμα. Έτσι μέσω του μηχανισμού που έχει αναπτυχθεί μπορεί να μεταφερθεί μια χρηματική αξία από το ένα πρόσωπο στο άλλο χωρίς απαραίτητα να περάσει μέσα από τους κλασικούς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς. Πλατφόρμες που χρησιμοποιούν (ή χρησιμοποιούσαν) το p2p σύστημα είναι η MONDEX store Value Card και η e gold.

Η τελευταία ήταν ένα ψηφιακό ηλεκτρονικό νόμισμα που βασιζόταν στον παγκόσμιο ιστό και αναπτυσσόταν από την εταιρία Gold and Silver Corporation³¹³. Η e gold άνοιγε λογαριασμούς στους χρήστες, οι οποίοι μπορούσαν να προβαίνουν σε αγοραπωλησίες χρυσού , ενώ λόγω του διεθνούς χαρακτήρα του site και της εύκολης πρόσβασης σε πολύτιμα μέταλλα, η συγκεκριμένη πλατφόρμα είχε δραστηριοποιηθεί και σε άλλα πολύτιμα υλικά , όπως το ασήμι , το λευκόχρυσο και το παλλάδιο. Στην πραγματικότητα η e gold αποτελούσε μια **εναλλακτική** μορφή αγοράς υψηλής αξίας αγαθών που μέχρι πρόσφατα κινούνταν κυρίως μέσω επίσημων καναλιών. Η εταιρία δραστηριοποιήθηκε από το 1996 έως το 2009, είχε 5 εκατομμύρια λογαριασμούς, η διακίνηση αγαθών έφθασε τα 2 δισεκατομμύρια δολάρια το έτος και αποτέλεσε μια από τις πιο σημαντικές πλατφόρμες του χώρου.

Όπως και σε ανάλογες περιπτώσεις η μεγάλη επιτυχία οδήγησε και στην καταστροφή της, αφού από την μια πλευρά οι λογαριασμοί της έγιναν στόχοι hackers , οι οποίοι επιδίωκαν να κλέψουν τον χρυσό που συνδεόταν άμεσα με το νόμισμα ,ενώ από την άλλη δημιουργήθηκε πρόβλημα με το Υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ, το οποίο κατηγόρησε την εταιρία (εκτός των άλλων) ότι συνδράμει στο ξέπλυμα βρώμικου

³¹² Βλ. Jamali, Cyberlaundering, A Master thesis submitted to the School of Computing Information Technology and Engineering, University of East London, in May 2009, in partial fulfillment of the requirement of Masters of Science in Information Security and Computer Forensics στο <http://www.scribe.com/resources/cyberlaundering09811>.

³¹³Βλ. <https://en.wikipedia.org/wiki/E-gold>.

χρήματος. Σήμερα το καλύτερο παράδειγμα για το μοντέλο p2p είναι το bitcoin , το οποίο είναι ένα ψηφιακό νόμισμα που δεν ελέγχεται από κάποια κεντρική αρχή, ένα ζήτημα που θα μας απασχολήσει σε ειδικό τμήμα της παρούσης εργασίας.

Σε γενικές γραμμές το μοντέλο p2p έχει ως βασικό χαρακτηριστικό την παράκαμψη των διακρατικών συνόρων, πράγμα που μειώνει τις πιθανότητες ανακάλυψης της προέλευσης των χρημάτων. Με το σύστημα αυτό οι ηλεκτρονικές πληρωμές είναι ιδιαίτερα ελαστικές όσον αφορά τους χρήστες, ενώ ο έλεγχος των συναλλαγών είναι ελάχιστος από τους χορηγούς των μέσων και τους εμπόρους.³¹⁴ Μέσα σε αυτό το πλαίσιο οι κίνδυνοι για την εκμετάλλευση του συστήματος από τους εγκληματίες είναι μεγάλοι, αφού μέσω πολλών και περίπλοκων μεταβιβάσεων μπορούν εύκολα να επιτευχθούν οι στόχοι και των τριών σταδίων που έχουν αναπτυχθεί ανωτέρω.

3.6 ΜΟΡΦΕΣ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΧΡΗΜΑΤΩΝ

Εκτός από τα 4 μοντέλα ηλεκτρονικών συναλλαγών, κρίσιμο στοιχείο για την ευκολία χρήσης του συστήματος είναι η μέθοδος αποθήκευσης των ψηφιακών μέσων πληρωμών. Σήμερα έχουν αναπτυχθεί δύο βασικοί τρόποι , δηλαδή αυτοί που βασίζονται στο software και όσοι στηρίζονται στο hardware. Στην πρώτη περίπτωση υπάρχει ένα πρόγραμμα , το οποίο αποθηκεύεται στο σκληρό δίσκο της συσκευής και δημιουργεί ένα ηλεκτρονικό πορτοφόλι (e-wallet)³¹⁵. Σε αυτό μπορούν να φορτωθούν ψηφιακές μονάδες με ανταλλαγή χρημάτων που ευρίσκονται σε ένα τραπεζικό λογαριασμό. Στη συνέχεια με το ηλεκτρονικό αυτό πορτοφόλι ο χρήστης μπορεί να αγοράσει αγαθά ή υπηρεσίες από εμπόρους , όμως επειδή η συναλλαγή κρυπτογραφείται, η ταυτότητα του αγοραστή είναι άγνωστη στον πωλητή³¹⁶ (βλ. περίπτωση της e cash³¹⁷).

Η έτερη μέθοδος αποθήκευσης είναι η χρήση real time ή προπληρωμένων tokens (τεκμηρίων), όπως είναι οι smart cards, οι χρεωστικές κάρτες και οι κάρτες δώρου που εκδίδονται από καταστήματα . Οι κάρτες αυτές είναι αρκετά ασφαλείς , αφού διαθέτουν

³¹⁴ Βλ.γενικά για το θέμα Reuter- Truman, Chasing dirty money: The fight against money laundering, 2005.

³¹⁵ Βλ. Chuah, The New EU directives to regulate electronic money institutions—A critique. Journal of International Banking Law,2000, σελ. 181.

³¹⁶ Βλ. Guadamuz, 2003. Electronic money: A viable payment system? στο <http://www.era.lib.ed.ac.uk/bitstream/1842/2255/1/electronicmoney.pdf>.

³¹⁷ Βλ. <http://ecash.com/ecash-payment-system/>.

chip με κρυπτογράφηση και μπορούν να αποθηκευτούν σε αυτές χρηματικές αξίες. Η χρήση τους είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη, ειδικά όταν εκδίδονται από κάποιο τραπεζικό ίδρυμα, αφού μπορούν να αντικαταστήσουν τα μετρητά στις συναλλαγές³¹⁸ και είναι ιδιαίτερα ευέλικτες, εφόσον μπορούν να έχουν την ιδιότητα της πιστωτικής ή της χρεωστικής κάρτας, ανάλογα με τις ανάγκες του χρήστη. Επίσης οι προπληρωμένες κάρτες είναι πολύ ελκυστικές σε άτομα που επιθυμούν να αγοράσουν αγαθά και υπηρεσίες, χωρίς να απαιτείται να έχουν κάποια εμπλοκή με το τραπεζικό σύστημα, δηλαδή σε περιπτώσεις που είτε δεν διαθέτουν τραπεζικό λογαριασμό είτε λόγω δυσμενών στοιχείων δεν τους παρέχονται πιστωτικές υπηρεσίες από τα τραπεζικά ιδρύματα. Για παράδειγμα η Wal Mart το 2008 προσέφερε προπληρωμένες VISA στους πελάτες της, οι οποίοι δεν είχαν πρόσβαση στο τραπεζικό σύστημα.³¹⁹

Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί ότι υπάρχουν δύο είδη smart cards, δηλαδή οι open loop και οι closed loop³²⁰, όπου στις πρώτες επιτρέπεται η επαναφόρτιση μονάδων, ενώ στις δεύτερες όχι, καθιστώντας τις πρώτες πιο ελκυστικές για το ξέπλυμα, ενώ πολλές από αυτές (όταν εκδίδονται από μεγάλους οργανισμούς όπως MasterCard ή Visa, συνδέονται με ATM που παρέχουν και μετρητά.

Τα ψηφιακά αυτά τεκμήρια (ιδίως όταν δεν εκδίδονται από τραπεζικά ιδρύματα) είναι ιδιαίτερα ευάλωτα το ξέπλυμα, αφού τα χρήματα που κατατίθενται σε ειδικούς λογαριασμούς που διαθέτει ο χορηγός το μέσο συναλλαγών μπορούν εύκολα να μετατραπούν σε ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής, πράγμα που σημαίνει ότι οι δράστες έχουν πλέον τη δυνατότητα να απολαύσουν τα παράνομα κέρδη τους. Επίσης η χρήση των τεκμηρίων δεν κινεί ιδιαίτερα την προσοχή των συναλλασσόμενων σε σχέση με την αγορά αγαθών με μετρητά³²¹. Για την κατάθεση των χρημάτων στους λογαριασμούς μπορούν να χρησιμοποιηθούν εξ' αποστάσεως τρόποι όπως το mobile ή internet banking, το τηλέφωνο ή e-wallets, πράγμα που καθιστά δύσκολο τον έλεγχο της νομιμότητας της συναλλαγής, ενώ όπου απαιτείται κατάθεση μετρητών (πχ σε ATM) υπάρχουν και οι κλασικοί μέθοδοι, όπως αυτή του μυρμηγκιού.

Επίσης, εάν η πλατφόρμα ευρίσκεται σε κράτος που δεν υπάρχει ισχυρός ελεγκτικός μηχανισμός, είναι εύκολη η καταστρατήγηση της σχετικής νομοθεσίας που αφορά το

³¹⁸ Βλ. Financial Action Task Force, Report on new payment methods, σελ.4 στο <http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/30/47/37627240.pdf>.

³¹⁹ Βλ. Linn, Regulating the cross-border movement of prepaid cards, Journal of Money Laundering Control, 2008, σελ. 147.

³²⁰ Βλ. Financial Action Task Force, Report on new payment methods, σελ..4

³²¹ Βλ. Leslie, ό.π., σελ. 84.

ξέπλυμα, ενώ πολλές φορές υπάρχει και κενό δικαίου, όσον αφορά την υποχρέωση ενημέρωσης των αρχών από τον κεντρικό υπολογιστή που ελέγχει το σύστημα. Τούτο πχ ίσχυε για την MONDEX CARD³²², η οποία ανήκει στον όμιλο της Mastercard.

Το πρόβλημα επιτείνεται από το γεγονός ότι πολλές φορές δεν απαιτείται για την απόκτηση μιας τέτοιας smart card η σύνδεση της με έναν τραπεζικό λογαριασμό, όπως συμβαίνει πχ με την PayPal κάρτα και συνεπώς από την μια πλευρά δεν υπάρχει έλεγχος της ταυτότητας του προσώπου που χρησιμοποιεί το ηλεκτρονικό μέσο πληρωμής και από την άλλη μπορεί κάποιος να χρησιμοποιήσει ψεύτικη ταυτότητα για να πραγματοποιήσει χωρίς προσπάθεια την οποιαδήποτε συναλλαγή.

Μάλιστα σε e-πληρωμές όπως με την paysafe, η απόκτηση του κωδικού με τον οποίο μπορεί να γίνει η συναλλαγή είναι πολύ εύκολη (πχ από το περίπτερο) ανώνυμη και με μετρητά, πράγμα που σημαίνει ότι το e-cash στην περίπτωση αυτή είναι ένα από τα καλύτερα εργαλεία για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Συνοψίζοντας τα ηλεκτρονικά μέσα πληρωμών, ιδίως οι prepaid cards, μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους εγκληματίες, αφού υπάρχουν αυξημένες πιθανότητες να παρακαμφθεί ένα από τα πιο βασικά μέτρα για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων, δηλαδή η αποκάλυψη της ταυτότητας του συναλλασσόμενου, ενώ σε περίπτωση που δεν υπάρχουν και όρια συναλλαγών, τότε το ξέπλυμα μπορεί να λάβει πολύ μεγάλες διαστάσεις³²³. Ουσιαστικά σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις το μοναδικό πρόβλημα αυτού που προσπαθεί να νομιμοποιήσει παράνομα έσοδα είναι το εύρος αποδοχής του συγκεκριμένου ηλεκτρονικού μέσου πληρωμής³²⁴, αν και σήμερα με την ύπαρξη τόσων πλατφόρμων, οι ψηφιακές αξίες μπορούν να μετατραπούν εύκολα και στην συνέχεια να ενταχθούν στην νόμιμη οικονομία.

Τα προβλήματα για τις διωκτικές αρχές δεν περιορίζονται μόνο στον τρόπο ελέγχου των συναλλαγών αλλά και σε πρακτικό επίπεδο, όταν δηλαδή τελικά αποκτήσουν την κατοχή του ύποπτου τεκμηρίου και πλέον σε εργαστηριακό επίπεδο θα πρέπει να ελέγξουν εάν το συγκεκριμένο μέσο χρησιμοποιείται για το ξέπλυμα. Σύμφωνα με την NDIC,³²⁵ το πρώτο ζήτημα που τίθεται πχ σε έναν έλεγχο τελωνείου είναι εάν η ύποπτη smart card είναι μια συνηθισμένη χρεωστική κάρτα συνδεδεμένη με λογαριασμό τράπεζας ή μια open-system prepaid card, η οποία πολλές φορές μπορεί να εκδοθεί χωρίς έλεγχο της

³²² Βλ. <https://en.wikipedia.org/wiki/Mondex>.

³²³ Βλ. <https://complyadvantage.com/knowledgebase/money-laundering-prepaid-cards/>.

³²⁴ Βλ. Brenig et al., Economic Analysis of cryptocurrency Backed money, Twenty-Third European Conference on Information Systems (ECIS), 2015, σελ. 8.

³²⁵ Linn, ό.π., σελ. 156.

ταυτότητας του χρήστη και να φορτώσει χρήματα μέσω ενός ATM, του οποίου οι συναλλαγές δεν ελέγχονται.

Και στα δύο είδη καρτών αναφέρεται η λέξη DEBIT συνεπώς η μόνη πληροφορία που υπάρχει σε πολλές προπληρωμένες κάρτες είναι το δίκτυο συνεργασίας της κάρτας ή ο χορηγών αυτήν και ο δεκαεξαψήφιος αριθμός της. Μόνο εάν ελεγχθεί ο αριθμός της (BIN) μπορεί κάποιος να διαπιστώσει το είδος της κάρτας που έχει εντοπιστεί. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να παραδοθεί ειδική λίστα αριθμών από τα τραπεζικά ιδρύματα στις ελεγκτικές υπηρεσίες ή οι τελευταίες να έχουν άμεση πρόσβαση στους υπολογιστές των τραπεζών για να μπορούν να προχωρήσουν στον έλεγχο της κάρτας, ενώ εάν αυτή έχει εκδοθεί από το εξωτερικό ή από εμπορική επιχείρηση, τότε οι πληροφορίες αυτές μπορεί να μην είναι διαθέσιμες άμεσα ή και καθόλου λόγω του τραπεζικού απορρήτου. Ακόμη όμως και εάν δοθεί η συγκεκριμένη πληροφορία, ο ελεγκτικός μηχανισμός δεν γνωρίζει, μόνο με την κατοχή της κάρτας, ποιο είναι το ποσό που μπορεί να χρησιμοποιηθεί μέσω αυτής, αφού το ψηφιακό μέσο πληρωμής δεν αποθηκεύεται στην prepaid card. Η μόνη πληροφορία που υπάρχει είναι ο δεκαεξαψήφιος αριθμός ο οποίος χρησιμοποιείται ως μηχανισμός πρόσβασης. Συνεπώς στη περίπτωση αυτή ο υπάλληλος που διενεργεί τον οποιονδήποτε έλεγχο θα πρέπει να έχει πρόσβαση online στην τράπεζα για να ελέγξει το ύψος του ποσού που έχει φορτωθεί στη κάρτα, πράγμα που δεν είναι πάντοτε εφικτό, ιδίως σε περίπτωση που αυτή έχει εκδοθεί από το εξωτερικό, ενώ και η δέσμευση του ποσού πολλές φορές δεν είναι δυνατή για νομικούς λόγους.

Τέλος, ανάμεσα στους ηλεκτρονικούς τρόπους πληρωμών- συναλλαγών θα πρέπει θα προστεθούν και οι ηλεκτρονικές επιταγές, οι οποίες αποτελούν ένα ξεχωριστό είδος τρόπου μεταφοράς χρηματικών αξιών. Η ηλεκτρονική επιταγή ομοιάζει με την κλασική, αφού με αυτήν δίδεται εντολή προς την πληρώτρια τράπεζα να καταβάλλει ένα ποσό στον κομιστή του εγγράφου με χρέωση του λογαριασμού του εκδότη. Η διαφορά των δύο επιταγών έγκειται στην μορφή τους, αφού η e check έχει ειδικά μέτρα ασφαλείας, όπως ηλεκτρονική υπογραφή και ηλεκτρονικό πιστοποιητικά, έτσι ώστε να επιβεβαιώνεται η ιδιότητα του εκδότη, της πληρώτριας τράπεζας και του λογαριασμού που σύρεται στην επιταγή.³²⁶ Οι ηλεκτρονικές επιταγές μπορούν να γίνουν αντικείμενο εκμετάλλευσης από όσους ξεπλένουν βρώμικο χρήμα και με αυτόν τον τρόπο να μεταφέρουν κεφάλαια από την μια έννομη τάξη στην άλλη χρησιμοποιώντας το internet.

³²⁶ Βλ. <http://www.encyclopedia.com/doc/1O12-electroniccheque.html>.

Εν κατακλείδι θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι smart cards (στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και οι προπληρωμένες κάρτες τηλεφωνικού χρόνου) αλλά γενικά τα ηλεκτρονικά μέσα πληρωμών δημιουργούν κινδύνους για το νόμιμο τραπεζικό σύστημα.

Γι' αυτό το λόγο τα τραπεζικά ιδρύματα θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικά κατά την χορήγηση των συγκεκριμένων μέσων πληρωμής και να θεωρούν ως ύποπτη συναλλαγή³²⁷ (α) κάθε προσπάθεια πελάτη να παρακάμψει το σύστημα ελέγχου των συναλλαγών ή υποβάλει ύποπτες ερωτήσεις για τις προπληρωμένες κάρτες (β) πελάτες που αγοράζουν ένα πολύ μεγάλο αριθμό προπληρωμένων καρτών ή οι συναλλαγές που διεξάγονται με αυτές (ή με ηλεκτρονικά μέσα πληρωμών) ξεπερνούν κατά πολύ τα διαθέσιμα εισοδήματα ή τις καταθέσεις του χρήστη (γ) χρήστες που διαθέτουν πολλούς pre-paid λογαριασμούς που είναι συνδεδεμένοι με έναν χορηγό κάρτας (δ) συχνό φόρτωμα της κάρτας (ή του ηλεκτρονικού μέσου πληρωμής) με μετρητά από τρίτα πρόσωπα και με ποσά που είναι λίγο κάτω από το όριο του νόμου που επιβάλλει την αποστολή αναφοράς προς τις ελεγκτικές αρχές. (ε) άμεσες αγορές με κάρτες ή ηλεκτρονικά μέσα , τα οποία έχουν φορτώσει χρηματικά ποσά πριν από μικρό χρονικό διάστημα (στ) ανάληψη κεφαλαίων μέσω καρτών από ATM τα οποία ευρίσκονται σε διαφορετικές χώρες (ζ) περιέργος τρόπος συναλλαγής πχ αγορά ενός ακριβού αντικειμένου με την χρήση πολλών προπληρωμένων καρτών (η) ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής τα οποία αποστέλλονται μέσω ταχυδρομείου (πχ κωδικούς paysafe) ή η ανακάλυψη ότι ο κάτοχος του μέσου δεν σχετίζεται με την επιχείρηση που έχει χορηγήσει την κάρτα ή με τον λογαριασμό από τον οποίο η κάρτα φορτώνει. (θ) ηλεκτρονικά μέσα πληρωμών τα οποία χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για αναλήψεις μετρητών και όχι για αγορά αγαθών.

Εκτός ,όμως, από τα τραπεζικά ιδρύματα (τα οποία δεν ελέγχουν το σύνολο των ηλεκτρονικών μέσων συναλλαγών) , και τα κράτη μπορούν να λάβουν τα κατάλληλα νομοθετικά μέτρα για να περιορίσουν το φαινόμενο. Για παράδειγμα με την Πέμπτη Οδηγία της Ε.Ε.³²⁸ για την αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, έχουν περιοριστεί τα όρια συναλλαγών με προπληρωμένες κάρτες, ενώ απαγορεύεται η χρήση

³²⁷ Βλ. <https://complyadvantage.com/knowledgebase/money-laundering-prepaid-cards/>.

³²⁸ Βλ. <https://complyadvantage.com/blog/5mld-fifth-anti-money-laundering-directive/>. Koster, Towards better implementation of the European Union's anti-money laundering and countering the financing of terrorism framework, Journal of Money Laundering Control 2020, σελ 382.

αυτών από χώρες που έχουν χαρακτηριστεί ως ανεπαρκείς στην προστασία των χρηματοπιστωτικού και οικονομικού συστήματος.

3.7 ΚΡΥΠΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

Τα κρυπτονομίσματα χρησιμοποιούνται από τις εγκληματικές οργανώσεις με διττό τρόπο, αφενός ως μέσο για την είσπραξη των κερδών τους από τις βασικές ποινικές δραστηριότητές τους και αφ' ετέρου ως όχημα για την νομιμοποίηση εσόδων. Τα αδικήματα για τα οποία καταβάλλεται η αμοιβή σε κρυπτονομίσματα δεν είναι μόνο αυτά που σχετίζονται με τον κυβερνοχώρο (πχ hacking) αλλά μπορεί να είναι και οποιαδήποτε άλλο που να έχει περιουσιακό όφελος για τον δράστη (εκβίαση κλπ).

Πριν γίνει αναφορά στο τρόπο λειτουργίας των κρυπτονομισμάτων (ιδίως για το bitcoin) αλλά και των πλεονεκτημάτων που παρέχουν στους ασχολούμενους με το έγκλημα είναι απαραίτητη μια σύντομη περιγραφή του πλαισίου μέσα στο οποίο αναπτύχθηκε αυτή η νέα τεχνολογία.

Κατ' αρχάς όταν ομιλούμε για χρήματα θα πρέπει να διακρίνουμε την έννοια από την αντίστοιχη του πλούτου. Σύμφωνα με τον Greco³²⁹ η παραγωγή του πλούτου και του χρήματος είναι δύο διαφορετικά πράγματα. Ενώ ο πλούτος παράγεται από την εφαρμογή των ανθρωπίνων δεξιοτήτων στους φυσικούς πόρους με αποτέλεσμα να παράγονται αγαθά και υπηρεσίες, το χρήμα αποτελεί μια ανθρώπινη σύμβαση και ένα σύμβολο που δημιουργήθηκε από μια συνειδητή διαδικασία που περιλαμβάνει συνήθως κρατικές οντότητες και τράπεζες.

Ως χρήμα³³⁰ θα μπορούσε να θεωρηθεί το σύνολο των χρηματοοικονομικών αξιών που οι άνθρωποι χρησιμοποιούν σε καθημερινή βάση για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών και αποπληρωμής δανείων. Το χρήμα πραγματώνει τρεις ρόλους στην οικονομία, δηλαδή αποτελεί μέσο συναλλαγής, μονάδα μέτρησης (χρησιμοποιείται για την κατάδειξη τιμών και την καταγραφών χρεών) αλλά και αποθήκευσης αξιών , δηλαδή μεταφέρει αγοραστική δυνατότητα από το παρόν στο μέλλον³³¹.

³²⁹ Βλ Greco, Money: Understanding and creating Alternatives to legal tender, 2001, σελ. 18 επ.

³³⁰ Βλ. <http://users.uom.gr/~esartz/teaching/macro/Kef27.pdf>, Μεταξάκη, Bitcoin. Κρυπτοχρήμα και κυβερνοέγκλημα, 2017, σελ.25 επ.

³³¹ Βλ. Μεταξάκη, ό.π., σελ. 27 επ.

Ειδικά σήμερα, όπου έχει εφαρμογή το καθεστώς του παραστατικού χρήματος, θα μπορούσαμε αναφέρουμε ότι ως χρήμα αναγκαστικής κυκλοφορίας είναι το μέσο πληρωμής, το οποίο δεν καλύπτεται από το αποθεματικό άλλων υλικών (πχ χρυσός) και στερείται κάποιας εσωτερικής αξίας, έστω και έμμεσα. Η χρήση του επιβάλλεται στις συναλλαγές από κάποια κεντρική αρχή τόσο όσον αφορά τις πληρωμές όσο και τις εισπράξεις. Εκφράζεται με κάποια νομισματική μονάδα και έχει και φυσική μορφή (πχ χαρτονομίσματα) αλλά πλέον και ηλεκτρονική (πχ στους υπολογιστές των τραπεζικών ιδρυμάτων).

Το παραστατικό χρήμα, εκτός του ότι έχει κάποιο κεντρικό έλεγχο, παρουσιάζει και άλλες σοβαρές αδυναμίες, όπως είναι ο πληθωρισμός. Ο πληθωρισμός είναι ένα φαινόμενο που συνδέεται άμεσα με το νόμισμα και οδηγεί στην ποσοστιαία μεταβολή του γενικού επιπέδου των τιμών των αγαθών και των υπηρεσιών σε μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Ουσιαστικά ο πληθωρισμός έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση του χρήματος και των πιστώσεων, πράγμα που επιφέρει και την άνοδο των τιμών. Το φαινόμενο λαμβάνει χώρα όταν ο συνολικός όγκος δαπανών χρήματος της οικονομίας αυξάνεται ταχύτερα από ό,τι η πραγματική παραγωγή, δηλαδή σχετίζεται με την προσφορά χρήματος, χωρίς όμως την αντίστοιχη αύξηση της προσφοράς αγαθών και υπηρεσιών.³³²

Όταν το παραστατικό χρήμα υποστηρίζεται μόνο από τον κρατικό μηχανισμό, τότε παράγει πληθωρισμό. Όταν η ποσότητα του χρήματος παρουσιάζει αυξητική τάση (χωρίς τούτο να δικαιολογείται από την παραγωγή ουσιαστικού πλούτου), τότε η αγοραστική δύναμη του νομίσματος μειώνεται. Ο πληθωρισμός αποτελεί ένα είδος έμμεσου φόρου που επιβαρύνει τους πολίτες, οι οποίοι καθημερινά συναλλάσσονται και συμμετέχουν στην οικονομική ζωή του κράτους. Όπως συμβαίνει και με όλους τους φόρους, ο πληθωρισμός διαστρεβλώνει τις τιμές, μεταβάλλει τα πρότυπα παραγωγής, μεταφέρει πλούτο από όσους αποταμιεύουν σε αυτούς που δαπανούν, αποθαρρύνει την αποταμίευση και τις επενδύσεις και περιορίζει την ιδιωτική πρωτοβουλία.³³³

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο ορισμένοι φιλελεύθεροι επιστήμονες και θεωρητικοί άρχισαν να σκέφτονται την ιδέα της δημιουργίας ενός νομίσματος που θα είναι πλήρως αποκεντρωμένο, δεν θα έχει πληθωριστικές τάσεις και θα είναι ανώνυμο. Με αυτόν τον

³³²Βλ. Θεοδώρου, bitcoin, παραστατικό χρήμα και αποκρατικοποίηση του χρήματος στο http://dione.lib.unipi.gr/xmlui/bitstream/handle/unipi/9498/Theodorou_Alexandra.pdf?sequence=1&isAllowed=y

³³³ Βλ. Θεοδώρου, ό.π.

τρόπο θα μπορούσαν να δημιουργήσουν μια εναλλακτική οικονομική ζώνη συναλλαγών, που δεν θα ελέγχεται από κρατικές δομές αλλά από τους ίδιους τους χρήστες.

Με αυτόν τον τρόπο δημιουργήθηκαν τα πρώτα κρυπτονομίσματα³³⁴, τα οποία αποτελούν στη πραγματικότητα ιδιωτικό χρήμα³³⁵ και διαθέτουν πολύ ενδιαφέροντα χαρακτηριστικά, αφού βασίζονται στη τεχνολογία και ειδικά στον κλάδο της κρυπτογραφίας για την διενέργεια των συναλλαγών, ενώ όσον αφορά την παραγωγή τους χρησιμοποιείται συνήθως η μέθοδος της ψηφιακής εξόρυξης.

Το πιο γνωστό από αυτά είναι το bitcoin, το οποίο από ένα εναλλακτικό μέσο συναλλαγών, έχει καταστεί πλέον αντικείμενο διαπραγμάτευσης στις κλασικές χρηματοπιστωτικές αγορές. Το bitcoin εφευρέθηκε το 2009 από έναν ανώνυμο προγραμματιστή (τα στοιχεία του οποίου δεν είναι ακόμη γνωστά), ο οποίος χρησιμοποίησε το ψευδώνυμο Satoshi Nakamoto³³⁶. Το συγκεκριμένο κρυπτόνμισμα χρησιμοποιεί την τεχνολογία του blockchain για την επαλήθευση των συναλλαγών, ενώ είναι πλήρως αποκεντρωμένο. Το bitcoin δημιουργήθηκε μια εποχή, όπου υπήρχε αυξημένη ζήτηση για εναλλακτικές μορφές χρήματος, λόγω των σημαντικών περιορισμών που έθεταν οι κυβερνήσεις στην οικονομική ελευθερία.³³⁷

Βασικά χαρακτηριστικά του bitcoin είναι τα κάτωθι:

A. Όπως προαναφέρθηκε το bitcoin (αλλά και τα υπόλοιπα κρυπτονομίσματα) έχουν την μορφή ενός αποκεντρωμένου ψηφιακού νομίσματος, το οποίο ουσιαστικά είναι ένα πρόγραμμα υπολογιστή γραμμένο σε open source και ανήκει στο ευρύτερο κοινό. Το bitcoin δεν ελέγχεται από κάποιον κεντρικό server αλλά λειτουργεί μέσα από ένα δίκτυο peer- to peer συνδεδεμένων υπολογιστών.

B. Βασικό στοιχείο του bitcoin είναι η ύπαρξη μιας βάσης δεδομένων που στηρίζεται στη τεχνολογία blockchain. Σε αυτήν καταγράφονται οι συναλλαγές που έχουν λάβει χώρα στο παρελθόν αλλά και τους σημερινούς ιδιοκτήτες των νομισμάτων. Η βάση αυτή δεδομένων είναι κατανεμημένη στους χρήστες ,όμως έχει τέτοιου είδους ασφαλιστικές δικλίδες, ώστε το περιεχόμενό της να μην μπορεί να μεταβληθεί για να αποφεύγονται

³³⁴ Βλ. Dibrova, Virtual Currency : A new step in monetary development: 5th International Conference on Leadership, Technology, Innovation and Business Management, 2016, σελ. 45 επ.

³³⁵ Βλ. Μεταξάκη, ό.π., σελ. 33.

³³⁶ Βλ. Μεταξάκη, ό.π., σελ. 48.

³³⁷ Βλ. Γενικά για το θέμα Dowd K. , New Private Monies – a Bit-part Player? Cobden Centre and The Institute of Economic Affairs, Hobart Paper 174, 2014.

περιπτώσεις απάτης (πχ χρησιμοποίηση δύο φορές των ίδιων νομισμάτων σε μια συναλλαγή πώλησης από το ίδιο πρόσωπο).

Στο σημείο αυτό θα αναφερθούμε αναλυτικά στον τρόπο λειτουργίας του bitcoin.

Κατ' αρχάς θα πρέπει να σημειωθεί ότι το ηλεκτρονικό νόμισμα είναι μια σειρά δυαδικών ψηφίων, τα οποία εφόσον δεν υπόκεινται σε φυσικούς περιορισμούς μπορούν να αντιγραφούν πολλές φορές ή να δημιουργηθούν εκ του μηδενός, πράγμα ,όμως, που δεν είναι αποδεκτό, αφού στην περίπτωση αυτή το νόμισμα δεν θα είχε την οποιαδήποτε αξία. Το πρόβλημα του ελέγχου της αξιοπιστίας των συναλλαγών αναλύθηκε από τον κλάδο της Κρυπτογράφησης Δημοσίου Κλειδιού και προτάθηκαν λύσεις, όπως αυτή της τυφλής υπογραφής³³⁸.

Συγκεκριμένα στο μοντέλο αυτό έχουμε τα κάτωθι:

«Στις τυφλές υπογραφές οι χρήστες θέλουν να πάρουν μια υπογραφή σε κάποια δεδομένα, χωρίς ο υπογράφων να μάθει τα δεδομένα αυτά. Στην περίπτωση του νομίσματος τα δεδομένα είναι τα ποσά που ο χρήστης θέλει να ξοδέψει. Ο υπογράφων είναι η τράπεζα η οποία δεν πρέπει να μάθει τον σκοπό για τον οποίο ξοδεύει ο χρήστης τα χρήματα , αλλά πρέπει να εγκρίνει τη συναλλαγή , ελέγχοντας για παράδειγμα ότι ο χρήστης διαθέτει το ποσό στον λογαριασμό του. Ο χρήστης τοποθετεί το ποσό σε ένα φάκελο στο οποίο βάζει ένα κομμάτι καρμπόν. Επάνω στο φάκελο βάζει το ποσό που θέλει να ξοδέψει. Η τράπεζα λαμβάνει τον κλειστό φάκελο και ελέγχει εάν το ποσό που πρόκειται να ξοδευτεί υπάρχει στο λογαριασμό του αποστολέα και αν ναι τον υπογράφει/ Λόγω του καρμπόν η υπογραφή μεταφέρεται στο περιεχόμενο του φακέλου. Ο αποστολέας απομακρύνει τον φάκελο και λαμβάνει το υπογεγραμμένο περιεχόμενο με το οποίο πληρώνει τον παραλήπτη. Ο παραλήπτης επαληθεύει την υπογραφή της τράπεζας και έχει πλέον ένα έγκυρο νόμισμα» (βλ. Ζάχου κλπ) ³³⁹ .

Στο παραπάνω μοντέλο τα δεδομένα που υπογράφονται αντιστοιχούν σε υποδιαιρέσεις του νομίσματος, που το καθένα έχει την δική του υπογραφή, οπότε η τράπεζα και ο παραλήπτης δημιουργούν και επαληθεύουν αντίστοιχα όσες υπογραφές χρειάζεται για να δημιουργηθεί το ποσό. Εάν μάλιστα τα δεδομένα που υπογράφονται είναι μοναδικά (πχ με κάποιον αριθμό) και εφόσον το σύστημα υπογραφών είναι ασφαλές, δεν υπάρχει η δυνατότητα πλαστογράφησης. Επίσης, ενδιαφέρον στοιχείο του παραπάνω συστήματος είναι η διατήρηση της ανωνυμίας του παραλήπτη από την πλευρά της τράπεζας.

³³⁸Βλ. http://cgi.di.uoa.gr/~aggelos/crypto/page9/assets/10_privacyprim_handout_gr.pdf, <https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/5446/1/ch7.pdf>.

³³⁹ Βλ. Ζάχου- Παγουρτζή- Γρόντα, Υπολογιστική Κρυπτογραφία, 2015, σελ. 333.

Το βασικό μειονέκτημα της παραπάνω μεθόδου είναι ότι όλες οι συναλλαγές θα πρέπει να ελεγχθούν μέσα από την τράπεζα ή έναν αξιόπιστο τρίτο, πράγμα που σημαίνει ότι σε περίπτωση αδυναμίας αυτού να ασκήσει τα καθήκοντά του, οι συναλλαγές καταρρέουν, ενώ πάντοτε ο ελεγκτής έχει τη δυνατότητα να μην εκτελέσει κάποια εντολή του χρήστη. Συνεπώς το ερώτημα που τέθηκε είναι εάν μπορεί να υπάρξει κάποιο σύστημα με τα παραπάνω πλεονεκτήματα, το οποίο όμως δεν θα ελέγχεται από μια κεντρική αρχή. Η απάντηση δόθηκε από τον Nakamoto, ο οποίος δημιούργησε και το bitcoin.

Σύμφωνα με τον Ζάχο κλπ «Το bitcoin³⁴⁰ είναι πρωτόκολλο που διαρκώς εκτελείται, η λειτουργία του οποίου στηρίζεται στην επικύρωση των συναλλαγών με συλλογικό τρόπο και αποκεντρωμένα, μέσω της επισύναψης κάθε συναλλαγής σε μια μακριά αλυσίδα (blockchain³⁴¹) που περιέχει όλες τις συναλλαγές. Κάθε συναλλαγή επικυρώνεται μέσω μιας συνάρτησης σύνοψης (hash³⁴²) πάνω στην συνένωση της προηγούμενης συναλλαγής και του δημόσιου κλειδιού του παραλήπτη, με χρήση και στοιχείων τυχαιοποίησης. Κάθε συναλλαγή υπογράφεται με το ιδιωτικό κλειδί του αποστολέα και η υπογραφή μπορεί να επαληθευτεί με το δημόσιο κλειδί του αποστολέα, που περιέχεται στην αμέσως προηγούμενη συναλλαγή. Τελικά η αλυσίδα λειτουργεί σαν ένας δημόσιος, συλλογικός μηχανισμός χρονοσήμανσης χωρίς κεντρική αρχή.»³⁴³

Για την επιτυχία του συστήματος κρίσιμο ρόλο διαδραματίζει το Proof of work³⁴⁴, δηλαδή για να είναι ισχυρή η σύνοψη, θα πρέπει να έχει μια συγκεκριμένη μορφή, και στην περίπτωσή μας να περιέχει ένα συγκεκριμένο πλήθος αρχικών μηδενικών. Τούτο σημαίνει ότι το αποτύπωμα διαθέτει ένα περιορισμένο εύρος τιμών, πράγμα που κάνει τον υπολογισμό του δύσκολο και χρονοβόρο, στην περίπτωση που το hash³⁴⁵ έχει την τυχαιότητα που απαιτείται. Έτσι εάν δύο χρήστες προσπαθούν να επικυρώσουν μια συναλλαγή κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, κάποιος θα προηγηθεί με αποτέλεσμα οι υπόλοιποι συμμετέχοντες στο δίκτυο να επικυρώσουν μια από τις δύο συναλλαγές, ενώ

³⁴⁰Βλ. <https://bitcoin.org/el>, <https://el.wikipedia.org/wiki/Bitcoin>, <https://www.youtube.com/watch?v=L-Qhv8kLESY>, <https://www.investopedia.com/terms/b/bitcoin.asp>.

³⁴¹Βλ. <https://el.wikipedia.org/wiki/Blockchain>, <https://builtin.com/blockchain>, <https://support.blockchain.com/hc/en-us/articles/211160223-What-is-blockchain-technology->

³⁴²Βλ. <https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/5447/1/ch8.pdf>, https://courses.corelab.ntua.gr/pluginfile.php/631/course/section/251/crypto2017-18_onewayhash.pdf, <https://eclass.hmu.gr/modules/document/file.php/TP122/02.Βιβλίο%20Θεωρίας/ch3-Asymmetrh-Kryptografhsh-Hashes.pdf>.

³⁴³ Βλ. Ζάχου- Παγουρτζή- Γρόντα, ό.π., σελ. 334.

³⁴⁴Βλ. https://en.wikipedia.org/wiki/Proof_of_work, <https://www.investopedia.com/terms/p/proof-work.asp>

³⁴⁵ Βλ. Gomzin, Bitcoins for nonmathematicians, 2016, σελ. 50 επ.

εάν υπάρχουν προσωρινές διακλαδώσεις της αλυσίδας , υπερισχύει η μακρότερη και οι υπόλοιπες απορρίπτονται.

Κάθε ένας που επιθυμεί να μεταφέρει ένα ποσό σε κάποιο πρόσωπο υπογράφει το ζεύγος (ποσό, δημόσιο κλειδί παραλήπτη)³⁴⁶ με το ιδιωτικό του κλειδί και αποστέλλει το μήνυμα. Για να είναι έγκυρη η συναλλαγή πρέπει να επαληθεύεται η υπογραφή αλλά και να είναι νόμιμη η δικαιοπραξία από την οποία προήλθε το ποσό. Για να μην υπάρχει το πρόβλημα του double spending³⁴⁷ θα πρέπει είτε να υπάρχει μια έμπιστη αρχή είτε να κατανεμηθούν οι λειτουργίες της σε όλους τους χρήστες , όπως συμβαίνει και με το bitcoin.

Στην περίπτωση αυτή οι χρήστες είναι ισότιμοι, έχουν τη δυνατότητα δημιουργίας νομισμάτων και αποδέχονται τις ίδιες έγκυρες συναλλαγές και τη σειρά διενέργειάς τους, ώστε να μην υπάρχει κίνδυνος διπλοπληρωμών.

Με βάση αυτό το σχήμα, όσοι συναλλάσσονται με το συγκεκριμένο κρυπτονόμισμα δεν ζητούν την επιβεβαίωσή της δικαιοπραξίας τους από κάποιο συγκεκριμένο άτομο ή αρχή, αλλά την εκπέμπουν σε όλο το δίκτυο, το οποίο διαθέτει κόμβους, οι οποίοι διατηρούν δύο λίστες από συναλλαγές, δηλαδή αυτές που έχουν επιβεβαιωθεί ως έγκυρες και ισχυρές και στις οποίες συμφωνούν όλοι οι κόμβοι (η λίστα έχει την μορφή του blockchain), καθώς και τις εκκρεμείς. Οποιοσδήποτε υπολογιστής (κάθε είδους) μπορεί να διαδραματίσει τον ρόλο του κόμβου, αρκεί να διαθέτει το κατάλληλο software και hardware.

Όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο οι κόμβοι φθάνουν στην συναίνεση θα πρέπει να σημειωθεί ότι όλοι συγκεντρώνουν συναλλαγές και τις επικυρώνουν με βάση την λίστα των επιβεβαιωμένων συναλλαγών. Όταν δημιουργηθεί μια συγκεκριμένη ποσότητα συναλλαγών, αυτές δημοσιεύονται σε ένα μπλοκ. Από όλους τους κόμβους που πραγματοποιούν αυτήν την εργασία, επιλέγεται στην συνέχεια ένας τυχαία. Αυτός ο κόμβος πλέον έχει ιδιαίτερη σημασία, αφού το δικό του μπλοκ θα προστεθεί στην αλυσίδα των εγγραφών. Οι υπόλοιποι κόμβοι λαμβάνουν έναν αντίγραφο από το νέο μπλοκ και ξεκινούν την επεξεργασία , δηλαδή ελέγχουν την υπογραφή του αποστολέα, ότι το ποσό που καταστρέφεται είναι το ίδιο με αυτό που δημιουργείται, ότι το κεφάλαιο που καταστρέφεται έχει δημιουργηθεί έγκυρα και νόμιμα και ότι δεν έχει ξαναχρησιμοποιηθεί (διπλοπληρωμή).

³⁴⁶ Βλ. Μεταξάκη, ό.π., σελ. 53.

³⁴⁷ Βλ. <https://en.wikipedia.org/wiki/Double-spending>, Μεταξάκη, ό.π., σελ. 58.

Εάν οι έλεγχοι είναι επιτυχείς, τότε οι υπόλοιποι κόμβοι αποδέχονται το νέο αυτό μπλοκ και ο κόμβος που επιλέχθηκε τυχαία λαμβάνει μια μικρή αμοιβή (bitcoin), για να την δαπανήσει, όπως αυτός επιθυμεί.³⁴⁸

Είναι προφανές ότι στην περίπτωση αυτή κρίσιμο ρόλο διαδραματίζει η τυχαιότητα επιλογής του κόμβου. Για να επιτευχθεί αυτή , προτάθηκαν διάφορες λύσεις όπως η δημιουργία μιας κεντρικής και έμπιστης πηγής τυχαιότητας, πράγμα όμως που θα ερχόταν σε αντίθεση με τη βασική αρχή έλλειψης κεντρικής διοίκησης του νομίματος.

Η λύση στο συγκεκριμένο πρόβλημα δόθηκε με τον μηχανισμό Proof of Work³⁴⁹. Συγκεκριμένα ο κόμβος που προτείνει το επόμενο μπλοκ θα πρέπει να αποδείξει ότι έλυσε ένα πρόβλημα, του οποίου στην πραγματικότητα η λύση είναι τυχαίο να βρεθεί. Το πρόβλημα με το οποίο θα πρέπει να ασχοληθεί ο κάθε κόμβος είναι το ποια είναι η τιμή τυχαιότητας , η οποία εάν δοθεί ως τιμή εισόδου στην συνάρτηση σύνοψης SHA 256³⁵⁰ μαζί με μια σύνοψη των συναλλαγών του μπλοκ και την σύνοψη δείκτη του τελευταίου αποδεκτού μπλοκ θα έχει αποτέλεσμα μικρότερο από κάποια προκαθορισμένη τιμή³⁵¹.

Το παραπάνω πρόβλημα από την μια πλευρά είναι δύσκολα υπολογίσιμο καθώς για οποιαδήποτε είσοδο το hash συμπεριφέρεται τυχαία και συνεπώς υπάρχει το συγκεκριμένο επιθυμητό χαρακτηριστικό και από την άλλη δεν υπάρχουν υπολογιστικές συντομεύσεις , δηλαδή αποτελεί μονόδρομο για την εξεύρεση της λύσης η εξαντλητική δοκιμή τιμών μέχρι να βρεθεί η επιθυμητή. Η διαδικασία αυτή ονομάζεται bitcoin mining και όσοι συμμετέχουν miners.³⁵²

Ένα ενδιαφέρον στοιχείο της μεθόδου είναι ότι ενώ είναι δύσκολο να επιλυθεί το πρόβλημα, ταυτόχρονα είναι εύκολα επαληθεύσιμο και συνεπώς όταν κάποιος κόμβος προτείνει κάποιο μπλοκ, οι υπόλοιποι εύκολα μπορούν να επικυρώσουν το proof of work. Η δυσκολία επίλυσης του προβλήματος δεν είναι σταθερή, αφού εξαρτάται από το σύνολο της υπολογιστικής ισχύς που διατίθεται για το mining, αφού υπάρχει ένας βασικός στόχος διατήρησης σταθερού χρόνου εξόρυξης περίπου στα 10 λεπτά.

Είναι προφανές από τα ανωτέρω ότι η πιθανότητα εύρεσης του proof of work εξαρτάται και από την υπολογιστική ισχύ του κάθε miner σε σχέση με αυτήν όλων των κόμβων. Τέλος, για να συλλεχθεί η αμοιβή από τους miners θα πρέπει το μπλοκ που προτείνουν

³⁴⁸ Βλ. Ζάχου- Παγουρτζή- Γρόντα, ό.π., σελ. 338.

³⁴⁹ Βλ. <https://cointelegraph.com/explained/proof-of-work-explained>

³⁵⁰ Βλ. Gomzin, ό.π., σελ. 52 επ.

³⁵¹ Βλ. <https://en.bitcoin.it/wiki/Mining>, https://en.bitcoin.it/wiki/Block_hashing_algorithm.

³⁵² Βλ. Ζάχου κλπ, ό.π., σελ 339 επ.

τελικά να εισαχθεί στο blockchain και για να συμβεί αυτό θα πρέπει να προστεθούν στην συνέχεια και νέα μπλοκ μετά από το επίμαχο από άλλους συμμετέχοντες στο δίκτυο.

Όσον αφορά τους χρήστες θα πρέπει να σημειωθεί ότι αυτοί έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν με δύο τρόπους είτε ως απλοί πελάτες του πρωτοκόλλου εγκαθιστώντας σχετικό λογισμικό που ονομάζεται bitcoin wallet, είτε χρησιμοποιώντας εφαρμογές από τον παγκόσμιο ιστό.

Και στις δύο περιπτώσεις οι χρήστες δημιουργούν ένα πορτοφόλι στο οποίο αποθηκεύεται το δημόσιο και ιδιωτικό κλειδί τους. Το δημόσιο κλειδί διαδραματίζει το ρόλο του ονόματος του χρήστη, με το οποίο μπορεί να λάβει bitcoins. Το δημόσιο κλειδί δεν χρησιμοποιείται ως έχει αλλά αποτελεί αντικείμενο επεξεργασίας από μια συνάρτηση σύνοψης (hash), οπότε το αποτέλεσμα πλέον ονομάζεται διεύθυνση. Αντίθετα το ιδιωτικό κλειδί θα πρέπει να παραμείνει κρυφό, αφού εάν ο χρήστης το απωλέσει, τότε πλέον δεν θα έχει πρόσβαση στα χρήματα που έχουν αποσταλεί στο δημόσιο κλειδί του. Συνήθως και σε πρακτικό επίπεδο κάθε συναλλαγή διεξάγεται με ένα νέο ζεύγος κλειδιών για λόγους ασφαλείας και συνεπώς η διατήρηση του νέου κλειδιού είναι βασική προτεραιότητα για τον συναλλασσόμενο³⁵³.

Φυσικά, για να πραγματοποιήσει κάποιος συναλλαγές, θα πρέπει να διαθέτει bitcoins. Για τον σκοπό αυτό σήμερα υπάρχουν ειδικά ανταλλακτήρια στα οποία κάποιος μετατρέπει παραδοσιακά χρήματα σε κρυπτονομίσματα, ενώ πλέον υπάρχουν και ATM που εξυπηρετούν τους ενδιαφερόμενους³⁵⁴.

Για να πραγματοποιηθεί η συναλλαγή ο αποστολέας απλά χρειάζεται να συμπληρώσει τη διεύθυνση του παραλήπτη και το ποσό. Προς αποφυγή λαθών, οι διάφοροι πελάτες παρέχουν τη δυνατότητα εξαγωγής των διευθύνσεων με QR codes και την εισαγωγή τους μέσω φωτογραφικής μηχανής, ενώ υπάρχει και η επιλογή της καταβολής κάποιου τέλους συναλλαγής στους miners, έτσι ώστε να επεξεργαστούν ταχύτερα την συναλλαγή.

Εκτός από τους χρήστες- πελάτες υπάρχει και μια άλλη κατηγορία χρηστών, οι οποίοι ονομάζονται κόμβοι SPV.³⁵⁵ Την ιδιότητα αυτή την διαθέτουν πχ έμποροι που περιμένουν να λάβουν πληρωμές. Βασική τους δραστηριότητα είναι να επιβεβαιώσουν πότε μια πληρωμή είναι έγκυρη, ώστε να προχωρήσουν στην εκτέλεση των παραγγελιών των πελατών τους. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού, οι κόμβοι SPV κατεβάζουν μόνο

³⁵³ Βλ. Ζάχο κλπ, ό.π., σελ. 341 επ.

³⁵⁴ Βλ. Brenig, ό.π., σελ. 9.

³⁵⁵ Βλ. Ζάχο κλπ, ό.π., σελ. 342 επ.

τις επικεφαλίδες των μπλοκ και όχι αυτά ολόκληρα. Στην περίπτωση που επιθυμούν να ελέγξουν αν έχει λάβει χώρα μια πληρωμή σε μια διεύθυνση επικοινωνούν με πλήρεις κόμβους κάνοντας μια αναζήτηση για την διεύθυνσή τους. Αν εξευρεθεί κάποια συναλλαγή που αποτελεί αντικείμενο ενδιαφέροντος, τότε οι κόμβοι επιστρέφουν ένα μονοπάτι merkle³⁵⁶ γι' αυτό. Ο πελάτης SPV επαληθεύει ότι η ρίζα περιέχεται στο μπλοκ που έχει κατεβάσει ο ίδιος και ότι το μονοπάτι στο merkle tree επαληθεύει τη συναλλαγή. Τότε στην περίπτωση αυτή ο έμπορος γνωρίζει ότι θα λάβει τα χρήματά του και μπορεί να προχωρήσει και αυτός στην εκπλήρωση των συμβατικών του υποχρεώσεων.

Από την άλλη πλευρά για τη λειτουργία του συστήματος είναι απαραίτητη η ύπαρξη των εξορυκτών, δηλαδή των miners.

Οι miners διαθέτουν πλέον ειδικό εξοπλισμό για να επιτύχουν τον στόχο τους, αφού απαιτείται μεγάλη υπολογιστική ισχύς³⁵⁷ για ένα επιτυχημένο mining, ενώ θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και ο παράγοντας της κατανάλωσης ενέργειας για την λειτουργία των υπολογιστών, αφού με τα σημερινά δεδομένα η ερασιτεχνική συμμετοχή στο mining είναι ανώφελη για οικονομικούς λόγους, αφού η παραγωγή bitcoins είναι πιο ακριβή από την ενέργεια που καταναλώνει το υπολογιστικό σύστημα στη διαδικασία εξόρυξης.

Οι κόμβοι διατηρούν ολόκληρη την αποδεκτή λίστα συναλλαγών και επιπλέον κάθε miner διατηρεί μια λίστα από συναλλαγές που θα πρέπει να διεκπεραιωθούν. Όταν εκκινήσει την διαδικασία δημιουργίας κάποιου μπλοκ επιλέγει κάποιες από αυτές με βάση κριτήρια όπως η αξία τους και η αμοιβή για τον ίδιο. Η πρώτη συναλλαγή που εισάγεται σε ένα μπλοκ ονομάζεται coinbase transaction και είναι αυτή που θα οδηγήσει στην πληρωμή του miner για την υπολογιστική του πρόταση.³⁵⁸

Από την στιγμή που θα δημιουργηθεί ένα νέο μπλοκ, ο κόμβος το μεταδίδει στους γειτονικούς του στο δίκτυο, οι οποίοι αναλαμβάνουν να το επαληθεύσουν με βάση συγκεκριμένους κανόνες.

Στην συνέχεια ο κόμβος επιχειρεί να τον εισάγει στην κύρια αλυσίδα (η οποία είναι η μακρότερη), εντοπίζοντας πρώτα την σύνοψη δείκτη που διαθέτει. Επειδή όλοι οι κόμβοι έχουν την ίδια πολιτική σταδιακά όλοι συμφωνούν στην ίδια αλυσίδα, δηλαδή στο κοινό ημερολόγιο συναλλαγών.

³⁵⁶ Βλ. <https://bitcoin.stackexchange.com/questions/50674/why-is-the-full-merkle-path-needed-to-verify-a-transaction>, https://en.wikipedia.org/wiki/Merkle_tree.

³⁵⁷ Βλ. <https://www.investopedia.com/terms/b/bitcoin-mining.asp>

³⁵⁸ Βλ. Ζάχου κλπ, ό.π., σελ. 343.

Τέλος, όσον αφορά τις τελευταίες θα πρέπει να αναφερθεί ότι κάθε μια από αυτές έχει μια ή περισσότερες εισόδους ή εξόδους και εκπέμπεται στο δίκτυο. Το χρηματικό ποσό που όλοι συμφωνούν ότι διαθέτει ένας χρήστης αποτελεί το άθροισμα των εξόδων όλων των συναλλαγών που σχετίζονται με τα δημόσιο κλειδιά που διαθέτει και που δεν έχουν δαπανηθεί. Κάθε συναλλαγή έχει μικρό μέγεθος και υπολογίζεται περίπου στα 400 byte, πράγμα που σημαίνει ότι είναι πολύ εύκολη η μετάδοση της μέσω του διαδικτύου είτε Bluetooth ή NFC που συνδέονται με το bitcoin.

Κάθε μπλοκ περιέχει περίπου 1000 συναλλαγές, ενώ συχνά απαιτείται η επαλήθευση της πιστότητας του μπλοκ, όσον αφορά τις συναλλαγές που εντάσσονται σε αυτό. Η δομή των δεδομένων μιας συναλλαγής περιέχει την επικεφαλίδα, μια ή περισσότερες εισόδους ή εξόδους που αντικατοπτρίζουν τα ποσά που ανταλλάσσονται. Επίσης, μια συναλλαγή περιέχει και το πεδίο Locktime που αναφέρει από ποια στιγμή και μετά μπορεί να προστεθεί η συναλλαγή στο δίκτυο³⁵⁹. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι τα χρηματικά ποσά στο bitcoin είναι αμετάβλητα, δηλαδή δεν τροποποιούνται παρά μόνο καταστρέφονται ή δημιουργούνται με αποτέλεσμα ο αριθμός των κρυπτονομισμάτων να είναι πάντοτε σταθερός. Άξιο λόγου είναι και το γεγονός το σύστημα είναι έτσι δομημένο, ώστε οι συναλλαγές να είναι αμετάκλητες, δηλαδή δεν υπάρχει δυνατότητα να ακυρωθούν, εφόσον γίνουν μέρος της κοινά αποδεκτής αλυσίδας. Παρά ταύτα υπάρχει ένας μηχανισμός ανάκλησης, έτσι ώστε να υπάρχει ένα είδος προστασίας των συναλλασσόμενων από εσφαλμένες καταχωρήσεις ή από προσπάθειες εξαπάτησης. Ο μηχανισμός αυτός είναι η χρήση συναλλαγών με πολλαπλές υπογραφές και στο bitcoin ονομάζεται multisign ή με εγγυητές.

Μια περαιτέρω τεχνική ανάλυση του τρόπου λειτουργίας του bitcoin θα ήταν έξω από τα πλαίσια της παρούσης εργασίας. Το σημαντικό σημείο είναι η διαπίστωση των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων των κρυπτονομισμάτων, τα οποία αποτελούν πόλο έλξης τα τελευταία έτη με όσους ασχολούνται με το έγκλημα.

Τα επίμαχα νομίσματα χρησιμοποιούνται ευρέως και γίνονται δεκτά στις συναλλαγές, αφού (α) έχουν αυξημένα επίπεδα ασφάλειας, όσον αφορά τη διατήρησή της κυριότητας επ' αυτών, αφού χωρίς την γνώση των ιδιωτικών κλειδιών δεν μπορεί να γίνει η οποιαδήποτε συναλλαγή και ο χρήστης δεν μπορεί να απωλέσει την περιουσία του.

³⁵⁹ Βλ. Ζάχου κλπ, ό.π., σελ. 343 επ.

Αυτό το χαρακτηριστικό, βέβαια, δημιουργεί προβλήματα και στους νόμιμους ιδιοκτήτες των νομισμάτων, αφού εάν απωλέσουν το ιδιωτικό κλειδί τους πλέον αποκλείονται ανεπιστρεπτί από την εκμετάλλευση του περιουσιακού τους στοιχείου. Επίσης ,ενώ το ιδιωτικό κλειδί αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα ασφάλειας, η διατήρησή του σε ηλεκτρονικά πορτοφόλια δημιουργεί κινδύνους από επιθέσεις hacking με αποτέλεσμα την διαρροή των κωδικών και την αφαίρεση των χρημάτων. (β) το κόστος συναλλαγών με τα κρυπτονομίσματα είναι πολύ μικρότερο από τα τέλη που χρεώνουν τα παραδοσιακά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, για να μεσολαβήσουν στις συναλλαγές. (γ) Λόγω του αμετακλήτου της συναλλαγής οι έμποροι μπορούν να είναι βέβαιοι για την εγκυρότητα της συναλλαγής και της μη ανάκλησης της πληρωμής. Φυσικά από την άλλη πλευρά οι χρήστες κινδυνεύουν σε περίπτωση απάτης (δ) οι συναλλαγές με bitcoin διεξάγονται σχετικά γρήγορα σε σχέση με παραδοσιακά μέσα μεταφοράς χρημάτων , όπως τα εμβάσματα. Πάντως η απαίτηση της 10λεπτης αναμονής για την κάθε συναλλαγή δεν μπορεί να συγκριθεί με άλλα συνηθισμένα μέσα εκκαθάρισης πληρωμών, όπως πχ στην περίπτωση της χρήσης των πιστωτικών καρτών (ε) δεν υπάρχουν χρεώσεις τελών βάσης σε αντίθεση με τις πιστωτικές κάρτες, πράγμα που κάνει ελκυστικό το μέσο πληρωμής ειδικά για μικρές συναλλαγές (στ) το bitcoin είναι ένα push payment system, όπως ακριβώς και τα μετρητά, δηλαδή ο χρήστης οφείλει να δράσει προληπτικά για να λάβει μέρος σε μια συναλλαγή, πράγμα που σημαίνει ότι γνωρίζει ότι λαμβάνει χώρα μια δικαιοπραξία στην οποία έχει ενεργή συμμετοχή. Αντίθετα σε συστήματα pull payment, όπως οι πιστωτικές κάρτες, υπάρχει κίνδυνος απάτης και διενέργειας συναλλαγών χωρίς την γνώση του κατόχου, αφού ο χρήστης δίνει ουσιαστικά εξουσιοδότηση σε έναν έμπορο, και στην συνέχεια ο τελευταίος ολοκληρώνει την πληρωμή από τον λογαριασμό του χρήστη ή με χρέωσή του. Συνεπώς στην περίπτωση αυτή, εφόσον έχουν εκτεθεί προσωπικά δεδομένα του χρήστη (πχ αριθμός κάρτας) μπορούν να λάβουν χώρα χρεώσεις από τρίτα άτομα, την ύπαρξη των οποίων θα πληροφορηθεί σε μεταγενέστερο χρονικό διάστημα. (η) η σχετική ανωνυμία που προσφέρουν τα κρυπτονομίσματα, αφού τα δημόσια κλειδιά των συναλλασσόμενων δεν μπορούν κατ' αρχάς να συνδεθούν με συγκεκριμένα άτομα (θ) το bitcoin δημιουργεί ένα νέο παράλληλο σύστημα πληρωμών , το οποίο μπορεί να είναι ανθεκτικό σε περιπτώσεις οικονομικής κρίσης του παραδοσιακού χρηματοπιστωτικού συστήματος (ι). Η κατοχή bitcoin περιορίζει τον κίνδυνο δήμευσης κεφαλαίων (για οποιονδήποτε λόγο), τα capital controls αλλά και τη μεγάλη φορολόγηση, ενώ δεν υπάρχουν έξοδα

αποθήκευσης του νομίσματος και τα bitcoin μεταφέρονται εύκολα, αφού τα ιδιωτικά κλειδιά μπορούν να φυλάσσονται σε μέσα αποθήκευσης όπως ένα flash usb ή στο cloud. (ια) ο νόμισμα δεν υπόκειται σε πληθωριστικές τάσεις, αφού ο αριθμός των bitcoin που μπορούν να παραχθούν είναι προκαθορισμένος και δεν μπορεί -τουλάχιστον με τα σημερινά δεδομένα- να αυξηθεί.³⁶⁰

Από την άλλη πλευρά το bitcoin παρουσιάζει ορισμένα τεχνικά αλλά και οικονομικά μειονεκτήματα τα οποία είναι τα εξής:

A. Λόγω του τρόπου λειτουργίας του συστήματος, εάν ένα μεγάλο πλήθος από όσους ασχολούνται με την εξόρυξη συνεργαστεί, μπορεί να ανατρέψει το πρωτόκολλο του bitcoin και να επιτύχει κάποιο νόμισμα να διπλοξοδευτεί ή οδηγήσει τον μηχανισμό στην άρνηση εξυπηρέτησης κάποιου χρήστη. Η επίθεση αυτή αρχικά ονομάστηκε 51%, διότι είχε μεγάλες πιθανότητες επιτυχίας, εάν μια ομάδα miners είχε υπό τον έλεγχο της το 51% της υπολογιστικής δύναμης που χρησιμοποιείται για την εξόρυξη. Υπάρχουν όμως και ερευνητικές εργασίες που απέδειξαν ότι τούτο μπορεί να επιτευχθεί και με μικρότερο ποσοστό, δηλαδή με το 30% της υπολογιστικής δύναμης.³⁶¹

B. Στην αρχή της ανάπτυξης του bitcoin οποιοσδήποτε χρήστης μπορούσε να συμμετέχει στην εξόρυξη, χρησιμοποιώντας λογισμικό, το οποίο θα μπορούσε κάθε υπολογιστής να εκτελέσει κατά το χρόνο που δεν είχε κάποια άλλη δραστηριότητα. Με αυτόν τον τρόπο όλοι οι συμμετέχοντες ήταν ισότιμοι και λειτουργούσε αποτελεσματικά το αποκεντρωτικό σύστημα. Επειδή το ενδιαφέρον για την εξόρυξη άρχισε να μεγαλώνει (αφού οι τιμές του bitcoin διαρκώς αυξάνονταν), εντάθηκε ο ανταγωνισμός για το ποιος θα καταφέρει να εξορύξει κάποιο μπλοκ, για να λάβει την σχετική αμοιβή. Οι miners για να επιτύχουν τον σκοπό τους άρχισαν να χρησιμοποιούν κάρτες γραφικών και στην συνέχεια ειδικό hardware, το οποίο είναι κοστοβόρο για να αποκτηθεί αλλά και για να λειτουργήσει. Σήμερα υπάρχουν μεγάλες εταιρίες κατασκευής υλικού, οι οποίες κυριαρχούν στον τομέα αυτό, ενώ πλέον το πρωτόκολλο από ισότιμο απέκτησε ιεραρχικό χαρακτήρα, αφού δεν μπορούν όλοι να συμμετέχουν πραγματικά στη διαδικασία της εξόρυξης. Πρακτικά, ένας απλός χρήστης μπορεί να συμμετέχει στο πρωτόκολλο μόνο εάν ενεργεί μέσω κάποιου mining pool.³⁶²

³⁶⁰ Βλ. Θεοδώρου, ό.π., σελ. 22 επ.

³⁶¹ Βλ. Ζάχου κλπ, ό.π., σελ. 345 επ.

³⁶² Βλ. Ζάχου κλπ, ό.π., σελ. 348 επ.

Το συγκεντρωτικό αυτό σύστημα έρχεται σε αντίθεση με την ιδέα ίδρυσης του κρυπτονομίσματος, ενώ πλέον τίθεται το πρόβλημα της ασφάλειας του πρωτοκόλλου, αφού εάν κάποιος διαθέτει μεγάλη υπολογιστική δύναμη, ,μπορεί να παρακάμψει τους κανόνες του bitcoin. Συνεπώς σήμερα διεξάγεται μια συζήτηση για την αντικατάσταση του αλγορίθμου του proof of work με έναν άλλο , για τον οποίο η ύπαρξη εξειδικευμένου υλικού δεν θα αποτελεί ιδιαίτερο πλεονέκτημα, έτσι ώστε να μπορούν όλοι οι χρήστες να συμμετέχουν στο mining.

Έτσι έχει προταθεί να δημιουργηθούν προβλήματα (για το proof of work) , των οποίων η δυσκολία να βασίζεται στην πρόσβαση στη μνήμη , της οποίας η σχέση κόστους και απόδοσης είναι πιο σταθερή είτε να χρησιμοποιηθούν αλγόριθμοι όπως η εύρεση πρώτων αριθμών, στους οποίους η απαιτούμενη υπολογιστική ισχύς δεν μπορεί να υλοποιηθεί τόσο εύκολα σε hardware και να γίνει αντικείμενο παράλληλης επεξεργασίας ή ακόμη και να μεταβληθεί πλήρως το μοντέλο επίτευξης συναίνεσης, όπου πλέον η πιθανότητα δημιουργίας νέου μπλοκ δεν θα εξαρτάται από την αναλογία της επεξεργαστικής ισχύος του προσώπου που προχωρά σε εξόρυξη σε σχέση με το συνολικό δίκτυο αλλά από την αναλογία πλούτου (σε bitcoin) του κάθε συμμετέχοντα στη διαδικασία σε σχέση με τα bitcoin που υπάρχουν, αφού όσο περισσότερα bitcoin διαθέτει κάποιος , τόσο περισσότερο τον ενδιαφέρει η σταθερότητα του συστήματος, αφού δε αντίθετη περίπτωση η αξία του νομίσματος θα κλυδωνιστεί και θα χάσει την επένδυσή του σε κρυπτονομίσματα.

Γ. Η ανωνυμία ,όπως προαναφέραμε, αποτελούσε έναν από τους βασικούς στόχους για την δημιουργία του bitcoin, αφού το στοιχείο αυτό εξασφαλίζει την ελευθερία των χρηστών μέσα στο πλαίσιο των συναλλαγών και τον φιλελεύθερο χαρακτήρα του εγχειρήματος. Παρά ταύτα η ανωνυμία είναι ένα ζήτημα που έχει διχάσει την κοινότητα του bitcoin, αφού εάν διασφαλιστεί πλήρως τότε το σύστημα κινδυνεύει από την διαφθορά και την καταχρηστική αξιοποίηση του τεχνολογικού αυτού εργαλείου για την αύξηση των κερδών των εγκληματιών.

Αν και υποστηρίζεται ότι το bitcoin είναι απολύτως ανώνυμο , στη πραγματικότητα δεν διαθέτει μια τέτοια ιδιότητα, τουλάχιστον για όσους ασχολούνται με τον κλάδο της πληροφορικής και έχουν πρόσβαση στα κατάλληλα εργαλεία³⁶³. Η αίσθηση της

³⁶³ Βλ. Mabunda, Cryptocurrency, The New Face of Cyber Money Laundering, 978-1-5386-3060-0/2018 IEEE, σελ. 3 επ.

ανωνυμίας ³⁶⁴ προκύπτει από το γεγονός ότι οι συναλλαγές διεξάγονται μεταξύ διευθύνσεων, χωρίς να αποκαλύπτονται τα πραγματικά στοιχεία των χρηστών³⁶⁵, αφού οι περισσότεροι χρησιμοποιούν ψευδώνυμο. Επίσης επιτρέπεται η πραγματοποίηση συναλλαγών με διαφορετική διεύθυνση – ψευδώνυμο κάθε φορά.

Η ανωνυμία θα μπορούσε να επιτευχθεί, εάν δεν υπήρχε δυνατότητα σύνδεσης των παραπάνω διευθύνσεων και των φυσικών προσώπων που τις κατέχουν. Στην πραγματικότητα ο δημόσιος χαρακτήρας των συναλλαγών που εγγράφονται στο blockchain δίνει τη δυνατότητα της αποανωνυμοποίησης, ιδίως όταν μπορούν να αξιοποιηθούν μεγάλα ποσά δεδομένων³⁶⁶. Συγκεκριμένα μπορεί να λάβει χώρα ανάλυση των επαναλαμβανόμενων δημόσιων κλειδιών που χρησιμοποιούνται σε πληρωμές, πράγμα που σημαίνει ότι εφόσον οι συναλλαγές που συνδέονται με κάποια δημόσια κλειδιά αναγνωρισθούν, τότε ειδικά προγράμματα μπορούν να δημιουργήσουν προφίλ συμπεριφοράς βασισμένα στις δικαιπραξίες που έχουν γίνει³⁶⁷. Για παράδειγμα υπάρχει λογισμικό που έχει τη δυνατότητα να παρατηρήσει τις συναλλαγές κάποιου προσώπου στο ίντερνετ, να αναλύει την επαναλαμβανόμενη χρήση των κλειδιών και να συνδέει συναλλαγές που προκύπτουν από την βάση δεδομένων με συγκεκριμένους χρήστες. Με αυτόν τον τρόπο μπορεί να δημιουργηθεί η εικόνα του τι αγοράζει κάποιο πρόσωπο, πόσα δαπανά και την συχνότητα των συναλλαγών. Επίσης μπορεί να γίνει σύνδεση με συναλλαγές τρίτων προσώπων, πράγμα που μπορεί να συνδράμει στην ανακάλυψη των πραγματικών ταυτοτήτων που κρύβονται πίσω από τις διευθύνσεις.

Ως μέσο προστασίας από την αποκάλυψη των συναλλαγών έχουν αναπτυχθεί νέες υπηρεσίες όπως το Dark Wallet και το Bitcoin Fog³⁶⁸, τα οποία ενισχύουν την ανωνυμία των συναλλαγών με το να επιτρέπουν τις παράνομες μεταφορές χρημάτων να ενώνονται με νόμιμες (στις κλασικές μορφές του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, η ένωση νόμιμων και παράνομων εσόδων καθιστά δύσκολο τον εντοπισμό της προέλευσης των κεφαλαίων). Με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται μόνο μια συναλλαγή , η οποία ουσιαστικά κρύβει όχι μόνο το από που προέρχονται τα κρυπτονομίσματα αλλά και το

³⁶⁴ Βλ. Albrecht et al, The use of cryptocurrencies in the Money Laundering Process, Journal of Money Laundering Control, 2019 , σελ. 212 επ.

³⁶⁵ Βλ. Forgang, Money Laundering Through Cryptocurrencies, Economic Crime Forensics Capstones, 2019, σελ. 6 και στην https://digitalcommons.lasalle.edu/ecf_capstones/40

³⁶⁶ Βλ. Narayanan - Shmatikov. Robust de-anonymization of large sparse datasets. In Security and Privacy, 2008. SP 2008. IEEE Symposium, σελ. 111–125, Reid - Harrigan. An Analysis of Anonymity in the Bitcoin System, 2013 , σελ. 197 επ.

³⁶⁷Βλ. Hu et al, Characterizing and Detecting Money Laundering Activities on the bitcoin Network, arXiv:1912.12060v, σελ. 1 επ.

³⁶⁸ Βλ. Hu et al,ό.π. ,σελ. 2 επ.

που κατευθύνονται Έχει υποστηριχθεί ότι τα νέα αυτά εργαλεία σε συνδυασμό με τους TOR browsers μπορούν να οδηγήσουν στην πλήρη ανωνυμοποίηση των συναλλαγών και έτσι οι αρχές πλέον να μην έχουν τη δυνατότητα να ακολουθήσουν την κίνηση του παράνομου χρήματος, πράγμα όμως που μάλλον είναι δύσκολο να επιτευχθεί λόγω της ανάπτυξης της τεχνητής νοημοσύνης.³⁶⁹

Δ. Το bitcoin είναι λιγότερο ρευστοποιήσιμο σε σχέση με τα παραστατικά νομίσματα, αφού γίνονται αποδεκτά σε συγκεκριμένα σημεία αγορών, με αποτέλεσμα να μην διαθέτουν την ίδια χρηματοπιστωτική δύναμη με τα κλασικά μέσα πληρωμών.

Ε. Οι συναλλαγές με κρυπτονομίσματα δεν προσφέρουν δυνατότητες πίστωσης, όπως συμβαίνει με τις πιστωτικές κάρτες.

Στ. Οι συναλλαγές απαιτούν κάποιο χρόνο για να επιβεβαιωθούν, δηλαδή για να περιληφθούν στο blockchain, δημιουργώντας κωλύματα στην ταχεία χρήση του.

Ζ. Εξαιτίας της φύσεως του bitcoin και της έλλειψης οποιασδήποτε κρατικής εγγύησης για την αξία του, το κρυπτονόμισμα θα πρέπει μάλλον να αντιμετωπίζεται ως μια επένδυση ρίσκου παρά ως ένα σταθερό μέσο αποθήκευσης αξίας.

Η. Επειδή ο πηγαίος κώδικας του bitcoin είναι ανοικτός, μπορούν εύκολα να δημιουργηθούν πολλά υποκατάστατα με αποτέλεσμα να ενταθεί ο ανταγωνισμός και να υπάρχει κίνδυνος υπερπληθωρισμού και κατάρρευσης. Ήδη σήμερα υπάρχουν και άλλα κρυπτονομίσματα όπως η εθέρεουμ, το λαιτκόιν κλπ,³⁷⁰ τα οποία διεκδικούν μερίδιο αγοράς, ενώ μεγάλες εταιρείες όπως το Facebook επιδιώκουν να εισέλθουν στο χώρο μεταβάλλοντας της ήδη διαμορφωθείσες οικονομικές ισορροπίες.³⁷¹ Συνεπώς η κατάσταση όσον αφορά την δυναμική των κρυπτονομισμάτων είναι ιδιαίτερα εύθραυστη και δεν μπορούν να γίνουν μελλοντικές προγνώσεις για την αξία της επένδυσης σε μια συγκεκριμένη πλατφόρμα.

Θ. Δεν υπάρχει κάποιος έλεγχος πάνω στη προφορά χρήματος, αφού η ποσότητα μπορεί να μεταβληθεί μέσω μιας πλειοψηφικής διαδικασίας, ή σε χειρότερη περίπτωση μέσω του ελέγχου του μηχανισμού από μια ομάδα ισχυρών miners.

Ι. Τα κρυπτονομίσματα δεν έχουν την ιδιότητα του νόμιμου μέσου πληρωμής, συνεπώς οι κυβερνήσεις θα μπορούσαν να απαγορεύσουν τη χρήση τους για λόγους που αφορούν την αντιμετώπιση του εγκλήματος ή για να επιτύχει η νομισματική πολιτική τους. Έτσι

³⁶⁹ Βλ. Hu et al, ό.π. σελ. 3 επ, Seo et al, Money Laundering in the bitcoin Network: Perspective of mixing Services, ICTC, 2018, σελ. 1403 επ.

³⁷⁰ Βλ. Μεταξάκη, ό.π., σελ. 71 επ.

³⁷¹ Βλ. <https://www.protothema.gr/economy/article/900616/libra-to-facebook-lansarei-diko-tou-kruptonomisma-gia-na-htupisei-to-bitcoin/>.

για παράδειγμα η κίνα προσπαθεί να απαγορεύσει την εξόρυξη κρυπτονομισμάτων στην χώρα για να περιορίσει τις απάτες αλλά και την σπάταλη στη κατανάλωση ενέργειας.³⁷²

ΙΑ. Τα bitcoin δεν έχουν υποστήριξη σε φυσική μορφή και κατά συνέπεια ούτε εσωτερική λογιστική αξία, ενώ δεν διαθέτουν οριακό κόστος παραγωγής, που θα μπορούσε να σταθεροποιήσει την αξία του και συνεπώς είναι πιο έντονες οι διακυμάνσεις της τιμής του.

ΙΒ. Δεν υπάρχει ασφάλιση των καταθέσεων για τους χρήστες σε αντίθεση με ό,τι ισχύει για τις τραπεζικές καταθέσεις.

ΙΓ. Λόγω της εξάπλωσης των κρυπτονομισμάτων, εμφανίζεται μια τάση νομοθετικής ρύθμισης της χρήσης τους, όπως γίνεται με την οδηγία 2018/843 της ΕΕ.³⁷³

Μετά την αναφορά μας στα βασικά χαρακτηριστικά των κρυπτονομισμάτων θα πρέπει να εξετάσουμε τον τρόπο χρησιμοποίησής τους, από όσους ασχολούνται με το έγκλημα. Όπως είπαμε τα νομίσματα αυτά αποτελούν οχήματα πληρωμών αλλά και αποθηκευτικά μέσα αξίας που βασίζονται στο διαδίκτυο, ενώ η χρήση τους προσομοιάζει με αυτή των φυσικών νομισμάτων. Η μεταφορά των κρυπτονομισμάτων διεξάγεται σε μικρό χρονικό διάστημα, δεν έχει φυσικά εμπόδια (πχ συνοριακούς ελέγχους)³⁷⁴, δεν υπόκεινται σε ελέγχους από κεντρική αρχή,³⁷⁵ ενώ σε γενικές γραμμές οι συναλλαγές είναι σχετικά ανώνυμες και πάντως για τον εντοπισμό των προσώπων που κρύβονται πίσω από αυτές απαιτείται η διάθεση σημαντικών πόρων και μεγάλο χρονικό διάστημα που υπερβαίνει το χρόνο διεξαγωγής των μεταβιβάσεων αξιών. Τα στοιχεία αυτά αποτελούν πόλο έλξης για τις εγκληματικές ομάδες³⁷⁶, οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα νομίσματα για δικό τους όφελος.

Σήμερα τα κρυπτονομίσματα όπως το Bitcoin συνδέονται με το εμπόριο ναρκωτικών³⁷⁷, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος³⁷⁸ και την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας³⁷⁹. Επίσης τα κρυπτονομίσματα συνδέονται με το κυβερνοέγκλημα και την μαύρη αγορά που έχει

³⁷²Βλ. <https://www.newmoney.gr/roh/bloomberg/i-kina-apagoreiei-tin-eksoriksi-kriptonomismaton/>

³⁷³Βλ. Παπαδημητράκη, Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική οργάνωση και κρυπτονομίσματα, Αρμ. 2018, σελ. 1596 επ.

³⁷⁴ Βλ. Brenig, ό.π., σελ. 10.

³⁷⁵ Βλ. Forgang, ό.π., σελ. 7.

³⁷⁶ Βλ. Janze, Are Cryptocurrencies Criminal Best Friends? Examining the Co- Evolution of bitcoin and Darknet Markets, Twenty-third Americas Conference on Information Systems, 2017, σελ.1 επ.

³⁷⁷ Βλ. Martin, Lost on the silk road: online drug distribution and the 'Cryptomarket"', Criminology and Criminal Justice, 2014, σελ. 351-367.

³⁷⁸ Βλ. Irwin-Turner, Illicit Bitcoin Transactions: challenges in getting to the who, what, when kai where, Journal of Money Laundering Control, 2018, σελ. 297.

³⁷⁹ Βλ. Teichmann, Financing terrorism through cryptocurrencies- a danger for Europe? , Journal of Money Laundering Control, 2019, σελ. 515.

αναπτυχθεί στο dark web, όπως ο Silk Road³⁸⁰, Alrabay και Valhalla. Για παράδειγμα οι παραπάνω αναφερθείσες πλατφόρμες επιτρέπουν την αγορά εργαλείων κυβερνοπολέμου και hacking, παράνομες πληροφορίες κλπ με αντάλλαγμα κρυπτονομίσματα.

Τέλος, τα κρυπτονομίσματα σχετίζονται με παγκόσμιες επιθέσεις ransomware και αποτελούν ³⁸¹ το αντάλλαγμα , για να μπορέσει το θύμα να έχει πρόσβαση στα αρχεία του. Τον Μάιο του 2017 η επίθεση WannaCry³⁸² εξαπλώθηκε παντού και θεωρείται η μεγαλύτερη που έχει λάβει χώρα μέχρι σήμερα επηρεάζοντας 300.000 υπολογιστές σε 150 κράτη³⁸³. Το κακόβουλο λογισμικό κωδικοποιούσε τα δεδομένα των υπολογιστών και δεν επέτρεπε σε κανέναν την χρήση τους, παρά μόνο εάν καταβάλλονταν το ποσό των 300 δολαρίων σε bitcoin. Τρεις διευθύνσεις bitcoin χρησιμοποιήθηκαν για την λήψη των λύτρων , ενώ μέχρι τον Ιούνιο του 2017 έγιναν 335 πληρωμές ύψους 144.010 δολαρίων.³⁸⁴ Τα πράγματα εξελίχθηκαν πολύ δυσμενέστερα στην περίπτωση του κακόβουλου λογισμικού Petya, αφού οι δράστες όχι μόνο πήραν τα λύτρα που ζητούσαν αλλά και δεν ξεκλείδωσαν τα αρχεία των θυμάτων³⁸⁵.

Όσον αφορά το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, θα πρέπει να επισημανθεί ότι τα κρυπτονομίσματα μπορούν να χρησιμοποιηθούν και στις τρεις φάσεις της νομιμοποίησης, αφού μέσω των ειδικών ATM (ή άλλων ανώνυμων τρόπων όπως το PayPal³⁸⁶) μπορούν τα μετρητά να μετατραπούν σε κρυπτονομίσματα, να ανταλλαχθούν μετρητά με ψηφιακά νομίσματα που διαθέτουν οι ιδιώτες (και μάλιστα σε πολλούς διαφορετικούς λογαριασμούς)³⁸⁷, τα κρυπτονομίσματα να μεταφερθούν σε διάφορες διευθύνσεις και πρόσωπα ανά την υφήλιο και τελικά τα ψηφιακά μέσα πληρωμής είτε ανταλλαχθούν με μετρητά είτε να χρησιμοποιηθούν για την αγορά αγαθών³⁸⁸.

³⁸⁰ Βλ. Janze, ό.π., σελ. 2 επ., Naheem, Exploring the Links between AML, digital currencies and blockchain technology, Journal of Money Laundering Control, 2019, σελ. 520 επ.

³⁸¹ Βλ. F-Secure ,Wannacry, the biggest ransomware outbreak ever, στο <https://safeandsavvy.f-secure.com/2017/05/12/wannacry-may-be-the-biggest-cyber-outbreak-since-conficker/>

³⁸² Βλ. Oakley et al, Unmasking Criminal Enterprises: An Analysis of bitcoin Transactions, 13th International Conference on Malicious and Unwanted Software: “Know Your Enemy” (MALWARE), 2018, σελ. 161 επ.

³⁸³ Βλ. Hu et al, Characterizing and Detecting Money Laundering Activities on the bitcoin Network, arXiv:1912.12060v.

³⁸⁴Βλ. Twitter ,Actual ransom, στο https://twitter.com/actual_ransom?ref_src=twsrc%5Etfw&ref_url=https%3A%2F%2Fqz.com%2F982993%2Fwatch-as-these-bitcoin-wallets-receiveransomware-payments-from-the-ongoing-cyberattack%2F .

³⁸⁵ Βλ. The Hacker News, Turns out new Petya is not a ransomware, it’s a destructive wiper malware,στο <http://thehackernews.com/2017/06/petya-ransomware-wiper-malware.html> .

³⁸⁶ Βλ. Brenig,ό.π., σελ. 10.

³⁸⁷ Βλ. Brenig, ό.π., σελ. 9.

³⁸⁸ Βλ. Irwin-Turner, ό.π., σελ. 301 επ.

Είναι προφανές ότι η δομή του σημερινού συστήματος, όσον αφορά τα συγκεκριμένα ψηφιακά νομίσματα δημιουργεί μεγάλες ευκαιρίες στις εγκληματικές ομάδες όχι μόνο για να αποκρύψουν την προέλευση των χρημάτων τους αλλά και να αποθηκεύσουν αξίες με ασφαλή τρόπο³⁸⁹, αφού η κατάσχεση των ποσών είναι εξαιρετικά δύσκολη, εφόσον προϋποθέτει την ανεύρεση των ιδιωτικών κλειδιών από τις αρχές (τα οποία μάλιστα μπορεί να τα κατέχει ένα μόνο πρόσωπο), ενώ δεν υπάρχει κάποια κεντρική αρχή που να ελέγχει τον τρόπο λειτουργίας του συστήματος των ψηφιακών νομισμάτων³⁹⁰.

Από τα παραπάνω είναι προφανές ότι το πρόβλημα που θα πρέπει να επιλυθεί κατ' αρχάς είναι η αποκάλυψη των ταυτοτήτων των προσώπων που διαθέτουν αυτά τα περιουσιακά στοιχεία, για να μπορούν στη συνέχεια οι αρχές να εφαρμόσουν την νομοθεσία για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος και αντιμετώπισης της τρομοκρατίας³⁹¹.

Ήδη το νομικό καθεστώς στην Αυστραλία και στην Ευρωπαϊκή Ένωση (μέσω της οδηγίας που έχει αναφερθεί ανωτέρω) , υποχρεώνει τις εμπλεκόμενες οντότητες (πχ ανταλλακτήρια κρυπτονομισμάτων) να επιβεβαιώνουν την ταυτότητα του πελάτη αλλά και να προβαίνουν σε μια ανάλυση κινδύνου, όσον αφορά τις συναλλαγές στις οποίες λαμβάνουν μέρος.

Φυσικά τα μέτρα αυτά δεν είναι ικανοποιητικά , διότι έχουν περιορισμένο τοπικό εύρος εφαρμογής³⁹² και σήμερα δεν διαφαίνεται η δημιουργία ενός παγκοσμίου πλαισίου για τον τρόπο αντιμετώπισης των κρυπτονομισμάτων. Αυτό το στοιχείο σε συνδυασμό με τη δυνατότητα εύκολης αγοράς και πώλησης ψηφιακών νομισμάτων από οποιοδήποτε μέρος του πλανήτη, δίνει τη δυνατότητα της αξιοποίησης των κερδών από τα βασικά εγκλήματα ή την χρησιμοποίηση πόρων για παράνομες ενέργειες, όπως για την ενίσχυση της τρομοκρατίας³⁹³.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι η ανακάλυψη των προσώπων που ευρίσκονται πίσω από τις συναλλαγές δεν είναι αρκετή , αφού σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και ο παράγοντας του χρόνου, , διότι ακόμη και εάν τελικά εξευρεθούν οι δράστες, τα παράνομα κέρδη μπορεί να ευρίσκονται σε ασφαλή προορισμό και να μην μπορεί πλέον οι αρχές να τα εντοπίσουν και να τα δεσμεύσουν.

³⁸⁹ Βλ. Desmond-Lacey-Salmon, Evaluating Cryptocurrency Laundering as a complex socio-technical system, *Journal of Money Laundering Control*, 2019, σελ. 484 επ.

³⁹⁰ Βλ. Brenig,ό.π., σελ. 9

³⁹¹ Βλ. Brenig, ό.π., σελ. 9 επ.

³⁹² Βλ. Forgang, ό.π., σελ 7.

³⁹³ Βλ. Irwin-Turner, ό.π., σελ. 302.

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω η αποκάλυψη της ταυτότητας των χρηστών δεν είναι απαγορευτική, εφόσον υπάρχουν τα κατάλληλα εργαλεία, ενώ και οι ίδιοι οι δράστες συχνά υπερεκτιμούν το επίπεδο ασφαλείας των μεθόδων που χρησιμοποιούν³⁹⁴, αφού κάθε εσφαλμένη χρήση των εργαλείων, όπως του Tor, παρέχει την δυνατότητα στις αρχές να ακολουθήσουν τα ίχνη της συναλλαγής, όπως πχ γίνεται σε περίπτωση που κάποιος χρησιμοποιεί cookies στον browser του, όταν επισκέπτεται διάφορες σελίδες και προχωρά σε περιήγηση στο ιστό.³⁹⁵

Ήδη από το 2016 αναπτύσσεται ένα διεθνές σχέδιο αντιμετώπισης και αποκάλυψης των χρηστών που ασχολούνται με τις αγορές στο σκοτεινό δίκτυο. Η χρήση του οδήγησε στην Αυστραλία σε συλλήψεις προσώπων που ασχολούνταν με το εμπόριο ναρκωτικών, ενώ διεξάγεται παρακολούθηση ύποπτων εμπορευμάτων που εισάγονται και εξάγονται από την χώρα. Είναι προφανές ότι η δημιουργία παρόμοιων προγραμμάτων σε παγκόσμιο επίπεδο θα μπορούσε να συνδράμει στον περιορισμό της εγκληματικότητας.³⁹⁶

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι η επίτευξη ενός τέτοιου στόχου αντιμετωπίζει πολλές τεχνικές δυσκολίες, αφού τα δεδομένα που κυκλοφορούν μέσω διαδικτύου, είναι τεράστια σε όγκο, ενώ το 80-98% των πληροφοριών του διαδικτύου ευρίσκεται στο darknet. Υπολογίζεται ότι μόνο 1 στις 3000 σελίδες είναι ορατές από τις μηχανές αναζήτησης, ενώ το darknet είναι δύσκολα προσβάσιμο, αφού εκτός από τον κατάλληλο browser, οι κωδικοί πρόσβασης στις σελίδες τροποποιούνται συνεχώς. Επίσης δημιουργούνται νέα εργαλεία για να μην είναι εύκολος ο εντοπισμός των ύποπτων ιστοτόπων από τις αρχές, πράγμα που περιορίζει τις πιθανότητες ανακάλυψης των παράνομων δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα στο συγκεκριμένο τμήμα του διαδικτύου.

Αυτό σημαίνει ότι οι ελεγκτικοί μηχανισμοί θα πρέπει να έχουν ειδικές γνώσεις και να αποκτήσουν εμπειρία στο τρόπο λειτουργίας του darknet αλλά και των δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα εκεί. Οι ομάδες κυβερνοελέγχου αναπτύσσουν μηχανισμούς συγκέντρωσης και επεξεργασίας δεδομένων³⁹⁷, έτσι ώστε να αποκαλυφθούν παράνομες

³⁹⁴ Βλ. Teichmann, Financing terrorism, ό.π., σελ. 515 επ.

³⁹⁵ Βλ. Irwin-Turner, ό.π., σελ 303.

³⁹⁶ Βλ. Australian Federal Police, International operation targets users of Darknet marketplaces, στο www.afp.gov.au/news-media/media-releases/international-operation-targets-users-darknet-marketplaces

³⁹⁷ Βλ. Jamshidi et al, A Novel Multiobjective Approach for Detecting Money Laundering with Neuro-Fuzzy Technique, Proceeding of the 2019 IEEE 16th International Conference on Networking, Canada, σελ. 454 επ., Plaksiy et al, Applying Big Data Technologies to detect Cases of Money Laundering and Counter Financing of Terrorism, 2018 6th International Conference on Future Internet of Things and Cloud

ενέργειες, πράγμα που δεν είναι εύκολο, αφού τα δεδομένα που συλλέγονται είναι πολύπλοκα , άναρχα και προέρχονται από διάφορες πηγές.

Από τα παραπάνω είναι προφανές ότι για την πάταξη του εγκλήματος, είναι απαραίτητη η εκπαίδευση των ελεγκτικών αρχών πρώτον στον τρόπο λειτουργίας των κρυπτονομισμάτων και στην κατανόηση της αξίας των αποδεικτικών στοιχείων που μπορεί να εξευρεθούν σε μια έρευνα και κατάσχεση (πχ ο ύποπτος μπορεί να συλληφθεί με διευθύνσεις bitcoin , οι οποίοι θα περιέχουν μεγάλα ποσά από παράνομες ενέργειες αλλά ο υπάλληλος να μην αναγνωρίσει την σημασία τους και να μην τις καταχωρίσει ως αποδεικτικό μέσο ή να δώσει τη χρονική ευκαιρία στους συνεργούς να μεταφέρουν τα παράνομα ποσά σε άλλους λογαριασμούς) και δεύτερον στο να αναγνωρίζουν τις ύποπτες συναλλαγές. Αυτός ο στόχος μπορεί να επιτευχθεί με την παρακολούθηση της συμπεριφοράς ορισμένων λογαριασμών, οι οποίοι προηγουμένως έχουν εντοπιστεί ως επικίνδυνοι με κριτήριο πχ την IP εισόδου, από το χρόνο και τον τρόπο των συναλλαγών, από την μετατροπή των bitcoins σε μετρητά από ATM που βρίσκονται με ύποπτες περιοχές κλπ.³⁹⁸

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι σήμερα τα κρυπτονομίσματα μπορούν να αξιοποιηθούν από τις εγκληματικές οργανώσεις, όπως και κάθε άλλο υλικό ή άυλο αντικείμενο που έχει ιδιαίτερη αξία στον οικονομικό χώρο. Λόγω της πρόσφατης εμφάνισής τους αλλά και των χαρακτηριστικών τους δεν υπάρχει ακόμη και σταθερό και παγκόσμιο πλαίσιο για τον τρόπο αντιμετώπισής τους όχι μόνο στον τομέα του ξεπλύματος, αλλά και στην φορολογία κλπ.

Η κατάληξη του εγχειρήματος των κρυπτονομισμάτων θα εξαρτηθεί τελικά όχι μόνο από την διάδοσή τους στις αγορές αλλά και από την στάση που τελικά θα κρατήσουν οι κυβερνήσεις απέναντί τους³⁹⁹, αφού η ενίσχυση ενός εναλλακτικού νομίσματος μπορεί να αποδυναμώσει το δημόσιο οικονομικά, να περιορίσει την κρατική παρέμβαση και εξουσία στο κοινωνικό πεδίο καθώς να μεταβάλει άρδην τον τρόπο ασκήσεως της νομισματικής πολιτικής.

Πάντως μέχρι σήμερα έχουν αναπτυχθεί σε ορισμένες χώρες και νομοθετικές αλλά και τεχνολογικές πρωτοβουλίες για να ελεγχθεί η χρήση τους, ένα ζήτημα που θα απασχολήσει και την παγκόσμια κοινότητα τα επόμενα έτη

Workshops, σελ. 70 επ., Alexandre et al, Client Profiling for a Anti-money Laundering System, στο <https://arxiv.org/abs/1510.00878>.

³⁹⁸ Βλ. Irwin-Turner, ό.π., σελ. 302.

³⁹⁹ Βλ. Yeung, Regulation by blockchain: The Emerging battle for Supremacy between the code of Law and Code as Law, The Modern Law Review, 2019, σελ. 231 επ.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

4.1 ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα , έχει σοβαρές κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες για την σταθερότητα του συστήματος, γι' αυτό το λόγο έχουν αναληφθεί πρωτοβουλίες σε όλα τα επίπεδα για να περιοριστεί όσο είναι δυνατόν περισσότερο. Το τελευταίο κεφάλαιο της παρούσης εργασίας αποτελείται από δύο τμήματα. Το πρώτο τμήμα είναι αφιερωμένο στην πρόληψη, δηλαδή θα γίνει μια ανάλυση των σημερινών νομοθετικών επιλογών (της εγχώριας έννομης τάξης) , όσον αφορά τον τρόπο αποτροπής εισαγωγής παράνομων κεφαλαίων στο νόμιμο οικονομικό περιβάλλον αλλά και τις νέες προκλήσεις που δημιουργούνται λόγω της τεχνολογίας . Το δεύτερο τμήμα περιλαμβάνει τον τομέα της καταστολής, με ιδιαίτερη έμφαση στο ζήτημα της κατάσχεσης και δήμευσης των ύποπτων κερδών, αφού αποτελεί έναν από τους βασικότερους παράγοντες που μπορούν να οδηγήσουν στην ελαχιστοποίηση του φαινομένου. Μέσα από την ανάλυση αυτή του ελληνικού δικαίου θα αναδειχθούν ορισμένες παρατηρήσεις που δημιουργούν ένα γενικότερο προβληματισμό ,όσον αφορά τον τρόπο καταπολέμησης του ξεπλύματος, αφού όπως προαναφέρθηκε ένα βασικό χαρακτηριστικό της νομιμοποίησης εσόδων είναι το ότι αναπτύσσεται σε διεθνές περιβάλλον και δεν αφορά μόνο την ελληνική ή την ευρωπαϊκή έννομη τάξη.

4.2 ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η ελληνική έννομη τάξη ακολουθώντας τις διεθνείς τάσεις από το 1995 αναγνώρισε την ανάγκη για τη δημιουργία ενός νομοθετικού πλαισίου, το οποίο θα ρυθμίζει τον τρόπο λειτουργίας των κύριων παραγόντων της νόμιμης οικονομίας, έτσι ώστε να

περιορίζονται οι πιθανότητες εισαγωγής παράνομων κερδών στην οικονομική ζωή της χώρας. Οι ελληνικές νομοθετικές επιλογές έχουν δεχθεί στην επίδραση διεθνών συνθηκών . Οι βασικότερες από αυτές είναι:

A. Η σύμβαση του ΟΗΕ κατά του παράνομου εμπορίου των ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών που υπεγράφη την 20^η.11.1998 στη Βιέννη και κυρώθηκε από την χώρα μας με τον ν. 1990/1991. Η συνθήκη αυτή αποτελούσε το πρώτο διεθνές κείμενο που διέθετε έντονο ποινικό χαρακτήρα και μάλιστα παγκόσμιας εμβέλειας , το οποίο υποχρέωνε τις κρατικές οντότητες να εντάξουν στο οπλοστάσιο τους για την καταπολέμηση του εμπορίου ναρκωτικών ειδικές ποινικές διατάξεις που θα αφορούν το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Η συγκεκριμένη συνθήκη συνέδραμε στη διαμόρφωση της νομικής έννοιας του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, ενώ οι νομοτυπικές μορφές του ξεπλύματος ουσιαστικά επαναλήφθηκαν σε μεγάλο βαθμό και στα επόμενα διεθνή κείμενα, αλλά και στην νομοθεσία της Ε.Ε. με τις αναγκαίες, βέβαια, τροποποιήσεις, οι οποίες επιβάλλονταν λόγω της εξέλιξης του φαινομένου. Τέλος θα πρέπει να επισημανθεί ότι η Σύμβαση της Βιέννης, αποτελεί μια από τις πιο σημαντικές προσπάθειες εναρμόνισης της διεθνούς νομοθεσίας στο ζήτημα της δήμευσης ως ποινικής κύρωσης για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων που προέρχονται από τη διακίνηση ναρκωτικών.⁴⁰⁰

B. Η σύμβαση του ΟΗΕ για τη διεθνή οργανωμένη εγκληματικότητα του 2000 έχει συναφθεί στο Παλέρμο της Ιταλίας και αποτελεί την δεύτερη σύμβαση με ποινική χροιά του Οργανισμού που έχει διεθνή διάσταση και κυρώθηκε από την χώρα μας με το ν. 3875/2010. Η επίμαχη σύμβαση υποχρεώνει τα κράτη να ποινικοποιήσουν την νομιμοποίηση προϊόντων εγκλήματος και να λάβουν στο εσωτερικό τους τα κατάλληλα μέτρα, με τα οποία θα ρυθμίζεται και θα εποπτεύεται αποτελεσματικά η λειτουργία τραπεζών και μη τραπεζικών πιστωτικών ιδρυμάτων ή άλλων φορέων, οι οποίοι, λόγω της δραστηριότητάς τους, προσφέρονται ιδιαίτερα στη νομιμοποίηση προϊόντων εγκλήματος. Τα μέτρα αυτά θα πρέπει να έχουν σκοπό να εντοπίζουν και αποτρέπουν όλες τις μορφές νομιμοποίησης προϊόντων εγκλήματος, πρέπει δε να είναι ιδιαίτερος κατάλληλα για τον προσδιορισμό της ταυτότητας πελατών, την τήρηση αρχείων και την καταγγελία ύποπτων συναλλαγών.

⁴⁰⁰ Βλ. Καμπέρου- Ντάλτα, ό.π , σελ. 13 επ. , Συμμεωνίδη, Κατασχέσεις στην ποινική διαδικασία και προστασία των ατομικών δικαιωμάτων. Από τον ΚΠΔ στο σύγχρονο ευρωπαϊκό κανονιστικό πλαίσιο, 2010 , σελ. 562 επ.

Επίσης, στο άρθρο 12 της Σύμβασης υπάρχει ρητή πρόβλεψη για την κατάσχεση και δήμευση των προϊόντων που προέρχονται από το έγκλημα, ή την περιουσία που προέρχεται από αυτό ή την αξία που αντιστοιχεί στα παράνομα κέρδη καθώς και την περιουσία και τα μέσα που χρησιμοποιούνται ή προορίζονται να χρησιμοποιηθούν στα εγκλήματα που εντάσσονται στη Σύμβαση. Τέλος στην σύμβαση προβλέπονται ορισμένες ειδικές υποχρεώσεις των κρατών σχετικά με την διεθνή συνεργασία στον τομέα της δήμευσης, προκειμένου να αναπτυχθεί μια ταχεία διαδικασία αποστέρησης πόρων από τις εγκληματικές οργανώσεις.

Γ. Η σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 1990 σχετικά με το ξέπλυμα , την έρευνα , το πάγωμα και την κατάσχεση των προϊόντων του εγκλήματος, κυρώθηκε από την χώρα μας με τον ν. 2665/1998. Το συγκεκριμένο κείμενο έθετε ως βασικό στόχο την καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας με τη δημιουργία ενός συστήματος διεθνούς συνεργασίας στον τομέα της αποστερήσεως των θυτών από τα προϊόντα του εγκλήματος.

Στην σύμβαση αυτή δεν γίνεται αναφορά στο οργανωμένο έγκλημα αλλά αντίθετα επίκεντρο είναι η σοβαρή εγκληματικότητα που αποτελεί ένα παγκόσμιο πρόβλημα, αφού τα κέρδη που επιτυγχάνονται μέσω αυτής είναι πολύ υψηλά ενώ η αντιμετώπιση της δημιουργεί ιδιαίτερες προκλήσεις⁴⁰¹. Όσον αφορά το ζήτημα της αποστέρησης του δράστη από τα παράνομα κέρδη προτείνονται δύο τρόποι δράσης,. Ο πρώτος σχετίζεται άμεσα με την μεταβολή των εθνικών νομοθεσιών προς την κατεύθυνση της ποινικοποίησης του φαινομένου και ο δεύτερος συνδέεται με την ανάπτυξη αρχών που βασίζονται στην διεθνή συνεργασία. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι οι αξιόποινες πράξεις που αναφέρονται στην επίμαχη Σύμβαση ομοιάζουν με εκείνες που περιλαμβάνονται στην Συνθήκη του ΟΗΕ του 1988, με την επισήμανση ότι στην δεύτερη ως βασικό αδίκημα είναι το εμπόριο ναρκωτικών, ενώ στην Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης θεωρείται κάθε ποινικό αδίκημα , από το οποίο προήλθαν προϊόντα ικανά να καταστούν αντικείμενο του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος.

Δ. Η σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για το ξέπλυμα , την έρευνα , το πάγωμα και την κατάσχεση προϊόντων εγκλήματος και η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας αντικατέστησε την Σύμβαση του Στρασβούργου του 1990 και τέθηκε σε ισχύ την 1.5.2008. Η σύμβαση της Βαρσοβίας (όπως αναφέρεται αφού έχει συναφθεί στην

⁴⁰¹ Βλ. Καμπέρου- Ντάλτα,ό.π. σελ. 14.

ομώνυμη πόλη) αποτέλεσε μια από τις πρώτες προσπάθειες για την ανάπτυξη ενιαίας πολιτικής απέναντι στο φαινόμενο τόσο στο στάδιο της πρόληψης όσο και της καταστολής. Η νομοτυπική μορφή του ξεπλύματος παρέμεινε η ίδια με αυτήν της Σύμβασης του Στρασβούργου, όμως δημιουργήθηκε ένας ευρύς κατάλογος βασικών αδικημάτων που αντιστοιχούν με αυτά που ευρίσκονται στις αναθεωρημένες το 2003 και 2004 συστάσεις της FATF.

Επίσης δίνεται ιδιαίτερη σημασία στη δυνατότητα επιβολής του μέτρου της δήμευσης και καθίσταται αντικείμενο της παραπάνω διαδικασίας ακόμη και η περιουσία που αποκτήθηκε με νόμιμο τρόπο, ενώ το βάρος απόδειξης της προέλευσης της περιουσίας βαρύνει τον ύποπτο. Τέλος παρέχεται η δυνατότητα έκδοσης διαταγής περί δεσμεύσεως και σε μη δικαστικό όργανο, όπως πχ μια διοικητική αρχή.⁴⁰²

Η ελληνική έννομη τάξη από το 1995 προσπαθεί να επικαιροποιεί τη νομοθεσία της στο ζήτημα αυτό με βάση τις διεθνείς συμβάσεις, τις συστάσεις της FATF αλλά και τις οδηγίες της Ε.Ε. που έχουν ως αντικείμενο στην καταπολέμηση του ξέπλυμα βρώμικου χρήματος.

Σήμερα η αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος προβλέπεται στο ν. 4557/2018⁴⁰³, ο οποίος έχει πλέον ενσωματώσει και την Οδηγία 2018/843ΕΕ. Η ελληνική νομοθεσία, όπως προαναφέραμε συνεχώς αναπροσαρμόζεται και οι σημαντικότερες μεταβολές επήλθαν α. με τον ν. 3691/2008, ο οποίος κατήργησε τον ν. 2331/1995 και με τον οποίο ενσωματώθηκαν οι οδηγίες 2005/60/ΕΚ και 2006/70/ΕΚ καθώς και ορισμένες συστάσεις της FAFT β. με τον ν. 3875/2010, ο οποίος κύρωσε την Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος γ. με τον ν. 3932/2011, με τον οποίο συστάθηκε η αρχή καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και ελέγχου των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης, η οποία πλέον έχει τον χαρακτήρα Ανεξαρτήτου Αρχής και όχι επιτροπής⁴⁰⁴, όπως προβλεπόταν στον ν. 3691/2008 δ. με τον ν. 4478/2017 με τον οποίο κυρώθηκε η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης που υπεγράφη στην Βαρσοβία την 16/5/2005. ε. με τον ν. 4734/2020 με τον οποίο κυρώθηκε η πέμπτη οδηγία για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος.

⁴⁰² Βλ. Συμεωνίδη, ό.π., σελ. 575.

⁴⁰³ Βλ. Ναζίρη, Ο νέος ν. 4557/2018 για την νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες στο πλαίσιο των ενωσιακών πρωτοβουλιών για την αντιμετώπιση του διακρατικού οικονομικού εγκλήματος, Αρμ. 2018, σελ. 1937 επ.

⁴⁰⁴ Βλ. Λιόλιο, Αρχή Καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες – συγκρότηση λειτουργία, Ε7, 2019, σελ. 172 επ.

Πριν αποτυπωθούν ορισμένες παρατηρήσεις για τον ν. 4557/2018, θα προηγηθεί μια συνοπτική αναφορά σε ορισμένα χαρακτηριστικά των προηγούμενων νομοθετικών κειμένων.

Ο νόμος 2331/1995 εκδόθηκε, έτσι ώστε να ενσωματωθεί στην ελληνική έννομη τάξη η Οδηγία 1991/308 της ΕΟΚ και αποτέλεσε μια μάλλον αποτυχημένη νομοθετική πρωτοβουλία που από την αρχή δημιούργησε σύνθετα ερμηνευτικά προβλήματα, όπως πχ για το ποιο είναι το προστατευόμενο έννομο αγαθό, για την θέση της προηγούμενης εγκληματικής δραστηριότητας στον κυρωτικό κανόνα, για το εάν μπορεί να τελέσει το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων το ίδιο πρόσωπο που τέλεσε και το βασικό έγκλημα.⁴⁰⁵

Από την θεωρητική πάντως ανάλυση του νόμου⁴⁰⁶ τελικά προέκυψε ότι η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα είναι μια ενέργεια του δράστη, ο οποίος νομιμοποιεί μια περιουσία, που η προέλευσή της συνδέεται άμεσα με την τέλεση σοβαρών αδικημάτων και περιέρχεται σε μια εγκληματική οργάνωση. Η περιουσία αυτή θα αποτελέσει το τμήμα ενός οικονομικού συνόλου, το οποίο στη συνέχεια θα επενδυθεί σε νόμιμες ή νομιμοφανείς οικονομικές δραστηριότητες, ενώ με αυτόν τον τρόπο ενισχύονται οι δυνατότητες της ομάδας στο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό πεδίο.

Συνεπώς υποστηρίχθηκε ότι η νομιμοποίηση εσόδων δεν αποτελεί μια έστω και επιβαρυντική περίπτωση της αποδοχής προϊόντων εγκλήματος ή υποθάλψεως εγκληματία αλλά διαθέτει μια ιδιαίτερα απαξία, αφού διασφαλίζει το κέρδος που αποκόμισε το οργανωμένο έγκλημα από την δραστηριότητά του αλλά και την εξασφάλιση της αποφυγής τιμωρίας των δραστών. Τέλος, και το γεγονός της ισχυροποίησης του οργανωμένου εγκλήματος, μέσω των παράνομων κερδών, αποτελεί ένα στοιχείο που συναξιολογείται στη αυξημένη απαξία της πράξης.⁴⁰⁷

Β. Ο ν. 3424/2005 έφερε σημαντικές αλλαγές στο νομοθετικό καθεστώς, μια από τις σημαντικότερες των οποίων ήταν και ο επανακαθορισμός των βασικών εγκλημάτων. Ενώ ο νόμος 2331/1995 περιείχε ένα πίνακα αποκλειστικά απαριθμούμενων εγκλημάτων, ο αντίστοιχος 3424/2005 περιελάμβανε δύο κατηγορίες αδικημάτων, δηλαδή στην πρώτη είχε αποτυπωθεί ένας πίνακας 16 βασικών εγκλημάτων που

⁴⁰⁵ Βλ. Παύλου, Από τον Ν.2331/1995 στον ν.3424/2005: η εξέλιξη και γιγάντωση μίας δογματικής και κυρωτικής εκτροπής, ΠοινΧρ.2006,σελ. 342 επ.

⁴⁰⁶ Βλ. Παύλου, Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές ενέργειες, (άρθρο 2 ν 2331/1995) και ιδίως η οριοθέτηση της από την αποδοχή και διάθεση προϊόντων εγκλήματος. Υπερ. 2000, σελ. 633 επ.

⁴⁰⁷ Βλ. γενικά για το θέμα Κουτσοπούλα, Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος και η οριοθέτηση του αξιοποιήσιμου κατά το ισχύον δίκαιο και de lege ferenda, ΝοΒ 2018 σελ.192 επ.

αναφέρονταν ονομαστικά, ενώ στη δεύτερη υπήρχε μια γενική κατηγορία παράνομων ενεργειών και συγκεκριμένα κάθε αξιόποινη πράξη που τιμωρούνταν με ποινική στερητική της ελευθερίας άνω των έξι μηνών, εφόσον προέκυπτε από την τέλεσή της περιουσιακό όφελος τουλάχιστον 15.000 ευρώ.

Επίσης, με το συγκεκριμένο νόμο υπήρξε μια νομοθετική προσπάθεια επίλυσης του ζητήματος του εάν ο δράστης του βασικού εγκλήματος μπορεί να τελέσει και το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, αφού προβλέφθηκε ρητά ότι η ποινική ευθύνη για το βασικό έγκλημα δεν αποκλείει την τιμωρία του υπαιτίου για τις πράξεις της νομιμοποίησης. Όμως για να συντρέξει η περίπτωση αυτή θα έπρεπε η τέλεσή τους από τον ίδιο ή άλλο πρόσωπο να εντάσσεται στο συνολικό σχεδιασμό δράσης (μια προϋπόθεση που στη συνέχεια καταργήθηκε με τον ν. 3691/2008) , ενώ με τον ν. 3691/2008 προβλέφθηκε ότι η ποινική ευθύνη για το βασικό έγκλημα δεν αποκλείει την τιμωρία των υπαιτίων για τις πράξεις των στοιχείων α, β και γ της παραγράφου αυτής, εφόσον τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης των πράξεων νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες είναι διαφορετικά από εκείνα του βασικού αδικήματος.

Τέλος με τον ν. 3424/2005 τέθηκε σε ισχύ ένα νέο άρθρο (2^α) με το οποίο ορισμένοι επαγγελματίες, όπως οι δικηγόροι και οι λογιστές έχουν την υποχρέωση να καταγγείλουν τις ύποπτες συναλλαγές στον αρμόδιο φορέα ή τις δικαστικές αρχές.

Γ. Ο νόμος 3691/2008 ήταν ιδιαίτερα σημαντικός, αφού κατήργησε την προϊσχύσασα νομοθεσία και με αφορμή την ενσωμάτωση της τρίτης οδηγίας 2005/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου καθώς και της οδηγίας 2006/70/K της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, δημιούργησε ένα νέο πλαίσιο για την αντιμετώπιση του φαινομένου.

Ο επίμαχος νόμος συμπεριέλαβε νέα βασικά αδικήματα, όπως την ενεργητική δωροδοκία, την δωροδοκία δικαστή , τα προβλεπόμενα στο άρθρο 87 και 88 του ν/ 3385/2005 αδικήματα, ενώ προβλέφθηκε και μια γενική κατηγορία, στην οποία περιλαμβάνονταν «κάθε άλλο αδίκημα που τιμωρείται με ποινική στερητική της ελευθερίας» της οποίας το ελάχιστο όριο είναι άνω των έξι μηνών και από το οποίο προκύπτει περιουσιακό όφελος».⁴⁰⁸ Η αύξηση των βασικών αδικημάτων δεν ήταν μια ορθή επιλογή , αφού αντί να τεθεί ως βασικός στόχος η οργανωμένη εγκληματικότητα ,

⁴⁰⁸ Σήμερα η διάταξη περιλαμβάνει κάθε αδίκημα από το οποίο προκύπτει περιουσιακό όφελος και τιμωρείται με ποινή φυλάκισης.

το αδίκημα της νομιμοποίησης, τελικά συνδέθηκε με όλα τα αδικήματα, που παρήγαγαν κάποιο οικονομικό όφελος.⁴⁰⁹

Ο ν. 4557/2018 ήταν ιδιαίτερα σημαντικός, αφού με αυτόν ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη η Οδηγία 2015/849 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Η επίμαχη οδηγία περιέχει σημαντικές αλλαγές (σε σύγκριση με την τρίτη οδηγία 2005/60/EK), οι οποίες βασίζονται στις αναθεωρημένες συστάσεις της FAFT και στα πρότυπα που έχουν αναπτυχθεί από άλλους διεθνείς οργανισμούς και αρχές που ασχολούνται με το σχετικό αντικείμενο (ΟΗΕ κλπ). Βασικός στόχος ήταν να επιτευχθεί μια ισορροπία ανάμεσα στην ελεύθερη και χωρίς μεγάλο κόστος ανάπτυξη της επαγγελματικής δραστηριότητας και στη συμμόρφωση με τη νομοθεσία για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος.⁴¹⁰

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η άνω Οδηγία εκδόθηκε ταυτόχρονα με τον Κανονισμό 2015/8476/ΕΕ και δημιουργούσαν μαζί ένα νέο θεσμικό πλαίσιο, αφού επέκτειναν την υποχρέωση παροχής πληροφόρησης για τις μεταφορές χρηματικών ποσών και στον δικαιούχο και επιπλέον υποχρεώθηκε ο πάροχος υπηρεσιών πληρωμών του δικαιούχου καθώς ο ενδιάμεσος πάροχος (εάν υπάρχει) να δημιουργήσουν ένα πλαίσιο διαδικασιών που θα αξιολογεί τους κινδύνους των συναλλαγών, έτσι ώστε να αποφασίζουν εάν θα πρέπει να διενεργήσουν ή να αναστείλουν και να απορρίψουν την μεταφορά κεφαλαίων, όταν ελλείπουν οι απαραίτητες πληροφορίες για τους συναλλασσόμενους.

Όσον αφορά τη δομή του νέου νόμου, αυτός χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο περιλαμβάνονται οι βασικοί ορισμοί, τα κύρια αδικήματα, τα υπόχρεα πρόσωπα, η λειτουργία των ελεγκτικών αρχών, εξειδικεύονται τα μέτρα που θα πρέπει να ληφθούν, ώστε να περιοριστούν οι πιθανότητες να εισαχθούν στη νόμιμη οικονομία παράνομα κεφάλαια καθώς και οι ποινικές- διοικητικές κυρώσεις. Στο δεύτερο μέρος του νόμου περιλαμβάνονται οι οργανωτικές διατάξεις για την Αρχή καταπολέμησης της Νομιμοποίησης εσόδων από Εγκληματικές δραστηριότητες, ενώ ο νόμος περιέχει και δύο παραρτήματα στα οποία υπάρχουν ενδεικτικοί κατάλογοι των παραγόντων που μπορούν να συνδράμουν στην αξιολόγηση του κινδύνου νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, πίνακες που ευρίσκονται στη παραπάνω αναφερθείσα Οδηγία.⁴¹¹

⁴⁰⁹ Βλ. Παύλου, Ο ν. 3691/2008 για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, ΠοινΧρ. 2003, σελ. 199.

⁴¹⁰ Βλ. Αιτιολογική έκθεση του σχετικού νόμου.

⁴¹¹ Βλ. Αιτιολογική έκθεση του σχετικού νόμου.

Τέλος με τον ν. 4734/2020 τροποποιήθηκε το νομικό πλαίσιο για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Με την νέα αυτή πρωτοβουλία:

Α. Επαναπροσδιορίστηκε η έννοια του πραγματικού δικαιούχου και του ανώτερου διοικητικού στελέχους

Β. Αναπτύχθηκε η έννοια των εικονικών νομισμάτων, τα οποία θεωρούνται ότι είναι οι ψηφιακές αναπαραστάσεις που δεν εκδίδονται από κεντρική τράπεζα ή δημόσια αρχή, ούτε έχουν την εγγύηση τους, δεν συνδέονται κατ' ανάγκη με νομίμως κυκλοφορούν νόμισμα και δεν διαθέτουν το νομικό καθεστώς νομίσματος ή χρήματος, όμως γίνονται αποδεκτά από φυσικά ή νομικά πρόσωπα ως μέσο συναλλαγής και μπορούν να μεταφέρονται, να αποθηκεύονται ή να διακινούνται ηλεκτρονικά.

Γ. Εισάγεται η έννοια των παρόχων θεματοφυλακής ψηφιακών πορτοφολίων, οι οποίοι είναι οντότητες που παρέχουν υπηρεσίες για τη διασφάλιση ιδιωτικών κρυπτογραφικών κλειδιών για λογαριασμό των πελατών τους, με στόχο τη διακράτηση, αποθήκευση και μεταβίβαση εικονικών νομισμάτων.

Δ. Αυξήθηκαν τα υπόχρεα πρόσωπα.

Ε. Μέσα στα μέτρα δέουσας επιμέλειας τίθεται πλέον και η υποχρέωση των πιστωτικών ιδρυμάτων που ενεργούν ως αποδέκτες καρτών πληρωμής να δέχονται μόνο τις πληρωμές που πραγματοποιούνται με ανώνυμες προπληρωμένες κάρτες, εφόσον αυτές έχουν εκδοθεί από υπόχρεα πρόσωπα με εγκατάσταση στην Ε.Ε.

Στ. Διαμορφώνεται ένα νέο καθεστώς για τα μέτρα δέουσας επιμέλειας καθώς και για τον χρόνο εφαρμογής αυτών.

Ζ. Αναμορφώνεται το Μητρώο Πραγματικών Δικαιούχων.

Η. Λαμβάνονται μέτρα για την προστασία των προσώπων που αναφέρουν ύποπτες ενέργειες.

4.3 ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Η προηγούμενη αναφορά μας στο νομοθετικό καθεστώς που ισχύει σήμερα αποτελεί το έναυσμα για να ασχοληθούμε με τις προκλήσεις που δημιουργεί η νέα τεχνολογία στον τρόπο νομοθετικής αντιμετώπισης του αδικήματος της νομιμοποίησης εσόδων αλλά και

με ζητήματα που θα ανακύψουν στο μέλλον κατά την διαμόρφωση του νέου θεσμικού πλαισίου.

Η πρώτη παρατήρηση σχετίζεται με την έκταση εφαρμογής του νόμου και συγκεκριμένα με τις οντότητες που οφείλουν να συμμορφώνονται με την κείμενη νομοθεσία (υπόχρεα πρόσωπα).

Έτσι σύμφωνα με το άρθρο 5 του ν. 4557/2018 (όπως ισχύει σήμερα) ως υπόχρεες οντότητες είναι:

α) Τα πιστωτικά ιδρύματα και κάθε πιστωτικός φορέας του ν. 4438/2016 (Α΄ 220),

β) οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί,

γ) οι ορκωτοί ελεγκτές-λογιστές και οι εταιρείες ορκωτών ελεγκτών-λογιστών που έχουν εγγραφεί στο δημόσιο μητρώο της Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων, καθώς και οι ιδιώτες ελεγκτές,

δ) οι εξωτερικοί λογιστές-φοροτεχνικοί και κάθε άλλο πρόσωπο που αναλαμβάνει να παρέχει είτε άμεσα είτε μέσω άλλων συνδεδεμένων προσώπων υλική βοήθεια, συνδρομή ή συμβουλές σχετικά με φορολογικά θέματα ως κύρια επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα.

ε) οι συμβολαιογράφοι και οι δικηγόροι όταν συμμετέχουν, ενεργώντας εξ ονόματος και για λογαριασμό των πελατών τους, σε χρηματοπιστωτικές συναλλαγές ή συναλλαγές επί ακινήτων και όταν βοηθούν στο σχεδιασμό ή τη διενέργεια συναλλαγών για τους πελάτες τους σχετικά με:

αα) την αγορά ή πώληση ακινήτων ή επιχειρήσεων, ββ) τη διαχείριση χρημάτων, τίτλων ή άλλων περιουσιακών στοιχείων των πελατών τους, γγ) το άνοιγμα ή τη διαχείριση τραπεζικών λογαριασμών, λογαριασμών ταμειυτηρίου ή λογαριασμών τίτλων, καθώς και τη σύσταση χρηματικών παρακαταθηκών και προεχόντως αυτών που αφορούν εγγυοδοσίες που διατάσσονται από τη δικαστική αρχή στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, δδ) τις αναγκαίες εισφορές για τη σύσταση, λειτουργία ή διοίκηση εταιρειών, εε) τη σύσταση, λειτουργία ή διοίκηση εταιρειών, εμπιστευμάτων (trusts), εταιρειών εμπιστευματικής διαχείρισης, επιχειρήσεων, ιδρυμάτων ή ανάλογων σχημάτων ή αντίστοιχων νομικών μορφωμάτων, στ) φορείς παροχής υπηρεσιών σε εταιρείες

εμπιστευματικής διαχείρισης ή επιχειρήσεις που δεν εμπίπτουν ήδη στο πεδίο εφαρμογής των περιπτώσεων γ', δ' και ε',

ζ) τα πρόσωπα που παρέχουν υπηρεσίες σε εταιρείες ή εμπιστεύματα (trusts), στα οποία συμπεριλαμβάνονται αυτά που αναφέρονται στις περιπτώσεις γ, δ και ε, τα οποία παρέχουν κατ' επιχειρηματική δραστηριότητα οποιαδήποτε από τις εξής υπηρεσίες σε τρίτα μέρη :ζα. Συστήνουν εταιρίες ή άλλα νομικά πρόσωπα ζβ) ασκούν τα ίδια ή μεριμνούν ώστε άλλο πρόσωπο να ασκήσει καθήκοντα διευθυντή, διαχειριστή ή εταίρου εταιρείας ή κατόχου αντίστοιχης θέσης σε άλλα νομικά πρόσωπα ή μορφώματα, ζγ) παρέχουν καταστατική έδρα, επιχειρηματική διεύθυνση, ταχυδρομική ή διοικητική διεύθυνση και οποιεσδήποτε άλλες σχετικές υπηρεσίες για εταιρεία ή κάθε άλλο νομικό πρόσωπο ή μόρφωμα, ζδ) ασκούν τα ίδια ή μεριμνούν ώστε άλλο πρόσωπο να ασκήσει καθήκοντα εμπιστευματοδόχου ρητού εμπιστεύματος (express trust) ή αντίστοιχου νομικού μορφώματος, ζε) ενεργούν τα ίδια ή μεριμνούν ώστε άλλο πρόσωπο να ενεργήσει ως πληρεξούσιος μετόχου εταιρείας, εφόσον η εταιρεία αυτή δεν είναι εισηγμένη σε οργανωμένη αγορά που υπόκειται σε απαιτήσεις γνωστοποίησης, σύμφωνα με την ενωσιακή νομοθεσία ή ισοδύναμα διεθνή πρότυπα.

η) οι μεσίτες ακινήτων του ν. 4093/2012 (Α' 222), για συναλλαγές των οποίων η αξία ανέρχεται σε τουλάχιστον δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ, ανεξαρτήτως αν το ποσό αυτό αφορά αγορά, πώληση ή μηνιαίο μίσθωμα εκμίσθωσης ακινήτου, και οι μεσίτες πιστώσεων του ν.4438/2016 (Α' 220) για σύμβαση πίστωσης που ανέρχεται σε τουλάχιστον δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ,

θ) οι επιχειρήσεις καζίνο και τα καζίνο που λειτουργούν επί πλοίων στην Ελλάδα ή υπό ελληνική σημαία, καθώς και οι επιχειρήσεις, οργανισμοί και άλλοι φορείς που παρέχουν υπηρεσίες τυχερών παιγνίων και πρακτορεία που σχετίζονται με τις δραστηριότητες αυτές,

ι) οι έμποροι και οι εκπλειστηριαστές αγαθών μεγάλης αξίας, όταν η αξία της συναλλαγής ανέρχεται σε τουλάχιστον δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ, ανεξάρτητα από το αν αυτή διενεργείται με μία μόνο πράξη ή με περισσότερες, μεταξύ των οποίων φαίνεται να υπάρχει κάποια σχέση. Ως έμποροι αγαθών μεγάλης αξίας νοούνται ιδίως:

ια) Οι επιχειρήσεις εξόρυξης, παραγωγής, επεξεργασίας και εμπορίας πολύτιμων και ημιπολύτιμων λίθων, οι επιχειρήσεις παραγωγής, επεξεργασίας και εμπορίας πολύτιμων μετάλλων και παράγωγων προϊόντων, οι επιχειρήσεις εμπορίας μαργαριταριών και κοραλλιών και οι επιχειρήσεις κατασκευής και εμπορίας κοσμημάτων και ρολογιών, ιβ) οι επιχειρήσεις εμπορίας παλαιών αντικειμένων αξίας (αντίκες), αρχαιοτήτων, μεταλλίων, παλαιών γραμματοσήμων και νομισμάτων και λοιπών συλλεκτικών ειδών αξίας, καθώς και οι επιχειρήσεις ή επαγγελματίες παραγωγής ή κατασκευής και εμπορίας έργων και αντικειμένων τέχνης γενικά, καθώς και μουσικών οργάνων, ιγ) πρόσωπα που εμπορεύονται ή ενεργούν ως μεσάζοντες στο εμπόριο έργων τέχνης, συμπεριλαμβανομένου του εμπορίου που πραγματοποιείται σε αίθουσες έργων τέχνης και οίκους δημοπρασιών, ιδ) οι επιχειρήσεις παραγωγής και εμπορίας ταπήτων και χαλιών, ειδών γουνοποιίας, δερμάτινων ειδών και ενδυμάτων γενικά, ιε) οι επιχειρήσεις εμπορίας επιβατικών αυτοκινήτων ιδιωτικής χρήσης, ελικοπτέρων, αεροσκαφών και σκαφών αναψυχής γενικά, ιστ) πρόσωπα που αποθηκεύουν, εμπορεύονται ή ενεργούν ως μεσάζοντες στο εμπόριο έργων τέχνης όταν αυτό πραγματοποιείται από ελεύθερους λιμένες, ια. οι ενεχυροδανειστές και αργυραμοιβοί. Ιβ. οι πάροχοι υπηρεσιών ανταλλαγής μεταξύ εικονικών νομισμάτων και παραστατικών νομισμάτων Ιγ. Οι πάροχοι υπηρεσιών θεματοφυλακής ψηφιακών πορτοφολίων.

Από τα παραπάνω είναι προφανές ότι ο Έλληνας νομοθέτης ακολούθησε την τάση, η οποία υποστηρίζει ότι θα πρέπει να επεκταθεί ο αριθμός των υπόχρεων οντοτήτων και να μην εγκλωβιστεί ο έλεγχος μόνο στο στενό τραπεζικό τομέα. Αυτή η προσέγγιση έχει ορισμένα πλεονεκτήματα αλλά και δημιουργεί προβληματισμούς, ιδίως εάν ληφθούν υπόψη τα νέα δεδομένα που δημιουργεί η τεχνολογία.

Φυσικά η αύξηση των υπόχρεων προς συμμόρφωση περιορίζει τις πιθανότητες εισαγωγής παράνομων κερδών στην νόμιμη οικονομία, όμως δημιουργεί σοβαρές εντάσεις με τις επιχειρήσεις, οι οποίες λειτουργούν σε ένα καθεστώς φιλελεύθερης οικονομίας. Μάλιστα οι εταιρίες που λειτουργούν μέσω του internet δραστηριοποιούνται σε ένα περιβάλλον έντονου διεθνούς ανταγωνισμού ⁴¹², συναλλάσσονται ηλεκτρονικά, λαμβάνουν αμοιβές μέσω e-payment και προπληρωμένων καρτών, πράγμα που σημαίνει ότι η ένταξη των επιχειρήσεων στο επίμαχο νομικό καθεστώς δημιουργεί σοβαρό οικονομικό κόστος για αυτές, αυξάνει τη γραφειοκρατία

⁴¹² Βλ. Leslie, ό.π., σελ. 202 επ.

και οδηγεί ειδικά τις επιχειρήσεις ηλεκτρονικού εμπορίου και υπηρεσιών στο να μεταφέρουν την έδρα τους και τις δραστηριότητές τους σε κράτη που δεν τους επιβάλλουν τέτοιου είδους υποχρεώσεις⁴¹³.

Συνεπώς, σε παγκόσμιο επίπεδο (αλλά και στην Ελλάδα) διεξάγεται μια σοβαρή συζήτηση για το εύρος των προσώπων που θα πρέπει να υποχρεωθούν να συμμορφώνονται με την νομοθεσία, αφού εκτός από το ζήτημα του ανταγωνισμού, η αύξηση των οντοτήτων, η οποία λαμβάνει χώρα σήμερα (το άνοιγμα επιχειρήσεων για παροχή ηλεκτρονικών υπηρεσιών ανθεί) περιορίζει τις πιθανότητες ελέγχου από τον εποπτικό μηχανισμό, ενώ και οι οντότητες δεν είναι βέβαιο ότι θα συμμορφωθούν με τις κείμενες διατάξεις⁴¹⁴.

Έτσι για παράδειγμα οι εταιρείες που διαθέτουν προπληρωμένες κάρτες δεν επιθυμούν αυστηρές ρυθμίσεις στον τρόπο διαχείρισης των συναλλαγών τους, αφού σε αντίθετη περίπτωση θα εξισωθούν με τις τράπεζες και έτσι θα χάσουν τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα, όπως την ανωνυμία των χρηστών. Επίσης είναι αμφίβολο εάν οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις έχουν το κατάλληλο εκπαιδευμένο προσωπικό, το οποίο μπορεί να ανακαλύψει τις ύποπτες συναλλαγές.

Ουσιαστικά, εφόσον αυξάνει διαρκώς το ποσοστό της μεταφοράς χρηματικών ποσών που διεξάγεται από τους ιδιώτες με την παράκαμψη του τραπεζικού συστήματος, τόσο θα δημιουργούνται νέες προκλήσεις, όσον αφορά τον τρόπο ελέγχου των συναλλαγών, εφόσον πλέον το σύστημα είναι αποκεντρωμένο, ενώ οι ιδιώτες δεν έχουν πάντοτε την οργάνωση και τους πόρους για να ανταποκριθούν στις νέες ενδεχόμενες υποχρεώσεις που θα τους επιβάλλει η πολιτεία. Επίσης, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και το γεγονός ότι οι τράπεζες ευρίσκονται σε ειδικό καθεστώς εποπτείας και αδειοδότησης από το κράτος, ένα καθεστώς που δεν μπορεί να ισχύσει για τους ιδιώτες στον ίδιο βαθμό, αφού αυτό θα οδηγήσει στον οικονομικό μαρασμό τους λόγω του αυξημένου παγκόσμιου ανταγωνισμού, ο οποίος επιτείνεται από την ανάπτυξη του διαδικτύου.

Από την άλλη πλευρά μια σημαντική πρόκληση αποτελεί και η συνεχής δημιουργία νέων ευκαιριών για το ξέπλυμα, τις οποίες ο νομοθέτης προσπαθεί εκ των υστέρων να αντιμετωπίσει. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν τα ανταλλακτήρια κρυπτονομισμάτων αλλά και οι ψηφιακοί κόσμοι. Όσον αφορά την πρώτη περίπτωση υπάρχουν πολλές έννομες τάξεις, οι οποίες έχουν αφήσει το ζήτημα χωρίς ρύθμιση, ενώ

⁴¹³Βλ. <https://www.philenews.com/oikonomia/apopseis/article/896358/i-5i-kai-i-6i-odiga-tis-ee-ga-to-xeplyma>

⁴¹⁴ Βλ. Leslie, ό.π.,σελ. 203.

η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εκδώσει την πέμπτη Οδηγία, η οποία δημοσιεύθηκε στις 19 Ιουνίου 2018 (αρ. 2018/843) και ενσωματώθηκε με μεγάλη καθυστέρηση στην ελληνική έννομη τάξη με τον νόμο 4734/2020 την 8-10-2020.

Η οδηγία αυτή καλύπτει ένα σημαντικό κενό στην νομοθεσία, δηλαδή μέχρι την θεσμοθέτησή της, οι πάροχοι υπηρεσιών ανταλλαγής μεταξύ εικονικών νομισμάτων και παραστατικών νομισμάτων καθώς και οι πάροχοι υπηρεσιών θεματοφυλακής ψηφιακών πορτοφολίων δεν είχαν υποχρέωση κατά την ενωσιακή νομοθεσία να εντοπίζουν ύποπτες δραστηριότητες με αποτέλεσμα οι τρομοκρατικές κλπ ομάδες να είναι σε θέση να μεταφέρουν χρήματα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της Ένωσης ή εντός δικτύων εικονικών νομισμάτων, συγκαλύπτοντας μεταφορές και επωφελούμενες την ανωνυμία των πλατφόρμων.

Για να επιλυθεί αυτό το πρόβλημα επεκτάθηκε το πεδίο εφαρμογής της ΕΕ 2015/849 και στα παραπάνω πρόσωπα, που πλέον θεωρούνται υπόχρεες οντότητες. Η ρύθμιση αυτή έρχεται 10 έτη μετά από την ανάπτυξη των κρυπτονομισμάτων, τα οποία ήδη χρησιμοποιούνται για το ξέπλυμα (οι δράστες έχουν εκμεταλλευτεί επαρκώς το κενό στην νομοθεσία), ενώ οι εγκληματικές ομάδες έχουν αποκτήσει πολύτιμη εμπειρία στον τρόπο εφαρμογής της μεθόδου αυτής και προσπαθούν να εξελίξουν τρόπους για να παρακάμψουν τις νέες απαγορεύσεις.

Επίσης, το οργανωμένο έγκλημα έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει νέες μεθόδους ξεπλύματος, οι οποίες είναι ακόμη αρρυθμιστες , όπως πχ είναι οι ψηφιακοί κόσμοι, οι οποίοι σήμερα θεωρούνται το πιο δυναμικό πεδίο για την ανάπτυξη του φαινομένου⁴¹⁵ , ενώ όταν θα ρυθμιστεί στο μέλλον το ζήτημα , θα εμφανιστούν νέοι τρόποι για να επιτύχουν οι εγκληματίες τους στόχους τους.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι το διαδίκτυο ,όσο έχει την σημερινή του μορφή, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως όπλο από τους δράστες για να επεκτείνουν τη δραστηριότητά τους. Η θέση ότι η χρήση του διαδικτύου μπορεί να απαγορευτεί ή να ελεγχθεί είναι ουτοπική τουλάχιστον στις δημοκρατικές κοινωνίες, αφού πλέον αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο για την ανάπτυξη της προσωπικότητας των πολιτών και πολλές φορές υπάρχουν και συνταγματικές διατάξεις που προστατεύουν την πληροφόρηση και στην συμμετοχή στην κοινωνία της πληροφορίας (βλ. άρθρο 5 Α ελληνικού Συντάγματος).

Είναι προφανές ότι η τεχνολογία προηγείται της αποτελεσματικής νομοθετικής ρύθμισης του φαινομένου του ξεπλύματος μέσω του διαδικτύου, αφού μέχρι τη δημιουργία του

⁴¹⁵ Βλ. Leslie, ό.π., σελ. 204 επ.

οποιοδήποτε νέου νομοθετικού πλαισίου , θα πρέπει πρώτα να αξιολογηθεί η ένταση και η σημασία ενός οικονομικού φαινομένου ή θεσμού στη κοινωνία και στη συνέχεια να ληφθεί απόφαση για το εάν θα πρέπει να λάβει χώρα μια νομοθετική πρωτοβουλία. Στο μεσοδιάστημα, οι δράστες θα μπορούν να απολαμβάνουν τα κέρδη τους χρησιμοποιώντας την νέα τεχνολογία.

Ακόμη ένα πρόβλημα που μπορεί να εντοπιστεί είναι στο επίπεδο της εφαρμογής της νομοθεσίας. Όπως είδαμε και σε προηγούμενο κεφάλαιο της παρούσης εργασίας ,ακόμη και οι τράπεζες δεν έχουν μπορέσει να αποφύγουν σκάνδαλα που να σχετίζονται με το ξέπλυμα. Εάν λοιπόν σε έναν ήδη υπάρχοντα μηχανισμό, ο οποίος λειτουργεί εδώ και πολλά έτη και ελέγχεται συνεχώς μπορούν να λάβουν χώρα ύποπτες συναλλαγές, είναι προφανές πόσο μεγαλύτερη είναι η πρόκληση για την συμμόρφωση με τις κείμενες διατάξεις ενός συστήματος που πρέπει πρώτα να κατανοήσει τον τρόπο λειτουργίας της νέας μεθόδου ξεπλύματος και στην συνέχεια να εξεύρει εργαλεία για να αντιμετωπίσει τις παράνομες ενέργειες των δραστών.

Τα πράγματα επιδεινώνονται από το γεγονός ότι οι ελεγκτικές και κατασταλτικές υπηρεσίες ανήκουν στις κρατικές οντότητες , πράγμα που σημαίνει ότι ακόμη και εάν υπάρχει ρυθμιστικό πλαίσιο ,στην περίπτωση που οι ίδιες δεν έχουν στελεχωσει τις υπηρεσίες με τους κατάλληλους υπαλλήλους, δεν έχουν φροντίσει να παρέχουν σε αυτούς τους κατάλληλους οικονομικούς πόρους για την καταπολέμηση του εγκλήματος ή δεν έχουν την ανάλογη πολιτική βούληση, τότε το φαινόμενο θα ανθεί και θα ενισχύεται, αφού η έλλειψη διεθνούς συνεργασίας και η διαφορετική πολιτική προσέγγιση των κοινωνικών φαινομένων δημιουργεί συνθήκες που μπορεί να γίνουν αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους δράστες.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι γενικότερα στα ζητήματα των κυβερνοεγκλημάτων , εκτός από τη Σύμβαση της Βουδαπέστης (που έχει εφαρμογή στα κράτη που την έχουν κυρώσει) δεν υπάρχει κάποια άλλη μεγάλη διεθνής συμφωνία που να ασχολείται με το συγκεκριμένο αντικείμενο, ενώ σε γενικές γραμμές πολλά κράτη δεν δείχνουν ενδιαφέρον για την καταπολέμηση των εγκλημάτων αυτού του τύπου, αφού τούτα στρέφονται κυρίως κατά υπηκόων τρίτων χωρών και δεν επηρεάζουν την εθνική τους ασφάλεια. ⁴¹⁶ Η θέση αυτή (τουλάχιστον για το ξέπλυμα) είναι πολύ επικίνδυνη ακόμη και τα ίδια τα κράτη που την ασπάζονται, αφού όπως αναφέρθηκε οι κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες του αδικήματος είναι ιδιαίτερα σοβαρές και επιδεινώνουν

⁴¹⁶ Βλ. Leslie, ό.π.,σελ. 204.

άλλα προβλήματα, όπως την διαφθορά των δημοσίων υπαλλήλων ή τον έλεγχο των πολιτικών από τις εγκληματικές οργανώσεις.

Τέλος, υπάρχουν και οι προκλήσεις και σε τεχνικό επίπεδο, αφού δεν είναι πάντοτε εφικτό να ελεγχθούν οι οντότητες που είναι υπόχρεες προς συμμόρφωση, ιδίως όταν αυτές είναι στο εξωτερικό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα τυχερά παίγνια. Σύμφωνα με τον νόμο 4557/2018 υπόχρεες οντότητες είναι τα καζίνο που ευρίσκονται στην Ελλάδα, ενώ για τα διαδικτυακά παίγνια ισχύει ο νόμος 4002/2011 και ο Κανονισμός 129/2014 της Επιτροπής Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων, ο οποίος ορίζει ότι υπόχρεο πρόσωπο είναι αυτό που διοργανώνει ή διεξάγει τυχερό παίγνιο στην Ελληνική Επικράτεια, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις. Είναι προφανές από τα ανωτέρω ότι οι ελληνικές ρυθμίσεις έχουν περιορισμένο πεδίο εφαρμογής. Για να ξεπεραστεί ο σκόπελος της εντοπιότητας (αφού οι εταιρίες που προσφέρουν online υπηρεσίες μπορούν να ευρίσκονται παντού), το άρθρο 27 του παραπάνω νόμου επιτρέπει τη διεξαγωγή τυχερών παιγνίων μετά από προηγούμενη άδεια, η οποία χορηγείται εφόσον οι εταιρίες πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις, ανάμεσα στις οποίες είναι και η τήρηση της νομοθεσίας για το ζέπλυμα. Σε περιπτώσεις όπου δεν υπάρχει άδεια τότε επιβάλλονται διοικητικές και ποινικές κυρώσεις, ενώ με βάση το άρθρο 51 του παραπάνω νόμου απαγορεύεται στους παρόχους υπηρεσιών διαδικτύου με καταστατική έδρα ή έδρα πραγματικής διοίκησης ή μόνιμη εγκατάσταση στην Ελλάδα να επιτρέπουν την πρόσβαση σε παράνομους παρόχους τυχερών παιγνίων μέσω του διαδικτύου, όπως αναφέρονται στον οικείο κατάλογο που τηρεί η Επιτροπή Εποπτείας και Ελέγχου Παιγνίων.

Από όσα αναφέρθηκαν στο τρίτο κεφάλαιο της παρούσης εργασίας, ο περιορισμός που μπορεί να τεθεί από το άρθρο 51 μπορεί να παρακαμφθεί εύκολα με τεχνικά μέσα, ενώ οι διοικητικές και ποινικές συνέπειες δεν έχουν κάποια επίπτωση στα πρόσωπα που δραστηριοποιούνται εκτός Ελλάδος και σε χώρες που δεν έχουν υπογράψει συνθήκες έκδοσης. Συνεπώς, παρά τις νομοθετικές προβλέψεις, ο παράνομος διαδικτυακός τζόγος μπορεί να συνεχιστεί και να αποτελέσει όχημα για το ζέπλυμα βρώμικου χρήματος πχ σε πρόσωπα που κατοικούν στη Ελλάδα ή έχουν παράνομα έσοδα από εγκληματική δραστηριότητα που λαμβάνει χώρα στην ημεδαπή.

Συμπερασματικά, όσον αφορά την πρώτη παρατήρησή μας θα πρέπει να σημειωθεί ότι η νομοθεσία θα πρέπει να επιλύσει το πρόβλημα της επιλογής των οντοτήτων που πραγματικά μπορούν να συμβάλλουν στην καταπολέμηση του εγκλήματος χωρίς όμως

να οδηγηθούμε στην επιβάρυνση όλων των επιχειρήσεων , πράγμα που θα οδηγούσε σε περιορισμό της οικονομικής δραστηριότητας των ιδιωτών. Επίσης οι κρατικοί λειτουργοί θα πρέπει να επαγρυπνούν και να ενημερώνονται, έτσι ώστε με ταχύτητα να προσαρμόζουν την νομοθεσία στις νέες μεθόδους ξεπλύματος και να μην δημιουργούνται κενά που μπορεί να γίνουν αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους δράστες.

Το δεύτερο πεδίο που θα πρέπει να απασχολήσει τον νομοθέτη είναι οι μέθοδοι πρόληψης του εγκλήματος και οι υποχρεώσεις που θα πρέπει να έχουν οι οντότητες.

Σύμφωνα πχ με την κείμενη ελληνική νομοθεσία (άρθρο 13 του ν. 4557/2018) τα μέτρα της συνήθους δέουσας επιμέλειας που πρέπει να εφαρμόζουν τα υπόχρεα πρόσωπα ως προς τον πελάτη περιλαμβάνουν:

α) Την εξακρίβωση και την επαλήθευση της ταυτότητας του πελάτη βάσει εγγράφων, δεδομένων ή πληροφοριών από αξιόπιστη και ανεξάρτητη πηγή συμπεριλαμβανομένου όπου υπάρχουν μέσω ηλεκτρονικής ταυτοποίησης σχετικών υπηρεσιών εμπιστοσύνης όπως ορίζονται στον Κανονισμό (ΕΕ) 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Ιουλίου 2014 σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά (ΕΛ 257) ή οποιασδήποτε άλλης ασφαλούς εξ' αποστάσεως ή ηλεκτρονικής διαδικασίας ταυτοποίησης που ρυθμίζεται, αναγνωρίζεται , εγκρίνεται ή γίνεται δεκτή από την εκάστοτε αρμόδια αρχή του άρθρου 6. Όταν ο πελάτης ενεργεί μέσω εξουσιοδοτημένου προσώπου, το υπόχρεο πρόσωπο εξακριβώνει και επαληθεύει και την ταυτότητα του προσώπου αυτού, όπως και τα στοιχεία νομιμοποίησής του,

β) την εξακρίβωση της ταυτότητας του πραγματικού δικαιούχου, την επικαιροποίηση των στοιχείων και τη λήψη εύλογων μέτρων, όπως αυτά εξειδικεύονται με αποφάσεις της Τράπεζας της Ελλάδος και της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς. Όσον αφορά τα νομικά πρόσωπα, τα εμπιστεύματα ή άλλα νομικά μορφώματα λαμβάνονται εύλογα μέτρα για να γίνει γνωστή η διάρθρωση του καθεστώτος ιδιοκτησίας και ελέγχου του πελάτη. Σε περίπτωση που ο πραγματικός δικαιούχος που προσδιορίζεται είναι το ανώτατο διοικητικό στέλεχος που αναφέρεται στην υπό περίπτωση ββ' της περίπτωσης α της παρ. 17 του άρθρου 3 , τα υπόχρεα πρόσωπα λαμβάνουν τα αναγκαία εύλογα μέτρα για την εξακρίβωση της ταυτότητας του φυσικού προσώπου που κατέχει την θέση του ανώτατου

διοικητικού στελέχους και τηρούν αρχείο με τις δράσεις που αναλήφθηκαν καθώς και τις ενδεχόμενες δυσκολίες που διαπιστώθηκαν κατά τη διαδικασία επαλήθευσης.

γ) την αξιολόγηση και, ανάλογα με την περίπτωση, τη συλλογή πληροφοριών για το αντικείμενο και το σκοπό της επιχειρηματικής σχέσης,

δ) την άσκηση συνεχούς εποπτείας όσον αφορά την επιχειρηματική σχέση, με ενδελεχή εξέταση των συναλλαγών που πραγματοποιούνται κατά τη διάρκεια αυτής, για να εξασφαλίζεται ότι οι συναλλαγές ή δραστηριότητες συνάδουν με τις γνώσεις που έχουν τα υπόχρεα πρόσωπα σχετικά με τον πελάτη, τις επαγγελματικές δραστηριότητες και το προφίλ κινδύνου του, καθώς και, εφόσον απαιτείται, την προέλευση των κεφαλαίων, σύμφωνα με κριτήρια που μπορεί να ορίζουν οι αρμόδιες Αρχές. Τα υπόχρεα πρόσωπα διασφαλίζουν επιπλέον την τήρηση ενημερωμένων εγγράφων, δεδομένων ή πληροφοριών.

2. Αν το υπόχρεο πρόσωπο δεν μπορεί να συμμορφωθεί με τις απαιτήσεις δέουσας επιμέλειας ως προς τον πελάτη που προβλέπονται στις περιπτώσεις α', β' και γ' της παραγράφου 1, οφείλει να αρνηθεί να εκτελέσει συναλλαγή του, δεν συνάπτει επιχειρηματική σχέση ή διακόπτει οριστικά αυτήν και εξετάζει αν συντρέχει υποχρέωση αναφοράς στην Αρχή. Το προηγούμενο εδάφιο δεν εφαρμόζεται ως προς τους συμβολαιογράφους, τους δικηγόρους, τους ορκωτούς ελεγκτές-λογιστές και τους λογιστές-φοροτεχνικούς συμβούλους, μόνον αν τα εν λόγω πρόσωπα εξακριβώνουν τη νομική θέση των πελατών τους ή εκτελούν τα καθήκοντά τους στο πλαίσιο της υπεράσπισης ή εκπροσώπησης τους σε δικαστικές διαδικασίες ή σχετικά με αυτές, συμπεριλαμβανομένης της παροχής συμβουλών αναφορικά με την κίνηση ή αποφυγή τέτοιων διαδικασιών.

3. Τα πιστωτικά ιδρύματα και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί υποχρεούνται ειδικότερα:

α) Να συνεκτιμούν, σύμφωνα και με την παράγραφο 1 του άρθρου 28 το συνολικό χαρτοφυλάκιο το οποίο διατηρεί ο συναλλασσόμενος σε αυτά και ενδεχομένως σε άλλες εταιρείες του ομίλου στον οποίο ανήκει το υπόχρεο πρόσωπο για να εξακριβώσουν τη

συμβατότητα της υπό εξέταση συναλλαγής με την οικονομική-συναλλακτική του εικόνα, και

β) να επαληθεύουν, κατά τη σύναψη επιχειρηματικής σχέσης, τα ετήσια εισοδήματα του πελάτη με βάση προσκομιζόμενη πρόσφατη πράξη διοικητικού προσδιορισμού φόρου εισοδήματος, εκτός αν ο πελάτης δεν υποχρεούται να υποβάλει δήλωση φόρου εισοδήματος. Σε περίπτωση κοινών λογαριασμών καταθέσεων, τίτλων ή άλλης φύσεως χρηματοοικονομικών προϊόντων, οι δικαιούχοι των λογαριασμών αυτών θεωρούνται ως πελάτες και εφαρμόζονται γι' αυτούς οι διαδικασίες δέουσας επιμέλειας.

4. Στην περίπτωση ασφαλίσεων ζωής, τα πιστωτικά ιδρύματα και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί λαμβάνουν επιπλέον των μέτρων δέουσας επιμέλειας που απαιτούνται για τον πελάτη και τον πραγματικό δικαιούχο, τα εξής μέτρα δέουσας επιμέλειας για τους δικαιούχους ασφαλίματος ασφαλιστήριου συμβολαίου ζωής μόλις ταυτοποιηθούν ή προσδιορισθούν οι δικαιούχοι:

α) Στην περίπτωση δικαιούχων ασφαλίματος που ταυτοποιούνται ως συγκεκριμένα κατονομαζόμενα πρόσωπα ή νομικά μορφώματα, λαμβάνουν το όνομα ή την επωνυμία τους,

β) στην περίπτωση δικαιούχων ασφαλίματος που προσδιορίζονται ανάλογα με τα χαρακτηριστικά τους ή ανά κατηγορία ή με άλλα μέσα, λαμβάνουν επαρκείς πληροφορίες σχετικά με τους εν λόγω δικαιούχους, ώστε να βεβαιωθούν ότι θα είναι σε θέση να προσδιορίσουν την ταυτότητα του δικαιούχου κατά το χρόνο της πληρωμής του ασφαλίματος.

5. Αν σε μία συναλλαγή ή σε σειρά συνδεδεμένων συναλλαγών συμμετέχουν με οποιονδήποτε τρόπο δύο (2) ή περισσότερα υπόχρεα πρόσωπα, καθένα από αυτά οφείλει να εφαρμόσει τα μέτρα δέουσας επιμέλειας, με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 19. Τα ανωτέρω ισχύουν ιδίως για ασφαλιστικά συμβόλαια, αγοραπωλησίες μετοχών, συμβολαίων παραγωγών, ομολόγων ή άλλων χρηματοπιστωτικών προϊόντων και για συναλλαγές με κάρτες οποιασδήποτε φύσεως.

6. Με απόφαση της Τράπεζας της Ελλάδος μπορεί να εξειδικεύονται διατάξεις του Κανονισμού (ΕΕ) αριθμ. 2015/847 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου

της 2^{0ης} Μαΐου 2015 περί στοιχείων που συνοδεύουν τις μεταφορές χρηματικών ποσών (EL 141) I λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές κατευθυντήριες οδηγίες της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών. Ο κανονισμός 2015/847 δεν εφαρμόζεται στις μεταφορές ποσών εντός της Ελλάδος σε λογαριασμό πληρωμών του δικαιούχου που επιτρέπει πληρωμή αποκλειστικά με την παροχή αγαθών ή υπηρεσιών όταν πληρούνται όλες οι παρακάτω προϋποθέσεις α. Ο πάροχος υπηρεσιών πληρωμών του δικαιούχου υπόκειται στον παρόντα β. ο πάροχος υπηρεσιών πληρωμών του δικαιούχου της πληρωμής είναι σε θέση να ανιχνεύει μέσω του δικαιούχου με αποκλειστικό αναγνωριστικό κωδικό συναλλαγής την μεταφορά ποσών από το πρόσωπο που έχει συνάψει συμφωνία με τον δικαιούχο της πληρωμής για την παροχή αγαθών ή υπηρεσιών. γ. Το ποσό που μεταφέρεται δεν υπερβαίνει τα 1000 ευρώ.

7. Τα υπόχρεα πρόσωπα εφαρμόζουν, τα μέτρα δέουσας επιμέλειας στους νέους και υφιστάμενους πελάτες την κατάλληλη χρονική στιγμή ανάλογα με τον βαθμό κινδύνου ή όταν μεταβάλλονται οι σχετικές περιστάσεις του πελάτη ή όταν έχουν οποιαδήποτε νομική υποχρέωση που απορρέει από τον παρόντα , τον νόμο 4172/2013 (A 167) ή τις αποφάσεις των εκάστοτε εποπτικών αρχών κατά τη διάρκεια του ημερολογιακού έτους να επικοινωνήσουν με τον πελάτη με σκοπό την αναθεώρηση κάθε ουσιαστικής πληροφορίας που σχετίζεται με τον πραγματικό δικαιούχο ή έχουν έννομη υποχρέωση από τον νόμο 4170/2013 (A 163)

8. Στην περίπτωση δικαιούχων καταπιστευμάτων ή αντίστοιχων νομικών μορφωμάτων, οι οποίοι προσδιορίζονται ανάλογα με τα ειδικά χαρακτηριστικά τους ή ανά κατηγορία, το υπόχρεο πρόσωπο λαμβάνει επαρκείς πληροφορίες σχετικά με το δικαιούχο, ώστε να βεβαιωθεί ότι είναι σε θέση να προσδιορίσει την ταυτότητά του κατά το χρόνο της πληρωμής ή της άσκησης των δικαιωμάτων του δικαιούχου.

9. Τα υπόχρεα πρόσωπα εφαρμόζουν τις διαδικασίες δέουσας επιμέλειας, σύμφωνα με την παράγραφο 1, αλλά μπορούν να καθορίζουν την έκταση των μέτρων αυτών ανάλογα με το βαθμό κινδύνου, ο οποίος εξαρτάται μεταξύ άλλων από την επαγγελματική δραστηριότητα και το οικονομικό μέγεθος του πελάτη, το σκοπό της επιχειρηματικής σχέσης, τον τύπο, τη συχνότητα και την αξία των διενεργούμενων συναλλαγών, καθώς και την αναμενόμενη προέλευση και τον προορισμό των κεφαλαίων, συμμορφούμενα με τις σχετικές αποφάσεις των αρμόδιων Αρχών που λαμβάνονται, σύμφωνα με την

παράγραφο 3 του άρθρου 6. Τα υπόχρεα πρόσωπα πρέπει να είναι σε θέση να αποδείξουν στις αρμόδιες Αρχές, ότι η έκταση των μέτρων είναι ανάλογη με τους κινδύνους διάπραξης αδικημάτων νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και ότι εφαρμόζουν αυτά τα μέτρα με συνέπεια και αποτελεσματικότητα.⁴¹⁷

Από το παραπάνω άρθρο μπορούν να εξαχθούν μερικές βασικές υποχρεώσεις των οντοτήτων, οι οποίες ,όμως, είναι δύσκολο να εκπληρωθούν μέσα στην νέα πραγματικότητα που δημιουργεί η ανάπτυξη της τεχνολογίας.

Έτσι για παράδειγμα μια βασική αρχή της αντιεγκληματικής πολιτικής είναι η Γνώση της Ταυτότητας του Αντισυμβαλλόμενου, η οποία είναι ιδιαίτερα σημαντική για την αποκάλυψη της προέλευσης της διαδρομής του χρήματος. Σύμφωνα με τον νόμο, τις συστάσεις της FAFI⁴¹⁸ και του Wolfsberg group⁴¹⁹, τα τραπεζικά ιδρύματα και οι υπόχρεοι οφείλουν να τηρήσουν μια διαδικασία, με βάση την οποία θα έχουν ένα πλήρες προφίλ των μελλοντικών ή των ήδη υπαρχόντων πελατών καθώς και των συναλλασσόμενων με αυτούς. Η αρχή αυτή συνδυάζεται με την υποχρεωτική ανάλυση ρίσκου στην οποία θα πρέπει να προχωρήσουν οι οντότητες , αφού με αυτόν τον τρόπο μπορούν να δημιουργηθούν κριτήρια μέτρησης του κινδύνου των συναλλαγών, τα οποία θα τυγχάνουν εφαρμογής σε κάθε περίπτωση.

Με τα σημερινά δεδομένα το νομικό καθεστώς που έχει δημιουργηθεί είναι προσανατολισμένο προς επιχειρήσεις και συναλλασσόμενους, οι οποίοι έχουν φυσική έδρα και παρουσία, ενώ υπάρχει μια αμηχανία για τον τρόπο αντιμετώπισης του θέματος σε οντότητες που ευρίσκονται μόνο το διαδίκτυο.

Σε πολλά κράτη οι αρχές της δέουσας επιμέλειας δεν έχουν εφαρμογή στο online banking και σε άλλες συναλλαγές που διεξάγονται μέσω του internet. Το πρόβλημα εντοπίζεται κυρίως στο ότι μπορεί ένα πρόσωπο να ανοίξει κάποιο λογαριασμό (οποιοδήποτε είδους) αλλά στη συνέχεια η πρόσβαση σε αυτόν είναι πλέον ανεξέλεγκτη, αφού οποιοσδήποτε έχει τους κωδικούς πρόσβασης μπορεί να τον χρησιμοποιήσει. Στην περίπτωση αυτή η γνώση του πελάτη δεν μπορεί να προσφέρει και ιδιαίτερες

⁴¹⁷ Βλ. Επίσης ΠΔΤΕ 1787/2020, Απόφ. 172/2020, ΠΔΤΕ 164/2019, ΠΟΛ 1200/2018 (ΦΕΚ Β 4869/2018), ΠΟΛ (1204/2018).

⁴¹⁸ Βλ. 20^η Σύσταση

⁴¹⁹ Βλ. Leslie, ό.π., σελ. 218.

πληροφορίες, αφού ουδείς γνωρίζει ποιος είναι αυτός που τον κινεί στην πραγματικότητα. Επίσης οι ηλεκτρονικές τράπεζες και τα ιδρύματα που ασχολούνται με τις ηλεκτρονικές συναλλαγές (προπληρωμένες κάρτες κλπ) και δεν διαθέτουν φυσική έδρα, αποδέχονται πολύ πιο εύκολα αιτήσεις για συνεργασία από πελάτες που επιθυμούν να ανοίξουν λογαριασμούς, χωρίς να γίνεται ο απαραίτητος έλεγχος για την πραγματική ταυτότητά τους⁴²⁰. Τα προβλήματα, όμως, δεν σταματούν εδώ. Σε περιπτώσεις λογαριασμών, όπως στους ψηφιακούς κόσμους, είναι σχεδόν αδύνατον να γίνει ο οποιοσδήποτε έλεγχος, αφού οι χρήστες είναι εκατομμύρια, ευρίσκονται σε όλα τα σημεία του πλανήτη και κανείς δεν μπορεί να ελέγξει την αυθεντικότητα των στοιχείων που ενδεχομένως αποσταλούν.

Επίσης, κανείς δεν γνωρίζει εκ των προτέρων ποια θα είναι η συμπεριφορά των χρηστών (πχ εάν είναι απλοί παίκτες ή θα χρησιμοποιήσουν την πλατφόρμα για ανταλλαγή νομισμάτων), ιδίως όταν η υπηρεσία που πρόκειται να προσφερθεί δεν συνδέεται αποκλειστικά με χρήματα και συνεπώς ο υποχρεωτικός έλεγχος όλων των παικτών είναι οικονομικά και χρονικά κοστοβόρος, ενώ μπορεί να αποθαρρύνει πολλούς ενδιαφερόμενους χρήστες, οι οποίοι θα καταφύγουν σε μια άλλη λιγότερο απαιτητική πλατφόρμα.

Μια λύση που έχει προταθεί στις περιπτώσεις αυτές είναι να διαχωριστούν οι οντότητες σε αυτές που έχουν και φυσική έδρα και σε αυτές που ευρίσκονται μόνο στο διαδίκτυο. Στην πρώτη περίπτωση προτείνεται το σχήμα της υποχρεωτικής τήρησης των μέτρων δέουσας επιμέλειας από το φυσικό παράρτημα της επιχείρησης πριν επιτραπεί η online παροχή υπηρεσιών, ενώ στη δεύτερη περίπτωση να υποχρεωθούν οι οντότητες στη τήρηση των μέτρων, αλλιώς να απαγορευτούν οι συναλλαγές με τις συγκεκριμένες επιχειρήσεις. Η πρόταση αυτή τουλάχιστον ως προς το δεύτερο -και επίμαχο- σκέλος πάσχει από τεχνικής απόψεως, αφού είναι τελικά αμφίβολο, εάν μπορεί να επιτευχθεί.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι το πρόβλημα της ανωνυμίας των συναλλαγών ίσως να λυθεί στο μέλλον με άλλους τρόπους όπως είναι η υποχρεωτική χρησιμοποίηση βιομετρικών στοιχείων ή ο περιορισμός της εφαρμογής της κρυπτογραφίας στις επικοινωνίες.

Βιομετρία είναι η συλλογή παρατηρήσιμων και μετρήσιμων παραμέτρων του ατόμου⁴²¹. Με την μέθοδο αυτή είναι δυνατή η αναγνώριση των ανθρώπων μέσω

⁴²⁰ Βλ. Leslie, ό.π., σελ. 219.

⁴²¹ Βλ. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/biometrics>.

χαρακτηριστικών που είναι μοναδικά σε αυτούς, όπως είναι το δακτυλικό αποτύπωμα ή το DNA ή το αποτύπωμα της ίριδας του ματιού. Σήμερα τα στοιχεία αυτά γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης κυρίως από δημόσιες υπηρεσίες (πχ από την ιατροδικαστική⁴²²) , ενώ στο μέλλον μπορεί να χρησιμοποιούν και στις συναλλαγές για να καταπολεμηθεί η ανωνυμία των χρηστών, η οποία αποτελεί ένα από τα στοιχεία που επιδιώκουν να εξασφαλίσουν, όσοι ασχολούνται με την νομιμοποίηση εσόδων .

Με την ανάπτυξη του κατάλληλου hardware και software , οι υπόχρεες οντότητες μπορεί να συμμορφώνονται με την αρχή της γνώσης του πελάτη, παρά του ότι δημιουργούνται προβληματισμοί τόσο όσον αφορά την αξιοπιστία της μεθόδου όσο και την προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων, όπως πχ η ιδιωτικότητα⁴²³ και τα προσωπικά δεδομένα.

Από την άλλη πλευρά άξιο λόγου είναι το γεγονός ότι σχεδόν το σύνολο των ύποπτων συναλλαγών που συνδέονται με την νέα τεχνολογία διακινείται μέσω του διαδικτύου. Ένα μέτρο που χρησιμοποιείται για να διατηρηθεί η ανωνυμία των επικοινωνιών είναι η κρυπτογραφία, με την οποία το μήνυμα που μεταφέρεται μετατρέπεται με ένα γρίφο ή με έναν αλγόριθμο με τέτοιον τρόπο, έτσι ώστε να είναι αδύνατον να διαβαστεί από οποιονδήποτε τρίτο υποκλέψει την ανταλλαγή δεδομένων. Η κρυπτογραφία εμφανίστηκε από τα αρχαία έτη και βασικό σκοπό είχε την απόκρυψη του περιεχομένου των μηνυμάτων.

Όσον αφορά το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος θα πρέπει να σημειωθεί ότι η κρυπτογραφία είναι απαραίτητη για να εξασφαλιστεί η ανωνυμία όχι μόνο της ταυτότητας των προσώπων που συμμετέχουν στις παράνομες πράξεις αλλά και του είδους των συναλλαγών που σχετίζονται με την νομιμοποίηση. Με τα σημερινά δεδομένα οι δράστες μπορούν να ανταλλάσσουν ελεύθερα πληροφορίες, ενώ στις κλασικές μορφές λήψης και αποστολής μηνυμάτων χρησιμοποιούνται δημόσια και ιδιωτικά κλειδιά. Παρά ταύτα υπάρχουν τρόποι λήψης των μηνυμάτων από τις αρχές αλλά και συστήματα ανακάλυψης των κλειδιών, όπως το Clipper Chip που χρησιμοποιεί η Υπηρεσία ασφαλείας των ΗΠΑ.⁴²⁴

⁴²² Βλ. <https://www.planetbiometrics.com/article-details/i/4659/>

⁴²³ Βλ. <https://www.thalesgroup.com/en/markets/digital-identity-and-security/government/biometrics/biometric-data>, <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwix4bnMl5rrAhVCLewKHQ0hBkwQFjACegQIAhAB&url=https%3A%2F%2Fwww.eff.org%2Fissues%2Fbiometrics&usq=A0vVaw2ZYI51cqPrINmlnNPiLYVX>

⁴²⁴ Γενικά για το θέμα βλ. Turner, Money laundering prevention: Detering, detecting and resolving financial Fraud, 2011.

Η χρησιμοποίηση τέτοιων μεθόδων είναι σίγουρο ότι θα προκαλέσει επικρίσεις όσον αφορά την προστασία των προσωπικών δεδομένων και της ιδιωτικότητας των προσώπων, ενώ το ζήτημα θα πρέπει να ρυθμιστεί νομοθετικά μέσα στα πλαίσια της νομοθεσίας για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος.

Ένα άλλο βασικό μέτρο για την αντιμετώπιση του εγκλήματος είναι η δημιουργία ενός συστήματος αξιολόγησης του κινδύνου⁴²⁵ από τις συναλλαγές, στο οποίο θα λαμβάνονται υπόψη διάφορα δεδομένα που να σχετίζονται με το προφίλ του συναλλασσόμενου, τις οικονομικές του δυνατότητες, το είδος των συναλλαγών που συνήθως πραγματοποιεί κλπ.

Μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο η χρήση ειδικού λογισμικού⁴²⁶ για την ανακάλυψη των ύποπτων ενεργειών είναι απαραίτητη, αφού οι περισσότερες υπόχρεες οντότητες εκτελούν κάθε μέρα έναν τεράστιο αριθμό συναλλαγών από πολλούς χρήστες και μάλιστα αυτοματοποιημένα, συνεπώς είναι αδύνατον να γίνεται ουσιαστικός έλεγχος από τους υπαλλήλους που είναι επιφορτισμένοι με την συμμόρφωση. Όπως προκύπτει από το κείμενο του παραπάνω νόμου (α) δεν προσδιορίζονται ποιες οντότητες είναι υποχρεωμένες να διαθέτουν τέτοιο λογισμικό με δεδομένο ότι το κόστος απόκτησής του είναι σημαντικό και είναι αμφισβητήσιμη η αποτελεσματικότητά του, εάν δεν υπάρχει μεγάλος όγκος δεδομένων, ώστε να μπορούν να δημιουργηθούν προφίλ πελατών (β) δεν αναφέρονται οι συγκεκριμένες προδιαγραφές που αυτό θα πρέπει να διαθέτει, έτσι ώστε να είναι αποτελεσματικό (γ) δεν υπάρχει διαδικασία πιστοποίησης του λογισμικού για να είναι εξασφαλισμένη η καταλληλότητά του.

Τα παραπάνω προκύπτουν από το γεγονός ότι ο νόμος (αναγνωρίζοντας την δυσκολία του εγχειρήματος) ουσιαστικά ομιλεί για την λήψη λογικών μέτρων για την αποφυγή του φαινομένου, πράγμα που σημαίνει ότι οι προσπάθειες για συμμόρφωση πάντοτε εξαρτώνται και από άλλους παράγοντες, όπως είναι η οικονομική ευχέρεια της οντότητας, το είδος των συναλλαγών που πραγματοποιεί κλπ.

Ειδικά με την ανάπτυξη νέων τεχνολογικών προϊόντων που μπορούν να αξιοποιηθούν από τους δράστες πχ οι εικονικοί κόσμοι, η νομοθεσία δεν μπορεί πάντοτε να προσδιορίσει τα μέτρα που θα πρέπει να ληφθούν, ώστε να αποτραπεί το φαινόμενο, ενώ η απλή αναφορά σε γενικές αρχές δεν διευκολύνει τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, αφού οι περισσότερες είναι ευέλικτες και δεν έχουν αναπτύξει την κουλτούρα συμμόρφωσης σε

⁴²⁵ Βλ. Bazley et al, Money Laundering, business compliance, 2009, σελ. 115.

⁴²⁶ Βλ. Cox, Handbook of Anti- Money Laundering, 2014, σελ. 277 επ.

μια αυστηρή νομοθεσία , πράγμα που σημαίνει ότι επιζητούν αυξημένη καθοδήγηση για να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους.

Τα ίδια προβλήματα παρουσιάζονται και στη βασική αρχή της υποχρεωτικής εκπαίδευσης του προσωπικού στον εντοπισμό ύποπτων συναλλαγών.⁴²⁷ Ο σχεδιασμός του νόμου βασίζεται στο κλασικό μοντέλο οντοτήτων που διαθέτουν φυσική έδρα, υπαλλήλους που έρχονται σε επαφή με πελάτες και σε επιχειρήσεις που είναι οργανωμένες και μπορούν να διαθέτουν ειδικό προσωπικό για την συμμόρφωση και τον έλεγχο των ενεργειών του προσωπικού.

Σήμερα ,όμως, οι επιχειρήσεις ηλεκτρονικού εμπορίου λειτουργούν με διαφορετικό τρόπο, δηλαδή ευρίσκονται στο διαδίκτυο, οι συναλλαγές είναι αυτοματοποιημένες , το προσωπικό διαθέτει κυρίως τεχνολογική εκπαίδευση, ενώ μπορεί να είναι διασκορπισμένο σε πολλά κράτη. Επίσης ,λόγω του ανταγωνισμού, δεν υπάρχουν πάντοτε υπάλληλοι που να ασχολούνται αποκλειστικά με την συμμόρφωση , πράγμα που ίσως να είναι και τελικά ανέφικτο, αφού μια επιχείρηση που δραστηριοποιείται σε παγκόσμιο επίπεδο δεν έχει τη δυνατότητα να γνωρίζει και να εφαρμόζει την νομοθεσία όλων των κρατών. Από τα παραπάνω είναι προφανές ότι σε νομοθετικό επίπεδο τα μέτρα συμμόρφωσης θα πρέπει να αναθεωρούνται συνεχώς και να λαμβάνονται υπόψη οι τεχνολογικές εξελίξεις για να επιτυγχάνονται οι σκοποί που θέτονται από την εκάστοτε πολιτεία.

Στο σημείο αυτό θα αναφερθούμε και σε ένα ακόμη ζήτημα (που δεν σχετίζεται μόνο με την πρόληψη) που επιδρά στο σχεδιασμό της πολιτικής απέναντι στο έγκλημα. Τούτο είναι το εύρος της δικαιοδοσίας των ελεγκτικών οργάνων που έχουν επιφορτιστεί με την καταπολέμηση του φαινομένου. Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 3 του ν. 4557/2018 « Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες υπάρχει και όταν οι δραστηριότητες από τις οποίες προέρχεται η προς νομιμοποίηση περιουσία έχουν λάβει στο έδαφος άλλου κράτους, εφόσον αυτές θα ήταν βασικό αδίκημα αν διαπράττονταν στην Ελλάδα και θεωρούνται αξιόποινες, σύμφωνα με την νομοθεσία του κράτους αυτού».

Με την ευκαιρία της παραπάνω διατάξεως θα πρέπει να αναφερθούν τα κάτωθι:

Η έννοια της « δικαιοδοσίας» δεν είναι κοινή σε όλες τις έννομες τάξεις. Παρά ταύτα χωρίζεται σε δύο μεγάλες κατηγορίες , δηλαδή στη δυνατότητα νομοθετικής ρύθμισης

⁴²⁷ Βλ. Cox, ό.π., σελ. 182 επ.

ενός φαινομένου σε ένα συγκεκριμένο τόπο και σε αυτή της επιβολής με την βία μιας συγκεκριμένης νομοθετικής επιλογής.

Στην πρώτη περίπτωση το κράτος έχει το δικαίωμα να ποινικοποιήσει μια συμπεριφορά , ενώ στη δεύτερη να συλλάβει, να κατασχέσει και διώξει και να καταδικάσει κάποιον για μια εγκληματική δραστηριότητα. Η νομοθετική δυνατότητα μπορεί να έχει και διεθνή διάσταση, δηλαδή να επεκτείνει την εφαρμογή ενός ποινικού νόμου και σε πράξεις που τελούνται στην αλλοδαπή, όμως η δεύτερη δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής χωρίς την συναίνεση του κράτους, στο οποίο θα πρέπει να εφαρμοστούν μέτρα δικονομικού καταναγκασμού⁴²⁸.

Κάθε χώρα (όπως και η Ελλάδα) έχει κανόνες για τα τοπικά όρια ισχύος των ποινικών νόμων, ενώ οι βασικές αρχές που έχουν αναπτυχθεί είναι της εδαφικότητας, της εθνικότητας (του δράστη ή του θύματος) και της παγκόσμιας δικαιοσύνης. Σύμφωνα με την πρώτη από αυτές, το κράτος επιτρέπει τη δίωξη των εγκλημάτων που τελούνται εντός της επικράτειάς του, ανεξάρτητα από την υπηκοότητα των εμπλεκομένων. Η αρχή της εδαφικότητας προκύπτει από την κυριαρχία που ασκεί το κράτος στη περιοχή του και είναι η μοναδική περίπτωση, όπου κάθε κρατική οντότητα μπορεί να ελέγξει την διαδικασία που διεξάγεται ενώπιον των δικαιοδοτικών της οργάνων.

Επίσης, η αρχή της εθνικότητας του δράστη είναι κοινώς παραδεκτή από τα κράτη και σημαίνει ότι κάθε οντότητα μπορεί να διώξει τους υπηκόους της για πράξεις που τέλεσαν και στο εξωτερικό, ακόμη και εάν αυτοί στην συνέχεια απώλεσαν το δεσμό που έχουν με το κράτος ή απέκτησαν την ιδιότητα του υπηκόου μετά την τέλεση της πράξης⁴²⁹. Αντίθετα, η αρχή της εθνικότητας του θύματος είναι μάλλον σπάνια , παρά ταύτα δεν υπάρχει κάποιος διεθνής κανόνας που να απαγορεύει τη θεσμοθέτησή της.⁴³⁰ Τέλος, αυτή της παγκόσμιας δικαιοσύνης είναι αρκετά αμφιλεγόμενη, αφού ενώ δεν αμφισβητείται η νομιμότητα της, υπάρχουν έντονοι προβληματισμοί για το πεδίο εφαρμογής της⁴³¹. Σήμερα η βάση αυτή χρησιμοποιείται σε κάποια παραδοσιακά εγκλήματα ,όπως είναι η πειρατεία, η εμπορία σκλάβων κλπ, τα οποία τις περισσότερες φορές λαμβάνουν χώρα σε περιοχές που δεν ανήκουν σε οποιοδήποτε κράτος και συνεπώς δεν μπορεί να εφαρμοστεί η αρχή της εδαφικότητας⁴³². Επίσης σήμερα

⁴²⁸ Βλ. Durrieu, ό.π., σελ. 396.

⁴²⁹ Βλ. Chehtman, *The Philosophical Foundations of Extraterritorial Punishment*, 2010 , σελ. 67.

⁴³⁰ Βλ. Durrieu, ό.π., σελ. 397.

⁴³¹ Βλ. Higgins, *Problems and Process: International Law and How We Use it*, 1994 σελ. 58.

⁴³² Βλ. Bassiouni, *Universal Jurisdiction for International Crimes: historical Perspectives and Contemporary Practice*, *Virginia Journal of International Law* 2001-2002 , σελ. 81.

υπάρχουν διεθνείς συνθήκες που αναγνωρίζουν τη δικαιοδοσία όλων των κρατών σε περιπτώσεις ζητημάτων ασφαλείας πυρηνικού υλικού, τρομοκρατίας, αεροπειρατείας, γενοκτονίας κλπ.⁴³³

Οι συνθήκες του ΟΗΕ που αφορούν το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος περιέχουν υποχρεωτικές και προαιρετικές δικονομικές βάσεις για να μπορούν να κράτη να ασκήσουν την ποινική τους δικαιοδοσία.

Η υποχρεωτική βάση συνδέεται άμεσα με την αρχή της εδαφικότητας, αφού τα κράτη οφείλουν να διώκουν τις πράξεις που τελούνται στην επικράτειά τους⁴³⁴. Τα προαιρετικά κριτήρια που μπορούν να χρησιμοποιηθούν είναι η εθνικότητα του θύματος, η εθνικότητα του δράστη (ή ότι δεν έχει ιθαγένεια οποιουδήποτε κράτους) , το γεγονός ότι αδίκημα που συνδέεται με το ξέπλυμα ήταν σχεδιασμένο να εκτελεστεί στο κράτος που ενδιαφέρεται να ασκήσει ποινική δίωξη και το αδίκημα του ξεπλύματος να βάλλει εναντίον του κράτους. Οι βάσεις αυτές δεν είναι αποκλειστικές, αφού δίδεται η δυνατότητα να δημιουργηθούν νέες, με βάση το διεθνές και εγχώριο δίκαιο.⁴³⁵

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι σε άλλα διεθνή κείμενα (πχ η σύμβαση του Στρασβούργου) δεν υπάρχουν ανάλογες ρυθμίσεις ,ενώ στο άρθρο 3 της Οδηγίας 2005/60/ ΕΕ έχει θεσμοθετηθεί η ποινική ευθύνη ακόμη και εάν το βασικό έγκλημα έχει λάβει χώρα σε άλλο μέλος της ΕΕ ή σε τρίτο κράτος σε σχέση με το κράτος που διεξάγεται η νομιμοποίηση εσόδων. Μέσα σε αυτό το διεθνές πλαίσιο τα κράτη προχωρούν σε διαφορετικές νομοθετικές επιλογές, ανάλογα με την νομική τους παράδοση από τις πολύ συντηρητικές, μέχρι τις απόλυτα προωθημένες.⁴³⁶

Όσον αφορά το επίμαχο αδίκημα, το ζήτημα έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, αφού εκτός από το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων θα πρέπει να υπάρχει μια προηγούμενη εγκληματική δραστηριότητα, η οποία να έχει δημιουργήσει κέρδη για τους δράστες. Συνεπώς το ζήτημα που τίθεται είναι το τι θα πρέπει να συμβεί , εάν μεν το έγκλημα του ξεπλύματος τελείται στην ημεδαπή και άρα έχει εφαρμογή η αρχή της εδαφικότητας αλλά το βασικό έγκλημα έχει λάβει χώρα σε μια άλλη έννομη τάξη. Στην περίπτωση αυτή τα περισσότερα κράτη εφαρμόζουν την αρχή του διπλού αξιοποίνου, δηλαδή το

⁴³³ Βλ. Convention on the Physical Protection of Nuclear Material of 1980 (1984), International Convention Against the Taking of hostages (1983), Montreal Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Civil Aviation (1976).

⁴³⁴ Βλ. Durrieu, ό.π., σελ. 399.

⁴³⁵ Βλ. Durrieu, ό.π., σελ. 400.

⁴³⁶ Βλ. Durrieu, ό.π., σελ. 401.

βασικό έγκλημα θα πρέπει να αποτελεί αξιόποινη πράξη και στη χώρα που τελείται αλλά και στη χώρα που έχει λάβει χώρα το ζέπλυμα.

Σε διεθνές επίπεδο ούτε η Συνθήκη της Βιέννης ούτε αυτής του Στρασβούργου περιλαμβάνουν κάποια σχετική πρόβλεψη, ενώ και η παραπάνω αναφερθείσα Οδηγία είναι αόριστη ως προς το εάν ισχύει ο όρος του διπλού αξιοποίνου. Αντίθετα η σύμβαση του Παλέρμο (στο άρθρο 6) είναι η πρώτη, η οποία επιβάλλει τον παραπάνω περιορισμό όσον αφορά το βασικό έγκλημα, ενώ παρόμοια διάταξη υπάρχει και στη σύμβαση της Βαρσοβίας (άρθρο 9), η οποία όμως έχει προαιρετικό χαρακτήρα. Η θέση αυτή επαναλήφθηκε και στις συστάσεις της FAFT το 2012 (με νούμερο 40), η οποία και αυτή δίδει σημαντική διακριτική ευχέρεια στα κράτη, για το εάν τελικά θα επιλέξουν το μοντέλο του διπλού αξιοποίνου. Με βάση τα παραπάνω νομοθετικά κείμενα τα κράτη έχουν προχωρήσει σε διάφορες επιλογές όπως πχ η Γερμανία, η Ουγγαρία, οι οποίες αποδέχονται ρητά την αρχή του διπλού αξιοποίνου⁴³⁷, άλλες όπως η Ολλανδία, οι οποίες έχουν αφήσει το ζήτημα ανοικτό να επιλυθεί από τη θεωρία και τη νομολογία⁴³⁸, ενώ τέλος υπάρχουν και κράτη όπως ο Καναδάς που παρακάμπτον πλήρως την σχετική πρόβλεψη.⁴³⁹

Ο όρος του διπλού αξιοποίνου⁴⁴⁰ είναι ιδιαίτερα σημαντικός για τη συμμόρφωση προς το άρθρο 7 της ΕΣΔΑ, αφού συνδέεται άμεσα με την αρχή της νομιμότητας, ενώ θα ήταν άδικο να τιμωρείται κάποιος για μια πράξη (βασικό έγκλημα) που στο τόπο που την τέλεσε ήταν απολύτως νόμιμη, αφού στην περίπτωση αυτή θα έλλειπε το στοιχείο του παράνομου κέρδους που αποτελεί στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος.

Εκτός, όμως από το θεωρητικό υπόβαθρο, ο όρος του διπλού αξιοποίνου έχει και πρακτικές προεκτάσεις, αφού εάν μια πράξη είναι νόμιμη σε μια έννομη τάξη, τότε το κράτος στο οποίο διεξάγεται η ενέργεια αυτή θα αρνηθεί να προσφέρει δικαστική συνδρομή και τελικά δεν θα συγκεντρωθούν τα απαραίτητα αποδεικτικά στοιχεία για να ασκηθεί τελικά η οποιαδήποτε δίωξη.

Στη περίπτωση της κατάργησης του διπλού αξιοποίνου ίσως οδηγηθούμε και στη μεταβολή του τρόπου απόδειξης του εγκλήματος της νομιμοποίησης, αφού πλέον λόγω των δυσκολιών που θα προκύπτουν στην πράξη, δεν θα απαιτείται η άμεση σύνδεση της

⁴³⁷ Βλ. Durrieu, ό.π., σελ. 405.

⁴³⁸ Βλ. FAFT/OECD and IMF, Mutual Evaluation Report on the Netherlands, 2011, σελ. 50

⁴³⁹ Βλ. FAFT, Mutual Evaluation Report of Canada, 2008, σελ. 43.

⁴⁴⁰ Βλ. Stessens, ό.π., σελ. 287

παράνομης περιουσίας με ένα συγκεκριμένο έγκλημα αλλά θα αρκεί το γεγονός ότι από τα πραγματικά περιστατικά και τα μέσα που έχουν εισφερθεί στη διαδικασία, δεν μπορεί να υπάρξει άλλο συμπέρασμα, παρά μόνο το ότι η επίμαχη περιουσία μπορεί να προέρχεται μόνο από κάποια εγκληματική δραστηριότητα.

Όσον αφορά την ελληνική έννομη τάξη, αυτή εφαρμόζει την αρχή του διπλού αξιοποιήσιμου, δηλαδή η βασική πράξη θα πρέπει να είναι ποινικό αδίκημα και στην Ελλάδα αλλά και στην νομοθεσία του κράτους, όπου έλαβαν οι επίμαχες δραστηριότητες.

Η συγκεκριμένη επιλογή επιδρά καθοριστικά και στον τομέα της πρόληψης αλλά και της καταστολής, αφού η εκμετάλλευση των νομοθετικών κενών σε τρίτες χώρες αποτελεί μια ευκαιρία για τους δράστες για να ενισχύουν την εγκληματική τους δράση. Ακριβώς λόγω της πολυπλοκότητας του ζητήματος, των προβλημάτων που μπορούν να δημιουργηθούν στις σχέσεις μεταξύ των δικαιοδοσιών και του διεθνούς χαρακτήρα του φαινομένου, έχει προταθεί είτε η λειτουργία ενός διεθνούς και ανεξάρτητου δικαστηρίου (στα πρότυπα του ΔΠΔ της Χάγης) το οποίο θα ενεργεί με βάση την αρχή της επικουρικότητας και θα ασκεί διώξεις σε υποθέσεις βαρύνουσας σημασίας, έτσι ώστε να ξεπεραστούν πιο εύκολα τα ζητήματα συνεργασίας είτε η αύξηση των αρμοδιοτήτων του ΔΠΔ, το οποίο πλέον θα μπορεί να εκδικάζει υποθέσεις νομιμοποίησης εσόδων, αφού το έγκλημα είναι σοβαρό, τελείται σε πολλά κράτη και αφορά την παγκόσμια κοινότητα⁴⁴¹.

Η συζήτηση αυτή είναι πολύ ενδιαφέρουσα, αφού για να υλοποιηθεί απαιτείται μια διεθνής συνθήκη, την οποία θα υπογράψουν και θα κυρώσουν όλα τα κράτη. Το εάν αυτό είναι εφικτό δεν μπορεί με σιγουριά να απαντηθεί.

Πάντως με τα σημερινά δεδομένα υπάρχουν κράτη που υποθάλπουν τους δράστες του συγκεκριμένου εγκλήματος και επιδιώκουν να συγκεντρώσουν κεφάλαια ανεξαρτήτου προελεύσεως, έτσι ώστε να ενισχύουν την οικονομία τους, ⁴⁴², αλλά όπου στην κυβέρνηση υπάρχουν διεφθαρμένοι πολιτικοί που ενδιαφέρονται για την αύξηση της προσωπικής τους περιουσίας και είναι διατεθειμένοι να δωροδοκηθούν με αντάλλαγμα το ακαταδίωκτο των δραστών⁴⁴³ και ορισμένες έννομες τάξεις που δεν έχουν τις κατάλληλες υποδομές για να αντιμετωπίσουν την νομιμοποίηση.

⁴⁴¹ Βλ. Durrieu, ό.π., σελ. 422 επ.

⁴⁴² Βλ. Alexander, ό.π., σελ. 2.

⁴⁴³ ⁴⁴³ Βλ. Durrieu, ό.π., σελ. 424 επ.

Τελειώνοντας το τμήμα αυτό της παρούσης εργασίας και πριν αναφερθούμε στις προκλήσεις που δημιουργούνται στο στάδιο της καταστολής και της έρευνας των εγκληματικών δραστηριοτήτων, είναι σκόπιμη μια γενική παρατήρηση που αφορά την διεθνή συνεργασία και τα όρια αυτής.

Οι γενικοί σκοποί της διεθνούς συνεργασίας στις ποινικές υποθέσεις είναι κατ' αρχάς οι ίδιοι που συναντώνται και στο εσωτερικό δίκαιο, δηλαδή η εξάρθρωση των εγκληματικών οργανώσεων, πράγμα που απαιτεί την ανακάλυψη και την σύλληψη των υπόπτων, καθώς και τη συλλογή των απαραίτητων στοιχείων, ώστε να λάβει χώρα μια επιτυχημένη δίωξη.

Ειδικά στο συγκεκριμένο αδίκημα που συνδέεται άμεσα με την παραγωγή κέρδους, τα κράτη επιδιώκουν, επίσης, την κατάσχεση (δήμευση) των παράνομων κερδών για να πληγούν στο πυρήνα τους οι οργανωμένες δραστηριότητες. Η διεθνής συνεργασία στο πεδίο αυτό είναι απαραίτητη, αφού το αδίκημα της νομιμοποίησης έχει διασυνοριακό χαρακτήρα, ενώ οι εθνικές αρχές περιορίζονται σημαντικά από την αρχή της κυριαρχίας, δηλαδή δεν μπορούν να επεκτείνουν την δράση τους σε άλλες έννομες τάξεις.⁴⁴⁴ Μέσα στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και το ζήτημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των προσώπων κατά των οποίων στρέφεται η έρευνα αλλά και των τρίτων, οι οποίοι ακουσίως μπορούν να εμπλέκονται σε κάποιο στάδιο των συναλλαγών.

Σήμερα υποστηρίζεται ότι η διεθνής συνεργασία δεν μπορεί να οδηγήσει στη μείωση της προστασίας των δικαιωμάτων των υπόπτων⁴⁴⁵, πράγμα που σημαίνει ότι κάθε έρευνα ή μέτρο δικονομικού καταναγκασμού που λαμβάνεται, ύστερα από αίτηση κάποιου κράτους, θα πρέπει να διεξάγεται με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να παρέχεται το ίδιο επίπεδο προστασίας των δικαιωμάτων των υπόπτων, όπως θα γινόταν και σε μια καθαρά εσωτερική υπόθεση. Η θέση αυτή έχει μεν υποστηριχθεί από το ΕΔΔΑ⁴⁴⁶, όμως δεν έχει εξεύρει παντού την ίδια ανταπόκριση⁴⁴⁷, ενώ σε άλλες έννομες τάξεις η προστασία που παρέχεται είναι περιορισμένη.⁴⁴⁸

⁴⁴⁴ Βλ. Stessens, *ό.π.*, σελ. 258 επ.

⁴⁴⁵ Βλ. European Committee on Crime Problems, *The European Conventions on Mutual Assistance in Criminal Matters seen as an Instrument of a Common Criminal Policy*, 7, Swart, *Human Rights and the Abolition of Traditional Principles*, in *Principles and Procedures For A Transnational Criminal Law*, 1992, σελ. 50.

⁴⁴⁶ Βλ. European Commission on Human Rights, *X, Y and Z εναντίον Αυστρίας*, 5 Φεβρουαρίου 1973, *Collection of Decisions* (43), σελ. 38 and *R εναντίον Αυστρίας*, 6 Μαρτίου 1989, *Collection of Decisions* (60), σελ. 201.

⁴⁴⁷ Βλ. *US v. Verdugo-Urquidez*, 110 S.Ct. 1056 (1990)

⁴⁴⁸ Βλ. *Schreiber v. Canada (Attorney General)* [1998] 1 S. C. R. 841.

Πέραν ,όμως, από το θεωρητικό πλαίσιο και σε πρακτικό επίπεδο τα δικαστήρια των κρατών δεν είναι πάντοτε διατεθειμένα να ελέγξουν την νομιμότητα των ενεργειών που έλαβαν χώρα σε ένα άλλο κράτος. ⁴⁴⁹ Γι' αυτό το λόγο είναι αναγκαίο εκτός από τα ζητήματα πρόληψης και καταστολής που μπορεί να αποτελούν αντικείμενο διεθνών κειμένων να αναπτυχθεί και κατάλογος δικαιωμάτων των υπόπτων και των τρίτων, έτσι ώστε η διεθνής συνεργασία να διεξάγεται μέσα σε καθορισμένα πλαίσια, τα οποία θα εγγυώνται το «δίκαιο» της διαδικασίας.

4.4 ΔΙΩΞΗ- ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ

Το ζήτημα της διώξεως είναι ένα από τα χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν το κυβερνοξέπλυμα από τις κλασικές μορφές του εγκλήματος, αφού το πρώτο βασίζεται στις νέες τεχνολογίες για να αναπτυχθεί, πράγμα που επιδρά καθοριστικά στον τρόπο ανακάλυψης και σύλληψης των δραστών. Το κυβερνοξέπλυμα είναι ουσιαστικά ένα είδος κυβερνοεγκλήματος και με αυτόν τον τρόπο θα πρέπει να αντιμετωπιστεί όσον αφορά την οργάνωση των υπηρεσιών που θα ασχοληθούν με το φαινόμενο. Οι βασικές προκλήσεις που θα πρέπει να αντιμετωπιστούν είναι οι κάτωθι:

A. Όπως έχουμε αναφέρει και στην αρχή της παρούσης εργασίας, το κυβερνοέγκλημα έχει διεθνή χαρακτήρα και δεν εντοπίζεται μόνο στα πλαίσια της εσωτερικής έννομης τάξης, πράγμα που είναι απολύτως λογικό , αφού το internet δεν διαθέτει σύνορα . Το χαρακτηριστικό αυτό έχει κληρονομηθεί και από το κυβερνοξέπλυμα, πράγμα που σημαίνει ότι η διεξαγωγή των ερευνών για την ανακάλυψη των δραστών είναι ιδιαίτερα απαιτητικές, αφού χρειάζεται η συνδρομή πολλών υπηρεσιών διαφόρων κρατών, είναι κοστοβόρα , ενώ εμφανίζονται και σημαντικές χρονικές καθυστερήσεις. Επίσης προβλήματα δημιουργούν η ανάγκη χρήσεως μεταφραστών ή η έλλειψη πόρων από συγκεκριμένες ελεγκτικές υπηρεσίες. Μέσα στο πλαίσιο αυτό, οι δράστες μπορούν να εκμεταλλευτούν την καθυστέρηση στη διεξαγωγή των ερευνών για να αποκρύψουν τα κέρδη τους και να εξαφανιστούν.

B. Η προστασία της ιδιωτικότητας αποτελεί βασική απαίτηση των σύγχρονων δημοκρατικών κοινωνιών, ενώ νομοθετικά έχει κατοχυρωθεί σε συνταγματικά και διεθνή κείμενα , όπως η ΕΣΔΑ. Αυτό σημαίνει ότι δημιουργείται μια σύγκρουση ανάμεσα στη προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών και στο δημόσιο συμφέρον , το οποίο

⁴⁴⁹ Βλ. Stessens, ό.π., σελ. 256.

επιβάλλει τη δίωξη του εγκλήματος. Το πρόβλημα είναι πως θα επιλυθεί το συγκεκριμένο ζήτημα μέσα από την στάθμιση των δικαιωμάτων και της εφαρμογή της αρχής της νομιμότητας και αναλογικότητας. Εάν η ζυγαριά κλείνει προς τα δικαιώματα των πολιτών, τότε είναι βέβαιο ότι θα δημιουργηθούν εμπόδια στις διωκτικές αρχές, ιδίως κατά το στάδιο συγκέντρωσης του αποδεικτικού υλικού.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα σύγκρουσης συμφερόντων αποτελούν τα προσωπικά δεδομένα των πολιτών. Πράγματι, η συγκέντρωση τους αποτελεί προτεραιότητα για τις διωκτικές αρχές, αφού τους διευκολύνει να ανακαλύψουν περιπτώσεις νομιμοποίησης εσόδων μέσω του διαδικτύου. Σήμερα με την αύξηση των τεχνολογικών δυνατοτήτων και την όλο αυξανόμενη χρήση ηλεκτρονικών συσκευών και πλατφόρμων κοινωνικών δικτύων, η ιδιωτικότητα των προσώπων έχει περιοριστεί σε σημαντικό βαθμό, ενώ διαρκώς αυξάνουν οι databanks και η συλλογή προσωπικών δεδομένων για απεριόριστα χρονικά διαστήματα.

Μάλιστα η συγκέντρωση των στοιχείων μπορεί να γίνει χωρίς τη γνώση και την συναίνεση των προσώπων που είναι υπό έρευνα, ενώ υπάρχουν τεχνολογικά εργαλεία όπως τα cookies που μπορούν να συνδράμουν στην ανακάλυψη πχ των σελίδων που κάποιος επισκέπτεται. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων αποτελεί σήμερα ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του δικαίου της ΕΕ, ενώ δημιουργούνται συνεχώς αντιπαραθέσεις με τρίτες χώρες πχ τις ΗΠΑ για το αυξημένο επίπεδο ενίσχυσης του δικαιώματος ιδιωτικότητας των προσώπων.

Εκτός από τον ΓΚΠΔ, ο οποίος ισχύει σε όλα τα κράτη της ΕΕ (στην Ελλάδα συμπληρωματικά υπάρχει και ο νόμος 4624/2019), το ΔΕΕ θέτει σημαντικούς φραγμούς στη μεταφορά δεδομένων από την ΕΕ σε άλλες έννομες τάξεις. Ήδη μετά την έκδοση της απόφασης Schrems I (με την οποία ακυρώθηκε η συμφωνία safe harbor), εκδόθηκε και η Schrems II⁴⁵⁰ (C-311/2018)⁴⁵¹ με την οποία κηρύχθηκε ανίσχυρη η απόφαση 2016/1250 σχετικά με την επάρκεια της προστασίας που παρέχεται από την συμφωνία «ασπίδα προστασίας» της ιδιωτικής ζωής ΕΕ- ΗΠΑ. Το ΔΕΕ έκρινε ότι τα μέτρα που έχουν ληφθεί στο πεδίο αυτό από την εσωτερική κανονιστική ρύθμιση των ΗΠΑ σχετικά με την πρόσβαση των αμερικανικών δημόσιων αρχών σε δεδομένα διαβιβαζόμενα από την Ένωση προς τις ΗΠΑ και η χρήση τους δεν έχουν οριοθετηθεί με τέτοιο τρόπο,

⁴⁵⁰Βλ. https://guce.techcrunch.com/copyConsent?sessionId=3_cc-session_993c17d3-79d3-4eff-ac1d-b4e612df0f88&inline=false&lang=el-GR, <https://www.taylorwessing.com/en/insights-and-events/insights/2020/07/schrems-ii---cjeu-throws-personal-data-transfers-to-the-us-into-disarray>

⁴⁵¹Βλ. <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/202007/cp200091el.pdf?fbclid=IwAR0MEoP0-o4YmMFOTOeygg7JPXwRuRyskMNV55a1erl3xzCzv5kuxFcEr9U>

ώστε να ανταποκρίνονται στη αρχή της αναλογικότητας που επιβάλλει το δίκαιο της Ε.Ε., αφού τα προγράμματα που στηρίζονται στη επίμαχη ρύθμιση δεν περιορίζονται στο απολύτως αναγκαίο μέτρο.

Η διεθνής αυτή αναντιστοιχία των νομοθετικών ρυθμίσεων, όσον αφορά τα προσωπικά δεδομένα δημιουργεί σοβαρές δυσχέρειες στη διασυνοριακή συνεργασία, ενώ και η δικαστική συνδρομή μεταξύ των κρατών μπορεί να καθυστερήσει λόγω προβληματισμών που αναπτύσσονται για την προστασία της ιδιωτικότητας των πολιτών. Το πρόβλημα δεν έγκειται στην αυξημένη προστασία που παρέχουν ορισμένες χώρες αλλά στο ότι οι υπόλοιπες δεν έχουν διαμορφώσει ανάλογα νομοθετικά πλαίσια, τα οποία θα εξασφαλίζουν την προστασία των δεδομένων από άλλες χρήσεις, πράγμα που οδηγεί σε έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των εννόμων τάξεων.

Όλη αυτή η κατάσταση δημιουργεί ευκαιρίες που μπορεί να γίνουν αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους δράστες για να συνεχίσουν τη δραστηριότητά τους, διότι οι έρευνες των ελεγκτικών αρχών δεν μπορούν να προχωρήσουν χωρίς κρίσιμα στοιχεία που μπορούν να παρασχεθούν μόνο από αλλοδαπές δικαιοδοσίες. Το ζήτημα περιπλέκεται περισσότερο, διότι εκτός από το νόμο περί προσωπικών δεδομένων, τα περισσότερα κράτη διαθέτουν ειδικές προβλέψεις για τη προστασία του απορρήτου των επικοινωνιών (στην Ελλάδα υπάρχει ο νόμος 2225/1994), ενώ ο τρόπος άρσης του διαφέρει ανά έννομη τάξη.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι εκτός από τα δικαιώματα των πολιτών υπάρχει και το δημόσιο συμφέρον που επιβάλλει την προστασία του κοινωνικού συνόλου από το έγκλημα, γι' αυτό το λόγο η νομοθεσία για τα προσωπικά δεδομένα δεν είναι άκαμπτη αλλά δίνει τη δυνατότητα στις διωκτικές αρχές να συγκεντρώνουν προσωπικά δεδομένα για συγκεκριμένες υποθέσεις, ενώ οι στόχοι της έρευνας θα πρέπει να τηρούν την αρχή της αναλογικότητας και του εύλογου μέτρου.

Οι σταθμίσεις αυτές δεν είναι πάντοτε εύκολες και πολλές φορές μπορούν να δημιουργηθούν ζητήματα νομιμότητας των ενεργειών στα οποία θα κληθούν να απαντήσουν τα δικαιοδοτικά όργανα. Τα προβλήματα αυξάνονται σε περιπτώσεις που τα προσωπικά δεδομένα είναι κρυπτογραφημένα, αφού είναι αμφισβητούμενο εάν τα τρίτα κράτη (που παρέχουν συνδρομή) μπορούν να χρησιμοποιήσουν λογισμικό (key escrows)

για την αποκρυπτογράφηση των μηνυμάτων αλλά και με ποιες προϋποθέσεις μπορούν να προχωρήσουν στις σχετικές ενέργειες⁴⁵².

Είναι προφανές ότι τα ζητήματα αυτά μπορούν να επιλυθούν αποτελεσματικά μόνο με διεθνείς συμφωνίες , αφού τότε θα δημιουργηθεί ένα ενιαίο νομοθετικό καθεστώς που να είναι αποδεκτό από όλα τα συμβαλλόμενα μέρη.

Γ. Εξαιτίας της φύσης του εγκλήματος αυτού, το οποίο βασίζεται στις νέες τεχνολογίες , τα αποδεικτικά στοιχεία που θα συγκεντρωθούν, για να χρησιμοποιηθούν στο δικαστήριο έχουν τη μορφή των ηλεκτρονικών αποδεικτικών μέσων. Ηλεκτρονικά αποδεικτικά μέσα ή ψηφιακά πειστήρια⁴⁵³ θεωρούνται κάθε πληροφορία που μπορεί να παρέχει μια απόδειξη για ένα συγκεκριμένο ζήτημα, το οποίο παρουσιάζεται με ηλεκτρονικό τρόπο και έχει τη δυνατότητα να αποθηκευτεί ή να μεταδοθεί ηλεκτρονικά. Ως ηλεκτρονικά μέσα θεωρούνται τα emails, τα κείμενα, φωτογραφίες , δεδομένα που παράγονται από υπολογιστή ή αποθηκεύονται σε αυτόν. Τα είδη των ηλεκτρονικών αποδεικτικών μέσων μπορούν να είναι πολυάριθμα, όλα όμως είναι ιδιαίτερα ευαίσθητα, αφού μπορεί να αλλοιωθούν να καταστραφούν ή να υποστούν ζημιά.⁴⁵⁴ Για να μπορέσουν να γίνουν αποδεκτά σε οποιοδήποτε δικαστήριο θα πρέπει το δικαιοδοτικό όργανο να κρίνει ότι τα προσκομιζόμενα στοιχεία είναι σχετικά με το αποδεικτέο θέμα, αυθεντικά και πρωτότυπα (ορισμένες φορές), ενώ το βάρος της απόδειξης της κατηγορίας βαρύνει την εκάστοτε κατηγορούσα αρχή.

Το πρώτο στοιχείο δηλαδή η σχετικότητα σημαίνει ότι το ηλεκτρονικό αποδεικτικό μέσο έχει τη δυνατότητα να αποδείξει ή να καταρρίψει κάποιο στοιχείο που απαιτείται για να στοιχειοθετηθεί η εγκληματική πράξη. Η προϋπόθεση αυτή δεν εμφανίζεται μόνο στις ψηφιακές αποδείξεις, αλλά αφορά κάθε μέσο που αξιολογείται από το δικαστήριο, αφού συνδέει άμεσα το αντικείμενο με τον κανόνα δικαίου που ζητείται από το δικαστήριο να εφαρμόσει. Η αυθεντικότητα από την άλλη πλευρά απαντά στο ερώτημα εάν το αποδεικτικό μέσο είναι νόμιμο και είναι άξιο για να ληφθεί υπόψη από το δικαστήριο. Η αυθεντικότητα μπορεί να προέρχεται από το γεγονός ότι το μέσο έχει τη ψηφιακή υπογραφή του προσώπου στο οποίο αποδίδεται είτε ότι έχουν ληφθεί όλες οι διαδικασίες ασφαλείας που απαιτούνται για την παραγωγή του και ότι αποδεικνύεται η ακεραιότητά και η αξιοπιστία του. Η πρωτοτυπία του μέσου δεν είναι πάντοτε απαραίτητη, ιδίως σε

⁴⁵² Βλ. Leslie, ό.π., σελ. 266 επ.

⁴⁵³ Βλ. Nelson et al., Guide to computer forensics and investigations, 2010, σελ. 102.

⁴⁵⁴ Βλ. Leslie, ό.π., σελ. 268 επ.

περιπτώσεις που έχει χαθεί το πρωτότυπο και μπορεί να αποδειχθεί ότι το αντίγραφο έχει πιστή αναπαράσταση του πρωτοτύπου.

Όσον αφορά τη δυνατότητα χρησιμοποίησης των ψηφιακών πειστηρίων⁴⁵⁵ σε ένα ποινικό δικαστήριο θα πρέπει να τονιστεί ότι τα νομίμως αποκτηθέντα ηλεκτρονικά αποδεικτικά μέσα γίνονται δεκτά από τα αρμόδια όργανα, πράγμα που σημαίνει ότι οι αρχές θα πρέπει να ενεργούν πάντοτε σύμφωνα με τον νόμο για να αποκλείεται η πιθανότητα απόρριψης των πειστηρίων, λόγω παραβίασης των διατάξεων που έχουν σκοπό την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών.

Στην ελληνική έννομη τάξη, το ζήτημα του τρόπου αξιολόγησης των αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί με αξιόποινη πράξη (πχ παραβίαση της νομοθεσίας περί προσωπικών δεδομένων ή του απορρήτου των επικοινωνιών) ρυθμίζεται γενικά στο άρθρο 177 του ΚΠΔ, σύμφωνα με το οποίο οι παραπάνω επίμαχες αποδείξεις δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη από το δικαστήριο για την έκδοση της σχετικής απόφασής του, ενώ η παραβίαση του άρθρου αυτού δημιουργεί απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας.

Συνεπώς για την νόμιμη αξιοποίηση των ηλεκτρονικών μέσων, τα οποία συνήθως αποκτούνται με τις ειδικές ανακριτικές πράξεις που αναφέρονται στα άρθρα 254 , 265 κλπ ΚΠΔ θα πρέπει να τηρούνται οι αυστηρές προϋποθέσεις του νόμου για να μην δημιουργηθούν αργότερα προβλήματα κατά το στάδιο αξιολόγησης του αποδεικτικού υλικού είτε αυτή λάβει χώρα στη προδικασία είτε στο ακροατήριο.

Το ηλεκτρονικό ξέπλυμα βρώμικου χρήματος αφήνει και αυτό ηλεκτρονικά ίχνη τα οποία μπορεί να είναι διαφόρων ειδών, πράγμα που εξαρτάται από τον τρόπο και την μέθοδο που κάθε φορά χρησιμοποιείται. Για παράδειγμα στο ξέπλυμα μέσω online banking μπορούν να συγκεντρωθούν όχι μόνο ηλεκτρονικά στοιχεία αλλά και υλικά μέσω της τράπεζας ,ιδίως σε περιπτώσεις όπου διαθέτει φυσική έδρα και κρατά αντίγραφο των λογαριασμών.

Αντίθετα σε περιπτώσεις μικροξέπλυματος, αγοράς bitcoin κλπ, τότε ίσως ο μοναδικός τρόπος απόδειξης τέλεσης του εγκλήματος είναι τα ψηφιακά πειστήρια, τα οποία θα πρέπει να έχουν το απαραίτητο αποδεικτικό βάρος για να οδηγήσουν στη έκδοση μιας καταδικαστικής απόφασης. Λόγω της χρησιμοποίησης περίπλοκων μεθόδων για τη νομιμοποίηση των εσόδων, της λήψης μέτρων προστασίας (πχ κρυπτογράφησης

⁴⁵⁵ Βλ. Γενικά για το θέμα, Κάτου , Ψηφιακά πειστήρια, στο Δαλακούρα, Ηλεκτρονικό έγκλημα, ό.π., σελ. 63 επ.

περιεχομένου υπολογιστών) από τους δράστες αλλά και της ευαισθησίας των ηλεκτρονικών συσκευών που χρησιμοποιούνται για τις διαδικτυακές συναλλαγές, το προσωπικό που θα πρέπει να ασχοληθεί με την συλλογή των στοιχείων θα πρέπει να έχει γνώση του αντικειμένου και να χρησιμοποιεί τις κατάλληλες μεθόδους, έτσι ώστε όχι μόνο να διατηρηθούν τα δεδομένα αλλά και να μην δημιουργηθεί η οποιαδήποτε αμφιβολία για τον τρόπο με τον οποίο οι αρχές απέκτησαν το αποδεικτικό υλικό.

Η έλλειψη μάλιστα ειδικών γνώσεων από το δικαστικό σώμα και η σχετική αμηχανία που υπάρχει για τον τρόπο αξιολόγησης των νέων αυτών αποδεικτικών μέσων που δεν υπήρχαν παλαιότερα, δημιουργεί νέες προκλήσεις και στις διωκτικές αρχές αλλά και στην κατηγορούσα αρχή, οι οποίες εκτός από τις δυσκολίες που παρουσιάζει το αδίκημα από τη φύση του (αφού έχει οικονομική φύση και τελείται με πολύπλοκους τρόπους) το δικαστήριο θα πρέπει να κατανοήσει τη σημασία των ψηφιακών αποδεικτικών μέσων, το είδος των συμπερασμάτων που μπορούν να εξαχθούν από αυτά αλλά και τον τρόπο απόκτησής και αξιοποίησής τους από τις διωκτικές αρχές για να δημιουργεί η απαραίτητη εμπιστοσύνη όσον αφορά την αξιοπιστία των πειστηρίων.

Μια ανάλυση του τρόπου διεξαγωγής των ψηφιακών ερευνών είναι πέρα από τα όρια της παρούσης εργασίας. Παρά ταύτα συνοπτικά θα μπορούσε να αναφέρουμε τα κάτωθι όσον αφορά την νομιμοποίηση εσόδων μέσω των νέων τεχνολογιών:

Η έρευνα του κυβερνοξεπλύματος απαιτεί τη χρήση μεθόδων έρευνας οι οποίες θα εξασφαλίσουν ότι τα ψηφιακά δεδομένα θα συλλεγούν, θα αναλυθούν, θα ερμηνευτούν με διάφανο και αντικειμενικό τρόπο. Σήμερα οι μέθοδοι αυτοί έχουν τη βάση τους στις βασικές αρχές της έρευνας των υπολογιστών, δηλαδή της διαδικασίας της αναγνώρισης, ανάλυσης και παρουσίασης αποδεικτικών στοιχείων τα οποία έχουν ψηφιακή μορφή με έναν νόμιμο νόμο. Η ψηφιακή έρευνα έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, αφού είναι ιδιαίτερα μεθοδολογική, περιλαμβάνει συγκεκριμένα βήματα, είναι ιδιαίτερα λεπτομερής και ευαίσθητη, αφού τα δεδομένα μπορούν εύκολα να χαθούν ή να μην μπορούν να εντοπιστούν.⁴⁵⁶

Τα στάδια που τηρούνται είναι :

1. Η προετοιμασία της έρευνας στην οποία περιλαμβάνεται η απόκτηση όλων των απαραίτητων μέσων και πόρων που θα χρειαστούν κατά τη διάρκεια των επόμενων σταδίων.

⁴⁵⁶Βλ. Casey- Schatz, Conducting digital investigations. In Digital evidence and computer crime: Forensic science, computer and the internet, 2011, σελ. 190 επ.

2. Η έρευνα, στην οποία οι ειδικοί θα πρέπει να αναζητήσουν πιθανές πηγές ψηφιακών στοιχείων σε ένα συγκεκριμένο χώρο (τόπος εγκλήματος, κατασκευασμένος υπολογιστής κλπ).
3. Η εξέταση, στάδιο κατά το οποίο τα σχετικά δεδομένα εξάγονται ή μεταφέρονται από τα αποκτημένα στοιχεία.
4. Η ανάλυση , η οποία έχει ως σκοπό να δώσει απαντήσεις στα ερωτήματα που έχουν τεθεί με βάση τη μεθοδολογία για τα στοιχεία που έχουν συλλεχθεί.
5. Η παρουσίαση των στοιχείων και των αποτελεσμάτων που έχουν εξαχθεί από την έρευνα.

Η πράξη έχει καταδείξει⁴⁵⁷ ότι μεταξύ των σταδίων αυτών δεν υπάρχουν στεγανά και πολλές φορές οι διαδικασίες συμπλέκονται. Εκτός από το τρόπο δόμησης των ερευνών υπάρχουν και διαφορετικές προσεγγίσεις, όσον αφορά τη μεθοδολογία που μπορεί να χρησιμοποιηθεί, όπως είναι το φυσικό μοντέλο, το μοντέλο σκάλα κλπ⁴⁵⁸. Η επιλογή τη μεθόδου εξαρτάται από τον αρμόδιο ερευνητή και το είδος της έρευνας που έχει αναλάβει , αφού μπορεί να απαιτηθεί κάποιες φορές να λάβει χώρα συνδυασμός των μεθόδων, για να παραχθεί το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Το κρίσιμο σημείο είναι ότι οι συγκεκριμένες έρευνες δεν θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα πολύπλοκες αλλά αντίθετα ευέλικτες και απλές, έτσι ώστε να μπορούν οι ερευνητές να προσαρμόζονται ανάλογα με την κατάσταση που επικρατεί.

Η επιστημονική προσέγγιση εξασφαλίζει ότι οι ερευνητές θα ενεργήσουν λεπτομερώς την έρευνα για την ανακάλυψη του κυβερνοεπλύματος αλλά και θα έχουν την απαραίτητη ελευθερία για να προσεγγίσουν το πρόβλημα με τον τρόπο που θα δώσει το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Η επιστημονική μέθοδος περιλαμβάνει την παρατήρηση ενός φαινομένου, τη δημιουργία υποθέσεων για το τρόπο που το γεγονός αυτό δημιουργήθηκε, την πειραματική ανάλυση και τέλος τα συμπεράσματα.

Στην περίπτωση που μας αφορά οι ποινικές έρευνες έχουν βασικό σκοπό την ανακάλυψη της αλήθειας και συγκεκριμένα το εάν κάποιο αδίκημα έχει λάβει χώρα και ποιος είναι ο δράστης αυτού. Στο κυβερνοέγκλημα που μας αφορά μας ενδιαφέρει κυρίως ότι ένας υπολογιστής έχει χρησιμοποιηθεί για να διεξαχθεί κάποια

⁴⁵⁷ Βλ. Carrier - Spafford , Getting physical with the digital investigation process. International Journal of Digital Evidence,2003, σελ. 1-20.

⁴⁵⁸ Βλ. Leslie, ό.π., σελ. 275.

συναλλαγή οποιουδήποτε είδους, η οποία σχετίζεται με ορισμένη εγκληματική δραστηριότητα.

Έτσι μέσα από την ψηφιακή έρευνα μπορεί να αποδειχθεί η τέλεση κάποιου βασικού εγκλήματος, μια πράξη που στοιχειοθετεί το αδίκημα του ξεπλύματος, ένας υπολογιστής που χρησιμοποιήθηκε για την μεταφορά και μετακίνηση παράνομων κερδών, ενώ δεν θα πρέπει να παραλείπεται και η απόδειξη της υποκειμενικής υπόστασης του αδικήματος. Το κυβερνοξέπλυμα δεν ταιριάζει απολύτως με το κλασικό τρόπο αντιμετώπισης των υπόλοιπων εγκλημάτων του διαδικτύου, αφού στην περίπτωση μας ο παθών είναι το κράτος-κοινωνία, ενώ στα υπόλοιπα είναι κυρίως ιδιώτες. Η διαφοροποίηση αυτή ρίχνει κυρίως το βάρος της έρευνας στο αδίκημα και στο δράστη και λιγότερο στο θύμα, το οποίο στις υπόλοιπες έρευνες θα πρέπει να ταυτοποιηθεί για να υπολογισθεί το ύψος της ζημίας από την αξιόποινη πράξη.

Ακριβώς, λόγω του γεγονότος ότι το έγκλημα της νομιμοποίησης δεν έχει εμφανή θύματα, κρίσιμο είναι να προσδιοριστούν εκείνοι οι παράγοντες, οι οποίοι θα εκκινήσουν την έρευνα.

Με το σημερινό νομοθετικό καθεστώς, το οποίο έχει διαμορφωθεί με τις κλασικές μορφές ξεπλύματος, βασικό ρόλο για την κινητοποίηση των αρχών διαδραματίζουν οι οικονομικές μονάδες λήψης πληροφοριών (FIU)⁴⁵⁹, οι ελεγκτικοί μηχανισμοί αλλά και τα πρόσωπα που διαχειρίζονται τις υπόχρεες οντότητες, αφού αυτοί διοχετεύουν τις υποψίες τους στην αστυνομία και στην κατηγορούσα αρχή για να ξεκινήσουν την ποινική διαδικασία. Η υποχρέωση για ενημέρωση των αρχών είναι δεδομένη αλλά ο τρόπος ενεργοποίησης της διαδικασίας αυτής εξαρτάται από την μέθοδο ξεπλύματος που χρησιμοποιείται αλλά και με τις βασικές αρχές που έχει θέσει κάθε υπόχρεος, αφού μόνο οι εύλογες υποψίες μπορούν να δημιουργήσουν νομικές υποχρεώσεις προς τους εμπλεκόμενους.

Φυσικά η δυνατότητα αναφοράς προς τις αρχές εξαρτάται πλήρως από την ικανότητα αποκάλυψης των ύποπτων συναλλαγών, αφού το ξέπλυμα μέσω διαδικτύου διαφοροποιείται πχ από τις συναλλαγές που διεξάγονται στο γκισέ μιας τράπεζας. Επίσης θα πρέπει να επιλυθεί και το πρόβλημα του μεγάλου όγκου

⁴⁵⁹ Βλ. Financial Action Task Force, International standards on combatting money laundering and the financing of terrorism and proliferation στο [http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendationspdfs/FATF%20Recommendations%20\(approved%20February%202012\)%20reprint%20May%202012%20web%20version.pdf](http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendationspdfs/FATF%20Recommendations%20(approved%20February%202012)%20reprint%20May%202012%20web%20version.pdf).

καθημερινών συναλλαγών, ο οποίος δεν μπορεί να ελεγχθεί από τις αρμόδιες αρχές. Γι' αυτό το λόγο απαιτείται η ανάπτυξη ειδικού λογισμικού ειδικά από τις υπόχρεες οντότητες, οι οποίες θα αναλάβουν να διεκπεραιώσουν αυτήν την τόσο σημαντική εργασία.⁴⁶⁰

Το παραπάνω στοιχείο καταδεικνύει ότι πλέον η προστασία της κοινωνικής ασφάλειας (τουλάχιστον στον τομέα αυτό) ιδιωτικοποιείται ως ένα βαθμό και πλέον η αποκάλυψη του ξεπλύματος εξαρτάται από τις εταιρίες.

Στην συνέχεια ο ελεγκτικός μηχανισμός οφείλει να αναγνωρίσει τις πιθανές πηγές ψηφιακών αποδεικτικών μέσων. Για να γίνει αυτό θα πρέπει οι ερευνητές να προσδιορίσουν τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος, έτσι ώστε να περιορίσουν το είδος των αποδεικτικών μέσων που πρέπει να συγκεντρωθούν. Σε αυτή τη φάση οι ελεγκτές θα πρέπει να καταφύγουν στις δικαστικές αρχές, έτσι ώστε να αποκτήσουν τα απαραίτητα εντάλματα ή άδειες για να προχωρήσουν στην έρευνα και στην κατάσχεση των πειστηρίων. Με αυτόν τον τρόπο θα αποφευχθούν σε ένα μεταγενέστερο στάδιο ενστάσεις του κατηγορουμένου που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στον αποκλεισμό της αξιολόγησης των αποδεικτικών στοιχείων. Λόγω της ειδικής φύσης των πειστηρίων αλλά και των αξιών που μπορούν να κατασχεθούν θα πρέπει να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα, έτσι ώστε να μην έχει τρίτο πρόσωπο πρόσβαση σε αυτά (πχ κεφάλαια σε smart card που μπορούν να μεταφερθούν σε κωδικούς που έχει κάποιος συνεργός).

Η κατάσχεση των στοιχείων δεν αρκεί, αφού θα πρέπει να εξασφαλιστεί η διατήρησή τους, πράγμα που σημαίνει ότι τα ενδεχόμενα χρήσιμα δεδομένα θα πρέπει να παραμείνουν στην κατάσταση που ευρίσκονται αλλά και να διασφαλιστεί η ακεραιότητά τους. Συνεπώς η έρευνα έχει ως βασικό σκοπό να κατοχυρώσει ότι τα δεδομένα είναι ακριβή, αξιόπιστα και αποδεκτά σε επαγγελματικό επίπεδο από όλους τους επιστήμονες του χώρου.

Κατά το στάδιο αυτό ο ειδικός ερευνητής διαδραματίζει καίριο ρόλο, αφού θα πρέπει να αναλάβει την μεταφορά των στοιχείων από τον τόπο του εγκλήματος στο εργαστήριο καθώς και τη δημιουργία αντιγράφων όλων των πηγών των δεδομένων. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργούνται δύο κατηγορίες δειγμάτων το πρωτότυπο, το οποίο καταχωρείται και φυλάσσεται σε ένα ελεγχόμενο περιβάλλον και το αντίγραφο που θα χρησιμοποιηθεί περαιτέρω στις έρευνες.

⁴⁶⁰ Βλ. Leslie, ό.π., σελ. 281.

Στην συνέχεια λαμβάνει χώρα η εξέταση του αντιγράφου, από το οποίο εξάγονται και αντλούνται πληροφορίες , οι οποίες θα αναλυθούν. Στο στάδιο αυτό της έρευνας θα πρέπει να τηρηθούν λεπτομερώς οι κανόνες της επιστήμης και οι διαδικασίες που έχουν ορισθεί εκ των προτέρων .

Συνήθως πρώτα διεξάγεται ένας έλεγχος όλων των δεδομένων για να εντοπιστούν τα σημαντικότερα , στη συνέχεια λαμβάνει χώρα μια έρευνα σε βάθος των στοιχείων που έχουν εντοπιστεί στο πρώιμο έλεγχο και ακολουθεί η ενδεδειγμένη εξέταση όλων των δεδομένων, έτσι ώστε να εξαχθούν τα αποδεικτικά μέσα που χρειάζονται.⁴⁶¹

Η ανάλυση των δεδομένων αποτελεί ίσως το σημαντικότερο στάδιο, αφού τα δεδομένα συνδυάζονται και γίνονται αντικείμενο μελέτης για να προκύψουν σημαντικές πληροφορίες πχ για τον τόπο τέλεσης του αδικήματος ή για τις συναλλαγές, οι οποίες έχουν λάβει χώρα. Μέσα από την έρευνα εκτός από τα στοιχεία της αντικειμενικής υποστάσεως μπορεί να εξαχθούν και συμπεράσματα και για την υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος πχ για την γνώση του παρανόμου των κερδών ή για το ότι οι πράξεις διευκολύνουν την εγκληματική οργάνωση για να μεταφέρει πόρους από το ένα σημείο του πλανήτη στο άλλο. Τέλος τα τελικά συμπεράσματα καταγράφονται για να μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο δικαστήριο.

462

Είναι προφανές από τα ανωτέρω ότι η συγκέντρωση και ανάλυση των ψηφιακών πειστηρίων είναι ιδιαίτερα επίπονη και αναλυτική και συνεπώς θα πρέπει να τηρούνται όλοι οι κανόνες της επιστήμης και της τεχνικής για να παραχθεί κάποιο αξιόπιστο αποτέλεσμα, ενώ ενδεχόμενα σφάλματα πχ κατά τη φύλαξη των στοιχείων μπορούν να οδηγήσουν σε ανεπανόρθωτη βλάβη, αφού εάν τα δεδομένα καταστραφούν ή αλλοιωθούν δεν μπορεί πάντοτε να ανακτηθούν ή να επιστρέψουν στην προηγούμενη κατάστασή τους.

Πριν περατωθεί το σχετικό κεφάλαιο της παρούσης εργασίας, θα πρέπει να γίνει αναφορά και στον έτερο πυλώνα που αφορά την αντιμετώπιση του φαινομένου. Εδώ και πολλά έτη έχει διαμορφωθεί η αντίληψη ότι η ποινική δίωξη των δραστών (ή τα διοικητικά πρόστιμα) δεν είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικά, για να περιοριστεί το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, αφού όσο τα κέρδη διατηρούνται τόσο οι εγκληματικές οργανώσεις μπορούν να συνεχίζουν την δραστηριότητά τους. Γι' αυτό το λόγο το

⁴⁶¹ Βλ. Casey- Schatz, ό.π., σελ. 212.

⁴⁶² Βλ. Leslie, ό.π., σελ. 290.

ενδιαφέρον πλέον στρέφεται στην στέρωση των αναγκαίων οικονομικών πόρων των εγκληματιών, έτσι ώστε να πληγεί ανεπανόρθωτα η λειτουργία των οργανώσεων. Η δήμευση των παράνομων κερδών ή των αντικειμένων που αγοράστηκαν από αυτά προβλέπεται και στην ελληνική νομοθεσία από το άρθρο 40 του ν. 4557/2018, ενώ οι περισσότερες έννομες τάξεις προσπαθούν να προσαρμόσουν τις ρυθμίσεις τους μέσα στο πλαίσιο αυτό.

Τα ερωτήματα που μπορούν να τεθούν είναι τα εξής: Πρώτον η κατάσχεση και η δήμευση μπορούν να εφαρμοστούν στους σύγχρονους τρόπους ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και δεύτερον το νομοθετικό καθεστώς που υπάρχει σήμερα μπορεί να επιλύσει τα προβλήματα που δημιουργούνται στην πράξη;

Το ζήτημα της κατάσχεσης και δήμευσης των παράνομων κερδών είναι ιδιαίτερα πολύπλοκο σήμερα, αφού όπως αναφέραμε το ξέπλυμα πλέον διεξάγεται αποκεντρωμένα και εκτός των κλασικών θεσμών όπως οι τράπεζες, πράγμα που δημιουργεί προσκόμματα το έργο των διωκτικών αρχών. Υπάρχουν παράνομες αξίες (πχ μέσω e- banking), οι οποίες μπορούν εύκολα να δεσμευτούν και άλλες πχ σε παράνομα καζίνο που είναι ιδιαίτερα δύσκολο να κατασχεθούν και να δημευθούν , αφού απαιτείται η συνεργασία και των ιδιωτών αλλά των κρατών στους οποίους διατηρούνται οι παράνομοι λογαριασμοί. Συνεπώς κάθε περίπτωση θα πρέπει να εξετάζεται ξεχωριστά , ώστε να εξευρεθούν οι ενδεδειγμένες λύσεις.

Για παράδειγμα θα αναφερθούμε στις προκλήσεις που δημιουργούν τα κρυπτονομίσματα, όσον αφορά τον τρόπο διαχείρισής τους από τις αρχές⁴⁶³. Κατ' αρχάς ,όπως αναφέραμε στο σχετικό μέρος της εργασίας, η κατάσχεση των κρυπτονομισμάτων απαιτεί την ανεύρεση των ιδιωτικών κλειδιών του δράστη άλλως τα νομίσματα δεν μπορούν να τεθούν υπό τον έλεγχο των αρχών, αφού το σύστημα είναι αποκεντρωμένο και ελλείπει το διαχειριστικό αυτό πρόσωπο που θα μπορούσε να τα δεσμεύσει⁴⁶⁴.

Ακόμη όμως και τελικά οι αρχές αποκτήσουν πχ τους κωδικούς πρόσβασης στο ηλεκτρονικό πορτοφόλι του δράστη, αρχίζουν να παρουσιάζονται νέα διλλήματα όπως το τι θα κάνουν με τα νομίσματα που έχουν κατάσχει (και είναι προς δήμευση), δηλαδή εάν θα τα διατηρήσουν ως έχουν ή θα τα μετατρέψουν πχ σε παραστατικό χρήμα. Οι παράγοντες που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη είναι :

⁴⁶³ Βλ. Furneaux, Investigating Cryptocurrencies, 2018, σελ. 255 επ.

⁴⁶⁴ Βλ. <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=40d618a0-89e0-4920-9826-60e4c72af103>

A. Αντίθετα με ότι συμβαίνει με τα νομίσματα τα οποία μπορούν να κατασχεθούν και να φυλαχθούν σε ένα τραπεζικό ίδρυμα, τα κρυπτονομίσματα παραμένον στο κυβερνοχώρο προστατευμένα από τα ιδιωτικά τους κλειδιά. Εάν κάποιος αποκτήσει πρόσβαση σε αυτά ή ήδη τα έχει (πχ ένας συνεργός), τότε μπορεί να μεταφέρει ανά πάσα στιγμή τα σχετικά κεφάλαια.

B. Οι ασφαλιστικές εταιρίες δεν αναλαμβάνουν τα ασφαλίσουν τα ποσά των κρυπτονομισμάτων λόγω των κενών ασφαλείας του συστήματος αλλά και της έντονα κυμαινόμενης αξίας τους.

Γ. Το τελευταίο αυτό ζήτημα απασχολεί όχι μόνο τις διοικητικές αρχές αλλά και το δικαστήριο. Για παράδειγμα η αξία του bitcoin ανέβηκε σε ένα έτος από 1000 δολάρια σε 20.000 δολάρια και στην συνέχεια έπεσε. Συνεπώς στην περίπτωση κατάρρευσης των τιμών και αθώωσης του κατηγορουμένου, υπάρχει περίπτωση να στραφεί εναντίον του Δημοσίου για την απώλεια της περιουσίας του ;

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο πολλές φορές οι ερευνητές⁴⁶⁵ ζητούν από τα δικαιοδοτικά όργανα να εκδώσουν απόφαση σχετικά με το μέλλον των κατασχεθέντων, δηλαδή εάν θα παραμείνουν ως έχουν ή θα μετατραπούν σε παραστατικό χρήμα, ενώ μπορεί να ζητηθεί και η γνώμη του κατηγορουμένου, ο οποίος συνήθως δεν θα είναι ιδιαίτερα συνεργάσιμος, αφού εάν ομολογήσει την κυριότητα των κρυπτονομισμάτων, τότε πιθανόν να έχει αποδειχθεί ένα σημαντικό στοιχείο για την εμπλοκή του στην υπόθεση.

Η προτεινόμενη πολιτική εκ μέρους των αρχών είναι η μετατροπή των κρυπτονομισμάτων σε νόμιμο χρήμα, το οποίο θα φυλαχθεί σε κάποιο τραπεζικό ίδρυμα, ώστε να αποκλειστεί η περίπτωση διαμοιρασμού του κωδικού με τρίτα πρόσωπα , τα οποία θα εξαφανίσουν τα κεφάλαια που έχουν κατασχεθεί ή και δημευτεί. Η διαδικασία αυτή δεν είναι πάντοτε απλή , αφού οι αρχές θα πρέπει να αποφασίσουν σε ποιο παραστατικό νόμισμα θα μετατραπούν τα κρυπτονομίσματα , που θα φυλαχθεί το τίμημα αυτών αλλά και να γνωρίζουν τον τρόπο εξαργύρωσης τους, δηλαδή να διαθέτουν ειδικούς που θα προχωρήσουν στις απαιτούμενες ενέργειες.

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι τα παράνομα κέρδη, τα οποία ευρίσκονται σε ηλεκτρονική μορφή και διακινούνται κυρίως μέσω του διαδικτύου δεν είναι πάντοτε προσβάσιμα στις αρχές , αφού μπορεί να αποκρύβονται μέσω της

⁴⁶⁵ Βλ. Furneaux, ό.π., σελ 273.

κρυπτογραφίας ή άλλων μεθόδων , δεν μπορούν να κατασχεθούν ή να δημευτούν σε αποκεντρωμένα συστήματα, αφού δεν υπάρχει κάποια αρχή που να ελέγχει τις συναλλαγές, ενώ οι καθυστερήσεις στην υλοποίηση της διεθνούς συνεργασίας δίνουν τη δυνατότητα εύκολης μεταφοράς των κεφαλαίων από την μια έννομη τάξη στη άλλη και στην μετατροπή τους σε διάφορα επενδυτικά προϊόντα και αξίες, οι οποίες δεν μπορούν να εντοπιστούν εύκολα από τις αρχές.

Εκτός από τα παραπάνω, ο τρόπος διαχείρισης των κατασχεθέντων και στην συνέχεια δημευθέντων προϊόντων του εγκλήματος αποτελεί μια πρόκληση, αφού πολλές φορές απαιτείται η λήψη αποφάσεων οι οποίες τελικά μπορούν να βλάψουν οικονομικά τα συμφέροντα του κατηγορουμένου ή και του κράτους.

Ο δεύτερος προβληματισμός δημιουργείται από το εάν το σημερινό νομοθετικό πλαίσιο για τη δήμευση των παράνομων κερδών είναι επαρκές για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Στην ελληνική έννομη τάξη το ζήτημα ρυθμίζεται στο άρθρο 40 του ν. 4557/2018, σύμφωνα με το οποίο η επιβολή της ποινής της δήμευσης εξαρτάται κατ' αρχάς από την έκδοση καταδικαστικής απόφασης με εξαίρεση την περίπτωση που δεν έχει ασκηθεί δίωξη λόγω θανάτου του υπαιτίου ή η δίωξη που ασκήθηκε έπαυσε οριστικώς ή κηρύχθηκε απαράδεκτη, αφού τότε το αρμόδιο ποινικό δικαιοδοτικό όργανο μπορεί να παρέμβει και να την επιβάλλει αυτοτελώς.

Το ζήτημα της δυνατότητας στερήσεως των οικονομικών πόρων από τις εγκληματικές οργανώσεις αποκτά πλέον αυτοτελές ενδιαφέρον⁴⁶⁶ , αφού θεωρείται ότι είναι ο μοναδικός τρόπος για να περιοριστεί η διαφθορά των κοινωνικών και οικονομικών θεσμών. Η επίτευξη ,όμως, του στόχου αυτού σε παγκόσμιο επίπεδο παρουσιάζει σοβαρές δυσχέρειες.

Ένα από τα βασικά εμπόδια που εμφανίζονται είναι ότι σε ορισμένες έννομες τάξεις για να κινηθεί η διαδικασία της δήμευσης θα πρέπει να έχει προηγουμένως εκδοθεί καταδικαστική απόφαση για το βασικό έγκλημα, από το οποίο προέρχονται τα παράνομα κεφάλαια. ⁴⁶⁷Επίσης ορισμένα κράτη (στα οποία συμπεριλαμβάνεται και η Ελλάδα) έχουν συνδέσει άμεσα τη δήμευση των κεφαλαίων μέσα από την ποινική διαδικασία, η οποία είναι ιδιαίτερα πολύπλοκη, χρονοβόρα σε αντίθεση με τους νέους τρόπους ξεπλύματος , οι οποίοι μπορούν ταχύτατα να μεταφέρουν κεφάλαια

⁴⁶⁶ Βλ. Smellie, Prosecutorial Challenges in Freezing and Forfeiting Proceeds of Transnational Crime and the Use of International Asset Sharing Promote International Cooperation, Journal Of Money Laundering Control, 2005, σελ. 103 επ.

⁴⁶⁷ Βλ. Smellie, ό.π.,σελ. 103 επ.

από το ένα κράτος στο άλλο, χωρίς μάλιστα την φυσική παρουσία των δραστών. Η αναντιστοιχία αυτή δεν μπορεί να λυθεί από την παραχώρηση εξουσιών δήμευσης σε διοικητικές αρχές, όπως είναι η Αρχή για την Καταπολέμηση της Νομιμοποίησης εσόδων, αφού δεν υπάρχουν τα δικαστικά εχέγγυα που επιβάλλει η αρχή της νομιμότητας και του κράτους δικαίου.

Επίσης, ένα άλλο σημαντικό πρόβλημα της ποινικής διαδικασίας είναι το ύψος της αποδεικτικής βεβαιότητας που απαιτείται για να στοιχειοθετηθεί η ενοχή του δράστη αλλά και ζητήματα κατανομής του βάρους απόδειξης. Όταν διακυβεύεται η στέρηση της προσωπικής ελευθερίας των πολιτών τα περισσότερα δημοκρατικά κράτη έχουν θέσει υψηλά επίπεδα όσον αφορά την αποδεικτική βεβαιότητα μέσα στα πλαίσια της ποινικής δίκης, έτσι ώστε να τηρείται η αρχή της αμφιβολίας υπέρ του κατηγορουμένου, το τεκμήριο αθωότητας κλπ.

Στην περίπτωσή μας, όμως, οι νέες μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για το κυβερνοξέπλυμα δημιουργούν σοβαρές αποδεικτικές δυσχέρειες, αφού τα μέσα είναι ηλεκτρονικά, καταστρέφονται εύκολα και μπορεί να ευρισκονται σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου, ενώ για την ανακάλυψή τους απαιτείται εξιδεικευμένο προσωπικό. Συνεπώς μέσα στο νέο πλαίσιο η έκδοση μιας καταδικαστικής απόφασης από ένα ποινικό δικαστήριο είναι αρκετά δύσκολη και πάντως απαιτεί τη διάθεση σημαντικών πόρων από τις διωκτικές αρχές⁴⁶⁸.

Γι' αυτό το λόγο και για να επιτευχθεί μια ισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα του κατηγορουμένου- υπόπτου, ο οποίος δεν μπορεί να στερηθεί της περιουσίας του χωρίς δικανική κρίση αλλά και της ανάγκης απομάκρυνσης των παράνομων κερδών από τους δράστες προτείνεται ένα νέο μοντέλο, το οποίο θα λειτουργεί παράλληλα με τη ποινική διαδικασία, δηλαδή την αστική δήμευση των παράνομων κερδών μέσω του δικαστηρίου, δηλαδή πλέον η δήμευση δεν έχει τον χαρακτήρα *in personam* αλλά *in rem*. Στην ελληνική έννομη τάξη ψήγματα της νέας αυτής αντίληψης αποτυπώνονται στο άρθρο 41 του παραπάνω αναφερθέντος νόμου, το οποίο, όμως, απαιτεί την προηγούμενη έκδοση καταδικαστικής αποφάσεως.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα διαδικασίας αστικής δήμευσης μπορεί να ληφθεί από την νομοθεσία των ΗΠΑ, αφού επιτρέπεται στις αρχές να λάβουν όλα τα απαραίτητα αστικά μέτρα, έτσι ώστε να ανακαλύψουν, κατάσχουν και δημεύσουν κάθε περιουσιακό στοιχείο που προέρχεται από παράνομη δραστηριότητα, ενώ η

⁴⁶⁸ Βλ. Stessens, ό.π., σελ. 42.

διαδικασία δεν στρέφεται κατά προσώπων αλλά συγκεκριμένων περιουσιακών στοιχείων.

Συνεπώς στην περίπτωση αυτή κατ' αρχάς δεν ενδιαφέρει ποιος είναι ο ιδιοκτήτης των περιουσιακών στοιχείων (χωρίς να στερείται αυτός του δικαιώματός να προβάλλει ισχυρισμούς όπως της έλλειψης κατοχής του αντικειμένου) ούτε το εάν έχει προηγηθεί ποινική διαδικασία και εάν τελικά εκδόθηκε καταδικαστική απόφαση. Το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ έχει κρίνει ότι η διαδικασία αυτή είναι απολύτως νόμιμη και συνταγματική, αφού βασικός στόχος της είναι να περιοριστεί η τέλεση αδικημάτων⁴⁶⁹ και να αυξηθεί η προσωπική ευθύνη των ιδιοκτητών περιουσιακών στοιχείων κατά τη διενέργεια των συναλλαγών, ενώ θα πρέπει να τηρείται η συνταγματική επιταγή της Ογδός Τροποποίησης του Συντάγματος των ΗΠΑ περί απαγόρευσης επιβολής υπερβολικών ποινών και προστίμων, πράγμα που σημαίνει ότι το δικαστήριο κάθε φορά κρίνει εάν το μέγεθος της κύρωσης είναι ανάλογο με το αδίκημα (αστικό-ποινικό), το οποίο ο νομοθέτης επιθυμεί να τιμωρήσει.⁴⁷⁰

Στη συγκεκριμένη περίπτωση ο ενάγων (το Δημόσιο) θα πρέπει να αποδείξει ότι υπάρχει εύλογη πιθανότητα απόκτησης των επίδικων περιουσιακών στοιχείων με παράνομα έσοδα⁴⁷¹. Το βάρος απόδειξης κινείται ανάμεσα στην απλή υποψία και την *prima facie* απόδειξη, δηλαδή το ύψος είναι πολύ χαμηλότερο σε σχέση με μια ποινική υπόθεση, ενώ σε περίπτωση που ο ενάγων ανταποκριθεί στην αρχική του υποχρέωση, τότε πλέον το βάρος μετακυλιέται στην άλλη πλευρά, αφού πρέπει να αποδείξει είτε ότι το συγκεκριμένο περιουσιακό στοιχείο δεν έχει τις προϋποθέσεις για να δημευθεί είτε ότι ίδιος έλαβε όλα τα εύλογα μέτρα για να αποτραπεί η χρήση του περιουσιακού στοιχείου για παράνομο σκοπό ή ότι έχασε την κατοχή του χωρίς την συναίνεσή του.⁴⁷²

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί ότι παρά του ότι δεν υπάρχει κάποια συνταγματική επιταγή για την προστασία των αμέτοχων ιδιοκτητών, οι περισσότεροι πολιτειακοί και ομοσπονδιακοί νόμοι για την αστική δήμευση περιέχουν διατάξεις που

⁴⁶⁹ Γενικά για το θέμα βλ. Stahl, Asset Forfeiture, Burdens of Proof and the war of Drugs, J Cr and Cr.L 1992, σελ. 298 επ. Boyd v US, 116 US 616, σελ. 634 επ, One 1958 Plymouth Sedan v Pennsylvania 380, US σελ. 693 επ., J.W. Goldsmith-Grant Co v US 254 US, σελ. 505 επ., Calero-Toledo v Pearson Yacht Leasing Co, 416 US σελ. 663 επ.

⁴⁷⁰ Βλ. Austin v US, 113 S.Ct σελ. 2801 επ, US v Bajakajian, 524 US σελ. 321.

⁴⁷¹ Βλ. Gordon, Prosecutors who seize too much and the Theories The Love: Money Laundering, Facilitation and Forfeiture, DukeL J, 1995, σελ. 749 επ.

⁴⁷² Βλ. Stessens, ό.π., σελ. 41, US v One Assortment of 89. Firearms, 465 US, σελ. 354 επ, Carelo-Toledo v Pearsons, ό.π.

περιορίζουν το εύρος των δημεύσεων και ενισχύουν την θέση των καλόπιστων τρίτων.⁴⁷³ Πάντως σε κάθε περίπτωση τα δικαστήρια έχουν κρίνει ότι οι συναλλαγές που δεν έχουν κάποια λογική εξήγηση από οικονομικής απόψεως, δεν προστατεύονται σε οποιαδήποτε περίπτωση.⁴⁷⁴

Μια περαιτέρω ανάλυση του θεσμού είναι έξω από τα πλαίσια της παρούσης εργασίας. Θα πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι η αστική αυτή διαδικασία έχει θεσμοθετηθεί στο Βέλγιο, στην Ολλανδία αλλά και σε άλλα κράτη του κόσμου⁴⁷⁵ και ότι μέχρι σήμερα έχει δείξει ενθαρρυντικά αποτελέσματα στην καταπολέμηση ιδίως των εγκληματικών οργανώσεων⁴⁷⁶.

Συνεπώς το εναλλακτικό αυτό σύστημα στέρησης παράνομων εσόδων, εφόσον κρίνεται επιτυχημένο μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο συζητήσεως για να θεσμοθετηθεί από όλα τα κράτη αλλά και να υπάρξει μια διεθνής συνθήκη αναγνώρισης των αποφάσεων των πολιτικών δικαστηρίων, έτσι ώστε τα περιουσιακά στοιχεία να μπορούν να κατασχεθούν ανεξαρτήτως του τόπου στον οποίο ευρίσκονται.

⁴⁷³ Βλ. Zeldin-Weiner, Innocent Third Parties and Their Rights in Forfeiture Proceedings, AM. J.Cr.L, 1991, σελ. 846 επ.

⁴⁷⁴ Βλ. US v 15603 85th Avenue North 933 F. 2d 976 (11th Cr. 1991) σελ. 979 επ, US v 6960 Miraflores Aven, 731 F. Suyp. 1563 (SD Fla.1990)

⁴⁷⁵ Βλ. Stessens, ό.π., σελ. 39.

⁴⁷⁶ Βλ. Smellie,ό.π., σελ. 107 επ.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος ,μέσω των νέων τεχνολογιών, οδηγεί το αδίκημα σε ένα νέο πλαίσιο, αφού πλέον λαμβάνει τα χαρακτηριστικά του κυβερνοεγκλήματος. Συνεπώς για την αντιμετώπισή του θα πρέπει:

Α. Να υπάρχει αυξημένη επαγρύπνηση από τις ελεγκτικές αρχές, αφού το έγκλημα πλέον δεν διεξάγεται μέσω των καθιερωμένων οικονομικών θεσμών αλλά χρησιμοποιούνται πλέον οι ιδιώτες και έχει πλέον αποκεντρωμένο χαρακτήρα. Συνεπώς οι κρατικές οντότητες θα πρέπει να εντοπίσουν τα φυσικά και νομικά πρόσωπα που μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο κατά την τέλεση του αδικήματος και να τους προσφέρουν τις απαραίτητες γνώσεις, έτσι ώστε να υπάρχει συμμόρφωση με την κείμενη νομοθεσία.

Μέχρι σήμερα αυτό αποτελεί ένα προβληματικό ζήτημα, αφού οι περισσότεροι εμπλεκόμενοι δεν έχουν αναγνωρίσει τους κινδύνους που δημιουργεί η νέα τεχνολογία αλλά και τις σημαντικές προεκτάσεις που έχει το αδίκημα στην οικονομική και κοινωνική ζωή.⁴⁷⁷ Μέσα στα πλαίσια αυτά η ενίσχυση διεθνών θεσμών όπως η Interpol και η FAFT μπορούν να συνδράμουν στην αύξηση του ενδιαφέροντος για την καταπολέμηση του συγκεκριμένου αδικήματος.

Β. Το ξέπλυμα ,μέσω των νέων τεχνολογιών, αντιμετωπίζεται απλώς ως μια παραλλαγή της κλασικής μορφής του εγκλήματος, παρά του ότι έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και προσιδιάζει περισσότερο με τα κυβερνοεγκλήματα. Συνεπώς μια κίνηση προς την ορθή κατεύθυνση θα ήταν η απόδοση μια ξεχωριστής νομικής έννοιας στο κυβερνοξέπλυμα, η οποία θα γίνεται αποδεκτή από όλα τα κράτη ,μέσω μιας διεθνούς συνθήκης, η οποία θα καθορίσει και ειδικούς κανόνες για την καταπολέμησή του. Σημαντικό ρόλο στη διαδικασία αυτή θα μπορούσε να διαδραματίσει η FAFT μέσω των συστάσεών της.

Γ. Η νέες τεχνολογίες δημιουργούν ευφάνταστους τρόπους ξεπλύματος και εξελίσσουν τις παλαιές μεθόδους. Αυτό σημαίνει ότι οι κρατικοί μηχανισμοί θα πρέπει διαρκώς να μελετούν τις εξελίξεις στο χώρο της τεχνολογίας , να επισημαίνουν τις δημοφιλείς εφαρμογές, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των ηλεκτρονικών συστημάτων και

⁴⁷⁷ Βλ. Leslie, ό.π., σελ. 338 επ.

να τροποποιούν τη νομοθεσία, έτσι ώστε να παρακολουθεί την ανάπτυξη των νέων κοινωνικών και οικονομικών δραστηριοτήτων.⁴⁷⁸

Η μεταβολή του νομοθετικού καθεστώτος δεν αρκεί, αφού οι ελεγκτικές αρχές θα πρέπει πάντοτε να ευρίσκονται σε ετοιμότητα, να αναπροσαρμόζουν τις τεχνικές τους και να δημιουργούν διαρκώς νέα εμπόδια στους επίδοξους δράστες. Γι' αυτό το λόγο επιβάλλεται η διεπιστημονική στελέχωση των υπηρεσιών, έτσι ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις προκλήσεις που διαρκώς δημιουργούνται.

Όσον αφορά τις νέες μεθόδους νομιμοποίησης που αποτέλεσαν αντικείμενο της παρούσης εργασίας θα πρέπει να σημειωθεί ότι η βελτίωση της νομοθεσίας στους κατωτέρω τομείς μπορεί να συνδράμει στη καταπολέμηση του εγκλήματος:

A. Η ενίσχυση της υποχρέωσης της γνώσης του προφίλ του συναλλασσόμενου αποτελεί ένα από τα στοιχεία που μπορούν να αποτρέψουν την χρήση των τραπεζικών κλπ συστημάτων, για την απόκρυψη της προέλευσης των χρημάτων. Γι' αυτό το λόγο θα πρέπει η βασική αυτή αρχή της αντιεγκληματικής πολιτικής να εισαχθεί στο online banking και σε ορισμένες ηλεκτρονικές συναλλαγές (πχ μεταξύ ιδιωτικών εταιριών και πελατών), εφόσον αυτές ξεπερνούν κάποιο συγκεκριμένο ποσοτικό όριο και όταν από την αξιολόγηση του κινδύνου αποδεικνύεται ότι η συγκεκριμένη δραστηριότητα είναι ευάλωτη στο ξέπλυμα και μπορεί να δημιουργήσει αστάθεια στο οικονομικό σύστημα. Για τον περιορισμό της ανωνυμίας μπορούν να χρησιμοποιούν μέθοδοι όπως η αναγνώριση προσώπου, η χρήση άλλων βιομετρικών στοιχείων (πχ χρήση ίριδας κλπ), εφόσον βέβαια δημιουργηθεί το κατάλληλο νομικό πλαίσιο που θα προστατεύει τα προσωπικά δεδομένα των συναλλασσόμενων. Επίσης, σε περίπτωση μη εξασφάλισης ενός minimum επιπέδου συμμόρφωσης, θα πρέπει το συγκεκριμένο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα ή εταιρία να αποκλείεται από τον μηχανισμό εκκαθάρισης των συναλλαγών, έτσι ώστε να αποκόπτεται από τη διεθνή αγορά και να αναγκάζεται να λειτουργεί με βάση την κείμενη νομοθεσία.

B. Η υιοθέτηση ενός νέου μοντέλου στη μεταφορά χρημάτων μέσω εμβασμάτων, τα οποία χρησιμοποιούνται συχνά στο ξέπλυμα. Μέχρι σήμερα το σύστημα SWIFT παρουσιάζει σημαντικά κενά ασφαλείας στις διεθνείς συναλλαγές που μπορούν να γίνουν αντικείμενο εκμετάλλευσης⁴⁷⁹ από τους δράστες και συνεπώς προτείνεται η

⁴⁷⁸ Βλ. Leslie, ό.π., σελ.339.

⁴⁷⁹ Βλ. Leslie, ό.π., σελ.221.

χρήση του MT 202 COV, έτσι ώστε να είναι πιο εύκολη η πρόσβαση στα δεδομένα των συναλλασσόμενων.

Γ. Το σύστημα των ηλεκτρονικών πληρωμών (e payment system) δεν στηρίζεται πλέον στο τραπεζικό τομέα αλλά στους ιδιώτες και είναι αποκεντρωμένο. Συνεπώς δημιουργούνται νέες ευκαιρίες για την νομιμοποίηση εσόδων , αφού πολλές φορές οι ιδιωτικές εταιρίες διατηρούν την ανωνυμία των προσώπων και δεν υπάρχουν αρχεία συναλλαγών. Συνεπώς θα πρέπει το ζήτημα των ηλεκτρονικών πληρωμών να τεθεί σε νέα βάση και να ρυθμιστεί με βάση τις εξελίξεις στο χώρο της τεχνολογίας.

Δ. Από το 2009 η Ευρωπαϊκή Ένωση με την Οδηγία 2009/110/EC προτείνει τη δημιουργία ειδικού νομοθετικού καθεστώτος που θα αφορά αποκλειστικά τα τραπεζικά ιδρύματα που θα ασχολούνται με το ηλεκτρονικό χρήμα. Μια τέτοια προοπτική είναι πολύ ενδιαφέρουσα, αφού μπορεί να δημιουργηθεί ένα νέο πλαίσιο που θα ρυθμίζει το e- money και τον τρόπο διεξαγωγής των συναλλαγών μέσω των ειδικών τραπεζών που θα αναλάβουν να ασχοληθούν με αυτήν την δραστηριότητα.

Ε. Σήμερα η χρήση των smart cards για την μεταφορά χρημάτων αποτελεί έναν από τους δούρειους ίππους για την ανάπτυξη του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος,⁴⁸⁰ αφού οι συναλλαγές συνήθως δεν ελέγχονται , ενώ δεν υπάρχει ένα κεντρικό σύστημα ελέγχου και αναφοράς που να επιβλέπει την χρήση τους. Επίσης οι πάροχοι των καρτών δεν τηρούν την νομοθεσία και δεν ελέγχουν επισταμένως το προφίλ των πελατών τους, ενώ πολλές φορές εξαιρούνται ή έχουν περιορισμένες υποχρεώσεις από τον νόμο, όσον αφορά την συμμόρφωση με την νομοθεσία. Συνεπώς από την μια πλευρά οι πάροχοι θα πρέπει να έχουν όλες τις υποχρεώσεις που διαθέτουν και τα τραπεζικά ιδρύματα , ενώ θα πρέπει να τεθούν περιορισμοί στη χρήση του μέσου, ώστε να μην είναι ιδιαίτερα ελκυστικό στους δράστες (πχ περιορισμοί στα ποσά που μπορούν να αποθηκευτούν στις κάρτες).

Στ. Τα ηλεκτρονικά παιχνίδια και ο ηλεκτρονικός τζόγος έχουν πλέον τεράστιους τζίρους και έχουν επεκταθεί σε όλα τα σημεία του πλανήτη. Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος μέσω των πλατφόρμων που ασχολούνται με την ψυχαγωγία είναι δεδομένη και συνεχώς αυξανόμενη. Συνεπώς θα πρέπει να τεθούν εσωτερικοί κανόνες στις εταιρίες που δραστηριοποιούνται στο χώρο για να εντοπίζουν τις ύποπτες δραστηριότητες και σε περιπτώσεις όπου τα παιχνίδια ουσιαστικά λειτουργούν ως τραπεζικά ιδρύματα να

⁴⁸⁰ Βλ. Leslie, ό.π., σελ.228.

επιβάλλεται η έκδοση ειδικής τραπεζικής άδειας για την παροχή των υπηρεσιών και φυσικά πλήρη συμμόρφωση με την νομοθεσία, όπως ακριβώς γίνεται και τις υπόλοιπες που διαθέτουν φυσική έδρα. Όσον αφορά τον ηλεκτρονικό τζόγο , θα πρέπει να υπάρχει ένα διεθνές νομοθετικό πλαίσιο για την ρύθμιση του φαινομένου, αφού τα κενά στην νομοθεσία ορισμένων κρατών επιτρέπουν την εκμετάλλευση των online καζίνο από τους δράστες.

Τέλος, θα πρέπει να γίνει και η εξής παρατήρηση:

Η νομιμοποίηση εσόδων αποτελούσε και αποτελεί ένα σημαντικό κίνδυνο για την κοινωνική και οικονομική συνοχή των κρατών, ενώ πλέον με την άνοδο της τεχνολογίας αποκτά όλο και περισσότερο διεθνή χαρακτηριστικά. Συνεπώς η αντιμετώπισή του φαινομένου δεν μπορεί να γίνει σε τοπικό επίπεδο αλλά μόνο με διεθνή συνεργασία. Τα κράτη οφείλουν να παύσουν να ενδιαφέρονται για τα στενά οικονομικά τους οφέλη και να δημιουργήσουν ένα ενιαίο μέτωπο απέναντι στο ξέπλυμα, έτσι ώστε να καταπολεμηθεί το οργανωμένο έγκλημα και η τρομοκρατία , φαινόμενα που απειλούν στις σύγχρονες δημοκρατικές κοινωνίες.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

BIBΛΙΑ- ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Δαλακούρας Θ., Ηλεκτρονικό Έγκλημα, 2018.

Δενελιάν Α., Καταπολέμηση βρώμικου χρήματος και υπερασπιστικά δικαιώματα κατά την ΕΣΔΑ, <https://repo.lib.duth.gr/jspui/bitstream/123456789/10334/1/Danelian.pdf>

Ζάχος Ε.- Παγουρτζής Α.- Γρόντας Π., Υπολογιστική Κρυπτογραφία, 2015.

Θεοδώρου Α., bitcoin , παραστατικό χρήμα και αποκρατικοποίηση του χρήματος, http://dione.lib.unipi.gr/xmlui/bitstream/handle/unipi/9498/Theodorou_Alexandra.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ιωαννίδου Α., κοινωνία , δίκαιο και πολιτική την περίοδο της Τρομοκρατίας κατά την Γαλλική Επανάσταση (1793-1994), <http://ikee.lib.auth.gr/record/127188/files/GRI-2011-7225.pdf>

Καμπέρου-Ντάλτα Ε., Ο ν.3691/2008 για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Ερμηνευτική προσέγγιση του νόμου και διεθνές ποινικό πλαίσιο, 2009.

Καραγιάννης Θ., Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος και Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας, Διαδικασίες Πρόληψης και Αντιμετώπισης στο Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα, <http://amitos.library.uop.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/2602/1032015%20ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ%20ΘΕΟΔΩΡΟΣ%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Κάτσιος Σ. , Ξέπλυμα Βρώμικου χρήματος, 1998.

Μανωλεδάκης Ι., Ποινικό Δίκαιο, 1991.

Μεταξάκης Ε., Bitcoin. Κρυπτοχρήμα και κυβερνοέγκλημα, 2017.

Μούζουλας Σ., Η συμμετοχή Χρηματοδότηση, 2019.

Συμεωνίδης Δ., Κατασχέσεις στην ποινική διαδικασία και προστασία των ατομικών δικαιωμάτων. Από τον ΚΠΔ στο σύγχρονο ευρωπαϊκό κανονιστικό πλαίσιο, 2010.

Χατζησπύρος Γ., Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος, https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/13779/1/Hatzispyrou_Msc2010.pdf

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ ΒΙΒΛΙΑ

Abadinsky H., Organized Crime, 2003

Alexander R., Insider Dealing and Money Laundering in the EU: Law and Regulation, 2007.

Andelman D., The Drug Money Maze, 1994.

Blakey G., The Development of the Law of Gambling: 1776–1976, 1977

Broek M., Preventing Money Laundering, 2015.

Chadha A.-Kaur P., Handling Smurfing Through Big Data, στο Aggarwal et al, Big Data Analytics, 2015.

Casey E.- Schatz B., Conducting digital investigations. In Digital evidence and computer crime: Forensic science, computer and the internet, 2011, https://booksite.elsevier.com/samplechapters/9780123742681/Chapter_6.pdf.

Chehtman A. , The Philosophical Foundations of Extraterritorial Punishment, 2010.

Cox D., Handbook of Anti- Money Laundering, 2014.

Dombrink J.- Hillyard D., Sin No More, 2007.

Durrieu R., Rethinking Money Laundering and Financing of Terrorism in International Law, 2013.

Duyne P., Criminal finances and state of the art. Case for concern? in Petrus C. van Duyne and others (eds.) , Crime Business and Crime Money in Europe, 2007.

Forgang G., Money Laundering Through Cryptocurrencies, Economic Crime Forensics Capstones, 2019.

Freedman D. – Nutting M., Equity Crowdfunding for Investors, 2015.

Furneaux N., Investigating Cryptocurrencies, 2018.

Gallant M., Money Laundering and the Process of Crime: Economic Crime and Civil Remedies 2005.

Gilmore W.C., International Initiatives, στο Srivastava et al, International Guide to Money Laundering Law and Practice, 1995.

Gomzin S., Bitcoins for nonmathematicians, 2016.

Graber C., Geldwäscherei, Ein Kommentar zu Art. 305 bis 305ter StGB, 1990.

Greco T. jr., Money: Understanding and creating Alternatives to legal tender, 2001.

Jamali M., Cyberlaundering, A Master thesis submitted to the School of Computing Information Technology and Engineering, University of East London, in May 2009, in partial fulfillment of the requirement of Masters of Science in Information Security and Computer Forensics στο <http://www.scribe.com/resources/cyberlaundering09811>.

Higgins R., Problems and Process: International Law and How We Use it, 1994.

Hiller J.S.,-Cook D.L., From clipper ships to clipper chips: The evolution of payment systems for electronic commerce. Journal of Law and Commerce, 1997.

Joyce E., Expanding the International Regime on Money Laundering in Response to Transnational Organized Crime, Terrorism, and Corruption’, στο Philip Reichel (ed.) ‘Transnational Crime & Justice, 2005.

Kilby J.- Fox J.- Lucas A.F., Casino Operations and Management, 2005.

Klimmt C., Virtual worlds as a regulatory challenge: A user perspective. In Virtual worlds and criminality, 2011.

Lasalle G., Rolling the Dice in Atlantic City: A Study of Patrons as Victims of Crime on the Casino Floor, 2005.

Leong, The Disruption of International Organized Crime ,2007.

Leslie, Legal Principles for Combating Cyberlaundering, 2014.

Levi M.- Reuter P., Money laundering, Crime and Justice, 2006.

Madinger J., Money Laundering: A guide for criminal investigators, 2006,

Masciandaro D. – Takats E.-Unger B., Black Finance: The Economics of Money Laundering, 2007.

Mitsilegas V., Money Laundering Counter- Measures in the European Union, 2003.

- Murphy C.**, Money Laundering and the Casino Industry, Finding from a doctoral study, 2013.
- Groose R.E.**, Drugs and Money, 2001.
- Mcclean D.**, International Judicial Assistance, 1992.
- Mitchell A.-Hinton M.-Taylor S.**, Confiscation, 1992.
- Nadelmann E.**, Cops Across Borders, The internationalization of US Criminal Law Enforcement, 1993.
- Nelson B.- Phillips A- Steuart C.**, Guide to computer forensics and investigations, 2010.
- Organization for Economic Cooperation and Development, The Era of Bank Secrecy is Over, 2011 , <https://www.oecd.org/ctp/exchange-of-tax-information/48996146.pdf>
- Pieth M.**, Das Zweite Paket gegen das Organisiertes Verbrechen , die Überlegungen des Gesetzgebers, ,1995.
- Reuter P.- Truman E.**, Chasing dirty money: The fight against money laundering, 2005.
- Rider B.- Ashe T.**, (eds.): Money Laundering Control, 1996.
- Rorie M.**, The Handbook of white – Collar Crime, 2020.
- Ruins**, Money Laundering-Argentina Chapter, στο Toby Graham (ed), Butterworths International Guide to Money Laundering Law and Practice, 2003.
- Schott P.A.**, Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism, 2006.
- Schott P.A.**, Reference Guide to Money Laundering and Financing of Terrorism, 2003.
- Skolnick J.**, House of Cards, 1978.
- Simon Y.**, Money Laundering in the Middle East : Exposing the role of financial institutions in terror Financing στο https://www.academia.edu/41074748/MONEY_LAUNDERING_IN_THE_MIDDLE_EAST_EXPOSING_THE_ROLE_OF_FINANCIAL_INSTITUTIONS_IN_TERROR_FINANCING_LL_M_Dissertation_International_Business_Law?email_work_card=thumbnail
- Stessens G.**, Money Laundering, A New International Enforcement Model, 2000.
- Turner J.**, Money laundering prevention: Deterring, detecting and resolving financial Fraud, 2011.
- Unger B.**, The amounts and effects of money laundering, 2006.
- Unger B.**, The scale and Impacts of Money Laundering , 2007.
- Unger B.**, International Economics στο D. Masciandaro et al. (eds.), Black Finance: The Economic of Money Laundering, 2007.
- Vest H.**, Organisiertes Kriminalität-Überlegungen zur Kriminalpolitischen Instrumentalisierung eines Begriffs, 1994.
- Walker D.** , The Economics of Casino, 2007.
- Zund A.**, Geldwäscherei: Motiven-Formen- Abwehr ,1990.

ΑΡΘΡΑ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

- Κάτος** , Ψηφιακά πειστήρια, στο Δαλακούρα, Ηλεκτρονικό έγκλημα, σελ. 63 επ.
- Κουτσουπιά Β.**, Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος και η οριοθέτηση του αξιοποιήσιμου κατά το ισχύον δίκαιο και de lege ferenda, ΝοΒ 2018 σελ.192.
- Λιόλιο Α.** , Αρχή Καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες- συγκρότηση και λειτουργία , Ε9, 2019, σελ. 172 επ.

Ναζίρη Γ., Ο νέος ν. 4557/2018 για την νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες στο πλαίσιο των ενωσιακών πρωτοβουλιών για την αντιμετώπιση του διακρατικού οικονομικού εγκλήματος, Αρμ. 2018, σελ 1937 επ..

Παπαδημητράκη Γ., Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική οργάνωση και κρυπτονομίσματα, Αρμ. 2018, σελ 1596 επ.

Παύλου Σ., Από τον Ν.2331/1995 στον ν.3424/2005: η εξέλιξη και γιγάντωση μίας δογματικής και κυρωτικής εκτροπής, ΠοινΧρ, 2006,σελ. 342 επ.

Παύλου Σ., Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές ενέργειες, (άρθρο 2 ν 2331/1995) και ιδίως η οριοθέτηση της από την αποδοχή και διάθεση προϊόντων εγκλήματος. Υπερ. 2000, σελ. 633 επ.

Παύλου Σ., Ο ν. 3691/2008 για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποιήσεως εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδοτήσεως της τρομοκρατίας, ΠοινΧρ. 2003, σελ. 199.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ ΑΡΘΡΑ -REPORTS

AGENCE FRANCE- PRESSE, Internet Gambling Soon to Become a 25-billion-dollar Industry, 1997, στο WL 13405120.

Alasmari K., Cleaning up Dirty Money: The Illegal Narcotics Trade and Money Laundering, Economics & Sociology, Vol. 5, No 2a, σελ. 139 επ.

Albanese J., Illegal Gambling and organized crime : an analysis of federal convictions, Springer Science and Business Media, Published online 17 Φεβρουαρίου 2017, σελ. 269 επ.

Albrecht C.-Duffin K.-Hawkins S.-Rocha V. et al, The use of cryptocurrencies in the Money Laundering Process, Journal of Money Laundering Control, 2019 , σελ. 212 επ.

Alexander M., Whistleblowers in their own words: What’s wrong with UK whistleblowing law and how it needs to change”, 18 Οκτωβρίου 2018 στο <https://minhalexander.com/2018/10/18/whistleblowers-in-their-own-words-whats-wrong-with-uk-whistleblowing-law-and-how-it-needs-to-change/>.

Alexander G., The US on Tilt: Why the unlawful internet Gambling enforcement act is a bad bet, Duke Law and Technology Review, 2008.

Alexandre C.-Balsa J., Client Profiling for a Anti-money Laundering System,στο <https://arxiv.org/abs/1510.00878>.

Alves J. - Moreira J., Shareholders Loans: A simple Method of Money Laundering, OBEGEF 2015, Working paper 40.

APG – FATF, Vulnerabilities of Casinos and Gaming Sector, 2009.

Bagley B., Globalization and Latin American and Caribbean Organized Crime, στο Mark Galeotti (ed), Global Crime Today—The Changing Face of Organized Crime,2005.

Brooks G., on line gambling and money laundering: views from the inside, Journal of Money Laundering Control, 2012, σελ. 310.

Bank of England, Countering Money Laundering, <https://www.bankofengland.co.uk/-/media/boe/files/quarterly-bulletin/1992/countering-money-laundering.pdf>.

Bertlett B., The negative effects of money laundering on Economic Development, The Asian Development Bank Regional Technical Assistance Project n. 5967, 2002, σελ. 4.

Bassiouni M.C, Critical Reflections on International and National Control of Drugs, Denv.JInt L and Policy, 1990, σελ. 312 επ.

Bassiouni M.C , Universal Jurisdiction for International Crimes: historical Perspectives and Contemporary Practice, Virginia Journal of International Law 2001-2002 , σελ. 81.

Beck T.-Demirguc K. et al, Financial Structure and Economic Development: Firm, Industry, and Country Evidence, Financial Structure and Economic Growth, 2001, σελ. 188.

Blakesley C., The Criminal Justice system Facing The challenge of Organized Crime , 1988.

Blum J.- Levi M. et al., Financial Haven, Banking Secrecy and Money Laundering (Report) 1998.

Brenig C.-Accorsi R.- Müller G., Economic Analysis of cryptocurrency Backed money, Twenty-Third European Conference on Information Systems (ECIS), 2015 , σελ. 8.

Bruun - Hjejle, Report on the non-resident portfolio at Danske Bank’s Estonian branch, Bruun and Hjejle Danske Bank Commissioned Report, 19 Σεπτεμβρίου 2018 <https://danskebank.com/-/media/danske-bank-com/file-cloud/2018/9/report-on-the-non-resident-portfolio-at-danske-banks-estonian-branch.pdf>.

Cabot A. - Kelly J., Internet, Casinos and Money Laundering, Journal of Money Laundering Control, 2007, σελ. 143 επ.

Camdessus M., Russia: Long Climb Out of a Black Hole, The Washington Post, 13 Σεπτ., 1999.

Carrier B.- Spafford E., Getting physical with the digital investigation process. International Journal of Digital Evidence, 2003, σελ. 1-20.

Cassella S., Toward a new model of money laundering: Is the “placement, layering, integration” model obsolete?, Journal of Money Laundering Control, Vol. 21 σελ. 494-497.

CFTC , CFTC announces whistleblower award totaling more than \$2 million, CFTC 4 Μαρτίου 2019, στο www.cftc.gov/PressRoom/PressReleases/7882-19.

Chaikin D., Investigating Crime and Corporate Money Trails, in: B. Fiske et al. (eds.), The Money Trail. Sydney, 1992, σελ. 257–296.

Chesterman S., The United Nations security council and the rule of law, UN Doc. A/63/69-S/2008/ σελ. 270 , https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1279849.

Christou I.T- Bakopoulos M.-Dimitriou T. et al, Detection fraud in online games of chance and lotteries, Expert Systems with Applications , 2011, σελ. 13158 επ.

Chuah J.C.T., The New EU directives to regulate electronic money institutions—A critique. Journal of International Banking Law, 2000, σελ. 181

Cloherly J. , 'Black Market Bank' Accused of Laundering \$6B in Criminal Proceeds' , ABC News, 29 Μαΐου , 2013.

Commonwealth Secretariat, Combating money Laundering and terrorist financing – A Model of best practice for the Financial sector, the professions and other designated businesses, 2006, σελ. 6.

Costa T.- Schulmeister G., The Puzzle of the Iguazu Tri-Border Area: Many Questions and Few Answers Regarding Organized Crime and Terrorism Links, Global Crime, 2007, σελ. 26–39.

Desmond D.B-Lacey D.-Salmon P., Evaluating Cryptocurrency Laundering as a complex socio-technical system, Journal of Money Laundering Control, 2019, σελ. 484 επ.

Dibrova A., Virtual Currency: A new step in monetary development: 5th International Conference on Leadership, Technology, Innovation and Business Management, 2016, σελ. 45 επ.

Dion M., Is money laundering an ethical issue?", *Journal of Money Laundering Control*, 2015, σελ. 425.

Dowd K., New Private Monies – a Bit-part Player? Cobden Centre and The Institute of Economic Affairs, Hobart Paper 174, 2014.

ESMA, Investment-based crowdfunding, Insights from regulators in the E.U, ESMA 2015, σελ. 5.

European Commission, Unleashing the potential of crowdfunding in the European Union, Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the regions, 2014.

European Commission, Crowdfunding in the EU Capital Market Union, Commission Staff Working Document, 2016.

European Committee on Crime Problems, The European Conventions on Mutual Assistance in Criminal Matters seen as an Instrument of a Common Criminal Policy , 7, Swart, Human Rights and the Abolition of Traditional Principles, in *Principles and Procedures For A Transnational Criminal Law* ,1992, σελ. 50.

FAFT, Report on Money Laundering (Report) (Paris, 7 February 1990) σελ. 7–9.

FATF, Report on Money Laundering Typologies (Report) Paris, FATF/OECD 2000.

FATF, Global Money Laundering and Terrorist Financing Threat Assessment (Report), 2010.

FATF-GAFI-GAFISUD, Mutual Evaluation Report—Argentina (Report), 2010.

FATF, typologies report, 1997.

FAFT, International Standards on Combatting Money Laundering and the Financing of Terrorism and Proliferation: The FATF Recommendations”, Recommendation B4, 2012, σελ. 112.

FATF, Money Laundering and Terrorist Financing Through Trade in Diamonds, 2013, σελ. 49.

FAFT, Combating the abuse of non-profit organizations, 2015, recommendation 8.

FAFT, Money laundering and terrorist financing: Vulnerabilities of commercial websites and internet payment systems , 2010, σελ. 7 http://www.fatf-gafi.org/resource_file678/.

FAFT/OECD and IMF, Mutual Evaluation Report on the Netherlands, 2011, σελ. 50.

FAFT, Mutual Evaluation Report of Canada, 2008, σελ. 43.

FAFT, International standards on combatting money laundering and the financing of terrorism and proliferation στο [http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendationspdfs/FATF%20Recommendations%20\(a%20approved%20February%202012\)%20reprint%20May%202012%20web%20version.pdf](http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendationspdfs/FATF%20Recommendations%20(a%20approved%20February%202012)%20reprint%20May%202012%20web%20version.pdf).

Fairlie R.- Chatterji A., High-Technology entrepreneurship in Silicon Valley. World Paper Series, Institute of the Study of Labor ,2011 σελ. 23.

Farfan- Mendez C., The Structure of Drug Trafficking Organizations and Money Laundering Practices, A Risk Appetite Hypothesis, *Journal of Illicit Economics and Development*, 2019, σελ. 294 επ.

Fleiming S. – Giles C., City facing more than ‘a few bad apples’: Scandals like forex probes rubbing salt in wounds, says BoE deputy, *Financial Times* 28 Οκτωβρίου 2014, στο www.ft.com/content/24a471b8-5e00-11e4-b7a2-00144feabdc0.

Fried D., Rationalizing Criminal Forfeiture, *J.CrL and Crim.* 1998, σελ 367 επ.

Gadinis S.- Mangels C., Collaborative gatekeepers, *Washington and Lee Law Review Online*, 2016, σελ. 797-913.

Gallant M., Money laundering consequences: Recovering wealth, piercing secrecy,

disrupting tax havens and distorting international law, *Journal of Money Laundering Control*, 2014, σελ. 296 επ.

Gallant M.- King C., The seizure of illicit assets: patterns of civil forfeiture in Canada and Ireland, *Common Law World Review*, 2013, σελ.91.

Gjoni M.-Kora H. et al, Money Laundering Effects, UBT International Conference, 2015 , σελ. 16 επ.

Gordon J., Prosecutors who seize too much and the Theories The Love: Money Laundering, Facilitation and Forfeiture, *DukeL J*, 1995, σελ. 749 επ.

Griffith S.J., Corporate governance in an era of compliance, *William and Mary Law Review*, 2016, σελ. 2075-2140.

Grugan T., Danske Bank money laundering scandal: the tip of the iceberg (s) στο <https://www.jdsupra.com/legalnews/danske-bank-money-laundering-scandal-58400/>

Guadamuz A., 2003. Electronic money: A viable payment system? στο <http://www.era.lib.ed.ac.uk/bitstream/1842/2255/1/electronicmoney.pdf>.

Hansen M. - Baldwin, P., Navigating the DOJ's guidance on the evaluation of corporate compliance programs, *The National Law Journal* 20 Μαΐου 2019, στο <https://www.law.com/nationallawjournal/2019/05/20/navigating-the-doj-s-new-guidance-on-the-evaluation-of-corporate-compliance-programs/?slreturn=20200707024447>.

Harvey J., Just how effective is money laundering legislation, *Security Journal*, 2008, σελ. 189-193.

Holahan C., Online Gambling Goes Underground, 2006 στο http://www.businessweek.com/technology/content/oct2006/tc20061019_454543.htm

Hu Y.- Seneviratne S- Thilakarathna K- Fukuda K.- Seneviratne A., Characterizing and Detecting Money Laundering Activities on the bitcoin Network, arXiv:1912.12060v, σελ. 1 επ.

Hugel P. – Kelly J., Internet Gambling, Credit Cards and Money Laundering, *Journal of Money Laundering Control*, 2002, σελ. 57.

Jaeger J. , ING reaches \$900M settlement with Dutch authorities, *Compliance Week* 4 Σεπτεμβρίου 2018, στο www.complianceweek.com/ing-reaches-900m-sttlement-with-2156.article.

Jamshidi M.-Roshani S.- Lalbakhsh A.- Gorjiankhanzar M., A novel Multi objective Approach for detecting Money Laundering with a Neuro-Fuzzy Technique, *Proceedings of the 2019 IEEE 16th International Conference on Networking , Sensing and Control* , 9-11 Μαΐου ,2019 , Alberta.

Janze C., Are Cryptocurrencies Criminal Best Friends? Examining the Co- Evolution of bitcoin and Darknet Markets, *Twenty-third Americas Conference on Information Systems*, 2017, σελ.1 επ.

IMF, Financial System Abuse, Financial Crime and Money Laundering- Background paper, 2011.

IMF, IMF Concludes Article IV Consultation with Vanuatu,2000.

ING, ING reaches settlement agreement with Dutch authorities on regulatory issues in the ING Netherlands business, *ING Media Statement*, 4 Σεπτεμβρίου, 2018.

Irwin A. -Turner A. , Illicit Bitcoin Transactions: challenges in getting to the who, what, when kai where, *Journal of Money Laundering Control*, 2018, σελ. 297.

Kellerman T., Money laundering in cyberspace. *The World Bank Financial Sector Working Paper* 11 (15), 2004, σελ. 3.

Khadam N., Insight to Cybercrime στο [www. Academia.edu](http://www.Academia.edu).

Koligkionis C., Money Laundering and the role of offshore financial centers, http://crime-in-crisis.com/en/wp-content/uploads/2017/06/66-KOLIGKIONIS-KOURAKIS-FS_Final_Draft_26.4.17.pdf

Koster H., Towards better implementation of the European Union's anti-money laundering and countering the financing of terrorism framework, *Journal of Money Laundering Control* 2020, σελ. 382.

Kroeker R., The pursuit of illicit proceeds from historical origins to modern applications. *Journal of Money Laundering Control*, Vol. 17 , σελ. 269 επ.

Kumar V. , Money Laundering, Concept, Significance and its Impact, *European Journal of Business and Management*, 2012, σελ.116.

Linn C., Regulating the cross-border movement of prepaid cards, *Journal of Money Laundering Control*, 2008, σελ. 147.

Mabunda S., Cryptocurrency, The New Face of Cyber Money Laundering, 978-1-5386-3060-0/2018 IEEE, σελ. 3 επ.

Marotta-Wurgler F., Some realities of online contracting. *Supreme Court Economic Review*, 2011, σελ. 11–23.

Massolution, Crowdfunding industry report, 2015.

Martin J., Lost on the silk road: online drug distribution and the Cryptomarket , *Criminology and Criminal Justice*, 2014, σελ. 351-367.

McDowell J., The consequences of money laundering and financial crime, *Economic Perspectives*, An Electronic Journal of the US Department of State, 2001 , σελ. 2 επ.

McMillen J.-Woolley R. , Money Laundering in Australian Casinos, *Proceedings of the 3rd Gambling Regulation Conference*, 2000, σελ. 8 επ.

Mills J. , Internet casinos: A sure bet for money Laundering, *Dick. J. Int.L.* 2000, σελ. 86 επ.

Montano E., Gambling, Money Laundering and the Proceeds of Crime: A Trifecta?, *Paper for the Gambling, Technology and Society Conference*, 1998, σελ. 4.

Majumdar S., Virtual World Transactions Earns Real Income But, When Will Virtual Earnings Bear Real Taxes? , στο

https://www.researchgate.net/publication/256000492_Virtual_World_Transactions_Earns_Real_Income_But_When_Will_Virtual_Earnings_Bear_Real_Taxes.

Mundo Del. C., How Countries Seek to strengthen Anti-Money Laundering Laws in Response to the Panama Papers and the Ethical Implications of Incentivizing Whistleblowers, *Northwestern Journal of International Law and Business*, 2019, σελ. 89 επ.

Murray K., When opportunity Knocks. mobilizing capabilities on serious organized economic crime, *Public Money and Management*, 2020, σελ. 3 επ.

Narayanan A. - Shmatikov V.. Robust de-anonymization of large sparse datasets. In *Security and Privacy*, 2008. SP 2008. IEEE Symposium, σελ. 111–125.

Naheem A., Exploring the Links between AML, digital currencies and blockchain technology, *Journal of Money Laundering Control*, 2019, σελ. 520 επ.

Nardo M., Organized crime and networking economy: models, features, dynamics and related approaches, *Journal of Money Laundering Control*, 2008, σελ. 172-178.

Neumann P.G, Internet Gambling, *Communications of the ACM* 1998, σελ.112 επ.

Nsouli S.M- Schaechter A. , Challenges of the" E-Banking Revolution". *Finance and Development*, 2002, σελ. 48 επ.

Quirk P., Macroeconomic implications of Money Laundering, *IMF Working Paper* 96/66 σελ. 33 επ.

Oakley J.-Worley C- Yu L.-Brooks A. Skjellum A., Unmasking Criminal Enterprises: An Analysis of bitcoin Transactions, 13th International Conference on Malicious and Unwanted Software: “Know Your Enemy” (MALWARE), 2018, σελ. 161 επ.

OCCRP, The Russian laundromat exposed, OCCRP 22 Αυγούστου 2014, στο www.occrp.org/en/laundromat

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Human Rights, Terrorism and Counter -Terrorism, Fact Sheet 32, σελ. 5 επ.

Organization for Economic Co-operation and Development (OECD), Argentina: Phase 2—Report on the application of the Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions and the 1997 Recommendation on Combating Bribery in International Business Transactions, 2008, σελ. 57 <http://www.oecd.org/dataoecd/29/1/36448836.pdf>.

Paoli L., The Banco Ambrosiano Case. An investigation Into the Underestimation of the Relations between Organized and Economic Crime, Crime, Law and Social Change, 1995, σελ. 349 επ.

Plaksiy K.-Nikoforov A.- Miloslavskaya N., Applying Big Data Technologies to detect Cases of Money Laundering and Counter Financing of Terrorism, 2018 6th International Conference on Future Internet of Things and Cloud Workshops, σελ. 70 επ.,

Poormazahaeri M., Money Laundering and its effects on social and political economy in Iran, European On Line Natural and Social Science, 2013, σελ. 609.

Reid F. – Harrigan M., An Analysis of Anonymity in the Bitcoin System, 2013, στο https://www.researchgate.net/publication/51918209_An_Analysis_of_Anonymity_in_the_Bitcoin_System σελ. 197 επ.

Richet J.L., Laundering Money Online a review of cybercriminals methods, στο https://www.researchgate.net/publication/281064013_Laundering_Money_Online_a_review_of_cybercriminals_methods, σελ. 4 επ.

Robock Z., The risk of money Laundering through Crowdfunding: A Funding portal’s guide to compliance and crime fighting, Michigan Business and Entrepreneurial Law Review, 2014, σελ 114 επ..

Root M., The compliance process, Indiana Law Journal, (2019), σελ. 203-251.

Rustin S., Andrew Tyrie: Fresh from the HBOS debacle, now serious about reform, The Guardian 20 Απριλίου 2013, στο www.theguardian.com/business/2013/apr/20/andrewtyries-banking-reform

Safdari A., Anti-Money Laundering in Banking System, σελ. 2 επ. στο [www.https://www.academia.edu/33091102/AntiMoney_Laundering_Model_in_Banking_System?email_work_card=title](https://www.academia.edu/33091102/AntiMoney_Laundering_Model_in_Banking_System?email_work_card=title)

Sanctis F.M., Technology-Enhanced Methods of Money Laundering, Internet As Criminal Means, 2019, σελ. 34 επ.

Santora M.- Rashbaum W.- Perlroth N., [Online Currency Exchange Accused of Laundering \\$6 Billion](http://www.nytimes.com/2013/05/28/us/online-currency-exchange-accused-of-laundering-6-billion.html)", The New York Times. 28 Μαΐου 2013.

Schoenberg T.- Hamilton J.-Basak S., Deutsche bank US unit kept Danske’s Shady billions flowing, Bloomberg 3 Απριλίου 2019, στο www.bloomberg.com/news/articles/2019-04-03/deutsche-bank-s-u-s-unit-kept-danske.

Schrier S., The Cashless Casino: Credit Card and Debit Card Transactions at the Gaming Tables in Atlantic City, Gaming Law Review 1997, σελ. 177–189.

Schwartzkopff F., Bank secrecy rules get a rethink after Danske laundering shock, Bloomberg 12 March 2019, στο www.bloomberg.com/news/articles/2019-05-12/bank-secrecy-rules-get-a-rethink.

Seo J. – Park M. -Oh H.- . K.H, Money Laundering in the bitcoin Network: Perspective of mixing Services, ICTC, 2018 , σελ. 1403 επ.

Sessoms S., Crowdfunding : The New Face of Financial Crimes, ACAMS, στο https://www.google.com/url?sa=t&ret=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwi2gbKA_dvpAhUJa8AKHVf2A28QFjAAegQIBBAB&url=https%3A%2F%2Fwww.acams.org%2Faml-white-paper-crowdfunding-risks%2F&usg=AOvVaw3jTICZT7J3wYGRa8Jkp7nj.

Smellie A., Prosecutorial Challenges in Freezing and Forfeiting Proceeds of Transnational Crime and the Use of International Asset Sharing Promote International Cooperation, Journal Of Money Laundering Control, 2005, σελ. 103 επ.

Stahl M., Asset Forfeiture, Burdens of Proof and the war of Drugs, J Cr and Cr.L 1992, σελ. 298 επ.

Tan T., Money Laundering and e-commerce, Journal of Financial Crime, 2002, σελ. 280 επ.

Tanzi V., Money Laundering and the International Financial system, IMF, Working Paper N. 96/55, σελ.14.

Teichmann F.M.J. Twelve methods of money Laundering, Journal of Money Laundering Control, 2017, σελ. 132.

Teichmann F.M.J., Money Laundering in the jewellery Business, 2020, <https://doi.org/10.1108/JMLC-03-2018-0020>.

Teichmann F.M.J., European Antiquities trade: A Refuge for money Laundering and terrorism Financing, Journal of Money Laundering Control , 2019 , σελ. 421 επ.

Teichmann F.M.J., Money Laundering and Terrorism financing through consulting companies, Journal of Money Laundering Control 2019, σελ. 32 επ.

Teichmann F.M.J., Recent Trends in money Laundering, Crime, Law and Social Change, 2020, σελ. 242.

Teichmann F.K.J – Falker M.C , Money Laundering Through exchange Offices, στο <https://www.emerald.com/insight/1368-5201.htm>

Teichmann F.K.J., Financing terrorism through cryptocurrencies- a danger for Europe? , Journal of Money Laundering Control, 2019, σελ. 515.

Teichmann, F.K.J., Money Laundering through banks in Dubai, Journal of Money LaunderingControl, 2020, σελ 337 επ.

Treanor M., Recent Nordic scandals involving ING bank and Danske bank underscore the European union’s vulnerabilities to money laundering, Ballard Spahr LLP, 6 Σεπτεμβρίου 2018 www.moneylaunderingnews.com/2018/09-recent-nordic-scandals-involving-ing.

Tröger T.H., Remarks on the German Regulation of Crowdfunding, SAFE Working Paper, N. 184.

Tuch A.F., The limits of gatekeeper liability”, Washington and Lee Law Review Online, 2017, σελ. 619-640.

Uillaume G., Terrorism and international law, International and Comparative Law Quarterly, 2004, σελ. 537.

UN, Office for Drug Control and Crime Prevention and International Monetary Fund, Model Legislation on Money Laundering and Terrorism Financing (for civil law legal systems 2005), σελ. 1.

UK Treasury Select Committee, Economic crime - Anti-Money laundering supervision and sanctions implementation, UTSC Report Twenty-Seventh Report of Session 2017-2019 HC 2010 ,8 Μαρτίου 2019, σελ. 1-87.

United Nations Office for drug Control and Crime Prevention, Financial Havens, Banking Secrecy and Money Laundering, σελ. 66.

United Nations Office on Drugs and Crime, Estimating Illicit Financial Flows Resulting From Drug Trafficking and other Transnational Organized Crimes, 2011, σελ. 18 επ.

World Bank, Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating Financing of Terrorism, 2006, σελ. 1-6.

Valladares M.R., Deutsche bank needs serious laundering, Forbes 7 Απριλίου 2019, στο <https://www.forbes.com/sites/mayrarodriguezvalladares/2019/04/07/deutsche-bank-needs-serious-laundering/#102674c942d4>.

Villa J., A critical view of bank secrecy act enforcement and the money laundering statutes, Catholic University Law Review, 1998, σελ. 489.

Welling S., Smurfs, money laundering and the federal Criminal Law, The Crime of structuring transactions, Fl. Law Review, 1989, σελ. 288 επ.

Wilkinson H., Money laundering in the EU banking sector: What is failing, Initial Statement by Mr Howard Wilkinson to the European Parliament Special Committee on Financial Crimes, Tax Evasion and Tax Avoidance, 21 Νοεμβρίου 2018, Wilkinson, Response to questionnaire”, Submission by Howard Wilkinson to the European Parliament Special Committee on Financial Crimes, Tax Evasion and Tax Avoidance, 21 Νοεμβρίου 2018.

Yeoh P., Bank’ s vulnerabilities to money Laundering activities, Journal of Money Laundering Control, 2020, σελ. 122 επ.

Yeoh P., Corporate governance failures and the road to crime, Journal of Financial Crime, 2016 , σελ. 216-230.

Yeoh P., Whistleblowing: Motivations, corporate self-regulation, and the law, International Journal of Law and Management, 2014, σελ. 459-474.

Yeung K., Regulation by blockchain: The Emerging battle for Supremacy between the code of Law and Code as Law, The Modern Law Review, 2019, σελ. 231 επ.

Zagaris B., Money laundering and bank secrecy: Deutsche bank under investigation in France while Estonia arrests 10 former employees and European community agrees to increase its financial supervision powers, IELR, 2019, σελ. 1-8.

Zeldin F.-Weiner G., Innocent Third Parties and Their Rights in Forfeiture Proceedings, AM. J.Cr.L, 1991, σελ. 846 επ.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

<https://www.worldnomads.com/travel-safety/western-africa/nigeria/nigerias-criminal-record>, <https://newafricanmagazine.com/19598>

<https://www.mtsu.edu/first-amendment/article/941/criminal-libel>.

<https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uiug.30112104104994&view=1up&seq=3>

<http://www.fatf-gafi.org>

[https:// www. jmlsg.com](https://www.jmlsg.com).

<https://www.lawteacher.net/free-law-essays/commercial-law/the-early-history-of-money-laundering-commercial-law-essay.php>.

https://www.antimoneylaundering.net/public/Counter-Money_Laundering/brief-history-money-laundering.

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=13&ved=2ahUK Ewi28pPNaDoAhWGw8QBHdBKBSwQFjAMegQIBxAB&url=http%3A%2F%2Fwww>

.cicad.oas.org%2Fbicaddocs%2FDocument.aspx%3Fid%3D3095&usg=AOvVaw32KC
OzItVfyBk3BZta6cOa.
<https://www.britannica.com/biography/Meyer-Lansky>
[https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=10&ved=2ahUK
EwjhuKivsaPoAhURtYsKHStSADUQFjAJegQIBhAB&url=https%3A%2F%2Fassets.k
pimg%2Fcontent%2Fdam%2Fkpmg%2Fch%2Fpdf%2Fch-banking-act-
en.pdf&usg=AOvVaw3k1IUJCVGxt9YgRSGvywIJ](https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=10&ved=2ahUK
EwjhuKivsaPoAhURtYsKHStSADUQFjAJegQIBhAB&url=https%3A%2F%2Fassets.k
pimg%2Fcontent%2Fdam%2Fkpmg%2Fch%2Fpdf%2Fch-banking-act-
en.pdf&usg=AOvVaw3k1IUJCVGxt9YgRSGvywIJ).Thirty Years of America's Drug
War , *Frontline. PBS.*
[https://medium.com/kyc-io-scalable-kyc-management-solutions/the-history-of-money-
laundering-be56bc65d6ae](https://medium.com/kyc-io-scalable-kyc-management-solutions/the-history-of-money-
laundering-be56bc65d6ae).
https://www.unodc.org/pdf/convention_1988_en.pdf.
[http://www.fatgafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/the40recommendat
ionspublishedoctober2004.html](http://www.fatgafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/the40recommendat
ionspublishedoctober2004.html).
<https://www.britannica.com/topic/USA-PATRIOT-Act>
[https://www.reuters.com/article/us-deutsche-bank-moneylaundering/deutsche-faces-
questions-from-authorities-investigating-danske-idUSKCN1PH0JJ](https://www.reuters.com/article/us-deutsche-bank-moneylaundering/deutsche-faces-
questions-from-authorities-investigating-danske-idUSKCN1PH0JJ),
<https://www.bbc.com/news/business-38805085>
<https://en.wikipedia.org/wiki/Narco-state>.
<https://el.wikipedia.org/wiki/Τρομοκρατία>.
https://el.wikipedia.org/wiki/Μαξιμιλιανός_Ροβεσπιέρος,
[https://www.vifindia.org/sites/default/files/Security%20Council%20Resolution%201466
%20\(2004\).pdf](https://www.vifindia.org/sites/default/files/Security%20Council%20Resolution%201466
%20(2004).pdf).
www.unodc.org/unodc/money_laundering_cycle.html.
www.secrecyjurisdictions.com.
<http://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/index.html>.
www.un.org/en/ga/president/66/Issues/drugs/drugs-crime.shtml.
www.justice.gov/jmd/afp/01programaudit/.
www.soca.gov.uk/about-soca/how-we-work/asset-recovery
<https://www.euretirio.com/foroapofygi/>
<https://www.investopedia.com/terms/s/smurf.asp>,
[https://sites.google.com/site/intmoneylaunder/money-laundering-methods/placement-
techniques/smurfing-and-structuring](https://sites.google.com/site/intmoneylaunder/money-laundering-methods/placement-
techniques/smurfing-and-structuring)
<https://www.investopedia.com/terms/s/smurf.asp>.
<https://euobserver.com/justice/145370>.
[https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/p-
nomoes-eis-sunolo.pdf](https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/p-
nomoes-eis-sunolo.pdf)
<https://egreaves.com.au/cuckoo-smurfing>.
<https://www.investopedia.com/terms/h/hawala.asp>,
<https://transferwise.com/gb/blog/what-is-hawala>,[https://www.treasury.gov/resource-
center/terrorist-illicit-finance/Documents/FinCEN-Hawala-rpt.pdf](https://www.treasury.gov/resource-
center/terrorist-illicit-finance/Documents/FinCEN-Hawala-rpt.pdf).
[https://www.insightcrime.org/news/analysis/billions-dirty-cash-flowed-peru-biggest-
banks/](https://www.insightcrime.org/news/analysis/billions-dirty-cash-flowed-peru-biggest-
banks/),
[https://www.riskscreen.com/kyc360/news/peru-uncovers-organized-crime-network-
laundering-illegally-mined-gold](https://www.riskscreen.com/kyc360/news/peru-uncovers-organized-crime-network-
laundering-illegally-mined-gold).
[https://www.euro2day.gr/news/world/article/1312206/paranomo-emporio-arhailothton-
me-tziro.html](https://www.euro2day.gr/news/world/article/1312206/paranomo-emporio-arhailothton-
me-tziro.html).
[https://www.forbes.com/sites/dominicdudley/2019/01/29/dubai-has-become-a-money-
laundering-paradise-says-anti-corruption-group/#5738444a315e](https://www.forbes.com/sites/dominicdudley/2019/01/29/dubai-has-become-a-money-
laundering-paradise-says-anti-corruption-group/#5738444a315e),

<https://www.trtworld.com/magazine/is-the-uae-a-bastion-of-money-laundering-33870>,
<https://insidearabia.com/building-sandcastles-money-laundering-dubai/> ,
<https://www.cnn.gr/oikonomia/story/175125/apokleistiko-xeplyma-xrimatos-meso-mko-stin-ellada-ti-diereynoyn-oi-arxes>,
<https://www.in.gr/2019/05/03/greece/megali-ereyna-gia-kseplyma-mayrou-xrimatos-meso-mko/>,
<https://www.iefimerida.gr/news/460588/i-arhi-gia-xeplyma-mayroy-hrimatos-xekina-katagrafi-olon-ton-mko-stin-ellada>,
<https://www.sofokleousin.gr/sto-stoxastro-oi-mko-ereynes-gia-kseplyma>.
https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/161094/7%20%2001%20EPRS_Understanding%20money%20laundering%20through%20real%20estate%20transactions.pdf,
<https://www.fatfgafi.org/media/fatf/documents/reports/ML%20and%20TF%20through%20the%20Real%20Estate%20Sector.pdf>
[.https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/161094/7%20%2001%20EPRS_Understanding%20money%20laundering%20through%20real%20estate%20transactions.pdf](https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/161094/7%20%2001%20EPRS_Understanding%20money%20laundering%20through%20real%20estate%20transactions.pdf)
<https://www.efe.com/efe/english/business/europe-goes-harder-on-money-laundering-with-record-fine-for-ing/50000265-3739002>,
<https://nltimes.nl/2018/09/04/ing-pays-eu775-million-settlement-facilitating-money-laundering>
<https://www.theguardian.com/world/2017/mar/20/british-banks-handled-vast-sums-of-laundered-russian-money>
<https://dealbook.nytimes.com/2012/12/10/hsbc-said-to-near-1-9-billion-settlement-over-money-laundering/>
<https://www.loc.gov/law/foreign-news/article/european-union-new-directive-on-whistleblower-protection-enters-into-force/>
<https://www.internetworldstats.com/stats.htm>
<https://www.esdi.gr/nex/images/stories/pdf/epimorfosi/2018/kargopoulos.pdf>,
<http://www.rediff.com/netguide/index.html>
<https://www.gamingcommission.gov.gr/index.php/paignia/ta-paignia>
<https://www.cloudflare.com/learning/ddos/what-is-a-ddos-attack/>,
<https://www.us-cert.gov/ncas/tips/ST04-015>.
<https://iguru.gr/2018/11/10/subs4free-block-change-dns-of-router/>.
https://el.wikipedia.org/wiki/Εικονικό_ιδιωτικό_δίκτυο
<http://www.netelleralternatives.com>
<https://wizar dofodds.com/the-legality-of-online-gambling-us/>
https://ec.europa.eu/growth/sectors/gambling_e
<https://el.wikipedia.org/wiki/Peer-to-peer>
https://en.wikipedia.org/wiki/Peer-to-peer_transaction
https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=2ahUK EwjZ8LO_17_pAhXCXJoKHae8Cw0QFjADegQIAhAB&url=http%3A%2F%2Fcks.uni vnt.ro%2Fuploads%2Fcks_2011_articles%2Findex.php%3Fdir%3D01_law%252F%26download%3Dcks_2011_law_art_005.pdf&usg=AOvVaw0elfqSHXX_XaU1MtyQtFqK
<https://www.legitgamblingsites.com/blog/is-it-safe-to-gamble-on-the-dark-web/>
<https://darkweblink.com/bitcoin-casino-sites/>
<https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/isis-syria-camp-al-hol-paypal-telegram-online-crowdfunding-a9021006.html>.
<https://www.shieldsquare.com/e-commerce-bot-prevention/>
https://www.digitaltransactions.net/magazine_articles/battling-the-bots/
https://en.wikipedia.org/wiki/Liberty_Reserve.

<https://www.techrez.com/top-alternatives-to-liberty-reserve/>,
<https://tech.africa/5-liberty-reserve-alternatives/>,
<https://www.coindesk.com/mt-gox-stops-using-technocash-linked-by-us-to-liberty-reserve>
<https://en.wikipedia.org/wiki/E-gold>
<http://ecash.com/ecash-payment-system/>
<https://en.wikipedia.org/wiki/Mondex>
<https://complyadvantage.com/knowledgebase/money-laundering-prepaid-cards/>
<http://www.encyclopedia.com/doc/1O12-electroniccheque.html>
<https://complyadvantage.com/knowledgebase/money-laundering-prepaid-cards/>
<https://complyadvantage.com/blog/5mld-fifth-anti-money-laundering-directive>
<http://users.uom.gr/~esartz/teaching/macro/Kef27.pdf>
http://cgi.di.uoa.gr/~aggelos/crypto/page9/assets/10_privacyprim_handout_gr.pdf,
<https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/5446/1/ch7.pdf>
<https://bitcoin.org/el/>,<https://el.wikipedia.org/wiki/Bitcoin>,
<https://www.youtube.com/watch?v=L-Qhv8kLESY>,
<https://www.investopedia.com/terms/b/bitcoin.asp>.
<https://el.wikipedia.org/wiki/Blockchain>,<https://builtin.com/blockchain>,
<https://support.blockchain.com/hc/en-us/articles/211160223-What-is-blockchain-technology->
<https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/5447/1/ch8.pdf>,
https://courses.corelab.ntua.gr/pluginfile.php/631/course/section/251/crypto2017-18_onewayhash.pdf,
<https://eclass.hmu.gr/modules/document/file.php/TP122/02.Βιβλίο%20Θεωρίας/ch3-Asymmetrh-Kryptografhsh-Hashes.pdf>
https://en.wikipedia.org/wiki/Proof_of_work,
<https://www.investopedia.com/terms/p/proof-work.asp>
<https://en.wikipedia.org/wiki/Double-spending>
<https://cointelegraph.com/explained/proof-of-work-explained>
<https://en.bitcoin.it/wiki/Mining>,
https://en.bitcoin.it/wiki/Block_hashing_algorithm.
<https://bitcoin.stackexchange.com/questions/50674/why-is-the-full-merkle-path-needed-to-verify-a-transaction>,
https://en.wikipedia.org/wiki/Merkle_tree.
<https://www.investopedia.com/terms/b/bitcoin-mining.asp>
<https://www.protothema.gr/economy/article/900616/libra-to-facebook-lansarei-diko-tou-kruptonomisma-gia-na-htupisei-to-bitcoin/>.
<https://www.newmoney.gr/roh/bloomberg/i-kina-apagoreiei-tin-eksoriksi-kriptonomismaton/>
<https://safeandsavvy.f-secure.com/2017/05/12/wannacry-may-be-the-biggest-cyber-outbreak-since-conficker/>
https://twitter.com/actual_ransom?ref_src=twsrc%5Etfw&ref_url=https%3A%2F%2Fqz.com%2F982993%2Fwatch-as-these-bitcoin-wallets-receiveransomware-payments-from-the-ongoing-cyberattack%2F
<http://thehackernews.com/2017/06/petya-ransomware-wiper-malware.html> .
www.afp.gov.au/news-media/media-releases/international-operation-targets-users-darknet-marketplaces
<https://www.philenews.com/oikonomia/apopseis/article/896358/i-5i-kai-i-6i-odiga-tis-ee-ga-to-xeplyma>.

<https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L0843&from=EL>
<https://www.merriam-webster.com/dictionary/biometrics>
<https://www.planetbiometrics.com/article-details/i/4659/>
<https://www.thalesgroup.com/en/markets/digital-identity-and-security/government/biometrics/biometric-data>
<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwix4bnM15rrAhVCLewKHQ0hBkwQFjACegQIAhAB&url=https%3A%2F%2Fwww.ef.org%2Fissues%2Fbiometrics&usg=AOvVaw2ZYI51cqPrINmlnNPiLYVX>
https://guce.techcrunch.com/copyConsent?sessionId=3_cc-session_993c17d3-79d3-4eff-ac1d-b4e612df0f88&inline=false&lang=el-GR,
<https://www.taylorwessing.com/en/insights-and-events/insights/2020/07/schrems-ii---cjeu-throws-personal-data-transfers-to-the-us-into-disarray>
<https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/202007/cp200091el.pdf?fbclid=IwAR0MEoP0-o4YmMFOTOeygg7JPXwRuRyskMNV55a1erl3xzCzv5kuxFcEr9U>
<https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=40d618a0-89e0-4920-9826-60e4c72af103>

EIKONEΣ

Εικ.1 <http://allbankingalerts.com/what-is-money-laundering-three-methods-or-stages-in-money-laundering/>
Εικ.2 <https://www.slideshare.net/RiogiMose/antimoney-laundering-presentation>
Εικ.3 <https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fegreaves.com.au%2Fcucoosmurfig&psig=AOvVaw3FP1QGYsaktTSEQunKwVul&ust=1596623607098000&source=images&cd=vfe&ved=2ahUKEwj7nubIrIHrAhVuwQIHHRyxCX0Qr4kDegUIARCTAQ>
Εικ.4 <https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.slideshare.net%2Fgauravhtandon1%2Fmoney-mulling-student-involvement-in-money-laundering-schemes&psig=AOvVaw3FP1QGYsaktTSEQunKwVul&ust=1596623607098000&source=images&cd=vfe&ved=2ahUKEwj7nubIrIHrAhVuwQIHHRyxCX0Qr4kDegUIARCbAQ>
Εικ.5 <https://alternativeafrica.com/2019/07/25/africa-may-eclipse-europe-in-internet-usage-penetration/>
Εικ.6 <https://itportal.gr/blog/mipos-chreiazesai-ena-vpn-sto-spiti-soy/>

ΣΥΝΤΟΜΕΥΣΕΙΣ

Αρμ. = Αρμενόπουλος
ΠοινΧρ.= Ποινικά Χρονικά.
ΠοινΔικ.= Ποινική Δικαιοσύνη.